

ДЖЕЙМЗ ОЛИВЪР КЪРУУД

РАВНИНТЕ НА АБРААМ

ЧЕТИВО ЗА ЮНОШИ

ДЖЕЙМС ОЛИВЪР КЪРУУД РАВНИНИТЕ НА АБРААМ

Превод: Сидер Флорин

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

Според мнението, изказано от мене и преди, романистът не е историк, нито може изобщо да бъде смятан за историк, макар в неговите страници да има повече и по-вярна история за даден народ и време, отколкото ако беше написана от историк. Защото, както в историческия роман има моменти, когато фактите налагат мрачен облак да легне между любовната интрига и осъществяването ѝ, така има и моменти, когато изискванията на любовната интрига правят допустима онази поетическа свобода, която е била дарена на белетристите от незапомнени времена и към която те ще продължават да прибегват в безпределно бъдеще. В „Равнините на Абраам“ направих скромно усилие „да продължа“ да се придържам към истината със същата възискателност, каквато си подписах в първия мой исторически роман „Черният ловец“, и вероятно самият аз изпитвам много по-голямо удовлетворение, отколкото моите читатели при мисълта, че Мари-Антоанет Тонтъор и буйният ѝ стар баща са живели и любили, както съм ги описал; че Катърин Бюлен и доблестният ѝ син са били кръв и плът на времето си; че Тиаога, Шиндас, Сребърните крачета, Горската гургулица и Мери Даглен Чучулигата не са рожби на въображението и че „Равнините на Абраам“, подобно на „Черният ловец“, е до голяма степен роман за живота, както е бил живян, а не както би могъл да се изживее. С пълно съзнание за моите ограничени възможности си давам сметка, че само отчасти съм сполучил да съживя тези мъже и жени, избрани от материалите, с които разполагах. Събирането на тези материали бе най-вълнуващото приключение в моя живот; изминаването стъпка по стъпка на тези свети места, прочитането на писмата, написани от ръцете на хора, починали преди сто и петдесет и повече години, размишляването над пожълтели ръкописи, оставени от свещеници и мъченици, спечелването дружбата на светите монахини от ордена на урсулинките^[1] и благочестивите отци в Квебек, които още пазят съкровищата на основоположниците на тяхната вяра в Новия свят, и — най-последно — разбулването на любовта

и омразата, трагедиите и щастието в почти забравения период, обхващащ самото раждане както на американския, така и на канадския народ, период, изпълнен със случки, които разтърсиха най-великите нации на земята и до голяма степен повлияха те да станат това, което са сега.

При все че между „Равнините на Абраам“ и „Черният ловец“ в никой случай няма никаква вътрешна връзка, аз съм се надявал двете заедно да дадат по-пълна картина на мъжете и жените и вълнуващите събития на онова време, отколкото биха могли да дадат поотделно. Настоящият роман започва приблизително оттам, където свършва другият — първият завършва с епизодите, непосредствено последвали битката на езерото Сейнт Джордж, а вторият стига до Равнините на Абраам. Ан Сен-Дьони и Нанси Лотбиниер от „Черният ловец“ изиграват малка роля в живота на Антоанет Тонтъор и Джимс Бюлен от „Равнините на Абраам“, тъй близо се преплитат двата периода.

Това, че ние като народ знаем малко за по-интимната човешка част от историята ни, и това, че най-живописните и най-драматичните моменти от нея са погребани под купичка печатни изложения, в които се признават само великите или почти великите хора, може да се илюстрира най-ярко със слабо известния доклад на един офицер, който е бил под заповедите на полковник Хенри Бокуит, когато той нахълтал в Скрития град на индианците, описан по-долу в нашия разказ, и „освободил“ белите пленници там, като ги събрал след това в един лагер, където белите, мъже и жени, идвали от околните области да търсят загубените си близки. Този изключителен документ е бил напечатан в провинциалната хроника на „Реджистър ъв Пенсилвания“, в 1765 година и оттогава насам, доколкото успях да открия, е останал в забрава, макар и да хвърля повече светлина върху нравите на индианците от всички други писания.

Част от този доклад гласи следното:

Индианците първо предадоха двадесет пленници, но обещаха да върнат и останалите. Господин полковникът, понеже нямаше вяра на обещанията им, веднага напредна в самото сърце на тяхната страна, където получи голям брой други, дори деца, родени от бели майки, но тези дечица

бяха съвсем диви — дотам, че ги доведоха в лагера вързани за ръцете и краката, понеже по друг начин не са могли да ги вземат от вигвамите. Сега бяха предадени двеста души, но се предполагаше, че поне сто още остават във вътрешността на страната у различни племена.

Няма думи, с които да се опишат радостта, страхът, разочарованието, очакването, ужасът и покрусата; на всяко лице бе изписано различно чувство. Гледката не се поддаваше на описание: мъже намираха своите жени, родители — децата си, сестри — братята си. Братът прегръщаше нежната другарка от ранните си младини, станала майка на индианчета. Много различни бяха събралите се по този начин групи: някои не разбираха езика на новонамерените си роднини и не можеха да обяснят какво искат; други намираха деца, които отдавна бяха смятали за умрели; някои стояха отчаяни, живо възплащени на злочеста нерешителност. Когато прегръщаха пленниците си за последен път, индианците проливаха потоци от сълзи и им подаряваха цялото си незначително имущество в знак на своята обич. Те дори помолиха и получиха съгласието на Бокуит да ги придружат до Питсбърг, и по време на това пътуване ловуваха и снабдяваха пленниците с еленско месо. Сред пленниците имаше млада девойка от Вирджиния, омаяла сърцето на младеж от племето минго. Надали е имало някога пример на по-истинска обич, грижи и постоянство. На младия индианец казаха да се пази от близките на любимата. Той отговори: „Искам да живея край нея или да умра пред очите ѝ... каква друга радост може да има един минго? Кой ще му готви еленското месо? Кой ще му благодари за меката кожа? Никой. Еленът ще си тича, кожата ще остане неодрана... минго не може вече да ходи на лов.“ Полковникът го отпрати с хубав подарък. Всички пленници напуснаха индианците със съжаление. Индианчетата проливаха сълзи и смятаха белите за диваци. Няколко жени се измъкнаха през нощта и избягаха при червенокожите си приятели. Една млада жена бе отведена

от приятелите си вързана, за да не може да се върне при индианките. Между тях не бе имало нито един-единствен случай да се възползват от слабостта на някоя жена и да я принудят да се омъжи. На тях им била дадена свободата да избират, а онези, които предпочитали да останат неомъжени, не страдали поради решението си. Имаше една млада жена, чийто разказ можеше да възбуди необикновен интерес. Съдбата ѝ била да я отвлекат в ранно детство. Тя била хваната и отведена при далечно племе, далече от заселищата на белите. С годините изчезнали всички изгледи да се завърне в някогашния си дом. Тя била осиновена от семейството на индиански вожд. Крехката ѝ снага и нежни черти направили впечатление на един млад индианец. Той не се отделял от нея и ѝ помагал при изпълняване на задълженията ѝ, съчувствал на нейната зла съдба и така с хиляди прояви на мило внимание спечелил сърцето ѝ. Оженили се, родили им се деца, били щастливи — тя се чувствала щастлива, понеже се радвала на обичта на мъжа си и на децата. Когато чу, че ще я предадат на някогашните ѝ близки, скръбта ѝ бе безгранична. Тя разсъждаваше така: „Като жена на индианец, като майка на индианчета, мога ли да вляза в дома на родителите си? Дали родителите ми ще се държат добре с мен? Дали ще приемат децата ми с обич? Дали предишните ми другари ще общуват с жената на един индиански вожд? Дали няма да ме отбягват? А моят съпруг, индианецът, който е бил толкова добър, толкова много добър, нима мога да го изоставя?“ Не, тя не поиска да се откаже от него и същата нощ избяга от лагера, придружена от съпруга и децата си. Когато съобщили за станалото на полковник Бокуит, той заповядал да не се изпраца потеря, понеже тя била пощастлива със своя вожд, отколкото би била, ако я върнеха в родния дом.

След завръщането си от тази експедиция полковник Бокуит веднага получил чина и заплатата на генерал-майор,

главнокомандуващ въоръжените сили на негово величество в южния военен окръг на Америка.

Прабаба ми е била индианка от племето мохок и мисля, че може да ми се прости гордостта и удовлетворението, което ми доставя възможността да изтъкна публично по-благородното в нравите на индианците, потискано в течение на векове от егоизма и предразсъдъците на белия човек. Индианецът е бил най-големият приятел, най-големият родолюбец и най-много от всички е обичал своята родина. Ограбен, поробен, изстребен, *той си умря дивак*.

Оуосо, Мичиган
20 ноември 1927 година

Джеймс Оливър Кърруд

[1] *Урсулинки* — католически монахини от ордена на св. Урсула, служещи като учителки-възпитателки на млади девойки. — Б.пр. ↑

I

В слънчев следобед през май 1749 година едно куче, момче, мъж и жена бяха прекосили изпъстрения тук-там с дъбове открит склон на хълма Тонтъор и сега отиваха към по-големите гъстащи на френската граница западно от река Ришелъ и езерото Шамплен — кучето първо, момчето подир него, след това мъжът и жената последна.

— Това е обратното на правилния ред — изръмжа Тонтъор, който ги наблюдаваше как се отдалечават. — Глупашки начин да навлизаш в пъкаща от диваци област, която няма край. Мъжът би трябвало да върви начело на скъпоценната си колона с готова пушка и буден търсец поглед; жената втора, за да наблюдава и пази заедно с него, след това момчето и кучето, щом вече се налага да ги мъкнат със себе си на такъв път, и то по мръкване.

Тонтъор беше еднокракият воин-сеньор, от чиято мелница долу в долината четиримата се връщаха у дома си.

Очите му бяха проследили жената със сдържан и преценяващ копнеж. „Анри Бюлен е чудноват човек — помисли си той. — Може да е малко смахнат, може дори да е глупак. Но е и много щастлив съпруг, за да притежава жена с хубавото лице и снага и с прекрасното непорочно сърце на Катърин.“

Малкият Джимс беше щастливо момче, задето има такава майка.

Дори и това негодно куче имаше късмет. При това индианско! Мръсно, негодно. Жалко подобие на куче, без душа, което тя хранеше, милваше, на което се усмихваше — както я беше виждал да се усмихва.

Тонтъор заби дървения си крак в меката пръст, когато те изчезнаха оттатък ливадите му в лъката. Кралят на Франция го бе удостоил и той бе първият от многото геройски сражавали се феодали, заселени край Ришелъ, за да задържат англичаните и червенокожите им варвари. Том пазеше вратата на големия воден път, който водеше право към сърцето на Нова Франция. Ако англичаните дойдеха със сатанинските си ловци на скалпове, от племената мохок и сенека,

щеше да им се наложи да минат първо през неговия труп. Никой генерал не би могъл да получи по-голямо отличие. Почит. Богатство. Широко владение, над което той бе цар.

И въпреки това...

Той завиждаше на Анри Бюлен.

Беше късно следобед. Майските сенки се издължаваха към изток. Слънцето още кротко огряваше земята с меко златно сияние, което не жареше и не слепеше — искрящо море, разляло се в топли вирове, и струещи покривала над земята, която сякаш мъркаше тихо, обгърната от мир и радост. Тъй беше от сутринта. Тъй беше вече дни наред. Валял бе спокоен дъжд, извлякъл зелени кълнове от почвата; имало бе ветрове, тъмни облаци и тътнещи гръмотевици, но само вечер, от две седмици насам, до този четвъртък следобед. Всяка зора идваше със слънчев блясък, с птичи песни, свиване на гнезда, цъфване на цветя, с по-голяма плътност на зелените бои в гората.

Беше тъй тихо този следобед, че можеше ясно да се чуе бръмченето на пчелите, а наред с този дружелюбен и успокояващ звук ромолящо съзвучие на текущи води, проправящи си път в стотици ручейчета и потоци надолу към ливадите край реката Ришелю. Не лъхваше вятър, за да помръдне лист или вейка, и въпреки това навред наоколо като че ли се усещаше живо дихание на нещо — дух на растящи неща, песен на цветя, ухаещ смях, избуял по хълма и долината, сякаш твърде потаен, за да бъде доловен от човешкото око и ухо.

Беше този час на следобеда, когато птичките пеят тихо. Утрото бе чуло тяхното негодувание, великолепното и безстрашно предизвикателство на пернатите певци, отправено към всичките духове на тъмнината, но с идването на късния следобед, залеза, вечерта, тези същите песнопойци влагаха нотка на благодарност и молитва в смекчените си нежни гласове. Тъй пееше сега един дрозд. Към него се присъедини мелодията на чучулига. Коприварчета със сребърни гърла свирукаха приглушените си песнопения в гъстаците. Цветя се стелеха под краката. На откритите места те покриваха земята с килим в бяло, розово и синьо. Цветя, птици и покои, златен свят, залян от

заязващото слънце, засмени сини небеса над върховете на дърветата и куче, момче, мъж и жена, запътили се на запад.

На трима от тях, дори на кучето, Тонтъор им завиждаше.

Това куче има име, което му приляга, мина през ума на Тонтъор. Защото то беше печални останки от куче — дори още по-жалки от самия блестящ сенър с неговото чукаче от откъснатия от снаряд крак и гърди с белези от удари с меч, които биха убили един обикновен човек. Кучето преди всичко беше едро, кокалесто и мършаво, телесен сбор от груби изпъкнали стави и възлести мускули, които си бяха такива от рождение, а не от глад. Беше грозно куче, тъй безнадеждно грозно, че човек неволно го обикваше от пръв поглед. Козината му беше четинеста и рошава, лапите огромни, челюстите дълги и отпуснати, а ушите — спомен от много трудно спечелени двубои с други нему подобни твари. Опашката беше наполовина откъсната, така че сега можеше да размахва само едно парченце. То ходеше с накуцване, тежко, неизменно накуцване, което като че разтърсваше дългото му тяло от единия край до другия, защото лявата му предна лапа, както кракът на Тонтъор, липсваше. Едно разкривено, весело, без всякакви претенции за хубост, обично куче, на което жената — в миг на прозрение за общата хармония — бе дала името Дран-дран-недодран. Тъй че Тонтъор бе наполовина прав, като го смяташе за жалки останки от куче, но в друго отношение не беше прав. Кучето не беше без душа — то я имаше и тя принадлежеше на момчето, неговия господар. В тази душа имаше дълбоко запечатал се белег от глада и насилието, претърпени в един индиански стан, където Анри Бюлен го беше намерил преди четири години и от съжаление към умиращото същество го беше донесъл у дома си за Джимс. Това беше белег, врязан дълбоко с тояги и ритници, рана, която никога не заздравя и която направи от кучето това, каквото беше — неуморен и подозрителен търсач на миризми и шумове в гората. То винаги вървеше една-две стъпки напред, дори когато денят бе изпълнен с птичи песни и леко вълнуваща мелодия на покой. То вървеше напред и този следобед. От четиримата, запътили се един подир друг на запад, то като че ли беше единственото, което бдеше и се слушваше да не би опасност да се появи от красотата и тишината на обкръжилия ги свят. От време на време вдигаше очи към господаря си. На лицето и в очите му се четеше

огорчение, кучето долови това след малко и изскимтя с тих въпросителен звук в гърлото си.

Момчето се казваше Даниъл Джеймс Бюлен, но майката още от дете му викаше Джимс. То беше дванадесетгодишно и тежеше двадесет фунта повече от кучето си. Дран-дран-недодран, наричан за по-кратко само Дран, тежеше шестдесет фунта, ако кантарът в мелницата на Тонтъор беше верен. Човек би ги познал, че са едно, дори да бяха в тълпа, защото, ако Дран беше очукан стар воин, момчето, от друга страна, както личеше по всичко, имаше амбицията да стигне до същото физическо състояние.

— Я, той се е докарал като безстрашен зъл пират, дошъл да отвлече мойто момиченце и да го държи за откуп — беше екнал в долината смехът на Тонтъор и бащата на Джимс се бе присъединил към смеха на сенъора.

После, за да влоши положението още повече, започна бавно да го върти и оглежда, докато хубавата малка Мари-Антоанет наблюдаваше, вирнала нежното си носле с аристократично пренебрежение, а Пол Таш, отвратителният ѝ братовчед от големия град Квебек, открито му се присмиваше и кривеше зад гърба и. И това, след като се беше приготвил с толкова грижливо старание за очите на Мари-Антоанет, ако случайно го погледнеш! Това беше трагичното. Този ден, когато тръгнаха за мелницата на Тонтъор да вземат един чувал брашно, беше си сложил новите дрехи от еленска кожа. Носеше пушка, три пръста по-дълга от него. Голям рог за барут висеше на кръста му, в колана бе затъкнат нож, а през рамо висяха най-скъпите му съкровища — тънък ясенов лък и колчан, пълен със стрели. Въпреки топлия ден беше сложил калпака си от кожа на миеша мечка, понеже имаше по-хубав вид от другата шапка — лека, от щавена кожа — и на него беше забучено дълго перо от див пуяк. Дран, кучето, беше горд с войнствения вид на господаря си, но не можеше да разбере промяната, настъпила у момчето, нито защо се връща у дома с такова замръзнало, сковано лице.

Анри Бюлен не го съдържаше да опише сценката на жена си, щом Джимс се озове достатъчно далеч, за да не чуе. Но Анри винаги виждаше нещата откъм хубавата, откъм смешната им страна. Това бе една от причините, поради които Катърин се беше омъжила за него, а също и поради която го обичаше сега повече, отколкото преди

петнадесет години, преди да се роди Джимс. Това беше голямата и всеобемаща причина Анри Бюлен да обича цялата ширна пустош с нейните дървета, цветя и опасности. Поради нея той обичаше живота — обичаше го по такъв безкрайно всеобятен и непонятно доверчив начин, че Луи Едмон Тонтъор, неустрашимият феодален господар на сеньорията, го беше нарекъл глупак заради наивността му и предсказал, че един ден неговият скалп и скалповете на жена му и сина му ще украсят малките обръчи на диваците.

От мястото си зад кучето, момчето и мъжа Катърин Бюлен гледаше своя свят и своите съкровища с радостна и безстрашна гордост. Никое момче според нея не можеше да се сравни с нейния Джимс и никой мъж — с нейния съпруг. Тази предизвикателна мисъл винаги се таеше в кротките черни очи, изпълнени с дремещи пламъчета, понеже в тях светеше любов. Човек можеше да види и да долови колко е щастлива и както Тонтъор тайно разпалваше огъня на своя копнеж, когато останеше сам, така и тя обичаше да се възхищава на своите съкровища, когато мъжете вървяха напред и не можеха да видятменящото се изражение на нейното лице. Имаше малкото желание да запази вътре в себе си една свята частица от своя възторг, защото беше англичанка, а не францужойка. Поради това Даниъл Джеймс носеше английско име, наследено от нейния баща, учител в Нова Англия, а след това служител на семейство Пен в Пенсилвания. Там, край границата на тази провинция. Анри я беше намерил и се оженил за нея две години преди смъртта на баща ѝ^[1].

— И от петнайсет години насам ти ставаш все по-млада и по-хубава — обичаше да ѝ казва той — Каква трагедия ще е, когато аз остарея и се сгърбя, а ти ще си все още малко момиче!

Вярно бе, че на Катърин не ѝ личаха нейните тридесет и пет години. Лицето, както и очите и бяха млади, нежни и лъчезарнопроменливи, като на момиче, а особено много този четвъртък следобед, като се връщаше подир своя син и съпруга си от ливадите край Ришелъо. Изкачването по хълма Тонтъор бе накарало бузите ѝ да поруменят и с блясъка на слънцето в черната ѝ коса тя беше пленителна картина за Анри, която той от време на време се

обръщаше да погледне, когато местеше тежкия чувал с брашно от едното рамо на другото.

Тонтъор знаеше вероятно по-добре от Анри Бюлен, че обожанието на Катърин към сина и съпруга и всичко друго, свързано с тях, дори примитивните неудобства на живота в пущинаците, които беше приела като жертва, почива върху нещо повече от факта, че е другарка на един мъж и майка на син. Културата и образованието, широтата на погледа и мисълта, закърмени първо от благородната ѝ майка, а след смъртта на майката развити и укрепени у нея от бащата учител, ѝ бяха дали в ръцете безценно мерило за щастие. Понякога тя жадуваше за нещата извън кръга на това щастие — мечтаеше за златошит брокат, коприни с цвета на жълтурче и сини атлази, бяло моаре и изящни валансиенски дантели и поради това в къщата на Анри имаше дяволити шапчици с розови и светлолилави панделки и тънки като паяжина дантели за косата на Катърин, и много прости, но хубави неща, измайсторени от нейните похватни ръце. Тя умееше да прави волани и дантелени забрадки, не по-малко изискани от тези, които носеше мадам Тонтъор въпреки тяхната цена, а днес простата ѝ рокличка от муселин на клончета със сини фльонги и наметката с качулка в червено ѝ придаваха в очите на Тонтъор хубост, която караше сърцето му да тупти лудо като на млад момък в покритите му с белези от рани гърди. Поради женската ѝ сръчност да създава красота и съвършенство от прости и евтини неща, а също и поради това, че беше потомка на презряното английско племе, мадам Анриет Тонтъор я гледаше с горе-долу същото отвращение и неприязън, с каквито би гледала чаша отрова.

Тонтъор го знаеше и кълнеше в честната си душа жената, която бе негова съпруга, студеното ѝ аристократично лице, напудрената ѝ коса, накитите и роклите ѝ, платоническото ѝ непознаване на любовта; а от друга страна, благодареше на бога, че малката Мари-Антоанет започва все по-малко и по-малко да прилича на нея с всеки ден, изминал над хубавата ѝ главица. Защото Мари-Антоанет беше буйна като него, аристократка без съмнение, но с пламенна и неудържима избухливост, която компенсираше това проклятие, и затова той благослови и съдбата, която в едно отношение е била толкова неблагоприятна към него.

Както вървеше зад мъжа си и сина си, Катърин мислеше за Тонтърор и жена му, аристократичната Анриет. Отдавна вече знаеше, че мадам Тонтърор я мрази, но едва този следобед направи другото откритие, защото въпреки най-геройските си усилия Тонтърор се беше издал, когато тя внезапно улови погледа му. Катърин бе видяла сянката на тайната му бързо да изчезва като привидение. Докато изкачваше хълма Тонтърор, тя се подосети за едно-друго и с безпогрешната интуиция на жена разбра какво мисли Тонтърор, но то не ѝ вдъхна нито страх, нито недоверие към него.

Същевременно тези мисли я изпълниха с топла признателност за голямото ѝ щастие, защото, когато го сравняваше с мъката на друг мъж и провала на друга жена като съпруга, виждаше по-ясно нещата, за които в пълнотата на сполуката си трябваше да произнесе най-благоговейна благодарствена молитва. Мъжът пред нея, нарамил стоте фунта черно брашно, си тананикаше френска песничка и всеки можеше да види, че е французин до сетната капка кръв в жилите му. Катърин обичаше духа на тази кръв повече, отколкото на английската, която течеше в нея. Също както тя бе станала французойка, така Анри в сърцето си бе станал англичанин и непрекъснато се кълнеше, че не би дал и най-малка частица от живота в скъпоценната снага на Катърин срещу цялата негова възлюбена Нова Франция. Отначало неговото влияние бе малко по-силно от влиянието на жена му, защото докато Катърин пазеше всичко английско живо в спомените си и учеше момчето си и на английски, и на френски, и пееше английските си песни, и скъпеше английските си книги, тя обикна Нова Франция, както никога не бе обичала по-суровия пейзаж на родната си Нова Англия, обикна и сърдечните и жизнерадостни хора в нея с разбиране и преданост, които бяха по-скоро вродени, отколкото придобити.

Въпреки това мадам Тонтърор я мразеше. Тя не вярваше на нищо добро, което се кажеше за Катърин, и я мразеше първо като смъртен враг на своя народ, мразеше я още, защото се осмеляваше да държи главата си изправена гордо, като съпруга на някой феодал, и най-после я мразеше, защото, при все че не беше повече от жена на нищо и никакъв заселник в горските пуцинаци, имаше дързостта да бъде най-хубавата жена около сеньорията на Тонтърор.

И доколкото можеше, беше насаждала и подхранвала тази омраза в сърцето и душата на горделивата си дъщеричка Мари-Антоанет, а

Тонтъор, сляп за злобрното коварство на жените в подобни случаи, се чудеше защо неговата дъщеря, която обожаваше повече от всичко друго на света, проявява такава открита неприязън и недружелюбност всеки път, когато Джимс дойдеше в тяхното имение.

[1] Даниъл Джеймс Адамс, бащата на Катърин, бил убит в междуособна схватка между едно село на племето тъскърора и съперническо село на делауери в Пенсилвания през лятото на 1736 година. — Б.а. ↑

II

За същото нещо беше мислил и Джимс, както вървеше пред баща си и майка си. В този момент умът му бе зает с напрежението на една схватка. Мислено, а донякъде дори и физически той бе обзет от вълнението на кървава битка. Пет-шест пъти, откак започна дългото изкачване по хълма Тонтъор, стиска за гушата и пребива Пол Таш и при всеки миг на тези мислени победи Мари-Антоанет гледаше в почуда и с ужас как той безмилостно се нахвърля и побеждава хубавия ѝ млад братовчед от големия град Квебек^[1].

Дори в разгара на тези живо представяни картини той оставаше натъжен и именно сянката на тази тъга Дран долови, когато погледна в очите на господаря си. От деня, когато Джимс за първи път видя малката Мари-Антоанет (тогава тя бе на седем, а той на девет години), мечтаеше за нея и със седмици и месеци напред очакваше случаите, когато баща му ще позволя да отиде заедно с него до имението на Тонтъор. В тези редки дни беше се заглеждал с обожание в малката принцеса на сеньорията и дори и беше поднасял цветя, пера, орехи, кленова захар и разни чудати съкровища, намерени в гората. Тези прояви на внимание не можаха да изградят мост през пропастта, която ги делеше.

Беше понасял тази обида и все тъй мечтал за Мари-Антоанет, понеже нямаше друга, която би могла да запълни нейното място. Но от есента, когато в сеньорията дойде сестрата на мадам Тонтъор със сина си Пол, мечтите му се помрачаваха все повече и повече, докато този четвъртък следобед мястото им заеха мрачни и безпощадни видения как ще отмъсти на младежа, който му се присмя и го унизи и който, без всякаква видима за Джимс заслуга, се къпеше в топлите усмивки на Мари-Антоанет и се радваше на нейното благоволение.

За всичките си разбити надежди да завърже приятелство с Тоанет сега той винеше този богат и моден младеж с неговите зелени и алени плюшени дрехи, дантелените му жаба и златошити брокати, сабята със сребърна дръжка и високомерно, надуто държане. Враждебността на

Джимс не беше породена само от мислите му, защото Пол Таш, син на армейски офицер от Квебек, затънал в интригите на губернатора, беше последната сламка, пречупила всичките му досегашни надежди да направи най-после някакво впечатление на малката дъщеря на сеньора. След идването на Пол, две години по-голям и една глава по-висок, който парадираше с всичките изтънчени обноски, на които учеха младите господа в Квебек, тя се държеше с него още по-надменно, а в същия този ден не се и опита да скрие колко забавно ѝ се видя, когато Пол каза с присмех на мургавото си лице:

— Не се ли уморяваш да минеш пеша целия този път от гората дотук, момченце? И дали майка ти позволява някога да напълниш тая твоя пушка с барут и куршум?

Тъкмо споменът за този миг подлютяваше сърдечната му рана — миг, през който бе останал безмълвен, с пламнало, зачервено лице, с безнадеждно скован език, с едва биещо сърце, докато момчето от Квебек се отдалечи с Тоанет, надуло се като пуяк, и му хвърли презрителен поглед. Съзнанието, че не е съумял да отговори или да направи нещо, а е стоял изчервен и ням като някой глупак и е приел оскърблението без възражение, го правеше по-мрачен и изостряше ожесточението му.

Той се зарадва, когато майка му и баща му спряха да си починат на ръба на голяма скала край пътеката, защото това му даде възможност да продължи сам, а когато беше сам, можеше да бъхти и да блъска братовчеда на Тоанет много по-добре, отколкото когато те вървяха по петите му. Но времето, когато Дран избърза пред него до началото на високо плато, покрито с изобилна трева и гъсто обрасло с големи кестени, мислената му кръвопролитна оргия на отмъщението започна да стихва.

Изведнъж Дран спря така, че мършавото му тяло прегради пътя за колената на Джимс. Той стоеше, вдигнал сакатия си крак във въздуха, а когато бавно стъпи с него пак на земята, го направи по начин, който накара господаря му да трепне от някакво предчувствие. Намираха се на ръба на осеяна с цветя поляна между кестените — „танцувална площадка за горски феи“ беше я нарекла тази сутрин майка му, — а околоръст тази прекрасна поляна бе заобиколена с гъст лещак като ограда, вдигната там от самите феи, за да се запазят от любопитни очи в своите веселби. На стотина крачки, оттатък това

малко, заляно от слънце хорище сред пустошта, в дъното му, скрит от храстите — Джимс знаеше, — имаше някакъв дивеч.

Той се отпусна на земята и залегна зад гниещата маса на огромен дънер, паднал преди стотина години. Дран клекна до него с муцуна на едно равнище с горния край на дънера. Така измина цяла минута и втора, и още няколко отгоре им, но Дран с нищо не показваше, че се е обезсърчил, нито пък Джимс. Двамата бяха тъй безмълвни и неподвижни, че някаква червена катеричка с любопитство загледа дали са живи, а един синигер насмалко не кацна върху пушката на Джимс. Тънък аромат на теменуги и анемони лъхаше от земята, но Джимс не поглеждаше надолу към безброя бели, розови и сини цветчета, смачкани под коленете му. Той наблюдаваше отгаташния край на поляната, право там, където сочеше носът на Дран.

Още една минута шумоляща тишина и великолепен див пуйк величествено и наперено излезе на слънце. „Тежи не по-малко от двадесет фунта“ — помисли си Джимс. Главата му беше червена като кръв, красивото тяло — златно и пурпурно-бронзово, а гръдните пера допираха земята. Беше горда прекрасна птица, готова да излезе срещу целия свят на откритата поляна, тя повлече крила и важно заобикаля в кръг, а самодоволният звук на нейното куркане и клопане ясно стигаше до слуха на наблюдаващото я момче. В този миг Джимс пак си помисли за Пол Таш, защото момчето от Квебек приличаше на този пуйк, вечно се перчеше с разкошните си пъстри дрехи и се забавляваше с важността на възрастен.

Джимс спря дъха си, когато тъничка кафява пуйка излезе от храстите да се присъедини към своя повелител. Подир нея се чу пърпорене на кадифени крила и за шест секунди още шест пуйки се присъединиха към тях на поляната. Пуякът се заперчи още по-горделиво и се наду така, че стана два пъти по-голям от истинските си размери, а на Джимс му се стори, че пуйките се стълпиха около мъжкия като седем Мари Антоанети, привлечени от хубавите му дрехи и начина, по който се перчеше пред тях. При тази гледка Джимс пламна от още по-голяма омраза към Пол Таш и изведнъж го завладя вдъхновената мисъл да стовари първото си отмъщение върху главата на съперника си, като убие пуйка.

Той дръпна бавно дългоцевната пушка от дънера и изопна тетивата на лъка си. Изчака, докато едрата птица се озова на

осемдесетина крачки. Лека-полека се поизправи на колене, а тялото на Дран се стегна при това движение. Когато дългият лък се опъна, гърлото на Дран издаде звук, сякаш се задавя. Тетивата издрънча като стоманен камертон и през поляната се понесе възсива светкавица. Последва меко чукване, страхотно раздвижване, подскачане на разкошни багри високо във въздуха, след това безумно пляскане на крила и седем кафяви сенки мълниеносно литнаха към безопасното прикритие. Пол Таш, пуякът, умираше на земята, а седемте му Мари Антоанети изчезнаха само за десетина секунди.

След миг Джимс и Дран стояха и гледаха пуяка в краката си; лицето и очите на момчето светнаха отново от радост, защото това беше не само великолепна вечеря за следващия ден, но — във въображението му — и първият удар, нанесен на неговия враг.

Имаше едно място отгатък, на другата страна на хълма Тонтъор, където тясна дия, отгпкана от поколения индианци от племената конауага, алгонкин и отава, минаваше близо до рѣба на отвесна стрѣмнина с безброй мили чудно хубава шир под нея. Тази долина се простираше на запад и беше богата с гъсти гори, просветващи езера, спокойно дремеща земя, изпълнена с тайнственост и красота и с рядко издигащ се дим на някой индиански стан. Тази долина бе щастлива в много отношения, понеже беше достатъчно далече от Ришелъ, за да бъде осквернена от брадвите на белите, твърде близо до дългите вигвами на племето мохок, за да бъде безопасна за червенокожите ловци — техни врагове северно от Сейнт Лорънс, — и твърде тясно свързана с французите и техните съюзници, за да не нахълта в нея никой друг освен търсещи приключения ловни групи от Петте племена. Така беше лежала тя много години в мир и тишина. Въпреки това безбройни очи трябва да я бяха гледали през изминалите столетия, защото откъм долината издадената скала бе станала гладка от краката на онези, които са спирали там, за да гледат надолу към забранения ѝ чар, където щеше да е толкова приятно да се живее.

Гледана оттам, където Катърин и Анри се спряха да си починат, долината под тях приличаше на огромен ориенталски килим в зелени, златни, червени и сребърни цветове — зелени, където се простираха ливадите и широколистни гори изобилстваха с нежна зеленина; златни,

където косо падащи слънчеви лъчи изливаха потоци жълта светлина върху тополи и брези; черни, където гъсти иглолистни дървета растяха на големи пространства, тънещи в мрак, и сребърни, където тихите води на три езерца блестяха с топлото великолепие на скъпоценни камъни.

Както седяха на скалата, до тях долиташе прелестна приспивна мелодии, една зумтяща, постоянна каденца, която пленяваше и успокояваше възприятията, и се смесваше, както се издигаше, с ведрия въздух, напоен с нежното благоухание на цветя и ефирния дъх на всичко, което расте. Само рано сутрин или в часа, когато слънцето се готви да се изгуби зад завесата на западните гори, от долината се издигаше този звук — песента на хиляди катерички. И както беше този следобед, тъй трябва да е било от памтивека, защото и според най-старите индиански предания огромният сив камък винаги се е казвал Катеричата скала.

С очи, приковани към приятната гледка в краката му, Анри разказа на Катърин историята за Джимс и още се кискаше тихо на забавната случка, когато забеляза помрачнелото сериозно изражение на лицето ѝ.

— Това е точно каквото долавях напоследък — каза тя и в гласа ѝ нямаше дори следа от смях. — Мадам Тонтърор ме мрази и учи Тоанет да мрази Джимс!

— Какво говориш! — възкликна мъжът ѝ. — Мадам Тонтърор да мрази теб? Не е възможно. Та от всичките хора в света тебе ли...

— Да, мен — каза жена му. — А ти, бедничкият Анри, с твоята глупава приумица, че всички трябва да ни обичат, никога не си могъл да прозреш истината. Тя ме мрази толкова, че би искала да ме отрови, а понеже не може да го направи, настроила е Антоанет против Джимс.

— Ти влезе днес да я видиш!

— Да, понеже съм жена.

— Не може да те мрази!

— Толкова, колкото не може да мрази дървеници, змии и отрова.

— Но... Тонтърор. Не е възможно, казвам ти! Той няма същото отношение.

— Да, сигурна съм, че няма — каза Катърин.

— Щом Тонтърор ни харесва и се държи толкова добре с нас, защо жена му да има нещо против теб? — попита той.

— Първо, защото съм англичанка. Трябва винаги да помниш това. Макар и да съм обикнала твоята родина като своя, все пак съм англичанка, а Джимс е наполовина англичанин. Ние принадлежим към народ, който е враг на твоята родина. Това е една от причините, заради които ме мрази.

— Нима има и друга?

— Да. Мрази ме, защото мъжът ѝ смята за редно да ме гледа с благосклонен поглед — отговори Катърин.

Тя беше готова да каже повече по това, но Анри избухна в гръмливия весел смях, който тя толкова обичаше, и в следващия миг се озова здраво притисната в прегръдката му.

После я отблъсна с престорена грубост и посочи надолу, към долината.

— Докато имаме това, какво ни е грижа за мадам Тонтърор и всичко друго на тоя свят! — възкликна той. — Нека си воюват и нека жени като съпругата на Тонтърор се карат и мразят, щом искат. Докато не си нещастна в земя като тая, която гледаме там, не бих дал мястото си срещу всичките царства на света.

— Нито аз, докато имам теб и Джимс — каза Катърин и когато Анри се обърна пак да поеме чувала, добави: — Но не мисля за теб, нито за себе си. Мисля за Джимс.

Те тръгнаха бавно нагоре по пътеката един до друг.

— Недоволството на мадам Тонтърор от мене ме е забавлявало и съм си правила малки шеги с това, както например днес — продължи тя, докато мъжът ѝ мълчаливо размишляваше. — С теб и Джимс, и всичко друго около нас нямам нужда от никой друг, за да бъда щастлива, тъй че неприязънта на мадам Тонтърор не ме е особено огорчила. Правило ми е дори удоволствие да я дразня и да я торозя, зарад което би трябвало да ме е срам. Днес си пуснах плитките под предлог, че малко ме боли главата, но всъщност за да ѝ покажа колко са дълги и дебели, колко рядка е нейната коса, а тя е малко по-възрастна от мен. Трябваше да я чуеш как изсумтя, когато сестра ѝ от Квебек каза, че косата ми е прекрасна и че би било престъпление да ѝ слагам помада или пудра. Може да съм зла, Анри, но не мога да се въздържа и да не ѝ вадя душата с такива неща зарад всичките ѝ старания да ме направи неприятна за собствената си неразумна личност. Толкова много се мъчих да се сприятеля с нея, но когато вече загубих всяка

надежда, знаеш, започнах да виждам смешното в това, също както винаги си ме учил да долавям капризите на съдбата в неприятните неща. Но с Джимс и Тоанет това е друго нещо. Той мечтае за нея отдавна и я е направил въображаема другарка на своите приключения и игри.

Анри погледна Катърин.

— Зная... мога да го разбера... Глупаво направих, като му се изсмях там долу. Но и Тонтър се изсмях. Не съм мислил, че толкова малко момче може да го вземе толкова присърце.

— Детето е като жената — каза Катърин. — И двамата се засягат много по-лесно, отколкото човек може да си представи.

— Ще настигна Джимс и ще му кажа колко много съжалявам — рече Анри.

— Няма да правиш нищо подобно — отвърна жена му.

— Но аз не съм бил прав...

— Ще го премълчиш... тоя път — реши жена му. Той сдържано зачака и след миг Катърин каза: — Анри, аз зная, че Луи Тонтър е добър и благороден човек и в душата си е много самотен и жадува за нещо, макар да обожава Тоанет. Никой мъж не би могъл да обича жена му въпреки синята ѝ кръв и аристократичните маниери. Той е така отчайващо самотен, че ще го покания да идва у нас по-често и да довежда и Тоанет.

— Мислиш, че ще го направи? — попита Анри с любопитство.

— Сигурна съм, че ще идва — отговори жена му и понеже сега мислеше само за Джимс, беше доволна, че не е казала на съпруга си, каквото ѝ беше на крайчеца на езика преди малко: тайната на откритието, което бе направила този следобед. — Ще идва — добави тя. — И съм сигурна, че ако го помоля, ще довежда и Тоанет.

Анри се засмя от удоволствие.

— Тонтър е човек, когото обичам — забеляза той. — Той е човек, създаден да бъде обичан — съгласи се Катърин.

— Но Тоанет... — и Анри премести чувала със смляното зърно на другото рамо. — Ако мадам Тонтър каже „не“, какво тогава?

— Мосьо Тонтър ще я доведе въпреки това — отговори Катърин. — Ако му кажа, че това ще ми достави много голямо удоволствие додаде тя и му се усмихна.

— Положително ще я доведе! — възкликна с увереност Анри. — Ще я доведе, ако го погледнеш ей така, ange^[2]! Но ако направи толкова нещо и мадам Тонтъор протестира, и той се осмели да го направи пак...

— Не е изключено после да дойде и тя с него — каза Катърин. — Това може да накара мадам Тонтъор да ме обикне, Анри.

Тя сложи ръка на рамото му, понеже бяха стигнали до горската поляна и пред тях Джимс и Дран стояха над убития пуяк.

Несдържана, буйна младежка гордост от постижението завладя момчето, когато баща му и майка му се запътиха към него, а Дран, напомнящ застанала на четири крака настръхнала фантастична фигура от готическа сграда, радостно махаше остатъците от опашката си. Това беше триумф и очите на момчето сияеха, когато забеляза интереса на майка му от това, което бе направило, и непресторено изумление, изписано на лицето на баща му, когато остави брашното на земята загледа великолепния пуяк и пронизалата го стрела.

Незабелязано от двамата, чийто ловджийски инстинкт приковаваше очите им към убитата птица, Катърин загледа сина си. И нейните очи блестяха и след миг Анри разбра какво виждаше и мислеше тя; той сложи нежно една от големите си ръце на слабичкото рамо на момчето. Да, Джимс приличаше на майка си, като се изключеха русата му коса и сините очи. А с тези две неща напомняше брата на жена му — този негоден скитник, побойник и безкрайно обичлив нехранимайко Хепсиба Адамс. На Анри му стана по-весело на сърцето от гордостта в погледа, отправен от Катърин към сина им, и той избухна в поток от хвалби за подвига на момчето.

— Какъв изстрел! — провикна се Анри, като се наведе ниско, за да разгледа птицата и стрелата. — Право от крило до крило, като с куршум, и се забила чак до перата на края! Бих могъл да се закълна, че нямаш такава сила в ръката, момче! А пък казваш, че си пуснал стрелата ей там, от края на поляната? Това е изстрел, достоен не за теб, а за вожда Лулата, за Белите очи и Голямата котка!

Тези тримата бяха техни приятели, индианци от племето конауага, което бяха научили Джимс да стреля, и именно вождът Лулата беше направил лъка от отличен парен ясен.

Те продължиха; слънцето залязваше оттатък пустошта и златните потоци светлина започнала да избледняват около тях, а сенките между

дърветата да се сгъстяват и да стават по-кадифено тъмни. Поради това приближаване до вечерта с нейната тишина и хубост инстинктът, породен от безлюдните простори, караше четиримата да се движат тъй безшумно, че никой от тях почти не можеше да чуе стъпките на другите. Слънцето още не се беше скрило и щеше да озарява небето с пролетни отблясъци още час, но гората, през която криволичеше старата индианска пътека, беше станала гъста, мрачна и безпределна, тъй че в нея цареше нощен здрач. За момчето и кучето това горско пространство, което лежеше между сеньорията и техния дом, беше безмълвно и тайнствено царство на приключения, място, изпълнено с ромон, нашепващ за предстоящи големи събития, и с призраци — навред призраци — на многообещаващи и примамливи неща, които не плашеха нито единия, нито другия. За мъжа и жената не беше така, защото за тях, с техния опит и разбиране, красотата и величието на природата не можеше никога да стане нещо обикновено или старо. В тази огромна гора с вековни дървета и настръхнали върхари сърцето на Катърин биеше малко по-бързо, а душата и се издигаше с благоговение към величието на някакъв невидим дух, който не можеше да съзре, но чието топло присъствие, което я обгръщаше безмълвно от всички страни, можеше ясно да долови. През гората, макар пътеката да беше тясна, тя вървеше ръка за ръка с Анри и в течение на половин час изричаха всяка своя дума само шепнешком. Още малко и над тях отново прогледна небе с отблясъците си на запад, а след това се заредиха полянки и пръснати кленове, кестени и букове със зелени ливади, проточили се като панделки помежду им; и най-последно, когато излязоха на по-широка ливада, проснала се надолу по полегат склон към Забранената долина, на която се бяха любували от Катеричата скала, четиримата видяха своя дом.

Той се намираще на една закътана ладийка, която беше като мъничка рожба на по-голямата долина, и представляваше ниска хижа от бичени трупи с приветлив вид и с повече прозорци, отколкото би направил един предпазлив човек, с огромен комин от глина и камъни в края. Не беше „оградена“ къща със забити в ров изправени колове и навярно изградена около пъна от някое голямо дърво, който да може да служи за маса вътре, а дом, отличаващ се с красота, удобства и лукс. Както се преценяваха тези неща на границата, и най-хубавия... какъвто Анри Бюлен можеше да построи. Катърин обичаше този дом най-

много след Анри и момчето си. От прозорците му, които не бяха защитени с капаци от каквито да било врагове, тя можеше да гледа на изток, запад, север и юг от могилката в падината, върху която бе издигнат на юг и изток — към Забранената долина, където всяка сутрин можеше да види слънцето как изгрява над сеньорията на Тонтъор и Катеричата скала; на север — нагоре, по склона в тъмните глъбини на Голямата гора; и на запад — към залязващото слънце, където се простираха безкрайните простори на неизследваните земи, за които Анри Бюлен вечно мечтаеше и към които Джимс вече започваше да обръща учудени, а понякога и копнеещи очи.

Но Катърин притежаваше женствен магнетизъм, който щеше винаги да задържа мъжа и сина и у дома. Около самата хижа беше нейното малко царство — цветята, градинките с храсти, къщичките за птици, направени от кора на кестенови дървета, малките живи плетове от чемшир между разредените дървета, с хубави пътечки с бордюри от варосани камъни, извиващи насам-натам между тях. Нарцисите и лехите ѝ с диви цветя бяха нацъфтели и от този ден до белите слани щеше да има винаги цъфтящи растения. Повече от всички тя обичаше полски цветя, самакитката и скромният перест прародител на всички карамфили. От цъфването на жълтите нарциси до есенния невен щеше да има ружи, жълтурчета, рози, лупини, иберис, ралица, секирчета, слънчоглед и плюскавиче, карамфил и царски маргарити и десетки други билки и цветя в нейните градини, та някой случаен странник, попаднал в нейния дом сред пустошта, надали би повярвал, че се намира на края на цивилизования свят.

До самите тези градини стигаха нивите на Анри; те започваха, поради художествения вкус на Катърин, с по-благородни градински растения — грижливо обработена и разделена на лехи земя за билки и зеленчуци, марули, киселец, магданоз, слез, див керевиз, динка, мащерка, градински чай, моркови, пащърнак, цвекло, репички, тученица, боб, зеле, тикви, аспержи, мускусни пъпеши и краставици, а зад тези ясно очертани лехи лежах по-ширните ниви за зърнени храни, всичко десет акра^[3] добре обработена земя, опиращи в кленова гора, от която през миналия месен април Анри беше събрал годишния си добив от петдесет галона^[4] кленов сироп и двеста фунта^[5] захар.

Тези скъпоценни владения четиримата съзерцаваха, когато слизаха по склона, и Катърин не би дала и половината от тях за

всичките богатства на мадам Тонтъор. Оставаше само бледен отблясък от слънцето и светът се приготвяше за края на деня. Над главите им безкрайна колона гълъби беше на път за голямото гнездилище в Забранената долина, ята врани се настаняваха в мрака на Голямата гора, а черните и сиви катерички спираха дърдоренето си в широколистните гъстащи и се мятаха като сенки от дърво на дърво. Кокошките на Катърин се бяха скупчили до курника, а от оградената ливада горе, през която минаваше ручей и се губеше в гората, волът и кравата се бяха прибрали пред вратата на направения от цели трупи обор.

Катърин се усмихваше на мъжа си, а очите на Анри светваха от щастие в отговор на тези усмивки, когато от покоя на красотата, които обкръжаваха техния дом, се издигна пронизителен, смразяващ кръвта вик — вик, който сякаш пресече всеки звук във въздуха, стигна до гълъбите и ги накара да се отклонят уплашено от пътя си, стресна флегматичния вол пред обора, вик е чудовищна сила и устрем — и с този вик някаква раздърпана фигура изскочи срещу тях от скривалището си сред раззелениящите се храсти в градината на Катърин.

С едно движение на рамото си Анри запрати чувала с брашно на земята, пред него Джимс метна дългата си пушка на свитата в лакътя ръка, а Дран се скова и мрачно изръмжа. Свирепо и заплашително чепатата и тайнствена фигура се запъти нагоре по склона и Джимс провери кремъка и подсипа и застана готов, с палеца върху петлето на оръжието си, когато зад гърба на мъжа си и сина си Катърин първо изненадано хлъцна, след това леко изписка и се втурна край своите закрилници да посрещне с отворени обятия приближаващия непознат.

— Това е Хепсиба! — извика тя. — Това е Хепсиба!

[1] В 1749 година населението на Квебек, главния град на Нова Франция, богатството, културата и изтънченият живот на който го правели по онова време Версай на Новия свят, е било по-малко от 7000 души. — Б.а. ↑

[2] *Ange* (фр.) — ангел. — Б.пр. ↑

[3] 1 акър = 4047 квадратни метра — Б.пр. ↑

[4] 1 галон = 4546 литра. — Б.пр. ↑

[5] 1 фунт = 453 гр. — Б.пр. ↑

III

Вълнуващите думи едва се бяха отронили от устните на майка му, когато Джимс остави пушката на земята и хукна подир нея, но колкото и да бързаше, тя го превари и се озова в прегръдките на брат си, преди момчето да успее да я настигне, а баща му, с пуяка в ръце, но без брашното, веднага се отърси от изумлението си и се спусна надолу, за да се присъедини към тях. Когато той пристигна, Хепсиба Адамс прегръщаше Катърин с едната ръка, а с другата беше наполовина вдигнал Джимс до рамото си. В същия миг той се освободи дотолкова, че да може да протегне ръка, корава и възлеста както старият дъб, който пазеше хижата от следобедното слънце.

Ако някога е имало човек, който да прилича на дъб, с неговата свежест, сила и груба снага, този човек беше Хепсиба Адамс, индианският търговец. Имаше нещо у него, което караше човек да се сети за Дран-дран-недодран. При всичко това нямаше същество с по-приятлив вид, което приятел или неприятел би искал да срещне. Хепсиба отстъпваше с половин глава по ръст на Анри, не беше и сух като него. Раменете му бяха широки, тялото дебело, а лицето кръгло като ябълка и почти толкова румено, с отпечатани по него следи и белези от напрежение и схватки, но по такъв начин, че веселата му живост и доброто настроение в блесналите очи по-скоро се подчертаваха, отколкото пострадаха от превратностите на съдбата. Беше без шапка и на темето си имаше пространство колкото чаена чинийка голо като яйце, но под тази „бенка“, както я наричаше Хепсиба, червеникаворусата му коса беше гъста и буйна и краищата ѝ се къдреха, така че с много малко усилие на въображението човек би могъл да го вземе за католишки монах с бръсната глава, минал през тежко сражение с последователите на сатаната.

Когато възбудата на първите мигове от срещата премина, Катърин се поотдръпна от този обесник — нейния брат — и го загледа с очи, светнали от обич, но в които блестеше същевременно

преценяващ и съзерцателен въпрос, който устните и веднага изразиха с думи:

— Хепсиба, толкова съм щастлива да те видя, че чак сърцето ми спира, като те погледна, но все пак забелязвам, че не си изпълнил обещанието да не се биеш вече, защото едното ти ухо е нахапано, носът е изкривен, а когато се видяхме преди две години, тоя белег над окото го нямаше!

Обветреното лице на Хепсиба се разтегна в усмивка.

— Не мога да кажа такава неща за твоето носе, Катърин, защото то става все по-хубаво от година на година — каза той. — Но ако му се случеше да се сблъска с холандски юмрук, както това стана с моя нос в един малък двубой в Олбъни, смятам, че и то щеше да се поразкриви или нямаше да остане никакъв нос изобщо. А колкото за нахапаното ухо, какво може да очаква човек от един французин (с изключение на твоя благ съпруг), когато му се удаде случай да използва зъбите вместо юмруците, които господ му е дал, за да се бие с тях? Белегът на лицето е само черта, останала от ножа на един индианец онайда, когато се беше заблудил с мисълта, че съм го изиграл в една сделка, което никога не правя, защото не съм лъжец! Но нима това е всичко! Не си ли държала по-добра сметка за състоянието ми?

— Плешивото петно е малко по-голямо, Хепсиба, и е толкова равно и кръгло, да му се не начудиш!

— То е, защото дадох на един фризьор от племето сенека хубава брадвичка и дръжка, за да оскубе космите по индиански и да го направи такава, сестро. Не ми харесваше тая плешивина, такава една неравна, като накапано от свещ отгоре на главата ми, но сега, както е кръгличка, ми харесва.

— И като се засмя, забелязах, че ти липсва един зъб.

— То беше само втора порция от юмруците на холандеца. Божичко, трябваше да видиш как се би тоя холандец от Олбъни!

— Ами дрехите ти — каза Катърин, като заговори най-после за главното, което занимаваше ума ѝ. — Имаш вид, като че те е газила мечка. Хепсиба, да не се е случило нещо... някъде наблизко?

— Съвсем дребна работа, сестричке. На няколко мили оттук налетях на куп французчета, които казаха, че съм бил далече от Нова Англия и си наумиха да ме накарат да се върна. По това не беше нищо,

съвсем нищо. Малко ме е срам заради теб, Катърин, защото ти не забеляза най-важното!

— И какво е то?

— Моят корем — заяви Хепсиба И се хвана с двете си възлести ръце за обемистия търбух. — Той е спаднал, свил се е, както можеш лесно да видиш. Хлътнал е така, че ме боли гръбнакът, смъкнал се е и се е стопил, та е станал като на някоя дамичка. Закърнял, събрал се, съсухрил се и се смалил — направо се е изкорубил и измършавял от липса на храна! И ако не ям съвсем скоро...

Останалото не се чу, заглушено от прегръдката и смеха на Катърин:

— Добричкият ми, скъпият ми Хепи!... Гладен... вечно гладен, и никога няма да се промениш; но и Анри и Джимс са гладни, пък и аз също, тъй че ще вечеряме, кажи-речи, щом накараме комина да запуши. Ах, толкова много се радвам, че си дошъл!

— И аз — най-после успя да вмъкне една дума и Анри.

Джимс дърпаше тоя непрокопсан скитник, своя вуйчо, за ръката и го замъкна обратно горе да си прибере пушката.

Когато те се отдалечиха, радостта по лицето на Катърин се засенчи за миг от внезапна сериозност.

— Няма да е зле известно време да не изпускаш нашия Джимс от очи, Анри — предупреди тя. — Хепсиба, както много добре знаеш, е изключително нехаен и безразсъден човек и умът му е вечно пълен с глупави приумици и хрумвания, които са извънредно привлекателни за хлапаци и от които, зарад Джимс, ме е малко страх.

Но Анри само се закиска, защото му дойде наум, че да бъдеш учен на разни фокуси от човек като Хепсиба Адамс, е всъщност голям късмет.

Тогава Катърин видя, че от големия каменен комин излиза струя дим.

— Хепсиба е вече наклал огън — каза тя.

Когато влязоха през широката двукрила врата в кухнята. Анри с наслада пое дълбоко дъх, а от Катърин се изтръгна възклицание на приятна изненада. Това беше голяма кухня — тридесет фута от единия край до другия и двадесет фута^[1] на ширина — и през западните прозорци нахлуваше сетната дневна светлина. Към това побледняващо осветление се добавяше по-розовият блясък на голям пън и огромен

куп жарава точно срещу тях, когато влязоха. Анри беше се занимавал цял месец с изграждането на огнището и дори най-внушителната сеньория край Ришельо не можеше да се похвали с нещо по-хубаво. Беше настанил Катърин и Джимс при една леля в Трите реки, докато градеше техния дом, и когато видя за първи път огнището, Катърин направо влезе в него, без да навежда глава: а то беше така широко, както и високо, че Анри беше направил пейки от двете страни вътре в отвора на комина, а над тях имаше куки, където да закачваш оръжие и дори чекмедженца, вградени в камъка, за неговите лули и тютюн; а по-надълбоко все още далеч от пушека и саждите, имаше много други куки за Катърининото богатство от тенджери, котлета и тигани, тъй че огнището беше кухня само по себе си и уютно кътче за бурни зимни вечери. Въпросът за снабдяването с гориво, който отначало поуплаши Катърин, никога не беше тревожил Анри, защото зиме той довлечаеше с вола огромни чукани от широколистни дървета, шест фута дълги и два фута дебели, които вкарваше на ролки през вратата до самия огън; и с едно такова дърво в дъното и две-три по-малки да го подпират се осигуряваше за цяло денонощие и така беше не само много по-удобно, отколкото ако беше горил по-малки дървета, но си спестяваше и доста рязане и цепене.

Това, което изтръгна възклицание на изненада и удоволствие от Катърин, бе оживеното състояние на огнището — както и уханието на готвещи се ястия, което ги посрещна. Още в най-ранните спомени на Катърин брат и винаги се е хвалил с майсторството си на готвач, а сега явно не беше губил време след неочакваното си пристигане. Пет-шест вериги бяха спуснати от клиновете в дебелия дъбов напречна греда седем фута над огъня и на куките в края на тези вериги висяха тенджери и котлета, които вдигаха пара, вряха и издаваха весели звуци с танцуващите си оловни капаци, които къркорецата вода надигаше с жива и приятна мелодия. Но за Анри, който винаги бе обичал звука на тези къкрещи тенджери с игривата им веселост и обещание на вечеря, още по-примамлив беше големият къс еленово месо, който Хепсиба бе закачил да се пече пред огъня. Беше пренебрегнал холандската фурна на Катърин — тази метална кутия с едната страна открита към огъня, — с която тя извънредно много се гордееше, и беше заместил този домакински уред с по-примитивното приспособление от дебела кълчищна връв, вързана за дървено колче на тавана, на края на която, в

лумналата жега на огъня, бе здраво закачил бут от млад елен. Като усучеше от време на време връвта, месото се въртеше бавно за интервал от няколко минути, а сокът се стичаше капка по капка в подложената отдолу тавичка. Това, че Хепсиба е наглеждал печеното и го е поливал често със соса, личеше от тъмнокафявия му и апетитен вид, както се въртеше бавно пред огъня, сякаш под грижите на невидими ръце.

Инстинктът на домакиня накара Катърин да усуче връвта, преди да свали наметката и качулката и да си пооправи косата пред огледалото, закачено на стената. Тогава погледна дългата маса, която Хепсиба беше наредил с оловните чинии, готови за сочното печено. Анри разбра колко развълнувано й тупка сърцето, когато взе ръцете й да ги стисне за миг и видя замрежените от сълзи очи. Две години не беше виждала Хепсиба, две години тъгуване, молитви и надежди за този безотговорен брат, последният от близките сродници, който пристигаше и заминаваше с непостоянството на ветровете, но все не успяваше да разруши нейната мечта да го задържи някой ден като постоянен член на малкото й семейство. Всеки път, когато идваше при тях, Хепсиба весело сипеше обещания и се кълнеше във всичко свято, че е решил да остане при тях завинаги, както го молеше Катърин; а после някой ден или нощ изчезваше с всичките си вещи, без някой да го види или чуе; и можеше да минат шест месеца или година, или както в този случай дори повече, докато се появеше отново, готов отново да обещава и да се кълне във всичко свято, но всеки път накрая се измъкваше, както преди. Веднъж се беше доверил на Анри:

— Не мога да се сбогувам дори с индианец, не мога да се сбогувам с Катърин. Предпочитам да я оставя усмихната и засмяна, отколкото разплакана.

Всеки път, когато се връщаше, носеше огромен вързоп на гърба, донякъде сякаш за прошка, и отварянето на този вързоп и разпределянето на съдържанието бе станало най-голямо събитие в живота на Джимс, а също и в живота на майка му, макар в малко пониска степен. Но Джимс не се блазнеше от мисълта за неизменния вързоп, когато се връщаше да си вземе пушката заедно с обичния си вуйчо Хеп. В най-належащия момент неговият герой над героите бе до него и след като взе от тази внушителна личност обещание да пази тайна, без да губи време разказа за момчето, което мразеше. Като си

взе бележка как го стиска ръката на Джимс и долови издайническото треперене на гласа, Хепсиба седна върху чувала с брашно и не стана, докато с лукави въпроси и съчувствения си интерес не изтръгна от сърцето на Джимс повечето от онова, което момчето бе премълчало пред родителите си този следобед. Ето че Анри за втори път наду силно своя рог, приканващ за вечеря, те се изправиха и когато Хепсиба нарами чувала, кръглото му червендалесто лице приличаше на пълна луна, грейнала с обещание и насърчение.

— Няма нужда да си едър, за да спечелиш в един бой, Джимзи — заговори той с много поверителен вид. — С изключение на тоя холандец в Олбъни, никога досега не ме е бяхтил някой едър мъжага, пък аз съм среден на ръст, както виждаш. Винаги разумно предпочитам едрите, както ще да дойде, защото се движат по-бавно и падат по-тежко и девет от всеки десет имат тлъстини. Тоя Пол Таш, знаеш, само като ми разправяш за него, чувствувам, че можеш да му друснеш такъв бой, че да ти се моли за милост, което ще е тъкмо моментът, ако е паднал, да му друснеш няколко юмука добавка, та да те запомни. Всичко зависи от това какво си решил да направиш, Джимзи, ни повече, ни по-малко. Пък ти, нали си решил да го позагрееш, карай тогава, направи го, да ти кажа.

Катърин излезе иззад ъгъла на хижата да посрещне заговорниците и Хепсиба благоразумно се въздържа; без да се доизкаже, той многозначително намигна на Джимс.

Това беше най-тържествената вечер от две дълги години в хижата на Бюлен и в нейна чест бяха запалени всичките четири лампи на Катърин, а освен тях и десетина свещи, тъй че когато пустошта потъна в черен, беззвезден мрак, със струпали се на небето тежки дъждовни облаци, домът в началото на Забранената долина беше изпълнен с блясък и радост. Дори тътенът на гръмотевиците, поройният дъжд, който се сипеше върху покрива от кора на кестенови дървета, и поривите на вятъра, от които дрънчаха стъклата на прозорците, като че ли оставаха незабелязани сред веселието вътре. Печеното бе нарязано и когато го сложиха на трапезата заедно със „съкоташ“ — ястието от зелена царевица, боб и солено свинско, царевична пита, печена в пепелта, картофи с моркови и качамак с кленов сироп, разгоря се такова пиршество, че мина повече от час, докато Хепсиба Адамс бутне своя край на дългата пейка назад от маса

и измъкне дебелия си вързоп изпод стълбата, която водеше към таванската спалня на Джимс.

Доколкото Джимс си спомняше, това винаги е било сигнал да се вдигнат от масата всички чинии и да се избърше и сетната троха и докато баща му пушеше дълга холандска лула, а вуйчо му Хепсиба бърникаше с престорена несръчност връзките на вързоп, той направи надпреварване с майка си чия половина от масата ще бъде изчистена първа. Когато свършиха, момчето си отдъхна, а майка му сложи по една лампа на двата края на масата, седна така, че да е с лице към брат си, и бузите ѝ поруменяха, а очите блеснаха от удоволствие и нетърпение също както тези на Джимс.

Хепсиба бръкна с двете ръце в тайнствените дълбини на своя вързоп.

— Само няколко дреболийки — започна той със съвсем същите думи, с които си беше служил години наред. — Няколко играчки и дрънкулки за момчето, туй-онуй за сестрата и някакви джунджурии за пет пари за теб, Анри, всичко събрано на евтини цени и без особени безпокойства в град Олбъни, където живее един холандец с чифт най-големи и най-тежки главоразбивачи във всичките колонии. Аха, ето го първия пакет със собственоръчен надпис на граматика, който ми продаде стоката; шапчица, дантелена гофрирана яка, нагръдник и топче дантела по пет шилинга ярдът^[2]! За кого ли в тая стая може да бъдат тия глупости... освен...

И когато от Катърин се изтръгна възклицание на възхищение, ѝ подхвърли пакета. Но едва го беше отворила, с поглед съсредоточен върху него, когато Хепсиба разви в светлината на свещите червена копринена фуста; този път Катърин скочи на крака с пресякъл се от изумление дъх, защото Хепсиба беше така добре подготвил изненадата си, че на масата едно след друго изникнаха бяло боне, черно боне и още три фусти — една алена с черна дантела, една от цветна вълна с брюкселска дантела и трета от черна коприна с пепелносива подплата, — и докато Катърин стоеше заглеждана в тези съкровища, достойни за кралица, той добави към тях два корсета за осемнадесетинчова талия^[3], а след това изсипа отгоре такъв куп дантелени нагръдници, жабо и кърпички, че Катърин затвори за миг очи, след това ги отвори широко, като че ли във всичко това можеше да има някаква ловка измама.

— Майчице, пресвета Богородичке! — възкликна тя. — Нима всички тия прелестни неща са за мен?

— Разбира се, не — отговори сухо Хепсиба. — Корсетите са за Джимс, а вълнената пола е за Анри, да си я слага, когато отива на черква в неделя.

Но Катърин не обърна никакво внимание на шегата му, ако изобщо го чу, защото тънките ѝ пръсти опипваха бързо подаръците и галеха ту един, ту друг, та чак Анри забрави да смучи лулата си, а Джимс стана прав, за да вижда по-добре възбуденото лице на майка си.

— Те трябва да са стрували цяло състояние! — възкликна тя и се обърна да погледне с широко отворени очи усмихнатия си брат, като същевременно вдигна алената фуста с черна дантела. — Например това...

— Две лири и петнайсет шилинга — каза Хепсиба, отвори вързопа си по-широко и затършува по-бързо. — Но една-две унции ей такива багателии, *ma chérie*^[4] струват повече — добави той, като се мъчеше да каже нещичко на френски. — Едно боне, и то най-хубавото в Олбъни, за четири лири и десет шилинга; а ето ти половин топче бродиран муселин по осемнайсет шилинга ярдът; малко лустрин по дванайсет шилинга; басма по шест шилинга и три пенса — достатъчно плат, както се заклеха познавачите, да се направят рокли и гиздила за най-изтънчената дама в страната. А за гарнитура на тия рокли имам тук гофрирани маншети, нагръдници, конци и копчета, и панделки, и четири чифта обувки, по-изящни от които не са били докарвани нагоре по Хъдсън.

И като остави последните изброени от него неща на масата, Хепсиба широко разпери ръце със самодоволен смях и млъкна, за да си напълни лулата.

Сърцето на Джимс малко оставаше да се пръсне от напрегнато очакване и то като че ли наистина изпращя, когато възлестите ръце на вуйчо Хеп бръкнаха отново във вързопа. Методът, по който вуйчото процедираше, бе винаги същият: майка му на първо място, след това той, а баща му последен. Но тази година Хепсиба бе решил да промени реда, защото сега измъкна обемист пакет от торбата и го подаде на Анри.

— Три от най-хубавите лули, които съм виждал, — заяви той. — Една направена в Холандия, една в Лондон и една в Америка; и с тях

пет фунта тютюн „Вирджиния“, Анри, а още шапка, сако и чифт обувки, с които можеш с чест да отидеш на кое да е соаре или вечеринка на благородници от тая страна на океана. Е, как ти се вижда?

И той се дръпна назад, сякаш вързопът му беше съвсем празен и в него нямаше нищичко за Джимс.

Цяла вечност, както се стори на Джимс, вуйчо му остана в тази ужасяваща поза. После преднамерено и измъчващо бавно Хепсиба се върна към вързопа си.

Никой от тримата, които го наблюдаваха, не биха могли и да помислят, че постъпката на Хепсиба бе натежала от трагично предопределение на съдбата, нито че тя с драматична неизбежност щеше да промени жизнения път на няколко души, да смъкне едни, които хвърчат, на земята и да издигне други от низините в небесата, да отприщи страст, омраза и любов, да породи трагедии и радости и да завърши най-после с това, което авторът на тази скромна хроника на човешки събития си е поставил за цел да опише.

Едно внезапно хрумване, сръчно бутване обратно в торбата на един малък пакет, който бе по начало предназначен за Катърин, и Хепсиба промени цял свят. От такива незначителни случки зависят понякога някои най-големи съдби. От най-далечното ъгълче на почти празния вече вързоп той извади още веднъж този пакет и го разви пред широко отворените нетърпеливи очи на Джимс.

— Джимзи — каза той, — ако съм го отбелязал правилно в паметта си, ти се роди в най-студения януарски ден, който съм видял, а това те прави точно на дванайсет години и четири месеца тая вечер, което значи, ако пресметнеш както трябва, че само три години и осем месеца те делят от деня, когато ще можеш да се смяташ за мъж. От този ден според закона ще станеш пълнолетен поданик на краля и ще можеш да вземеш живота си и всичко, свързано с него, в собствените си ръце, стига да бъдеш честен, и ще бъдеш правоспособен в очите на най-взискателния увенчан с перука съдия в Колониите или в Нова Франция. С други думи, Джимзи, искам да кажа, че след малко повече от три кратки години ти ще бъдеш пълноправен мъж^[5]!

Когато завърши тази встъпителна реч, Хепсиба отви докрай пакета и разстла в блясъка на свещите парче кадифе, по-хубаво от което Катърин не беше виждала през живота си. То беше, раг

excellence, най-прекрасното от всички съкровища, донесени от брат й, плат с несравнима красота, червено великолепие, така изпълнено с променящи се багри и отсенки, че изглеждаше като живо в ръцете му. „Положително това също е подарък за майка ми“ — помисли си Джимс. Но за негово изумление и за изненада на Катърин Хепсиба бутна плата в ръцете на Джимс.

— За мадмоазел Мари-Антоанет Тонтъор от верния и обожател Даниъл Джеймс Бюлен — обяви той. — Джимзи, не се изчервявай. Дванайсет и десет не са далеч от шестнайсет и четиринайсет, когато двамата ще бъдете пълнолетни, и ако някога някоя щерка на сеньор си намери късмета, то ще бъде в деня, когато се омъжи за син от рода Адамс. На него има бележка, Джимзи, там пише откъде е платът и колко струва; а заедно с него аз ти донесох малко нанкин за брич и дреха, четири ризи и триъгълна шапка с черна кордела, шест носни кърпи, джобен нож, два чифта панталони от шевиот, два чифта обувки и... това. — И той извади от съвършено празната си вече торба прекрасен дългоцев пистолет, с очи, блеснали от гордостта на боец; той го завъртя в светлината на свещите и взе да изтъква на Джимс достойнствата му. — Докато си жив, никога да не се разделяш с тоя пистолет, Джимзи — каза той. — Не е нов, както виждаш, но има зад себе си славна и дълга история и някой ден ще ти я разкажа, Джимзи. Той удря, момче, удря смъртоносно и сигурно, бие на сто крачки с по-малко от един инч отклонение. — И даде оръжието в ръцете на Джимс.

Мигновено неодобрение се изписа в очите на Катърин.

— Много мило от твоя страна да донесеш плата за малката Антоанет, но пистолетът не ми харесва, Хепсиба — каза тя. — Пистолетът ме кара да мисля за... мъже, мъже, които се бият. А ние живеем в мир и имаме нужда само от пушката и лъка и стрелите на Джимзи, за да ни донася месо. Струва ми се, че това не е хубаво.

Когато тя спомена с такава увереност за мира, лицето на Хепсиба се помрачи, но в следващия миг той пак се засмя и взе да й разправя, че след седмица тя ще бъде толкова горда с точната стрелба на сина си, колкото сега изглежда уплашена от въздействието на пистолета върху неговото бъдеще.

Подир един час, когато отиде да спи на тавана. Джимс мислеше не за пистолета, нито за точната стрелба, а за парчето червено кадифе, което сложи близо до възглавницата, преди да духне свещта и да се

нагласи за през нощта. Въпреки че сърцето му тупкаше малко по-спокойно сега, радостното му вълнение беше по-силно, отколкото докато бе с близките си долу. Тътненето на гръмотевиците и бляскането на светкавиците преминаха и тихият пролетен дъжд ромолеше равномерно върху покрива на няколко стъпки над главата му и заглушаваше със сънния си музикален ритъм всякакъв звук на гласове, който би могъл да стигне до него от стаята с огнището. Той чуваше как водата се стича от покрива в стотици пъргави струйки и вадички, долавяше по-приглушения звук от стичането и по водостоците от кестенова кора по края на стрехите в голямата каца долу.

Джимс обичаше тази песен на стичаща се вода. Тя го успокояваше и приспиваше и правеше сънищата му по-живи. Той обичаше широките една стъпка ручей в гората по времето, когато се топяха снеговете; обичаше тъмните скрити поточета, които се промъкваха през хладни сенчести места лете; обичаше по-големите реки, езерата и дори застоялите води, които през август се покриваха със зелен жабуняк. Но най-много обичаше дъжда. И сега, с ръка почиваща върху подаръка за Тоанет, и дружелюбното трополене на дъжда по покрива, целият свят, който се беше разбил на парчета за него този ден, бързо се възстанови в съзнанието му. Ето това най-последно беше такъв подарък, какъвто се беше мъчил да си представи в мечтите. Цветя, пера, орехи и парчета кленова захар не можеха да се сравнят и с най-малкото късче от тази красота. Това кадифе беше по-хубаво от всичко, което бе виждал да носи Антоанет, и духът му се издигна до такива шеметни висоти, че очите му широко се отвориха в мрака на неговата стаичка и сънят отлетя с мили далеч.

На другия ден трябваше да стане публичната разпродажба на имота на Люсан. Люсан беше заможен земеделски стопанин на границата на съседната сеньория, десет мили от тях. Той се връщаше на старото си място близо до остров Орлеан, местност, която му харесваше повече от Ришелю, и продаваше по-голямата част от вещите си. Между тях имаше рало с железен палешник, четиринадесетгалонов казан за варене на сапун и тъкачен стан, които бащата на Джимс искаше да купи и затова се беше приготвил да тръгне

с вола много рано сутринта. Джимс беше чул Тонтъор да казва, че имал намерение да купи тримата роби на Люсан — баща, майка и дъщеря — и че младото момиче щяло да бъде за Тоанет. Тоанет щяла да отиде с баща си. Затова Джимс щеше да вземе скъпоценния си пакет със себе си при Люсан и да намери случай да ѝ го поднесе.

А ако Пол Таш бъде също там и посмее да се държи пак господарски с него или да се смее по такъв низък, непристоен начин, или да говори подигравателно, или дори да каже една дума против подаръка му за Тоанет...

Екот на все по-силни гръмотевици се приближаваше от запад, а преди тях налетя рев на вятъра и пороен дъжд. Светкавици пак започнаха да прорязват с ослепителен блясък малките стъкла на прозореца в спалнята му, в покривът сякаш се заогъва и застена под внезапната бомбардировка на пороя. Джимс воюваше в унисон със стихииите. Духът му се развилняваше заедно с бурята. Беше повалил противника си и тикаше главата му в мократа, тинеста кал. Удряше го по лицето, в очите, разваляше разкошните му дрехи и му скубеше косата. А Мари-Антоанет гледаше. С прекрасното червено кадифе в ръце и с очи, големи и светли като звезди, тя го наблюдавани как души, рита и взима живота на Пол Таш!

Развихрилите се гръмотевици, вятър и пороен дъжд — прищявка на капризната пролет — отминаха тъй бързо, както бяха дошли, и със стихването си оставиха Джимс да диша учестено и свирепо в леглото.

Беше се издигнал в тези мигове до въодушевени и безразсъдни висоти; умът му, разгорещен от жаждата да действа, реши с мрачна сигурност какво ще стане на следващия ден.

Първо ще поднесе подаръка си на Тоанет.

След това ще направи каквото му бе казал вуйчо Хеп. Ще друсне един бой на Пол Таш.

[1] 1 фут = 30 см. — Б.пр. ↑

[2] 1 ярд = 91 см. — Б.пр. ↑

[3] 18 инча = 45 см. — Б.пр. ↑

[4] *Ma chérie* (фр.) — мила моя — Б.пр. ↑

[5] Към средата на XVIII век младежите от двата пола получавали гражданските си права много по-рано. Момчетата по закон ставали пълнолетни на шестнадесет години; най-добрата възраст за

задомяване на момичетата била от петнадесет до седемнадесет години, а на една десетгодишна девойка не се гледало вече като на дете. Житейският опит и възпитанието довеждали младежта толкова бързо до зрелост, че синът на Джон Уинтроп, губернатора на колонията Кънектикът, станал изпълнител на бащиното си завещание, когато бил само на четиринадесет години. — Б.а. ↑

IV

Анри и жена му седяха до късно с Хепсиба Адамс, защото този път Хепсиба беше дошъл в дома на сестра си с определено и непоколебимо намерение. Да беше Джимс слязъл крадешком към края на тазвечерния разговор, щеше да открие вместо веселието на по-ранните часове напрегнато, почти трагично сериозно изражение по лицата на майка му и вуйчо Хепсиба. Лицето на търговеца бе станало сурово, а бузите на Катърин в светлината на свещите бяха бледи като на някоя монахиня. Богатите подаръци от щедрия ѝ брат лежаха струпани на масата, но нещо много по-важно от възхищение пред тяхната красота и радостта да ги притежава се четеше в очите ѝ. Лицето на Анри Бюлен все светеше от оживление, добро настроение и невъзмутимо спокойствие на сигурността и вярата, които Хепсиба не бе успял да смути с най-мрачните картини, които бе нарисувал.

Говореха за война. Още рано през тази пролет на 1749 година великата американска пустош бе започнала да се събужда от слухове за неизбежния пожар, на който бе писано скоро да превърне източната част от континента в гърне, кипящо от настървение и смърт.

Докато английският крал Джордж II и френският Луи XV си играеха на приятелство след мира, сключен в Екс-ла-Шапел — Франция не можеше да се съземе и цветът на нейните войски лежеше погребан по бойните полета на Европа, а Англия бе свела бойната си сила до осемнадесетхилядна сухопътна и по-малко от седемнадесетхилядна морска армия, — огромните колонии на двете държави търсеха сами начин да се спасят и бавно, но сигурно, с непримирим устрем, взаимно заграбваха земите си. Докато двете най-големи монархии в Европа прикриваха слабостта си с булото на хитроумна политика и разсипничеството на дворцови оргии, които превръщаха течния капитал във великолепни карнавали на екстравагантност и сладострастие, тези съпернически колонии в Америка се бяха научили да нямат доверие, да мразят и с нетърпение да чакат да дойде ден на унищожение и мъст.

Сцената бе вече готова за написването на най-кървавите и най-живописни страници в американската история. На юг от Ришелъо бяха най-лютите врагове на белите — войните на Шестте племена; а на север (бродещи на изток и на запад през Горна и Долна Канада) имаше четиридесет племена, които принадлежаха към Нова Франция. Зад тези диви васали, от едната страна, имаше милион и сто хиляди английски колонисти, владеещи крайбрежните земи от Мейн до Джорджия; а от другата — по-малко от осемдесет хиляди души (жени, деца и мъже), които да бранят и задържат безграничните владения на Нова Франция, стигащи от Горна Канада до Мексиканския залив и от Алигейнските до Скалистите планини.

За това обезпокояващо неравенство в броя на бойците и за безмилостното бедствие, което, както той се кълнеше, щяло някой ден да премине през всичките земи около езерото Шамплен и Ришелъо, Хепсиба Адамс говори надълго и нашироко, без да направи някакво особено впечатление на Анри Бюлен.

— Нека има война, щом трябва — каза Анри. — Сърцето на нашата Нова Франция лежи зад непроницаема стена от скали и гори и с тези благоприятни за нас укрепления нашите осемдесет хиляди ще бъдат достоен противник за един милион англичани, ако тръгнат срещу нас. Но защо да говорим за война, братко, когато царят мир и изобилие и можем да се наслаждаваме на прекрасния свят? Нека нашите крале воюват или играят, както си искат, но що се отнася до мен, стигне ли се до война, ще остана приятел на двете страни и не ще се бия нито с едните, нито с другите. Защото, каквато и причина да доведе до сблъскването, не бих могъл да се бия срещу хора с кръвта на моята Катърин, нито тя би поискала да тръгна срещу моя собствен народ. Защо тогава да се махнем оттук? Това е прекрасно място. Това е неутрална зона и понеже ние сме неутрални, мястото ни е точно тук. Хора от племето онайда и от племето мохок са яли под нашия покрив, а също и хурони и алгонкини, а когато такива смъртни врагове се срещат тъй на едно място, каква причина можем да имаме за страх?

Гордо пламъче светна в очите на Катърин, като чу думите на мъжа си, и тя добави:

— Анри обича индианците и аз също ги обикнах. Те са всички наши приятели.

— Приятели! — изсумтя Хепсиба. — Чуй, Анри, зарад Катърин и Джимс ти казвам, че си глупак. Заведи ги някъде, където тая опасност не тегне денонощно покрай границите. Заведи ги, ако искаш, в Сейнт Лорънс или иди с тях на юг в родните места на Катърин. Но направи, за бога, едното или другото, иначе ще дойде ден, когато и господ не ще може да ви спаси. — И гласът му затрептя от напрежение.

— Война няма да има — упорито настояваше Анри. — Англия и Франция са се обезкървили по бойните полета на Европа и мирът, който са подписали едва миналия октомври, положително няма да бъде нарушен, докато ние с теб сме живи, защото на Хановер и Австрия им е дошло до гуша, също както и на другите, и не могат да се помръднат, като мъртъвци.

— Това е вярно — кимна Катърин и потрепери. — Аз мисля, че война няма да има дълги години.

Хепсиба изду бузите си като балон, после звучно ги всмука навътре. Това бе навик от детството му, от който не можеше да се отърве, начин да покаже на всички наоколо, че е много ядосан, и като си го спомни, Катърин се засмя, макар пръстите ѝ да се свиваха нервно на скута.

— Глупаци, наивници! — изръмжа брат ѝ. — Казвам ви, нито Джордж, нито Луи ще имат нещо общо с воденето на тая война, докато и сетната миля гори между нашите колонии и вашия град Квебек не почервенеят от пламъци и кръв.^[1] Бога ми, тя е вече започнала! Френските и английските търговци се бият, колчем се срещнат по границите, а наемници индианци на едните скалпират другите, та дори и бели са се включили в тая хубава игра — ето на, Масачузетс е изпратил Лъвуел и петдесетте му бойци на лов за глави на индианци и французи (без разлика кои, макар заповедта да гласи: само червенокожи!) при цена пет шилинга на ден, плюс награда за всеки донесен скалп; а долу в колонията Ню Йорк сър Уилям Джонсън плаща английски пари за човешка коса, докато французите (и ти го знаеш, Анри!) плащат по сто крони за скалп, бил той бял или червенокож. Сега индианците посят коса, а не кожи, защото цените са по-високи и пазарът по-сигурен; а нашите хора (и французите, и англичаните) полагат все по-големи усилия всеки ден да ги превърнат в демони с помощта на ракията, парите и огнестрелното оръжие. А вие

си седите тук като двойка глупави гълъби с младо пиле в гнездото и със скалпове, оценени по петдесет лири парчето, с отворени прозорци, отключена врата, загубили здравия си разсъдък, докато отвъд тоя хълм, само на няколко мили, вашият съсед Тонтърор прави бойници в къщите, обучава земеделците да стрелят; барикадира прозорците, прави вратите от дъбово дърво и превръща молитвения дом във форт. Той *знае* какво ще дойде от земите на племето мохок и се подготвя колкото може.

— Неговата работа е да войникува — отвърна Анри, все още без да загуби спокойния си вид въпреки мрачното и страшно бъдеще, нарисувано от Хепсиба в този спор, — в дарението на краля е поставено условието той да укрепи имението си било в мир, било във война.

— Освен това — обади се Катърин — Тонтърор държи жена си и дъщеря си при себе си, а ако ги застрашаваше някаква опасност, положително щеше да ги отпрати оттук. — Тя стана от мястото си, обиколи, спря зад него и го прегърна през рамената. — Хепсиба, ние знаем, че всичко това, което ни разказа, е вярно — заговори тя и притисна бузата си до неговата. — Страшни убийства стават в пограничните области, от които идваш, и тъкмо затова Анри е довел Джимс и мен в своята родина, където царят само мир и приятелство и няма помен от страхотните убийства и отвратителни сделки, за които говориш. Ти ни убеди в своята неправота, братко, защото ти си тоя, който трябва да се махне от борбите и опасностите и да дойде да живее при нас. Тогава щастието ни ще бъде пълно. Много години вече се моля да дойдеш и никога да не ни напускаш!

— Като сме заедно, това тук ще бъде рай — потвърди Анри.

— И аз ще ти намеря жена — добави Катърин, — жена, която много да те обича; а докато си нямате свои деца, ние ще ви отстъпим половината от Джимс.

Хепсиба внимателно се освободи от прегръдката ѝ.

— Зарад Джимс трябва да промените местожителството си и да отидете на място, където има учител и където може да научи повече — каза той, като се хвана отчаяно за последното съображение, след като не бе сполучил с всички други.

— В цяла Нова Франция и в английските колонии няма по-добър учител от нашата Катърин — отвърна му гордо Анри. — На английски

и френски тя е дала на Джимс повече, отколкото би могъл да научи във вашия град Олбъни или в нашия колеж в Квебек; защото там на едното място той щеше да бъде англичанин, а на другото французин, докато тук е и двете, както баща му и майка му, и никога не ще тръгне против едната или другата кръв, които текат в жилите му.

— О, в това съм сигурна — съгласи се Катърин. — Аз се моля на бога моят Джимс никога да не стане воин.

Когато след известно време Хепсиба се качи на тавана да си легне, той спря за миг със запалената свещ край леглото на Джимс, където момчето спеше, прегърнало кадифения плат и с усмивка на устните. Джимс сънуваше и сънищата промениха усмивката; на лицето му се изписа по-мрачно изражение. Както го гледаше, Хепсиба се сети за последните думи на Анри Бюлен и за молбата на сестра си и устните му беззвучно пошепнаха:

— Те не могат да те опазят от това, момче... нито с надежди, нито с молитви, нито с цялата си вяра. Тя идва и когато дойде, ти ще удряш, и ще удряш здравата, и тогава ще станеш това, което ти е писано да бъдеш, Джимс: воин!

В светлината на свещта червеното кадифе като че ли отговори на Хепсиба Адамс, но понеже не можеше да види повече с очите и не се задълбочи повече с мислите, търговецът тихо се съблече, духна свещта и си легна.

Катърин сложи закуска с пукването на зората, а Джимс беше станал още по-рано и помагаше на баща си в домакинството. Волът бе нахранен и колата готова за цял ден тежък път, преди още вуйчо му Хепсиба да се събуди и слезе долу. Приказките за война и кланета, и смърт не бяха оставили мрачна следа в душата на Катърин и когато отиваше гол до кръста при потока край хижата да се наплиска с ледената вода, Хепсиба я чу да пее. Гласът ѝ го накара да спре и се обърне на юг, където дрезгавината и мъглите на ранното утро бързо се вдигаха от пустошта. Широките му рамене се свиха, сякаш студенината на водата премина като тръпка през тях, и той мислено отбеляза издигнатините и падините в горските самоти на Забранената долина и видя къде племето мохок щеше да навлезе в нея и къде да излезе, ако пророчеството и страховете му се сбъднеха. Тогава чу Анри и Джимс да се смеят до обора, като че единият или другият беше се пошегувал или намерил нещо смешно в работата. Все още е тази

тръпка в жилите си той се обърна пак към водата на потока и видя Дран да стои току зад него, също обърнат към безмълвната и тайнствена долина, носът му душеше въздуха, а в очите — както преди миг в очите на мъжа — упорит, напрегнат поглед, в който имаше зловеща и безгласна прокоба. Хепсиба се загледа, защото около тях птичките пееха, сиви крила на гълъби пърпореха във въздуха, врани грачеха весело на края на гората и бодри гласове долитаха от обора — всичко в червения блясък на деня, разцъфващ над горите на изток, — но кучето стоеше стегнато, нащрек, мрачно неотзивчиво и гледаше към Забранената долина.

Когато Хепсиба го допря с ръка, напрежението сякаш се махна от тялото на Дран.

— Ще трябва да се пази, друже — забеляза мъжът. — Ще трябва да се пази ден и нощ, а най-много в тоя час на тъмнината, който идва тъкмо преди да пукне зората. Не сега, но скоро! — И той пак продължи да се плиска.

Когато потегли преди баща си и вуйчо си към стопанството на Люсан, Джимс не се отрупа с одеяния нито за война, нито за мир. Беше със старите си дрехи от кафяв домашен плат, с индиански мокасина и навои от кожа на кошута, а на главата му имаше колонистка шапка с орлово перо. Изпод тази шапка гъстата му руса коса се спускаше надолу и златистите ѝ краища стигаха до раменете; и както беше въоръжен само е лък, стройното му младо тяло беше свободно и подвижно и много по-хубаво от предишния ден въпреки грижливо подобрното облекло и бойно снаряжение.

Любовта към природата беше част от душата на Джимс — страст, която го обземаше дори повече, отколкото баща му и майка му, макар да не беше започнал да я изразява ясно, дори пред тях. От най-ранно детство и Анри, и Катърин бяха посели у него семето, което сега бе покълнало, за да оформи бъдещето на мъжа, и с примера на собствения им толерантен, изпълнен с обич към природата живот вкорениха у него убеждения и истини, които в Нова Англия, пуританската родина на Катърин, щяха да бъдат сметнати за богохулни. Катърин го беше учила, че всичко има душа и език, дори цветята, дърветата, птиците и животните, които те убиваха за храна, и че докато отнемането на живота за задоволяване на жизнени нужди не е грешно, нито осъдително, безогледното унищожение е грях, който

може да бъде опростен само от бога. За да докаже още по-добре, че бог е предопределил една разновидност живи същества да се хранят с друга, но все пак в рамките на разума и великодушието, Анри Бюлен никога не пропускаше случай да разбули пред сина си скритите и крайно увлекателни прояви на живота в пустошта. Така Джимс разбра, че всички живи същества, от най-малкото насекомо до най-големия звяр, непрекъснато се хранят с други живи същества по такъв уравновесен и разумен начин, че никога не унищожават напълно другия вид.

В Нова Франция, където свободата на словото и поезията и възвишената страна на живота бяха намерили благоприятна почва, подобни убеждения можеше да се изказват гласно без страх и без да се излага човек на опасност; но ако Катърин беше прекарала моминството си в родното място, тя щеше да запази Джимс с преграда на невежество, защото в Колониите не бяха отменили дните, когато на тези, чиито нови схващания или по-широки възгледи засягаха дълбоко вкоренените и точно установени закони на религиозната мисъл, им се приписваха сатанински сили.

Но наред със съществуването на този език и тази висша сила в горите за Джимс имаше и много други интереси. Младата кръв в жилите му жадуваше за възбуда и действия и той сполучваше само от време на време да се придържа към онова, което бе заемало такова съществено място в уроците, преподавани от родителите му. Имаше много случаи, когато убиваше само зарад възбудата, пораждана от унищожаването, понеже изкушенията около него нямаха брой и бяха извънредно големи. Горите, хълмовете и поляните гъмжаха от дивеч. Той беше в такова изобилие, че диви пуйки се продаваха в Бостън по шилинг парчето, гълъбите — едно пени дузината, а охранен млад елен струваше само шест пенса; в Олбъни цените бяха още по-ниски и пуйките вървяха по четири пенса, а един голям елен мъжкар можеше да се вземе за евтин джобен нож или няколко железни гвоздеа. Катериците бяха тъй многобройни, че същата тази 1749 година Пенсилвания плати по три пенса на глава за шестстотинте хиляди, убити като вредители.^[2]

Но тази заран Джимс носеше своя лък и колчан със стрели само защото бяха за него необходими като дрехите, и нямаше никакво желание да упражнява силата си над птица или животно. Беше обзет от

някакво вълнуващо ликуване, смесено със свирепо, непоклатимо настървение. Знаеше, че ще се бие, ако Пол Таш дойде при Люсан, и това, което ще се случи в тази схватка, беше също така ясно и окончателно решено в ума му. Той се канеше да се наплати за обидите от миналия и другите дни. Беше на път да се издигне до недостижима висота в мнението на Мари-Антоанет Тонтъор... след като ѝ поднесе кадифето. Блясъкът на утрото разпалваше кръвта му. Свежестта на хълмовете и поляните, песента на птиците, красотата на синьото небе и зелената земя, всичко се сливаше в акорд, откликващ на песента в сърцето му, почти песен на независимост — освобождение на дух, преследван и угнетяван до този час. И сега, когато беше на път да изпълни една окончателно решена постъпка, той се чудеше защо всичко това не е станало по-рано.

Никой не го беше изпреварил, когато пристигна при Люсан. Беше девет часът, а разпродажбата щеше да започне чак в единадесет. Но Люсан, жена му, дъщерята, двамата му сина и тримата роби, на които предстоеше да бъдат продадени, бяха започнали работа много преди да съмне и Джимс веднага се залови с едно-друго да им помогне. Половин млад вол вече беше набучен на дълъг железен шиш и бавно се печеше над куп червена жарава. Във фурната на двора се печеше огромно количество хляб и имаше пейки, наредени с чинии от калай и от белоснежено тополово дърво. Люсан бе прочут майстор на ракия, бира и флип — тази греяна бира с ракия, захар, яйца и подправки, и вече имаше приготвени три бъчви, сложени на големи пънове, с канелки, чакащи само да бъдат завъртени от нетърпеливите ръце на неговите приятели и съседи. Пивоварният му казан и казанът за ракия, за които щеше да има голямо наддаване, стояха близо зад бъчвите, изтъркани и лъснали на слънцето, за да блазнят погледите и кесиите на техните купувачи. Около богатската къща бяха струпани нещата, които бяха за продан, и тримата роби работеха сред тях със свити и тръпнещи сърца, крепени от обещанието на господаря им, че ще ги продаде всички заедно, а не поотделно.

След известно време Джимс остана без работа и взе да търси ралото, казана и тъкачния стан, които баща му искаше да купи. Докато се занимаваше с това, той се натъкна на една маса, отрупана с какви ли не дреболии, и сърцето му изведнаж се разтуптя, когато видя няколко книги на английски. Как бяха попаднали в ръцете на Люсан, който

четеше само на френски, Джимс можеше само да предполага, защото умът му беше зает с мисълта колко би се зарадвала майка му, ако можеше да занесе тези съкровища у дома на нея. Книгите бяха пет — „Малвъри Дейл“, „Евелина“ „Телемах“, „Елоиза“ и „Джоузеф Андриюз“, — те му се видяха вълнуваща редица заглавия и щом му се удаде случай, заговори на Люсан за тяхната цена и покупка. Понеже не виждаше нищо ценно в английски книги, нито голяма вероятност да ги продаде, а беше и човек с широка ръка, пък се бе и позаграл вече със собствената си прекрасна бира, Люсан ги подари на Джимс в знак на благодарност за оказаната помощ.

Зарадван до немай-къде от този неочакван късмет, Джимс зачака нетърпеливо идването на баща му и вуйчо му Хепсиба и появата на сеньор Тонтъор и другите, които можеше да дойдат с него. По-близки съседи пристигнаха, преди вуйчото и баща му да излязат от гората, а когато те дойдоха, Джимс, без да губи време, остави вързопа с книги в колата, след което върза Дран с ремъчка от еленска кожа за едно от колелата. Нямаше нужда дори да гадае какво ще направи Дран, ако бъде свободен, когато той стигне до сбиване с Пол Таш.

Часът на разпродажбата приближаваше и вече се бяха събрали не по-малко от петдесет мъже и жени и двадесетина деца, но Тоанет и баща ѝ все още не бяха пристигнали. Джимс застана така, че да вижда пътя от сеньорията на Тонтъор, и когато най-после чу гласа на аукционера да съобщава гръмогласно, че търгът ще започне, почувствува надеждите му мрачно да се изпаряват. Те се съживиха мигновено, когато от гората в края на половин миля дългия път се появиха трима конници. Първият ездач беше Тонтъор, вторият — Пол Таш, а на третия кон яздеше стройна фигурка с широкопола шапка, самата Мари-Антоанет Тонтъор.

Скрил се зад дънера на едно дърво, Джимс ги проследи с поглед, когато минаха толкова близо, че малко камъче, подритнато от копитото на един от конете, падна до самия него. И тогава смелостта почти го напусна, защото, докато ръцете му се свиваха в юмруци при вида на Пол Таш, сърцето му замря, когато вниманието му се устреми от неговия неприятел към Тоанет. Тя се беше превърнала съвсем неочаквано в млада дама, която, както много лесно би могъл да повярва, никога не бе виждал преди, и промяната, настъпила в нея, го накара за няколко мига дотолкова да се забрави, че щяха веднага да го

открийт, ако някой от тримата случайно погледнеше към него. Вътрешно Тоанет бе също така съвсем забравила за някаква си там довчерашна десетгодишна госпожичка, защото една от най-лелеяните от нея мечти се беше осъществила и тя беше облечена с първия си костюм за езда от разкошен син камлот, обточен със сребро, току-що пристигнал от Квебек. С него тя носеше дръзко накривена касторена шапка е контешко перо, а изпод тази шапка дългата ѝ черна коса се спускаше във водопад от грижливо подредени къдрици, отчасти задържани от две-три вплетени между тях червени панделки. Тя бе напълно погълната от съзнанието колко прекрасна изглежда и всяка частица от снагата ѝ бе скована от горделиво достойнство, когато мина край мястото, където се криеше Джимс.

Щом тя отмина, Джимс усети да го завладява чувство за незначителност и нищожество. Защото Тоанет не беше вече Тоанет, а истинска принцеса, пораснала. А Пол Таш, както препускаше близо до нея, с напудрена и вързана коса и с червена кадифена дреха, която можеше да се види от цяла миля, му се видя безкрайно недостъпен за всичко, което бе кроил против него. Джимс излезе мрачно иззад дървото и се наведе да вдигне камъчето, което конят на Тоанет бе подритнал към него. До него долиташе гласът на аукционера и на другите, които наддаваха за вещите на Люсан. След това се чу да избухва смях, извишил се с безпределна невъздържаност над всички шумове, взрив и веселие, което Джимс би познал навред по света. Така се смееше само вуйчо му Хепсиба.

Той пак пламна духом, като запален барут, в отговор на бодрия звук на вуйчовия глас и онова, което бе загубил за няколко мига, отново се възроди у него, по-силно от преди. Той се върна на затревената полянка пред дома на Люсан, когато Пол помагаше на Тоанет да слезе от коня си, и за своя изненада и нарастващо възхищение видя вуйчо му Хеп да се приближава смело към барона и да му протяга ръка. Тонтъор прие да се ръкува с него и след малко Джимс ги видя да пият заедно флип. Всичко това забеляза, както стоеше зад тълпата, насъбрала се около аукционера, чиито гръмогласни описания на вещите на Люсан и подкани към хората да ги купят ехтяха до небесата. Този човек, който притежаваше огромни бели дробове, имаше съюзник, а също и съперник в лицето на трите бъчви с ракия, флип и бира, между които и масата, на която стоеше

той, мъжете започнаха да прехождат все по-често и по-често, защото, макар тези бъчви да отвличаха клиентите му за известно време, те неизменно ги изпращаха обратно (както беше разчитал Люсан) все повече разположени и разчувствувани и с все повече разпуснати кесии след всяко пийване.

Пъстрото зрелище и възбуждението около него щяха да бъдат едно от най-големите и най-вълнуващите събития в ограничения от горите свят на Джимс, ако сърцето му не беше изпълнено с трепет пред надвисналата драма. Не го привличаше дори благоуханието на многото лакомства. Гласовете на аукционера и наддаващите, еквивите удари на дървеното чукче, което придаваше нотка на законност на всяка продажба, глъчката на мъжете и жените около него, игрите на децата, сбиването на две кучета, всичко като че ли беше извън нещата, които бе дошъл да търси. Но той не се стремеше към осъществяването на желанията си с ненужна припряност и мина половин час, докато се намери близо до онази, която изпълваше мислите му, и то стана по такъв неочакван начин, че Тоанет, закрыта от обемистите фигури на жената и дъщерята на Люсан, се озова, преди Джимс да се усети, на една стъпка от рамото му. Тя не го виждаше и той стоеше с буйно разтуптяно сърце, вдишваше излъчващия се от нея лек парфюм, усещанията му, притъпени от близостта на великолепието ѝ, кръгът на зрението му запълнен само с огромна широкопола шапка, омайваща маса блестящи къдрици, цял залез от алени панделки и две слаби рамена... и изведнъж това райско видение бе помрачено от грозотата на действителността — Джимс видя Пол Таш. Младежът се връщаше от малка разходка до бъчвите и когато забеляза Джимс, презрителна усмивка изкриви устните му. Именно този поглед накара Тоанет да се обърне така, че да види застаналия до нея Джимс с шапка и пакет в ръце, с напрегнато изражение на лицето, понеже се насилваше да забрави присъствието на съперника.

Той ѝ протегна подаръка.

— Вуйчо ми Хепсиба току-що дойде от Английските колонии и ми донесе това, за да мога да го поднеса на теб. Ще го приемеш ли, Тоанет?

Джимс забрави за Пол Таш. Червени петна пламнаха на бузите му, когато изненаданият поглед на Тоанет се срещна с неговия. Тя почти се усмихна и като че нещо я изкара за миг да забрави

великолепието си и достойното държане, което то ѝ налагаше, протегна ръка и пое пакета от Джимс. Той усети бродираната еленска кожа на ръкавицата ѝ върху плътта си, а допирът ѝ, поруменяването на лицето ѝ, начинът, по който прие подаръка, накараха кръвта да закипи в жилите му. Почти не се беше надявал на тази любезност, като си спомняше как се беше държала с него предишния ден; а Тоанет, покорена от неочакваната му постъпка, в следващия миг осъзна, че се е забравила и че го е направила в нежелателна близост на други очи и уши. Бузите ѝ се изчервиха още повече, а Джимс погрешно прие това за още по-голямо доказателство за приятната изненада, която е изпитала, и беше сигурен, че тя се кани да заговори и да му поблагодари за подаръка, когато край тях застана Пол. Без да обърне внимание на Джимс, той отведе братовчедка си, като взе от нея пакета, сякаш за да ѝ го носи. И тогава Тоанет се обърна да се усмихне на Джимс, въпреки всичките очи, които, както знаеше я наблюдаваха. В същия този момент нейният кавалер скришом пусна пакета на земята.

Тази постъпка, подсказана от презрение към момчето от гората и поощрена от духовна низост, криеща се под външната изява на богатството и хубавите дрехи, откъсна мислите на Джимс от Тоанет, чиято близост, изненадваща хубост и приветливо държане почти го бяха накарали да забрави единственото си голямо основание да присъствува на разпродажбата у Люсан. Тази слабост в арсенала на намеренията му се загуби в същия миг, когато видя подаръка да пада на земята. Тоанет веднага стана нещо несъществуващо и обикновено, изпречило се на пътя на решаващата буря от чувства, което го подхвана и яростно завъртя. Той виждаше само един човек там наместо двама, и този един беше Пол Таш. За пет-шест секунди още толкова години натежаха на гърба му, а с тези години по-пълно узря и способността да се обижда, да мрази и да иска да отмъсти. В ума, нажежил се до бяло от пламъка на тези чувства, и в погледа, заслепен временно за присъствието на всички други освен младежа, който бе помрачил разсъдъка му с ожесточение, Тоанет спря да съществува за него и когато се спусна напред, за да вдигне пакета, той го направи не с мисълта, че спасява плата за Тоанет, а защото той щеше да послужи за повод на славна война, когато му се паднеше момент да го захвърли в лицето на съперника.

Че този момент трябваше да дойде сякаш по волята на някой дух, твърдо решил съдбините му, не се видя на Джимс особено чудно.

Тоанет и младият Таш се отделиха от прехождащите групи, сред които бяха досега, и без да бързат, се запътиха обратно при конете си с пълното съзнание, че много погледи следят изисканото им отдалечаване, и след като позволиха за кратко време да им се повъзхищават, свърнаха към градините зад къщата на Люсан.

От бъчвата с флип, където новата им дружба напредваше с бързи крачки, Тонтъор и Хепсиба наблюдаваха хубавата двойка с широко усмихнати лица; и като смушка в добре облечените със сланинка ребра човека, когото би трябвало да смята за свой наследствен враг, но в когото беше открил сърдечен и весел другар, напълно отговарящ на собствените му настроения и склонности, баронът се закиска високо.

— Вижте ги как вървят, приятелю Адамс, като двойка млади пауни, излезли да се поперчат! Моето хубаво момиченце се превърна в женичка, като си сложи тоя костюм, а колкото за *petit maître*^[3], който се мисли за човек от род и храбрец... знаете, според мен, ако това ваше мършаво племенниче...

— Ш-шт! Ей го Джимс! — прекъсна го Хепсиба.

Без да подозира, че е наблюдаван от двамата стари воители, Джимс беше вече само на няколко крачки от Пол и Тоанет, когато те изчезнаха зад къщата на Люсан. Той се поспря с чувство на задоволство, щом видя двамата да тръгват по пътека, водеща ги извън кръга на зрението на всички любопитни очи, които биха могли да ги наблюдават. Едва когато загуби от погледа си последното мярване на дългата пола на Тоанет, той тръгна отново подир тях и тогава като индианец се плъзна безшумно по пътеката и ги завари да стоят малко озадачени пред мочурлива и смърдяща поляна, където Люсан бе построил своя обор и добитъкът и свинете му се бяха събирали толкова дълго, че човек положително щеше да се озове на несигурна и неприятна почва. Тоанет, издала брадичка, с блеснали от възмущение очи, повдигаше с двете ръце полата си и беше готова да излее гнева си върху смутения кавалер, задето се е осмелил да я доведе на такова замърсено място, но в този миг Джимс излезе иззад близките храсти и се изправи срещу тях.

Лицето му беше бледо. Стройната му снага бе изпъната като тетива. Очите му бяха почти черни. Той не виждаше Тоанет, едва ли

съзнаваше, че тя е пред него, дори когато ядът ѝ се замени с възклицание на изненада, понеже видя в ръката му пакета, който ѝ бе дал само преди няколко минути. Джимс се приближи към Пол Таш и този младеж, сметнал погрешно бавността на движението му и бледостта на лицето за прояви на смущение и страх, се помъчи да прикрие собственото си засрамване пред очите на Тоанет, като избухна в надменни протести, че е бил проследен и шпиониран по такъв начин. Джимс нищо не отговори, а само протегна пакета. Това пресече думите в устата на Пол. Поради мълчанието на Джимс и неумолимия и притесняващ начин, по който продължаваше да протяга пакета, гъста руменина изби на лицето на Пол. Той, а не Джимс, ясно виждаше изумлението в очите на Тоанет и дълбоката ѝ заинтересованост от положението. Пол бързо се съвзе и като промени лукаво държанието си и тона, протегна ръка.

— Извинете — каза той. — Много мило, че сте донесли пакета... който аз случайно изтървах.

Джимс направи крачка напред.

— Вие лъжете! — извика той и с бързо, яростно движение запрати пакета в лицето на Таш.

Силата на удара, попаднал точно и сполучливо в целта, накара Пол да залитне назад и преди да може да се задържи, Джимс се нахвърли отгоре му с бързината и настървението на човек, обзет внезапно от лудост. Джимс никога не се беше бил с други момчета. Но знаеше как се бият други живи същества. Знаеше как зверовете раздират с нокти и изтърбушват, беше виждал бухали да се разкъсват един друг на парчета. Беше наблюдавал двубой между яки рогачи, докато единият не издъхна с пречупен врат. Беше гледал как осите откъсват главата на плячката си, беше виждал стотици начини на борба и смърт, които познава пустошта. И всичко, което бе виждал, всичко, което знаеше за мъчения и насилие, за жаждата да осакатиш и да убиеш, придаде на действията му такава неудържима свирепост, че изтъргна вой на болка от Пол Таш и рязък писък от Тоанет.

Джимс чу писъка, но той нямаше голямо значение за него сега. Бе се отказал от мечтите за Тоанет и присъствието ѝ близо до него, очите и, устремени към двубоя, също както си ги беше представял в блажените тръпки на умозрителните си видения, бяха забравени в посъществените дълбини на интереса му към плътта и кръвта на Пол.

При първото нахвърляне пръстите му се впиха като малки хищни нокти в гънките на яката и дрехата на Таш и раздирането на плата, разцепването на разкошния плат почти до кръста на врага бяха доказателство за силата, която се криеше в нападението. Той продължи да дращи и раздира настървено и двамата се строполиха на земята вкопчени един в друг. Когато се изправиха (Пол се надигна с усилие, при което Джимс отхвъркна от него), те бяха така изпомазани с тиня и кал, че Тоанет забрави скъпите си дрехи и затвори очи от ужас. Но след миг загледа отново, понеже това зрелище я завладяваше толкова, колкото и потрисаше. Джимс падна на краката си, стиснал в юмрука кал, и сега я захвърли с такава точност, че тя покри половината лице на Пол, и когато се нахвърли с яростен рев върху по-дребния си противник, представляваше такава ужасна противоположност на обикновената си безукорна външност, че на Тоанет, кажи-речи, ѝ секна дъхът. След това тя видя и чу неща, които очите и вродените склонности на една жена не можеха да схванат, нито да проследят: лудо извиване ѝ тръшкане на тела, пресечено дишане, сумтене и най-после ясно доловима ругатня на Пол Таш; при тези думи Джимс отхвъркна назад и падна по гръб.

Той скочи веднага на крака и с ниско наведена глава, като нападащ овен, се втурна срещу Таш. Противникът, понеже беше достатъчно добре избърсал очите си, за да види как слепешката се хвърля Джимс, отстъпи малко настрана и с точен удар го запрати отново в тинята. Ръката на Джимс се напълни отново с лепкавата каша и когато скочи, за да продължи боя, той я метна срещу Пол. Научен от опита, Пол ловко се наведе, калната топка мина над главата му, пръсна се във въздуха и мръсна, гнусна, попадна в Тоанет. Като видя тоалета си изпръскан и изпоцапан, изведнъж облада такава ярост, че скочи върху Джимс, който дращеше и риташе, вкопчил се в Пол, и го нападна с всичката сила и настървение на малките си юмручета и язвителен език.

Джимс беше видял трагедията на зле насочената шепа кал и знаеше, че не Пол, а Тоанет го дърпа тъй злобно за косата. Има болка, която крие в себе си парещо задоволство, и това чувство се наложи на Джимс, докато се биеше отчаяно с Пол, и се усети нападнат предателски отзад. Защото Пол, а не той бе виновен за случилото се на Тоанет. Ако не се беше навел така страхливо и оставил тинята да улучи

нея, това нямаше да стане. Само за няколко секунди горчивината на тази мисъл, основателна и правдива, разпали у него смелост и твърдост, пред които досегашната му решителност изглеждаше съвсем незначителна. Той вече не се биеше, за да спечели одобрението на Тоанет, а срещу нея, срещу Пол Таш, срещу целия свят. Тоанет, която го дърпаше за косата и биеше по гърба, издигна борбата му до епични висоти. Болката на това чувство изпълни с нова сила мършавите му ръце и тяло и той заудря и задраска още по-яростно, в резултат на което по-тежкият му, но и по-нежен противник се огъна пред натиска и двамата пак се търколиха на земята. Тоанет падна заедно с тях, дългата и пола пречеше на краката им да действуват, широкополата шапка висеше като козирка над лицето ѝ, прекрасно накъдрената коса се разчорли и изцапа с кал, ръцете удряха едно когото ѝ паднеше от двамата.

Джимс си даваше сметка за присъствието на Тоанет в това mêlée^[4] и физически усещаше нейната войнственост, но в заплетеността на действията, които се развихриха сега над и около него, нямаше възможност да избира как да използва ръцете, краката, зъбите и главата си; и когато най-после се видя освободена, Тоанет с мъка се изправи, значително пострадала и така раздърпана, че никой не би познал в нея изящната малка господарка на сеньорията, дошла тъй гордо в стопанството на Люсан преди малко. Хубавата ѝ шапка лежеше стъпкана в калта. Роклята бе смачкана и измърсена, ръцете и лицето — изцапани с пръст, а косата тъй объркана и раздърпана, че почти я покриваше цяла. Въпреки това физическо състояние вътрешно девойката гореше от още по-голямо желание да се бие; тя сграбчи твърдо като дърво стъбло от миналогодишен слънчоглед, което се валяше в калта, и сполучи да го стовари с такава сила, че вместо Джимс, цапардоса Пол по главата и го просна като огромен паяк. Това сложи край на сражението за Тоанет, тя нададе вик на уплаха, когато видя какво е направила.

Около половин минута преди добронамерения, но погрешно нанесен удар на Тоанет Джимс вече силно се задъхваше и би могъл да се закълне, че или Пол, или Тоанет, или и двамата го удрят с дървени чукове, като този, който видя в ръката на аукционера. Това впечатление бе породено у него единствено от юмрука на Пол приведен в действие с удвоена сила и скорост от факта, че зъбите на Джимс в момента бяха

болезнено впити в уязвима част от неговата анатомия. Пол се съвзе от удара на Тоанет, преди Джимс да може да се възползува от положението, и за това, което стана в течение на секундите или минутите на последната им схватка в този двубой, Джимс можеше до голяма степен само да се догажда. След малко се видя да седи, без да има кого да удря. Пол беше извън неговия обсег, Тоанет също, обаче той чуваше гласовете им и като обърна глава, ги откри на няколко крачки, странно замъглени, да се движат към къщата на Люсан. Джимс се опита да извика, понеже мислеше, че Таш бяга като всеки страхливец, но нещо го задави в гърлото така, че не можеше да си поеме достатъчно дъх, за да издаде звук. Опита два пъти, а след това направи усилие да се изправи и подгони бития си противник. Но пред погледа му всичко се въртеше. Оборът на Люсан беше ту тук, ту там. Джимс се задушаваше, гадеше му се и нещо топло капеше от носа върху ръцете.

Ужасна мисъл проблесна в главата му и го порази така ненадейно, че той остана да седи, втренчил се право напред, и почти не обърна внимание на две фигури, изникнали от гъстите храсталаци на двадесетина крачки, където се бяха укривали. Мисълта се превърна в убеждение. Той не беше победил Пол Таш! Пол беше го победил... и то така убедително, че на Джимс все още всичко му се въртеше, когато се изправи на крака.

Очите и главата се избистриха бързо, щом му стана ясно, че е бил победен. Тогава позна двамата, които идваха към него по края на злополучната поляна. Единият беше вуйчо му Хепсиба. Другият — бащата на Тоанет. Двамата открито се хилеха на външния му вид и когато дойдоха по-наблизо, Джимс чу Тонтъор да казва с нещо като поверителен шепот:

— Дали това е наистина вашият *petit-neveu*^[5], приятелю Адамс, или едно от прасетата на Люсан, което се е валяло в локва? Дръжте ме, че това, което видях, ще ме накара да се пукна!

Но Джимс не чу Хепсиба да отговаря, защото лицето на търговеца изведнъж загуби веселото си изражение и на негово място се появи друго, странно сковано и сериозно, без следа от усмивка или смях.

[1] Това пророчество на Хепсиба Адамс излезе съвършено вярно. Англия и Франция не си обявиха война до май и юни 1756 г., макар в течение на няколко години преди тази дата да бе имало много кланета и кървави битки в пустошта, включително и поражението на Брадок и битката при езерото Джордж. — Б.а. ↑

[2] Индианците винаги са опазвали природата. Но тъкмо в този период от американската история започна страхотно изстребване на дивите животни от белите. В една-единствена хайка с безмилостната система на подгонване дивеча чрез подпалване на растителността избивали не по-малко от хиляда елена. Месото било оставяно да се разлага, понеже животните били убивани само зарад кожата, които стрували от десет до четиридесет цента парчето. — Б.а. ↑

[3] *Petit maître* (фр.) — малкият господар. — Б.пр. ↑

[4] *Mêlée* (фр.) — схватка, стълкновение. — Б.пр. ↑

[5] *Petit-neveu* (фр.) — малък племенник. — Б.пр. ↑

V

След половин час, недалеч от имота на Люсан, Джимс се жулеше в скрито вирче на един поток, а близо до него вуйчо му старателно чистеше изцапаните му от двубоя дрехи.

Хепсиба Адамс работеше и говореше:

— Казвам го пак: с няколко най-обикновени хватки щеше лесно да отбиеш нападението му. И с тия хватки ще те запознавам от днес нататък. *Юмруците си* трябва да използваш, а не като французойките зъбите и ноктите. Да захапеш, не е лошо, ако можеш да се докопаш до ухо или някое друго чувствително място; но когато решиш да отхапеш крак или ръка, тогава, Джимзи, то няма да ти се удаде лесно, освен ако другият не е способен да използва юмруците си. А преди малко ти, момче, правеше тъкмо това — хапеше, когато не риташе, пък и доста се стараеше! Ако тая малка котка Тоанет не беше се натикала, след като получи от теб шепата кал, щеше да отбележиш още по-голям успех, защото, ако си усетил да ти скубят косата, да знаеш, че го е правила точно тая дамичка и ти е дърпала главата назад така, че Пол е имал всеки път достатъчно място да замахне, пък и какво да удари. Добър бой ти тегли той, Джимзи, бъртене и шибане, каквито не съм виждал, особено към края: но то си е педагогия да те наложат така и не е нещо, зарад което да се червиш от срам. Ами че аз, когато дойдох на себе си, дадох на оня холандец, дето ми дръпна боя в Олбъни, най-хубавия кастор, какъвто има на запад от Хъдсън! Това беше радост, която няма никога да забравя, и ме научи на много нещо. Човек трябва да яде бой от време на време, за да не губи форма. Поради това сега си по-голям юнак, отколкото преди час.

Джимс се усъмни в последното твърдение, когато се отдалечи от вира. Хладната вода го беше освежила и ободрила, но едното му око беше затворено, по лицето му имаше синини и драскотини, а тялото болеше в много стави и на други места. Ядът му обаче се беше уталожил и имаше нещо ново в него, щом излезе от водата — някаква съвсем недоловима промяна, но зорките очи на вуйчо му не

пропуснаха да я забележат. Момчето не беше паднало духом поради поражението си, нито му личеше с нещо, че се чувства унижено или смутено. Студеният и непоколебим блясък в здравето му око възхити Хепсиба. Джимс се стори на този човек, изпаднал във възторг от духа на рода Адамс, тъй енергично проявен в схватката, пораснал с два-три пръста на височина и добавил още толкова години към възрастта си. Дори Дран, който беше с тях, като че ли гледаше господаря си с ново любопитство и преценяващо уважение.

Джимс се сушеше, а Хепсиба бе погълнат от монолога си за изкуството на боя, когато далечно прашене в храсталака, а после идващи по-отблизо звуци на нечие шумно приближаване накара и двамата да наострят слух. Това нарушаване на уединението им край вира продължи, докато през една пролука между храстите не се появи Тонтърор, който така буйно размахваше нещо в ръка, че Дран за всеки случай заръмжа. Джимс се вторачи с всичката останала сила на зрението си и целият изтръпна, защото видя, че това, което не можеше да се познае в ръката на Тонтърор, е доскорошната шапка на Тоанет.

— Погледнете това, приятелю Адамс! — извика Тонтърор, — *Нейната шапка!* И самата Антоанет изглежда така, от глава до пети. Сега я срещат и чистят — мадам Люсан и дъщеря ѝ, — а тя непрекъснато пици, че щяла да изтръгне очите на това ваше малко чудовище! Толкова е смешно, че ми иде да я гледам и да се смее, докато ми потекат сълзи... Трябва да се прибере у дома накачулена с дрехи от Жан Люсан, които са със седем номера по-големи от нейните! Кълна се, че пропуснахте най-забавното зрелище в живота си, като не я видяхте отблизо — толкова омърляна и чорлава, че заповяда на мадам Люсан да изгори костюма ѝ за езда и всичко, дето върви с него. Но ако сте загубили това зрелище, което не бих отстъпил за половин сенъория, поне сте спечелили нашия облог, защото е вярно, че вашият *petit-neveu* е най-големият боец за своя ръст и тегло, който съм виждал някога, и е направил дъщеря ми небоеспособна за много дни, макар душичката ѝ да копнее да си премери още веднъж силите с него.

Тогава, забелязал Джимс с посинялото му лице и нещастното изражение, което се появи на него, той закуцука бързо към момчето и дружески сложи ръка на рамото му.

— Хайде, хайде, мъжленце, няма защо да си даваш такъв смутен и отчаян вид! Не е напълно твоя грешка, че тая мойта необузdana

дяволица се намеси в боя и доста самочувствие изгуби, когато се видя така раздърпана, ясно ли ти е какво искам да кажа! А ако не ти е ясно, имай пред вид само, че и нейният юначага се докарва с прости дрехи от домашно сукно и че ти си оставил белези със същите достойнства по цялата бойна линия. Някой ден ще го натикаш в калта и няма да му дадеш да излезе оттам, а когато дойде този ден, в случай че ми дадеш възможност да се уверя в това със собствените си очи, ще ти дам кон и седло да се върнеш от имението Тонтъор и ще можеш да си ги задържиш.

След това протегна пред очите му останките от шапка и избухна в смях.

— Само да можеше да ги види майка ѝ — каза той малко по-тихо при тази мисъл и отрони дълбока въздишка на съжаление. — Патрицианската кръв на ancien régime^[1] се смесва с плебейската кал на стопанския двор! Високопоставеният тръшнат на земята от ръцете на един долен гот и вандал! Едно хлапе от горските пущинаци, като Джимс Бюлен, смачква гордостта и тщеславието на дъщерята на благородница! Селяк и принцеса се сбиват и представителят на солта на земята е отгоре, да не говорим, че тоя паша на пашите, това съкровище на сестра ѝ е натикан в тинята! Да можеше тя да го види, на драго сърце бих се оставил жив да ме заровят за такова нещо!

Хепсиба Адамс беше изсумтял по средата на тази реч и сега гледаше сенъора с мрачен поглед.

— Не ми е ясно какво точно разбирате под „гот“ и „вандал“ и не мога да си спомня какво се казва в библията за „солта на земята“, но когато наричате Джимс „хлапе от горските пущинаци“ и „селяк“, и наред с това го подигравате с „калта на стопанския двор“, вашият език ми става по-понятен — изръмжа той. — И понеже е така, казвам ви, че не е имало още друг род като Адамс въпреки приказките ви за благородни дами и принцеси във вашето семейство, а тоя Джимс, когото сега така одумвате, е Адамс, макар че майка му е имала нещастieto да се омъжи за французин, когато не съм бил наблизо да я опазя. От деня, когато нечестивият е стъпил с копитото си в Едемската градина, семейство Адамс представлява цветът на човешкия род. Ние сме били бойци, откакто хората са започнали да се бият, и когато людските раздори отстъпят пред вечния мир, там някъде ще има един Адамс, а не французин, който да сложи точка на историята, която сме

помагали да бъде написана. Тъй че, ако изпитвате някакви съмнения в качествата на тези момък, най-добре си премерете силите с мен, за да разберете, че това, което казах, е вярно!

Лицето на Тонтъор се беше изчервило от възмущение.

— Какво! Вие се осмелявате да намекнете, че майката на Джимс се е опозорила, като се е омъжила за французин? — поиска да знае той.

— Не чак това — отговори Хепсиба, — по бих могъл да го дообясня, като кажа, че всеки французин има голям късмет, когато се ожени за девойка от рода Адамс, и същото важи без изключения за всички принцеси, които може да носят името Тонтъор.

Тонтъор изгърва шапката на Тоанет на земята.

— Никой французин не ще понесе такова оскърбление, господине — отвърна той — А за да се изясним още по-добре, питам ви, да не би да загатвате, че дъщеря ми е била виновна за срамната сцена край обора на Люсан?

— Не виновна — каза Хепсиба, — но е участвувала в нея и до голяма степен я подбудила. Ето какво бих казал честно и откровено.

— Вашият племенник предизвика сбиването без повод и извинение!

— А вашата дъщеря се намеси, където не ѝ беше работата, само за да разпали боя още повече!

— Джимс я удари с шепа кал!

— Кое то стана случайно!

— То беше преднамерено, драги! Аз го видях!

— Не беше! — изкрещя Джимс. — Не съм искал да я ударя!

Но двамата стари бойци, с тяхната разпаленост и родолюбив, подклаждани от постоянния им интерес към бъчвите с флип и силна бира, едва ли чуха възражението му. Бяха се приближили един до друг и сеньорът се надуваше така, сякаш ей сега щеше да спука жилетката си, докато Хепсиба Адамс, с лице, озарено от предвкушаваща усмивка, започна да си запретва ръкавите.

— С други думи вие ме наричате лъжец?

— Да, и целия ви род Адамс!

Джимс изкрещя, а Дран нададе свиреп вой, защото нещо се случи така неочаквано, че и двамата се стреснаха. Хепсиба беше стремително замахнал, но много по-бързо и безкрайно по-ловко бе движението на дървения крак на Тонтъор, който се вдигна силно и

точно и звучно го цапна по главата с удар, който го свали на земята. Дружеските отношения на двамата се превърнаха в открита вражда така бързо, че Джимс се втрещи, когато чу звука, който според него беше или от спукването на вуйчовия му череп, или от пречупване на дървения крак на Тонтъор. Като видя безстрашния си сродник проснат по такъв начин, той не можа за известно време да се помръдне или да поеме дъх, после неговият паднал кумир се понадигна, дървеният крак на Тонтъор му нанесе втори жесток удар по темето и го повали отново, секналият дъх на Джимс се освободя с крясък и момчето затърси някоя тояга. Докато то се въоръжи, полузашеметеният Хепсиба сполучи да избегне третия замах на щръкналото оръжие на Тонтъор и двамата мъже, счепкали се в свирепа прегръдка, се стискаха един друг за гърлото и се бяхтеха досами вира. Джимс с отчаяние се нагласи да използва тоягата си, но преди да може да нанесе удар, брегът поддаде и двамата противници цопнаха във водата, откъдето след плискане и цамбуркане (Джимс си помисли, че и двамата ще се удавят) Хепсиба с препъване и пухтене излезе на брега и измъкна подире си барона.

Тогава за изумление на Джимс вуйчо му направи крачка назад, огледа Тонтъор, който също се беше изправил на крака, и се преви от смях. Бащата на Тоанет, след като мозъкът му се охлади от студената вода, сякаш нямаше съвсем нищо против това и Джимс, застанал с вдигнатата наполовина тояга, готов да нанесе един coup de grâces^[2], има удоволствието да види как двамата мъже, които преди малко се бяха хванали за гушите, здраво си стиснаха ръка.

Момчето пусна тоягата, изтича при дрехите си и започна да се облича, а Дран остана до него с чувството, че се е озовал пред положение извън кръга на понятните за него неща. От миг на миг, както му се струваше на Джимс, двамата, които доскоро се биеха, се развеселяваха все повече, докато най-последно в момент на вдъхновение Тонтъор заяви, че има само едно нещо, което може да сложи край на случилото се, а то е бутилка от сливовата ракия на мадам Люсан.

Джимс почака те да се отдалечат към дома на Люсан, без да отговори на заръка да остане на това място, докато вуйчо му се върне. Това нямаше намерение да направи. Дори другарската похвала и насърчението на Хепсиба преди идването на Тонтъор, а след това неочакваното спречкване, породено от тази среща, не бяха никак уталожили болезненото чувство в гърдите му. Това, че вуйчо му го

беше похвалил за сърцатото му сбиване с Пол Таш и беше го защищавал дотам, че да се сбие с техния съсед, го изпълваше с мъжество и гордост; но в същото време вътрешно го измъчваше една болка, която надделяваше над всичко и която се превърна в тежка мъка, когато погледна останките от смачканата и изпоцапана шапка на Тоанет. Пред него изпъкна видение от преди един час, когато под тази шапка беше видял великолепно меки къдрици, прекрасно розово лице и две светнали очи, които му се усмигнаха с ново дружелюбие. В разгара на боя с Пол тези подробности се бяха изплъзнали от ума му, но сега се върнаха и му се натрапиха по-живо, отколкото, когато бяха съществували в присъствието на самата Тоанет. Тя прие подаръка и с това той почти прекоси моста, който щеше да го отърве от неговата самотност. Тоанет в своето ново сияние и великолепие се беше приближила до него повече от всеки друг път преди.

Унило Джимс не сваляше очи от шапката ѝ. За него тя олицетворяваше трагичният край на всичките му надежди и нищо в жалкия, окаян вид на тази шапка не будеше у него желание да се усмигне или да се засмее. Тя беше нещо повече от смачкана подробност от изящен тоалет. Представляваше самата Тоанет, част от нея, сплескана и стъпкана в краката му, символ на ожесточената омраза, която сигурно ще храни към него завинаги след тази случка. Джимс се наведе и вдигна шапката. Елегантното перо беше паднало. Периферията беше пречупена. При схватката на вуйчо му с барона дървеният крак на Тонтъор бе пробил в нея голяма дупка. Беше се спекла от кал и мръсотия и започваше да изсъхва. Въпреки това пръстите на Джимс никога не бяха треперили така, както когато я взе в ръце и предпазливо се огледа да се увери, че няма любопитни очи да го наблюдават какво прави. Буца заседна в гърлото му и Дран, който стоеше тихо, впил поглед в лицето на господаря си, видя очите му да се наливат със сълзи. Джимс премигна, за да ги отрони, коленичи на брега на вира и заплакна шапката, докато тя се превърна в ръцете му в безформена маса, но възвърна малко от своята мекост и лъскавина.

След това отиде при бащината си кола да си вземе лъка и стрелите. Не се мъчеше да се скрие, пито имаше чувството, че бяга, когато се запъти към къщи, без да се обади на баща си или вуйчо си.

Той изчезна в гората и вървя бързо миля след миля между безмълвни гъсти редици дървета, а Дран тичаше до него. Изгаряше го

ново чувство. Това бе чувство за някаква промяна, духовно преобразуване, физическо израстване. Светът около него не бе същият, през който беше минал по тази пътека рано сутринта, нито той беше същият Джимс. Дран го долавяше с инстинкта на животно, обожавашо господаря, когото следва. Да знаеше какво се е случило, майката на Джимс щеше да прочете мислите и изживяванията, които бавно се изписваха на лицето на момчето, и те щяха да я изплашат, защото майката се страхува от деня, когато детинското напусне рожбата ѝ като прекрасна сянка, за да бъде заместено с по-строго изражение на зрелостта. Катърин беше задържала настъпването на този ден за Джимс колкото можеше по-дълго дори в едно време и място, където суровостта на живота и на обществените отношения учеха податливите младежи отрано да поемат задължения и отговорности. Сега той бе настъпил въпреки нейната воля. Самият Джимс не можеше да си даде сметка за това, макар да чувствуваше натиска на новите усещания. Събитията на един час го бяха направили по-възрастен. Това бе час, през който беше загубил, но пък със загубването на дребни неща, без да го съзнае, беше спечелил много по-значителни. Пол Таш го би. Хладното приятелство на Тоанет се беше превърнало в омраза. Мечтите му бяха разбити, розовите надежди предадени на забвение. Въпреки това нови сили се зараждаха в душата му и това го караше почти да ликува.

Другояче държеше брадичката си, както крачеше през пуцинаците, друг ритъм имаше крачката му. Утрото го беше изпроводило на път с истерическо желание, сега, на връщане у дома, той по някакъв смътен и непонятен начин преценяваше глупостта на една постъпка — породила се като че ли много отдавна, в период на несигурност, полувяра, не съвсем определени и противоречиви копнежи. Чрез Пол и Тоанет, нанесеното му от тях поражение и унижението на тримата той започваше да вижда по-широките хоризонти на света, който се оформяше в ума му и най-важният фактор на който беше *сам той*. Когато се сбие с Пол Таш отново, няма да е този Джимс от стопанския двор на Люсан и когато това време дойде — а то положително ще дойде, — няма да хвърля кал в лицето на Тоанет Тонтъор!

Това рушене и съзиждане на духовни ценности във вътрешния мир на Джимс щеше да зарадва Хепсиба безкрайно много и той щеше

да се закълне, че то е бунтуващата се кръв на рода Адамс у момчето, една войнствена жилка, непобедим дух, начало на положително и улегнало решение, възникнало от първото сблъскване на момчето с борбата и несполуката, което придаваше повече достоверност на предсказанието му, направено, когато беше загледал унеслия се в сън Джимс. Дори Катърин не бе разбрала колко силна е привързаността на този авантюрист и индиански търговец към нейното момче, нито съпровождащия я страх, ревнивото и спотайвано опасение, че някоя прищявка на съдбата, както нейното омъжване за Анри Бюлен, може в края на краищата да превърне един Адамс във французин. Но за няколкото часа, които прекара в дома на Катърин, тази тревога се уталожи в гърдите на Хепсиба, защото Джимс повече от преди приличаше на майка си с нещо в лицето и спокойното си държане, които брат ѝ не можеше да открие у Анри Бюлен с глупавата му увереност и мечти за вечен мир. Двубоят на Джимс с Пол Таш затвърди у Хепсиба убеждението, че момчето е един Адамс от глава до петите, и радостта му при предлагащия се случай намери израз в тържествено завръщане заедно с Тонтъор при бъчвите с флип и бира. Ако бе могла да види сбиването, събудило у вуйчото на Джимс такава гордост и задоволство, Катърин, както Тоанет в миг на страшен смут, щеше да затвори очи от ужас. Защото понякога тя си спомняше с трепет честите и кървави сбивания на Хепсиба в ранните му момчешки години, тогава ръкопашният бой бе най-голямото му удоволствие и макар че никой не би го повярвал сега, толкова много бе приличал на Джимс, толкова слаб и ожесточен в яростта си, че много трудно би било да ги различи човек в една схватка.

Не много дълго след като Джимс напусна стопанството на Люсан, Хепсиба откри, че го няма, набързо се сбогува с Тонтъор, обади се на Анри и тръгна подир племенника. Енергичното крачене и прохладният лъх на земя в горските дебри разведриха ума му от размекващото влияние на питиетата на Люсан и колкото повече напредваше, толкова повече започваше да изпитва известни съмнения. Не му харесваше мисълта Джимс да си отиде самичък по такъв начин, който приличаше на отстъпление, и под носа си той кълнеше барона за това, че го е предумал да се отдалечи от вира, и себе си, задето се беше поддал на изкушението. Малцина биха могли да вървят в крак с търговеца по дивите пътеки въпреки топчестата му фигура и след

около час той се спря, когато Джимс излезе иззад един храст на десетина крачки от него със стрела, сложена на лъка.

Ако Хепсиба бе хранил някакво съмнение в смелостта на племенника си, то се разсея от тази бдителност на момчето и готовността му за действие.

Като погледна Джимс в лицето, Хепсиба се увери, че той не беше избягал.

— От теоретична гледна точка аз съм вече мъртъв — заговори той. — Джимзи, срамувам се от своето нехайство и се гордея с твоята предпазливост. От това разстояние би могъл наполовина да ме понижиш със стрелата!

— Не наполовина, а от край до край — поправи го Джимс. — Правил съм го с рогач.

Очите на Хепсиба светнаха от удоволствие, като чу нотката на спокойна увереност в гласа на момчето.

— Защо избяга? — поиска да знае той.

— Не съм избягал — отвърна Джимс и посрещна с пламнало възмущение погледа на вуйчо си. — Ти избяга от мен... с Тонтъор. Аз нямаше да тръгна така с Пол Таш!

Те продължиха по пътеката, момчето упорито мълчеше, а на лицето на Хепсиба се четеше сериозна замисленост. После той сложи нежно ръка на рамото на момчето и каза:

— Синко, какво мислиш за мен, задето направих това?

— Аз нямаше да го направя... с човек, когото мразя — отговори Джимс, устремил поглед право напред.

— Но аз не мразя Тонтъор. Той ми харесва.

— Защо се сби с него тогава? И защо той насмалко не те уби с дървения си крак?

Хепсиба не отговори веднага на такова тънко логическо съображение и твърдостта в гласа, който говореше до него, толкова различна от онази на момчето, което бе утешавал и насърчавал до вира, го накара бегло, но въпреки това по-изпитателно да го погледне в лицето. На два пъти понечваше да заговори, ала всеки път устните му оставаха затворени при спомена за сестра му и за разговора, станал между тях, когато Джимс спеше. После мислите, които го занимаваха, бликнаха, въпреки че обожаваше Катърин и въпреки желанието си да

не престъпва настойчивата и молба и да не си развързва езика в присъствие на Джимс.

— Да се биеш — заговори той със снишен глас, подхващайки предпазливо забранената тема, сякаш Катърин можеше да е наблизо и да слуша, — значи да живееш, то е солта на съществуването и най-умното нещо, което е било измислено. Без бой на света не му остава нищо друго, освен да пририта и да свърши. Той е един вид лекарство, с време ще го разбереш, мойто момче. Той пречиства характера на народите, прави от религията това, което е, и оправя неприятностите на хората точно както го е предвиждал господарят на силите небесни. С което искам да кажа, Джимс, че най-големите и най-трайните приятелства се сключват чрез бой, между народите, както и между хората, и когато стиснеш ръка на човек, с когото си се бил, стига ръката да е здрава и честна, ти си спечелил приятел завинаги.

— Аз не бих стиснал ръка на Пол Таш — каза Джимс. — Никога. Някой ден ще го убия.

Спокойният му тон събуди у Хепсиба чувство на тревога. Той пак си мислеше за Катърин и продължаваше да преценява момчето.

— Да си наумиш да убиеш някого, освен в случай на война, не е хубаво нещо — възрази той. — А воюване ще има да падне достатъчно, преди да имаш време да пораснеш много-много, Джимс. Тогава научи хватките, които ще ти покажа, дръпни му един бой на тоя Таш и му стисни ръка. Това е най-хубавото в играта.

Напрегнатото лице на Джимс се поотпусна при тези думи на вуйчо му и добродушния смях, който ги последва.

— Никога няма да стисна ръка на Пол Таш — повтори той. — Аз ще му тегля един бой. Някой ден може да го убия.

— Това по ми харесва — одобри Хепсиба. — Ти може да го убиеш, което не значи непременно, че имаш намерението на всяка цена да го направиш. Но ако някога сметнеш за необходимо да сложиш край на неговите дни, не го прави от омраза. Борбата, ако е жизнерадостна и без лоши намерения, издига душата до неизмерими висоти, кара те и да се смееш, и да плачеш, очиства всички тръни и буренаци в криволиците на живота, прави те да гледаш по-широко на нещата и да бъдеш по-устойчив. Но когато тази борба е отровена от омраза и стигаш до момент, когато не можеш да се изсмееш, като изтрещи своята тиква или тази на другия, тогава тя е р-разрушително нещо,

най-лошото, което може да излее чашата на опустошението върху земята. Джимзи, тъкмо това обхваща страната сега — същата отрова на омразата, с която ти се хвърли срещу младия Таш, и идва денят (той е вече почти настъпил), когато тя ще залее тоя твой свят с такива червени и ужасни пламъци, че и всемогъщият господ не ще може да ги потуши!

Забравил се, Хепсиба издигна гласа си под натиска на чувството, което никога не угасваше у него съвсем и при смайващите думи, които изричаше, мислите на Джимс се откъснаха от Таш и той загледа вуйчо си изненадан, с широко отворени очи. Хепсиба продължаваше, изпълнен с виденията на надвисналите събития, което бе описал предишната вечер на Катърин и Анри, и кръвта на Джимс се раздвижи от картините, които вуйчо му рисуваше: как техният свят в пустошта не бъде обхванат от кланета и война.

— Би трябвало да знаеш всичко това — каза Хепсиба упорито, като си мислеше за безполезността на споровете със сестра му и съпруга ѝ. — Ти вече ставаш мъж, Джимс, и ако майка ти и баща ти не искат да се погрижат за себе си, трябва ти да го направиш зарад тях. В бъдеще те чака воюване и трябва да се подготвиш за него, при все че не виждам да има никакви основания да разправиш на майка си за това или за другото, което ти казах. Тя би ме наказала, кълна се, а нежността на майка ти не е по-нежна от жестокостта на укора ѝ, когато не промълвя нито дума, а само ме гледа, сякаш съм я ударил с юмрук. „Няма да ѝ кажеш, нали?“

Джимс кимна и обеща.

— Тогава ще ти разкрия докрай всичко, каквото имам наум — продължи Хепсиба. — То започва с това, което наричаме омраза. Когато казваш, че мразиш Пол Таш, ти само заявяваш, че те е ухапала змия, която не можеш да видиш, да усетиш или да чуеш — в сравнение с нея блатната мокасинова змия е кротка и мила твар, затуй би трябвало да я гледаме с приятелски и обичливи очи. Тая първата змия живее в собствената ни кръв, Джимзи, и знае само да създава неприятности. Тя си е дала много труд от години насам в нашата страна, та омразата е наситила и въздуха, който дишаме. Бели като теб и мен дават воля на тая змия. Първо ние намразихме французите, а французите сетне намразиха нас; след това насъскахме индианците да мразят неприятелите ни, а нашите неприятели направиха същото;

сетне не се задоволихме с извършената злина, насъскахме индианците да се намразят помежду си. Ние направихме това, мойто момче, ние, белите потомци на божия син, с по-голямата ни мъдрост, с нашата ракия, нашите пушки и лъжи, та се стигна до това, че между стотината племена червенокожи между Горна Канада и Охайо няма нито едно, което да не мрази някое друго, и всичко това само защото ние мразим французите, а французите мразят нас. Джимзи, помни: не са индианците, които започнаха да ни носят скалпове, *ние бяхме тия, които ги изпрацахме да ни ги донесат*. Ние се нуждаехме от доказателства за убитите от тях хора, затова им искахме скалпове и им ги плащахме в брой, а французите правеха същото; докато поради това, че цените на скалповете на мъже, жени и деца непрекъснато се покачваха, бели мъже се заловиха за мръсния занаят, на който бяха научили диваците. И се стигна до такова надпреварване в проливане на кръв, че чашата скоро ще прелее, а когато то стане, земята ще се окаже малка, за да задържи това, което ще се излее. Ето какво ще направи омразата, омразата на две бели народности една към друга; и когато всичко свърши — помни ми думата, Джимс! — те ще хвърлят вината върху индианците. Няма друга омраза като омразата на белия, дори не и омразата на индианеца; тя е по-смъртоносна поради силата и знанията, върху които се крепи, а те — силата и знанията — са били предимство срещу по-простите хора открай време. Затова казвам, че не е в твоя полза да поддържаш омразата си против Пол Таш.

За известно време Джимс беше забравил Пол. Струваше му се, че мирният свят, който бе познавал цял живот, изведнъж е изчезнал. Беше чувал неясни, шепнати с голямо недоверие слухове за тъмни деяния по далечните граници. Но баща му и майка му, които продължаваха упорито да живеят със своя оптимизъм, бяха отклонявали мислите, на които сега даде воля вуйчо му. Когато Хепсиба Адамс продължи да говори за всичко, което съвестта му го караше да каже, и дори се спря да начертае с пръчка на песъчливо място картата на страните, в които скоро щял да пламне пожарът на войната, като сочеше слабите и силните им места, душата на Джимс навлезе в нов живот и нов свят. И когато, след като прокара мънички пътечки, за да набележи пътищата за нахлуване и най-големите опасности, Хепсиба сложи пръст върху онова, което нарече Забранената долина, и изрази убеждението си, че племето мохок ще

нахълта оттам с огън и томаховки, Джимс затаи дъх с тръпка на тревога.

— Пак ти казвам, че си станал на години, когато трябва да знаеш тия неща — продължи Хепсиба и стана от пясъка. — А сега, след като ти разкрих всичко това и ти казах кое как е въпреки волята на баща ти и майка ти, съм готов за тоя първи урок по изкуството да се браниш и нападаш, който ще ти покаже защо не може да набиеш младия Таш. Има много за научаване: тънкостите на юмручния бой, на отбраната, хватките, счепкването, притискането с коляно, душенето и как трябва да се рита паднал и прав... Тъй че можем да започнем.

Това предложение Джимс прие на драго сърце и половин час Хепсиба упражнява споя ученик на малка полянка до пътеката.

Слънцето се беше доста снишило на запад, когато излязоха от Голямата гора и долу, в края на склона, видяха дома на Джимс. Мир и щастие като че бяха прострели златните си крила над Забранената долина и докато се любуваше на нейния покой и красота, безкрайното ѝ обаяние и безметежна приветливост, предупрежденията на вуйчо му избледняха пред по-приятните мисли. Пушек се издигаше в сребриста спирала от големия зидан комин и забравило трагичните събития на деня, сърцето на Джимс затуптя от вълнение, когато видя майка си между цветята — това вълнение щеше да изпитва винаги. Той вдигна очи към застаналия до него мъж, като че ли да оспори истинността на изречените от него предвещания, и откри, че Хепсиба Адамс гледеше не жената, нито къщата в краката им, а право напред, над сводовете и върхарите на огромната гора, която се губеше в сипкава мараня на другия край на Забранената долина.

А Дран, който стоеше между двамата, също се беше загледал отвъд зелените и кафяви поляни, сякаш огромните простори представляваха неразрешима загадка, която душата му се стремеше да разбере.

Хепсиба се изтръгна от своя размисъл, усмихна се добродушно и сложи ръка върху рамото на Джимс. И тогава, като двама пакостници, съзнаващи вината си, слязоха по надолницето, за да обяснят на Катърин защо едното око на Джимс е затворено и устната подута, а на вуйчо му е отекала долната челюст.

[1] *Ancien régime* (фр.) — старият ред. — Б.пр. ↑

↑

[2] *Coup de grâce* (фр.) — последният решаващият удар. — Б.пр.

VI

В събота Анри Бюлен и Катърин отново се заловиха за обикновената си пролетна работа. Напоследък я бяха прекъснали по няколко причини. Обилните дъждове нощем попречиха на саденето и малкото недовършена оран, а стопаните загубиха време и с отиването си при Тонтъор и у Люсан. Когато седнаха за закуска на трапезата, където Катърин се разпореждаше с официалност, по която Хепсиба и Джимс разбраха, че не им е простила разприте, в които са се забъркали, Анри каза, че събота не е с нищо по-лоша от другите дни, за да подновят работата си, а Хепсиба с готовност се съгласи с него и предложи своята помощ.

Това, че не друг, а брат ѝ се заплел в долен публичен скандал с барона на сеньорията, когото имаше намерение да направи по-близък гост на дома и приятел на семейството, бе за чувствителната душа на Катърин удар, въздействието на който тя нямаше сили да скрие. Почти не приемаше уверенията на Хепсиба, че двамата с Тонтъор се разделили като най-добри приятели, и когато Джимс заяви, че това е истина и потвърди, че ги е видял да си стискат ръката, в очите ѝ проблесна съмнение, а наред с това и по-дълбоко неверие в човека, за когото смяташе, че учи Джимс да не казва истината. Хепсиба разбра, че е в немилост и вероятно ще остане в немилост за известно време, и се чувствуваше още по-неудобно поради това, че главата му се беше подула през нощта, та всеки път, когато го погледнеше, сестра му се подсецаше за позора, който и бе навлякъл. Въпреки това неудоволствието ѝ беше по-малко, отколкото си даваше вид, защото никога не можеше да задържи дълго яда против брат си, чието жизнерадостно безразсъдство и липса на чувство за отговорност я караха да гледа на него с почти същата майчинска нежност, с каквато гледаше на сина си.

Този ден малката поляна в началото на долината кипеше от работа. Небето и въздухът бяха така изпълнени с красота и свежест, а целият свят около тях тъй прекрасен, че Катърин пееше, както

работеше, въпреки че се чувствуваше обидена. От иззиданата ѝ на открито пещ от камъни и глина се носеше благоухание на печива, а вътре, в единия край, настрана от хляб и сладките, стоеше любимото ястие на Хепсиба — огромна баница с месо с дебела горна и долна кора и отбрани мръвки от пуяка на Джимс помежду. Кокошките-носачки кудкудякаха весело край обора, а за да допълня радостите на утрото, цяло люпило се беше измътило през нощта. На Катърин ѝ оставаше малко да желае, като хвърляше поглед към техните ниви. В далечния край виждаше Анри как обръща с вола тлъстата кафява почва, а недалеч от тях, на пълно с пънове сечище, Хепсиба и Джимс работеха с мотики и брадви. Спряла поглед върху тези трудещи се хора от семейството си, по-меко чувство на благост и снизхождение изпълни гърдите ѝ и когато ги повика за обед, тя реши да прости на брат си за стореното от него.

Хепсиба се изми и се изправи с червендалестото си лице пред нея, а тя го прегърна през врата и целуна по бузата.

— Съжалявам, че трябваше да ти се сърдя — каза сестрата и денят стана по-светъл за него.

Този следобед на сечището той завърза още по-интимен разговор с Джимс и двамата копаеха, къртеха и дърпаха заедно, побеждаваха малко по малко неподатливи пънове и коренища и намираха по някой миг между работата да поговорят за много неща, будещи жив интерес у по-младия от двамата. Когато мощните мускули на Хепсиба се напъваха и пот се стичаше по лицето му, Джимс намираше нова прелест в това налягане на тялото, защото в този труд с вуйчото като че ли се криеше нещо повече от самото усилие, изграждане на нещо вътре в самия него, от което изпитваше все по-голямо задоволство. Хепсиба говореше и работеше с момчето като с мъж и разискваше толкова много неща, чужди за неговия живот — от политиката и собствените му приключения до възможностите, предлагащи се на младите по границите, — че понякога умът му с труд се справяше с това, което се мъчеше да схване. Хепсиба също откриваше у племенника си качества на другарство и разбиране, които отговаряха на една отдавна хранена от него мечта.

Вечер, когато домакинската работа и шетането свършваха, Анри и Катърин често се разхождаха из поляните и с радост оглеждаха извършеното, набеязваха работата за следващия ден и винаги крояха

планове за момента, когато стопанството Бюлен ще се разрасне надлъж и шир около тях и ще обхваща двеста акра вместо тридесет. В тяхното въображение бъдещите ниви, ливади и овощни градини се рисуваха тъй, сякаш вече съществуваха, и двамата толкова често си бяха говорили за своите планове, че Катърин бе определила местата на оградите с техните порти и прелези и бе отбелязала горичките и дърветата, които искаше да останат незасегнати от брадвата. Тази вечер радостта им беше подсилена от присъствието на Хепсиба и Катърин сподели с него мечтата си за голяма ябълкова градина, която да покрие слънчевия склон на юг от Голямата гора, и му изброи любимите си сортове, които щели да засадят. Там, където сега имаха десетина дървета, които тепърва започваха да раждат, след няколко години щели да имат стотина или повече, каза тя. Анри, който виждаше по-неотложните и по-наложителни задачи, му посочи много акри гора за изсичане и изкореняване, низините за разчистване и пресушаване и голямото блато отвъд широколистната гора, което щял някой ден да отводни и да превърне в ливада. Сечището, където Хепсиба и Джимс бяха работили, било пет арпана, или седем и половина английски акра, и той смятал да го разчисти и подготви за разораване до следващата пролет. Пет арпана годишно била мярката, който си определил, и това щяло да му осигури повече от сто акра посевна площ до края на следващите пет години. Никой от двамата не се боеше от работа. Лицата им светеха от радост, когато си представяха, как ще изградят малкия си свят.

— В цяла Нова Франция няма да има тогава място по-красиво от нашия имот! — възкликна Катърин. Джимс ще си има жена и дечица, които ще играят и ще се веселят в тоя рай... А ей там, Хепсиба, дето са огромните дъбове и двата големи кестена, сме решили да бъде къщата на Джимс.

По-късно, преди да си легне, Хепсиба стоеше и пушеше лулата си под небесния свод, обсипан с бляскави звезди. Бе обкръжен от тишина, безмълвие, което ставаше още по-дълбоко поради звучащите в него малки шумове на живота: движението на дъха и пулсът на самата земя, шепотът на всичко, което расте, неясната и нивга незаглъхваща мелодия на въздуха, трептящ леко сред море от горски върхари. До него долиташе приятният шум от вола на Анри в обора и бълболенето на водата в ручея. Недалеч козодой извиваше самотна хубава песен, а

от края на далечното бласто друг му отговаряше. Повече от всички други дневни и нощни птици Хепсиба обичаше козодоите. Тяхната самотност и тъжовност събуждаха съчувствена нотка някъде в душата му и когато беше в настроение, той имитираше песента им с такова съвършенство, че птиците дружелюбно му отговаряха. Но тази вечер едва ли чуваше гласа им, нито изпитваше приятна тръпка в жилите си пред красотата на осеяните със звезди небеса с лекия им сребрист отблясък на изток, където месечината се канеше да се подаде през върха на Катеричата скала. Очите му виждаха само едно нещо и то беше бездната на тъмата, надвиснала над Забранената долина, а ушите му напрегнато се ослушваха отсега в онова, което вярваше да дойде оттам някой ден. Мислеше си за плановете, които Катърин чертаеше за много години напред, за мечтите ѝ, които не можеше да разбие, за вярата и щастието, които не можеше да помрачи с предупрежденията си. Чувствуваше, че се е провалил. Знаеше, че е безсилен пред всичко това, което бе видял да израства наоколо му. Забранената долина, предателска със своята красота, готвеща ужаси под усмихнатата маска на покой, го беше покорила и той долавяше нещо почти осезаемо в нейния триумф.

Хепсиба мислеше, че е сам, но когато се обърна към къщата, видя близо до него да стои Джимс. Момчето беше дошло тъй тихо, че опитните уши на Хепсиба не бяха чули нищо, което да подсказе за присъствието му, и за миг вуйчото загледа мълчаливо лицето му, осветено от блясъка на звездите. Имаше нещо странно хубаво в момчето, както стоеше там, което дори очите на човека от пустошта не можеха да не забележат — нещо, по-крехко от кръвта и плътта, нещо изтъкано от натрапчиво видение от други години, когато през сивите дни, последвали смъртта на майка им, бе виждал в очите на Катърин да свети същият търсец, копнеещ поглед, който сега виждаше в очите на сина ѝ.

Този миг на очарование бе нарушен от Джимс, който се доближи повече до него.

Тогава Хепсиба протегна ръка към морето от тъмнина пред тях:

— Познаваш ли добре тая долина?

— До езерата, където ходим да берем ягоди и да бием пернат дивеч през ловния сезон — каза Джимс.

— Не по-далече?

— Малко по-нататък. По-лесно и по-близо е да ходим на лов между нашето стопанство и сеньорията, но ние се снабдяваме с лой за свещи оттам, защото там има места с хубава храна за мечки, а езерата са пълни с риба, която ни служи за стръв в капаните.

— И не си виждал други следи освен от елени, мечки и бодливи свини?

— Намирали сме следи от мокасина.

Отблясъкът от изгрева на луната се беше разраснал в пламтяща топка, която се издигаше над Катеричата скала, и очите на Джимс бяха устремени натам.

— Аз отивам на езерата утре — каза вуйчо му и имам намерение да проверя какво има отвъд тях. Искаш ли да дойдеш?

— Ще отида ей там — отговори Джимс и кимна към изгряващата месечина. — Искам да видя Тоанет и да ѝ кажа, че съжалявам за това, което стана вчера.

Хепсиба натъпка още тютюн върху искрата, останала в лулата му. Той погледна под око Джимс и по профила на момчето, който толкова много приличаше на майчиния в мекото сияние на нощта, прочете същото безстрастно и твърдо решение, каквото прозвуча и в тона, с който Джимс му отговори.

— Това е решение, породено от кръвта на рода Адамс, мойто момче — одобри вуйчото. — Не е имало ден някои Адамс да не се покаже кавалер в превратностите било на любовта, било на войната. Това е чудесна и благородна мисъл — да поискаш да се извиниш пред Тоанет... при все че ти си бил прав. Ще дойда с теб и ще оставя долината за някой друг ден.

— Аз няма да се бия — каза Джимс. — Отивам да видя Тоанет... и искам да отида сам.

В неделя сутрин, когато се запъти към дома на Тонтъор, дълбоко в ума му се беше загнездила мисълта, че няма да се бие този ден с Пол Таш, каквото и изкушение да му се изпречи на пътя. Беше казал на майка си къде отива и какво възнамерява да направи и подкрепен от нейното одобрение, отиваше към сеньорията, обзет от нетърпение и добри надежди.

Сегашното му чувство не приличаше на чувството, с което беше тръгнал да се бие с Пол Таш, и онова, което предстоеше да направи, се разрасна и му се видя дори по-важно от всякакво физическо

поражение, което би могъл да нанесе на съперника си. Да смекчи сърцето на Тоанет, сега толкова ожесточено против него, да възвърне дружелюбната ѝ усмивка и да види как в очите и ще светне нежността, която тя без малко не му дари при Люсан, стоеше на първо място в ума му. Споменът за нея и за приветливостта, проблеснала на лицето ѝ, го караха да забрави ударите и разярените ѝ думи. Малко по малко това чувство се бе разраствало у него от момента, когато изпра шапката ѝ на брега на вира. Не го остави и през деня, когато сече и копа с вуйчо си. Сега то му се виждаше като част от слънчевата светлина наоколо, част от птичите песни, част от прохладното, свежо ухание на гората, под меките сенки на която бързо вървеше напред. Нямаше търпение да види пак Тоанет и да ѝ предложи всичко, което съдържа малкият му свят, ако може с това да изкупи причинените ѝ загуби и унижения. Кавалерският дух в него, по-зрял от годините му, се издигна над дребните съображения за право и криво. Беше сигурен, че е бил прав. Въпреки това искаше да заяви, че не е бил. Макар да не съзнаваше, че години бяха минали за тези два дни и той беше нов Джимс, който отиваше при нова Тоанет. Страхът му от нея беше изчезнал. Вече не го потискаше чувство, че е дребен и незначителен, и за първи път отиваше в дома на сенъора, без мисълта за по-ниското положение да буди опасения в душата му. На този Джимс самият барон нямаше да се присмее тъй лесно, нито Таш можеше да го оскърби, като го нарече „малко момче“. По някакъв тайнствен начин, който Джимс не разбираше, но ясно чувствуваше, беше отминал предния ден завинаги. И тази Тоанет, която той отиваше да види, не беше Тоанет от четвъртък следобед, когато бяха ходили на мелницата на Тонтъор. Това бе станало много отдавна и той виждаше пред себе си нов неин образ, възникнал от трагедията и чудото, станали в стопанството на Люсан. Беше сигурен, че тази Тоанет щеше да му се усмихне пак, когато изречеше това, което имаше да ѝ каже.

Духът му така се повиши от тази надежда, че когато стигна поляната, където удари пуяка, Джимс почти не се сети за ролята, която тя бе изиграла като арена за чувствата му преди три дни. Пол Таш беше ставал незначителен фактор за момента, освен ако се опиташе да се намеси в непосредственото изпълнение на задачата, която Джимс си беше поставил. Дори това да се случеше, Джимс беше сигурен, че няма да се бие. И гордостта, и смелостта бяха силни в него, когато

наближи сеньорията, и ако в жилите на някой Адамс някога бе текла рицарска кръв, сега тя заговори и в него, когато видя хълма Тонтъор пред себе си.

На върха на хълма той се поспря и никой рицар никога не бе хвърлял поглед към по-хубаво царство от обширното владение, което лежеше в краката му. До днес то беше го изпълвало със своеобразно страхопочитание и при навлизането в него се беше чувствувал като нищожна твар, тъпчеща земята на една принцеса, по-далечна за него от слънцето. Властта и богатството на Тонтъор го бяха плашили. Просналите се на дълж и шир плодородни ниви. Укрепената му черква и господарският дом. Голямата река, която пазеше за френския крал. Безкрайните мили на пустошта, езерото Шамплен, което блестеше в далечината на синята омара, тайнствеността, романтиката вълнуващите неща, които никога не бе изживявал или познавал — всичко това му се беше натрапвало, когато го гледаше от върха, и бе го потискало с чувството за собственото му нищожество. Точно тук, много отдавна, когато почиваха, преди да слязат, за първи път чу майка му и баща му да говорят за войните, в които Тонтъор се сражавал — как спечелил благоволенията на краля и как станало по майчина линия Тоанет да има капка кръв, наследена от една френска кралица. Майка му се беше изсмяла весело на това, а Джимс се беше учудил, също както се учуди и на внезапната ѝ сериозност, когато почти в същия миг баща му разказа за дните, когато пращялото на Тонтъор, Абраам Мартен, бил кралски пилот в Квебек и приятел на великия Шамплен^[1]. Тъй че вътрешно той никога не е бил уверен в себе си (колкото и да се мъчеше да го показва външно), когато идваше в низините, където живееше неговата принцеса.

Сега беше друго. Все едно, че бе ходил на продължително пътешествие и се беше върнал във всяко отношение равен на тези, които живееха в долината на Ришелъ. Поседя известно време с Дран на върха, загледан в гордото величие на сеньорията. Странна фантазия се породила в ума му. Видя се да воюва, както му предсказа вуйчово и както Тонтъор е воювал, за да стане могъщ господар на тези земи. От тази амбиция чак му се сви сърцето. Той виждаше свят по-голям, отколкото би могъл да си представи, че може да има, и навсякъде в него беше Тоанет. Зарад нея щеше да стане това, което бе баща ѝ — голям човек!

Но първо трябва да ѝ се извини. Това престана да бъде задължение. То беше пламък, който подклаждаше новопробуденото му съзнание, постъпка, издигнала се до равнището на кръстоносен поход, изпълнен с възможности, които разпалваха въображението му.

Той вече се готвеше да слезе по криволичещата пътека, когато един конник пресече ливадите и се запъти нагоре по тесния път. Беше Тонтъор. Скрит в един гъстак, Джимс го проследи с поглед, когато мина край него, и се учуди защо отиваше по посока на Забранената долина с такова кисело и неприятно изражение на лицето.

Джимс слезе по хълма и в подножието заповяда на Дран да го чака, докато се върне. След това тръгна смело към господарската къща. Тази сграда беше направена от цели трупи, понеже Тонтъор хранеше обич към дърветата, по-силна от всяко изкушение да си построи къща от камък, както бяха направили други сеньори нагоре и надолу по Ришелъ и Сейнт Лорънс. Това беше палат от исполински дънери, съвсем потъмнели от годините и природните стихии, и в очите на Джимс би могъл да служи за дом на крал. В него имаше бойници за отбрана, а прозорците бяха защитени с огромни дъбови капаци, които можеха да се затворят и зарезят. Недалеч от къщата се намираше черквата, която приличаше на крепост още повече от жилището, защото прозорците ѝ бяха по-високи, единствената врата по-масивна, а под стрехите имаше дълъг напречен процеп, през който петдесет мъже можеха да стрелят срещу врага. И от черквата, и от къщата защитниците можеха да обстрелват реката с пушките си. В противоположната посока се намираха мелницата и хамбарите и докъдето стигаше погледът на Джимс през поляните, се виждаха снабдените с бойници и капани на прозорците къщи на васалните земеделски стопани на сеньорията.

Скоро краката му стъпиха на пътеката, която водеше към господарската къща. Беше свършено тихо, чак би могъл да си помисли, че всички спят, когато безстрашно се качи по широките стъпала пред дома на Тоанет. На вратата имаше голямо черно чукче от ковано желязо. Лицето на чукчето представляваше ухилен страшен великан, чудовищна глава, която от най-ранните му спомени се бе затвърдила у него като олицетворение на неумолимия и недостъпен дух, пазещ стаите отвътре. Само два пъти го беше чул екливо да се

обажда на обитателите на къщата. Сега ръката му посегна да събуди глухия тътен на гласа му.

Пръстите докоснаха студеното желязо. Джимс се поколеба в момента, когато го вдигаше, понеже забеляза, че вратата е открената на няколко пръста и през този отвор до него ясно долетя някакъв глас. Беше висок, хаплив, яден глас и той позна, че е на мадам Тонтърор. Джимс вдигна тежестта от желязната ѝ подложка и щеше да почука, когато чу име, което го накара да се спре, скован и безмълвен. Беше неговото. Без да иска да чува, смутен от наложилото му се положение на човек, който подслушва, той научи защо Тонтърор бе минал по нагорнището с такова мрачно неудоволствие, изписано на лицето.

— Не е подходящо място, където да отиде един благородник от Нова Франция — чуваше той да казва майката на Тоанет. — Анри Бюлен е бил глупак да се ожени за тази негодна англичанка, а Едмон е още по-голям глупак, дето не ги изпъди от страната ни, когато нейното племе коли и реже, кажи-речи, пред нашите врати. Тази жена е била създадена за шпионка въпреки хубавото лице, което е размекнало глупавото сърце на Едмон, а този неин син не е по-малко англичанин от нея. И на двамата не би трябвало да им се позволи да живеят толкова близо до нас, но ето че Тонтърор най-безсрамно им отива на гости и твърди, че са му приятели. Тая къща, дето са я вдигнали, би трябвало да се изгори, а англичанката и синът ѝ да се изпратят където им е мястото. Нека Анри Бюлен върви с тях, ако предпочита да бъде родоотстъпник, а не французин!

— Как не те е срам да мислиш такива неща, Анриет — смъмри я по-мекият глас на мадам Таш. — Аз презирам англичаните не по-малко, отколкото ти или Тоанет, но не е справедливо да се нахвърляш с такива хули против тези двамата, макар жената да се гордее с хубавото си лице, а момчето да е малък мизерник, които замерва хората с кал. Едмон е великодушен човек и просто се държи дружески с тях от съжаление!

— Съжаление! — презрително повтори сестра ѝ. — В такъв случай неговото съжаление е оскърбление за Тоанет и мен. Тази англичанка е станала толкова нахална покрай неговата благосклонност, че ми се усмихва и ми се смее в лицето със същата свобода, както всяка изискана дама в страната, и като някоя вещица си разпуска косата, та да ѝ се възхищаваме.

— Защото аз я помолих да го направи — каза мадам Таш — Нима това те ядосва, Анриет?

— Ядосва ме, защото е англичанка и момчето ѝ е англичанче, и въпреки това им се позволява да живеят сред нас, като да са французи. Казвам ти, ще се окажат предатели, когато дойде часът на предателството!

Джимс беше застинал, с пръсти, впити в неподдаващото се желязо на чукчето. Сега чу глас и позна, че е на Тоанет.

— Аз мисля, че майката на Джимс е мила — каза тя. — Но Джимс е отвратителен английски скот!

— И някой ден този скот ще помага да ни прережат гърлата — добави майка ѝ с противен тон.

Мадам Таш тихичко се изсмя.

— Много жалко, че тази жена е толкова хубава — подхвърли тя добродушно. — В противен случай, сигурна съм, нямаше да изпитваш чак такава неприязън към нея. Колкото за момчето, не бива да му се сърдим за онова, което не е могло да избегне. Аз съчувствувам на клетия малък нехранимайко.

— Което съвсем не е основание мъжът ми да се принизява и да унижава и мен, като ходи на гости при майка му! — тросна се жената на барона. — Ако там го привлича непристойното ѝ държане...

Голямото желязно чукче се отпусна с трясък и почти преди още звукът да стигне до ушите на някой слуга, вратата широко се отвори и Джимс с твърда крачка влезе вътре. Жените онемяха, когато той застана на широкия вход към стаята, където седяха. Момчето сякаш не ги и забеляза, че са там, и загледа само Тоанет. За миг остава така, без да се помръдне или заговори, със стегната и скована стройна фигура. Сетне наведе глава в поклон, на който Катърин го беше грижливо научила. Когато заговори, думите му бяха тъй спокойни, както думите на Мадам Таш преди малко.

— Дойдох да ти кажа, че много съжалявам за това, което се случи в стопанството на Люсан, Тоанет — каза той и наведе глава още малко пред нея. — Моля те да ми простиш!

Дори и Анриет Тонтър не би могла да смята за скот Джимс след това, защото в държането му имаше гордост и безстрашие въпреки преbledнялото лице. Докато седящите в стаята го гледаха облещени, без да могат да заговорят, той отстъпи спокойно назад и си отиде тъй

внезапно, както се беше появил. Голямата врата се затвори подире му и като се обърна към близкия прозорец, Тоанет го видя да слиза по стъпалата. От майка ѝ най-сетне се изтръгна възклицание на възмущение и изненада, но Тоанет не го чу. Очите и изпращаха Джимс.

Той пресече поляната и навлезе в нивите. Когато наближи полите на хълма Тонтърор. Дран излезе предпазливо да го посрещне, но момчето не спря и като че ли не забеляза кучето, докато двамата не стигнаха старото място за почивка горе на превала. Тогава Джимс се обърна да погледне сеньорията. Парче желязо сякаш тегнеше на душата му. Слънцето си грееше, птичките пееха, безкраят на пустошта блестеше златен в своята хубост, но неговите очи гледаха с нов, помрачен поглед. От богатата долина, източник на всичките му мечти, те се обърнаха към едва доловимото сияние на далечни води на юг, където лежеше езерото Шамплен и отвъд което, не толкова далеч, бяха индианците от племето мохок, англичаните, родината на майка му и близките ѝ. Именно кръвта на тази земя, която течеше червена и силна в жилите му, мразеше Тоанет и майка ѝ.

Джимс отпусна ръка върху главата на Дран и двамата поеха по пътеката към дома. Кучето се вглеждаше в гората и душеше миризмите ѝ, но то бдеше и пазеше само, защото Джимс не обръщаше внимание на нищо, което би могло да събуди интерес по пътеката и в гъстаците. На много места по земята имаше ясни отпечатъци от копитата на коня на Тонтърор и тях Джимс ги забеляза, защото Тонтърор и посещението му в Забранената долина представляваше част от мислите, които изгаряха мозъка му.

Той мина по-бавно през Голямата гора и се приближа към тяхната къща откъм източната ѝ страна. Не можа да види нито Тонтърор, нито коня му, нито някакво движение около къщата, но когато дойде по-наблизо, чу обезпокоителен звук през отворената врата. Майка му плачеше. Той изтича вътре и я завари захлупила глава на ръцете и с рамене, разтърсвани от ридания. В отговор на уплашения му глас Катърин вдигна лице, мокро от сълзи, и като видя как му влияе скръбта ѝ, се помъчи да се усмихне. Усилието ѝ бе несполучливо и след миг тя почти се разплака отново, притиснала лице до рамото му, сякаш той беше мъж, в чиято сила търсеше утеха.

Думите ѝ бяха разпокъсани и докато я слушаше, умът му се бореше с опасения и страхове.

Първо разбра, че майка му била много щастлива в началото на деня. Тя го притисна в истерична прегръдка и като избухваше в сълзи, му разказа, че отиването му да потърси дружбата на Тоанет, както и присъствието на Хепсиба в кръга на семейството ѝ, я изпълвали с радост и гордост. Дошъл и Тонтъор от сеньорията и с това утрото ѝ преливало от щастие.

— Те като че ли бяха възхитени да се видят, вуйчо ти и баронът — каза тя със стон, който събуди у него още по-голямо подозрение. — Говорихме за Тоанет... за теб... и те двамата се смееха и шегуваха... Той беше толкова доволен, когато го поканих да остане да обядва с нас... Поизлязоха... под ръка... И после... о Джимс, Джимс, отидоха на сечището и страхотно се сбиха!

Ръцете ѝ се отпуснаха, тя допря очите си с мокра и омачкана кърпичка, изхълца тихо с отчаяние и добави:

— Баща ти отива сега... с волската кола... *да докара мосьо Тонтъор!*

През прозореца Джимс зърна колата с вола да вървят тежко по посока на сечището и баща му да размахва дълъг камшик край нея. Възбуждение измести безпокойството, в което го беше хвърлило състоянието на майка му, и без да дочака да види дали тя ще продължи да си бърше очите, или ще заплаче отново, се втурна навън и затича към мястото на битката. Той пресече напреко през засята площ и стигна преди баща си, почти без да може да си поеме дъх. Дран му подсказа, че полето не е празно, макар че Джимс не можеше никъде да открие вуйчо си или барона. Като тръгна подир кучето, намери и двамата в края на разчистеното пространство, близо до купа пънове, които беше помогнал да изкоренят предишния ден. Преди да ги забележи, чу глас и разбра, че Тонтъор не е умрял.

— Корема му ще разпоря на този безсъвестен тип, който ми направи такъв крак! — крещеше сеньорът, обзет от гняв. — Човек трябва на парчета да го насече, да го обеси, дето го е направил от пукнато дърво! Със здрав крак, драги, щях да ви запратя през тая купчина пънове, защото никога не съм нанасял такъв хубав удар!

Джимс се спря, както се мъчеше да си поеме дъх; видя му се много странно, че не чува отговор.

Тогава се реши да се приближи още няколко крачки и видя Хепсиба Адамс да седи на земята, опрял гръб на един пън; ръцете му

безсилно висяха, кръглите очи бяха широко отворени, лицето сковано и с глуповато изражение.

— Страшно безобразие! — прозвуча отново гласът на Тонтъор. — И това е хикори, драги... не е ясен, нито бряст, нито кестен... хикори, сушен цяла година, така ми каза той... а ето че има пукнатина по половината дължина и при това стара пукнатина, както можете да се уверите и с най-бегъл поглед! Ще го убия!

Джимс се вторачи във вуйчо си. Хепсиба въртеше очи и се мъчеше да отговори. Кисела усмивка разтегна лицето му:

— Аз ще ви направя крак... траен крак... приятелю — Каза той със слаб глас. — Хубав крак... по-добър от тоя... също от хикори... честен крак... без скрити пукнатини.

— С такъв крак нито една тиква в целия божи свят нямаше да издържи подобен удар — отговори Тонтъор отнякъде, където Джимс не можеше да го види. Удар, нанесен под правилен ъгъл, съвсем точно — когато се нахвърляхте. Той ми изкриви гръбнака, драги, толкова беше силен! Признавате ли се за победен, или ще се възползвате от положението ми: само един крак да ме държи прав и нищо, с което да се бия?

— Аз съм малко замаян, приятелю — призна Хепсиба, след като най-после сполучи да вдигне ръка до главата си. — Но не ми харесва, отгоре на късмета, дето имахте сега така да се хвалите. Удряли са ме и по-силно, но никога с дърво. Не бихте могли да го направите пак дори след две години и щом ви направя нов крак, ще ви го докажа.

Джимс чу трополенето на приближаващата кола и излезе напред при вуйчо си и барона. Бащата на Тоанет беше, както и Хепсиба, на земята. Дрехите му бяха раздърпани и изпоцапани с пръст, голяма цицина се издигаше на едното му сляпо око и както Джимс веднага забеляза, дървеният му крак беше пречупен близо до коляното. При тази сцена, сред дълбокото мълчание, възцарило се при появяването му, пристигна баща му с колата.

Анри първо се притече на помощ на Тонтъор.

— Ако това унижение и позор станат известни, драги, аз съм загубен — заяви баронът и се остави да го повдигнат, докато, крепен от Анри, се задържа прав на здравия си крак. — Да скачам като жаба и да бъда возен като чувал жито, боже мой, драги, това ме кара да се червя от срам!

Джимс отиде при вуйчо си и с негова помощ Хепсиба се изправи на крака и замаяно загледа с весело одобрение как Анри Бюлен качва Тонтъор на колата.

— Той е страхо-отен лъжец, Джимзи, тоя Тонтъор — каза вуйчото. — Готов съм да се закълна, че не ме е ударил той с дървения си крак, ами самият дявол ме е шибнал с железен лост или някой от тия пънове е подскочил да ме прасне. Това беше страшен удар!

Хепсиба направи усилие да ходи и щеше да падне, ако Джимс не беше напрегнал всичките си сили да го задържи. Анри, след като успя да натовари Тонтъор, се върна да помогне на Хепсиба; и търговецът, който се мъчеше като пиян да покаже, че може да запази равновесие, се остави, без да се противи, да го сложат до барона.

От прозореца на дома си Катърин видя колата да пристига с човешкия товар.

[1] Прапрадядото на Тоанет, Абраам Мартен, оставял добитъка си да скита на воля из полетата, граничещи със стопанството му, където сега се намира част от града Квебек, и на тази местност покъсно било дадено името Равнините на Абраам — мястото, на което била водена битката, променила историята на света. — Б.а. ↑

VII

Никога още в живота на Катърин не бе имало друг ден с толкова различни случки, както тази неделя през май. Как можеше двама души да се бият и да се бяхтят един друг и в същото време да бъдат сърдечни приятели, тя не беше в състояние да разбере, макар да го виждаше със собствените си очи. Когато Анри свали своя товар от смазани човешки същества, на нея ѝ премаля от ужас. За първи път се поотърси от отчаянието си под впечатлението от сърдечното и дружелюбно държане на двамата мъже. Хепсиба, комуто все още се виеше свят така, че едва се крепеше на крака, настояваше да направи, без да губи нито минута, нов крак на Тонтър и предложи за тази цел едно парче хикори, сухо като кост, което Анри пазеше за мертек на мелницата, която се канеше да строи следващата година. Когато донесоха дървото, баронът се впусна във възторжени хвалебствия и заяви, че през живота си не е виждал по-прекрасно парче материал. Катърин видя и чу това, като надзърташе иззад пердето в ъгълчето на прозореца; поразтушена от настроението им и разбрали, че и двамата не са сериозно пострадали, реши да се държи така, сякаш нищо не се е случило, за да не помрачи този приятен ден. И намали опасността измамата ѝ да бъде разкрита — успя да повика Анри и Джимс вътре и каза за решението си.

Така Тонтър остана техен гост на обяд и с голяма лъжа, от все сърце потвърдена от Хепсиба, обясни причината за синините по лицата им, за докарването с колата и за счупения крак, без да подозира, че Анри се беше втурнал при жена си да ѝ разкаже за двубоя и последиците от него, когато дойде за кола.

— Борбата, госпожо, е забавление на боговете — казваше той на Катърин, докато стопанката режеше огромната баница с пуешко месо. — Тя с моя страст от детинство и е била слабост на семейството много преди деня, когато Абраам Мартен в Квебек обещава най-хубавата крава от стадото си на онзи, който успее да го повали по гръб. За тоя вид, в който ни виждате, съм виновен аз, а не брат ви. Ние се борихме

честно и по най-почтен начин, в което мъжът ви ще се закълне, ако го попитате, когато дървеният ми крак се закачи за един от пъновете в голямата купчина там и те всички се стовариха отгоре ни, та е цяло чудо, че сме останали изобщо живи! Стотина фунта зелено дъбово дърво удариха добрия ми приятел мосьо Адамс под лъжичката и както му прилоша от това, а пък аз останах само с един крак, се видяхме принудени да си послужим с колата. Утре, Джимс, когато изкореняваш пъновете, не ги трупей на такива дяволски високи купчини!

— Защо? — попита сериозно Катърин — Да не се борите пак с Хепсиба?

— Може би, госпожо. Аз го уча на нещо ново.

— Как не! — възкликна Хепсиба, но веднага се сепна и добави с тон на извинение: — Искам да кажа, че вече не е толкова ново.

Когато си тръгна късно следобед, снабден с нов крак, от който беше много доволен, баронът обеща да дойде скоро пак и ако може, да доведе със себе си Тоанет; потегли весело с Хепсиба и Джимс, които го изпратиха по дългото нагорнище до началото на Голямата гора. Там Тонтър се обърна и размаха шапка на Анри и жена му, а след това Катърин го видя да се навежда от коня, да потупва приятелски Хепсиба по рамото и да стиска ръка на Джимс. Докато очите й блестяха при тези прояви на дружба, която Катърин се надяваше да остане постоянна, сеньорът, без да обръща внимание на присъствието на Джимс, казваше на Хепсиба:

— Ще дам на главата ви няколко дена почивка, драги. А после при положение, че нямате нищо против, ще бъда благодарен, ако ми предложите случай да изпитам на нея новия си крак. Разбира се в случай, че все още имате желание да се състезавате с мен и можем да се видим някъде, където мадам Бюлен няма да узнае за срещата ни. Но ако ви стига толкова...

— Аз още не съм започнал — изръмжа Хепсиба. — Тоя дяволски късмет имахте само благодарение на проклетата си тояга. Да ме ударят с такова презряно бойно средство, е оскърбление на моята личност и аз имам намерение така да ви наредя, че да останете доволен веднъж завинаги!

Тонтър със смях навлезе в сянката на гората. Когато той се загуби от погледа, Хепсиба се обърна към Джимс.

— Не ми трябва по-добър приятел от ей такъв човек! — възкликна той. — Войнствен мъж по мой вкус, мойто момче, да се биеш с него, е удоволствие. Да имаше повече французи като Тонтъор и повече нашенци като мен, колко весело щеше да е по границите! — И като се сети за приключението на племенника си, попита: — Какво стана, когато отиде при Тоанет? Видя ли младия Таш? И какво ти каза Тоанет?

— Пол Таш не го видях — отговори Джимс, все още загледай подир Тонтъор. — Тоанет ме нарече „английски скот“.

Това, което беше решил да запази в тайна от майка си, той го разказа на Хепсиба; повтори всичко, което беше чул пред вратата на господарската къща, и то така спокойно, сякаш разправяше случка, станала с някой друг, а не със самия него.

— Те ни мразят, защото майка ми е англичанка — довърши той. — Мадам Тонтъор каза, че някои ден сме щели да им прережем гърлата.

Минаха няколко мига, докато Хепсиба заговори. През това време лицето му стана мрачно и замислено.

— Много жестоко е било да говорят така за свои съседни, Джимс — каза вуйчото най-последно. — Жестоки думи, за да ги претърпиш, когато са насочени против тия, които обичаш. Но това е в природата на хората, когато са разделени едни срещу други, и на онези, които се кланят на бога в повечето случаи със злоба. А може и да са били прави. Някой ден може и да им прережем гърлата!

— Толкова ли... толкова ли са лоши... англичаните? — попита Джимс, схванал веднага какво иска да каже вуйчо му.

— Да, толкова — кимна Хепсиба с едва доловима нотка на закана в гласа си. — Повече от половин век търся френски гърла за прерязване и по същия начин през същото време французите търсят наши гърла за същата цел. Ето защо долу в Колониите на някои от нас започва да им омръзва тая толкова кървава и подла игра и ние започваме да наричаме себе си американци^[1]. Това е ново и здраво име, Джимс, което ще стане голямо. И по същата причина, понеже слабостите на родителите пораждаат понякога гордост у детето, сума хора от бащиния ти народ започват да се наричат канадци. Ако речем да търсим вината за кланетата и пожарищата по границите, то е: *хвани едните, че удари другите*, а индианците, които отначало бяха смели и

честни мъже, които искаха да бъдат наши приятели, се превърнаха в оръдие на тия двама кланящи се на бога сатани, наречени Франция и Англия, дето са пръскали света с кръв и омраза, докато не е останала нито една миля по суша или море, която да не се е усмърдяла от техните разногласия. Тъй че, макар и да е трудно може би да го понесеш, не бива да осъждаш Тоанет за това, което каза, защото ти си скот в нейните очи, изрисуван от майка ѝ и от всички французи преди тях, но аз ти предсказвам, че ще дойде време, когато тя ще прозре истината, която никога не са я оставяли да прозре досега. Младите като теб и Тоанет ще бъдат носители на славата на тая велика страна!

В очите на Джимс се появи бавно разгарящо се пламъче на копнежа, сякаш ги беше устремил напред към видението на този ден.

— Ако има война, на коя страна ще се биеш? — поиска да знае той. — Ще помагаш ли да прерязват гърлата на Тонтъор и неговите хора?

— Бог знае! — отвърна Хепсиба, изненадан от толкова прямия въпрос на племенника му. — Много пъти съм се питал, мойто момче, когато съм лежал сам нощем в горските дебри. Както казах преди, борбата е солта на съществуването, когато се води с чест и разум, но не е имало Адамс от тая страна на океана, който да падне тъй ниско, че да върши убийства и кланета, а работата ще стигне дотам, докато ужасите заличат омразата и събудят отново разума в главите ни. И тъй, за да ти отговоря така както подобава на един Адамс, Джимзи, бих казал, че трябва да бдим над тия, които обичаме, и да се бием заради тях, ако се наложи, без значение срещу кого ще бъдат насочени куршумите ни. — При тези думи погледът му се плъзна мрачно над безкрайните простори на Забранената долина.

След кратко мълчание той додаде:

— Питал съм се кой е прав и кой крив, французите ли, англичаните ли, и няма друг отговор, освен да кажа, че едните са толкова черни, колкото и другите. Ето вече двайсет години обикалям границите и каквото щат да казват други или да пише в историята след време, аз зная фактите. Аз съм живял и спал, и съм се бил с тия факти, та истината ми е ясна, както слънцето ей там. Ако нещо ме изпълва със страх, то е участието на индианците и това, което ще дойде, и едната половина от теб е толкова виновна за това, колкото и другата, Джимс, защото еднакво принадлежиш към двете по рождение. Долу в

Колониите ние използваме пари и ракия, и какви ли не нечестни средства, та да настроим индианците до побесняване срещу французите, а французите вършат същото зло със същата кръвнишка цел, като прибягват най-вече към словото божие. Ако може да се каже нещо в полза на някоя от страните, то е за отците йезуити, защото те са превъзходни, смели мъже, а една проповед не може да се постави на същото равнище с буре ракия, макар и да докарва до същия пъклен резултат. Но скалпът, одран от човешка глава по повелята на вярата, не е по-малко червен от оня, който е взет под влиянието на бутилка ракия. Грешката за това не е у свещениците. Те първо проповядват, а след това стават родолюбци. Но краят е един и същ и така стигаме до нещастното положение: всичките индианци в страната са покварени от егоистичните и престъпни амбиции на два бели народа, които ходят на черква, пеят псалми и твърдят, че имало бог на небето. Като човек, който обича да се бори, когато борбата е почтена, аз не мога да ти дам по-добър отговор от този, който вече ти дадох, Джимс. Когато удари часът и двамата ще знаем какво трябва да правим.

С течение на дните и седмиците духът на другарство между Джимс и вуйчо му закрепваше все повече. Това общуване с човек, когото малцина превъзхождат в познаването на граничните области и условията на живота там и който бе допълнил кръга на знанията си със сведения за историята, политическата сила и слабостите на метрополиите, които ги владееха, предлагаше на Джимс поле за размисъл, което се разрастваше с всеки изминат час. Наред с неизчерпаемата си осведоменост за пустошите, обгърнали половината континент, Хепсиба притежаваше и добродушна и проста философия, която, понеже стигаше дълбоко до истината на много въпроси, укрепваше (в разширяващия се кръгзор на Джимс за живота) градивни насоки към бъдещето, които той беше твърдо решил да не забравя. За Хепсиба интимната близост на растящия дух и тяло, които обичаше, представляваше много по-голям стимул да остане в Забранената долина, отколкото молбите на сестра му, и с всеки ден, който прекарваха заедно, сечаха и копаеха, привързаността им улягаше и го задоволяваше все повече, докато най-последно благодарение на нея Джимс почти забрави враждата си с Пол Таш и заздравя лютата рана, отворила се, когато се беше уверил, че Тоанет го презира. Без да знае Джимс, въпросът, който зададе на вуйчо си край Голямата гора и

споделянето на това, което неволно чу в къщата на Тонтъор, дълбоко се откликна в душата на скитника-търговец и от този миг приятелското му чувство към барона стана по-друго, не по-студено, нито по-подценяващо, но свободно от личните увлечения, които вече бяха ги довели до два конфликта. След едно открито предизвикателство и отхвърлянето му от Хепсиба под предлог, че сестра му не била съгласна по този въпрос, Тонтъор, понеже беше истински рицар, обузда склонностите си и след това безстрашните стари воители се държаха поне за известно време като братя. Но Тоанет не дойде с баща си в долината, а Джимс не се и надяваше, че някога ще дойде.

Мина късната пролет, започна и лятото след пристигането на Хепсиба в дома на семейство Бюлен, а той все още не проявяваше притеснението, което предвещаваше обичайното му изчезване за по-дълъг период в дебрите на пустошта. Тази част от годината винаги бе изпитание за горските обитатели поради крилатата напаст, която пълзеше по земята и изпълваше въздуха: от нея Джимс беше започнал да изпитва ужас като от кошмар, изпълнен с мъка и страдание. От първи юни до средата на август в блатата, низините и лесовете се развъждаха и множаха рояци комари, които едва ли не изяждаха живи зверовете, а заселниците буквално се бореха за съществуването си, непрекъснато опушваха хижите, мажеха телата си със свинска мас и меча лой и прибягваха до всички познати хитрини, та да могат да си поспят малко нощем. За няколко дена, както му се струваше на Джимс, светът, бил дотогава рай, изпълнен с цветя, сладко ухание, зреещи плодове и ведър въздух, се превръщаше в ад, гъмжащ от насекоми, които правеха невъзможно всяко пътуване в коя да е посока и изтезаваха с отровата си във всяко ъгълче, където не бяха отчасти надвити с огън и пушек. Гората беше душна и тъмна, блатата непресушени, реките и езерата засенчени от гъста растителност и във влажната, запарена почва на тези места безмилостният бич се въдеше и се вдигаше на облаци, които понякога затъмняваха лика на месеца. През тези седмици редица гнили пънове и дънери тлееха денонощно в кръг около дома на Бюлен и го заграждаха с лют пушек, а извън това малко убежище работата на стопанството продължаваше с цената на физическо мъченичество, ако нямаше палецо слънце — тогава насекомите бягаха от блясъка и жегата.

Но това лято тялото, както и умът на Джимс бяха намерили нещо ново, с което да се борят, и вместо да остава в прикритието на димящите дънери, той се намазваше с лой като индианец и работеше рамо до рамо с баща си и вуйчо си. Приличащата на гьон кожа на търговеца, загрубяла от дълги години излагане на слънце и вятър, беше станала неуязвима за отровата на комарите, а Джимс се мъчеше да не остане по-назад от него и сполучваше, макар че в задушни дни или по време на буря баща му го караше да се прибере в къщи. Хепсиба се възхищаваше от тази твърдост на младия си другар и когато мъчителните седмици изтекоха и втората половина от август донесе облекчение, Джимс беше минал с него през такова обучение, с каквото вуйчо му се кълнеше, че много лесно той ще победи Пол Таш, когато се срещнат наново, и така го беше научил да зарежда и стрели с пистолет, че от тридесет крачки ученикът му можеше да улучи четири пръста широка мишена три пъти от всеки пет изстрела. Джимс се гордееше с това оръжие почти толкова, колкото и с лъка си, с който стреляше с голяма вещина — всяка забита в целта стрела неизменно изтръгваше възклицание на изумление и похвала от вуйчо му.

Джимс не ходеше в имението на Тонтъор, макар от време на време да научаваше новини от сеньорията. Анри и Хепсиба ходиха там два пъти през юли и август и баронът също два пъти дойде с кон да обядва в неделен със семейство Бюлен. В голямата къща било доста приятно, каза гостът, понеже разчистил и пресушил земята наоколо, а освен това донесъл от Квебек някакъв моден плат, от който направили за защита нещо като шатри над леглата. Всички били в повишено настроение, заети с приготовленията за заминаването на цялото семейство за Квебек в началото на септември. Тоанет щяла да отиде да се учи в манастира на урсублинките и сега, когато амбициозната й майка се канела да я подготви за великосветско поприще, подкрепена от благочестивото обучение на калугерките, Тонтъор заяви, че губел обожаваната от него малка избухливка, която щяла да се върне при него след три-четири година като прекрасна млада дама, готова да се омъжи за някой щастлив галантон, който и наполовина няма да я заслужава. Джимс слушаше с чувството на загуба, което лицето му с нищо не издаваше. Човек би рекъл, че не само огънят на мечтите му е прегорял, но дори и пепелта изтляла. Понеже Тонтъор, с чувство, което не се и опитваше да скрие, разправяше, че Тоанет нямало да прекарва

много време в Ришелъо след това, като ще има толкова много неща, които да я привличат и задържат в Квебек — едно от модните средища на света. Скоро щяло да има предостатъчно елегантни млади господа в краката ѝ и той бил сигурен, че мадам Тонтъор щяла да пипне най-финия от всички за дъщеря си.

— За вас е голям късмет, че имате момче, а не момиче — казва той на Катърин... — Когато се ожени, Джимс ще доведе жена си да живее близо до вас.

Настъпи есен и с нея голямо великолепие в пустошта. Джимс обичаше тези по-късни дни на златна зрелост, на първите слани, на пъстрите широколистни лесове, на хладния остър въздух, когато всичко живо изглежда подмладено, и кръвта в собствените му жили играеше, развълнувана от безкрайни обещания и надежди. Но тази година му беше тежко на сърцето при промяната на годишното време. Тоанет и близките ѝ заминаха за Квебек, а една вечер, седмица подир това, Хепсиба тъжно заяви, че не можел повече да отлага заминаването си за далечните погранични области на Пенсилвания и Охайо, където го зовели задълженията му на търговец Катърин помълча, после тихичко заплака. Джимс се отдръпна в кътче, където вуйчо му нямаше да го вижда добре. Веселостта на Анри се загуби като пламъче на свещ, угасено от порив на вятър. Лицето на Хепсиба мрачно сковано, такова усилие полагаше да се наложи на чувствата си! Той обеща, че никога вече няма да отсъствува много дълго без прекъсване. Щял да се върне през зимата. Ако не дойде, да знаят, че не е жив.

Когато на сутринта Анри стана от сън, за да запали огъня, Хепсиба го нямаше. Беше се измъкнал като сянка през някой тих час на нощта.

[1] Британската нетърпимост от тези ранни дни, която вече беше започнала да сее семето на американската независимост, бе резюмирана само пет години след изказването на Хепсиба от генерал Уулф, който писа от Луисбърг: „Американците са най-мръсните, най-презрените страхливи кучета, каквито можете да си представите. Те падат мъртви в собствените си мръсотии и дезертират с цели батальони заедно с офицерите. Такива подлеци са по-скоро бремене, отколкото истинска сила за една армия.“ — Б.а. ↑

VIII

Още по-решително, отколкото когато вуйчо му бе при него, Джимс продължаваше да се занимава с работа и с умствените усилия, които полагаше, за да проникне в планините и долините на житейския опит, ширнали се пред него.

Баща му започна да се осланя на него за много неща, а Катърин, чиито очи непрекъснато откриваха у него по някоя нова промяна, полагаше все по-големи грижи за обучаването му.

Цялата есен и зима в дома на семейство Бюлен се отбиваха странствуващи индианци, които бяха разбрали, че винаги ще намерят там храна, топлина и ще бъдат добре дошли. Приятелските чувства към тях бяха поохладени у Джимс от нещата, които му разказа Хепсиба, и докато се сближаваше с тях, печелеше доверието им и изучаваше по-добре техния език, той също дебнеше и слухтеше за признаци на скритата опасност, която вуйчо му нееднократно го бе предупреждавал. Повечето от тези индианци бяха от канадските племена и при посещението им нямаше защо да не се чувствава спокоен. Но когато понякога се отбиваше някой онондага или онайда, откриваше в държанието им мълчалива и будна предпазливост, която му подсказваше едно — тези гости от Шестте племена смятат, че са минали сетния безопасен предел, който ги дели от земите на техните неприятели. И си взимаше бележка, че те винаги идват през тази част на Забранената долина, за която Хепсиба бе предрекъл, че ще стане в бъдеще пътеката на войната за племето мохок. Но все пак в посещенията на диваците като че ли нямаше лош умисъл и сега, след като наблюдателността му се беше изострила, правеше му впечатление почитта и предаността, с които се отнасяха към неговите родители, а особено към майка му. С житница, напълнена до покрива, и ровници, претъпкани с плодовете на земята, Анри имаше повече от достатъчно за семейството си и тези гости от пустошта и Катърин се грижеше нито един червенокож да не напусне дома ѝ, без да носи товар храна на гърба си. Този дух на съчувствие и братство оказваше въздействие

върху приятелите им индианци и от време на време Джимс се усъмняваше в подозренията на вуйчо си и се връщаше вътрешно към дълбоко вкоренената вяра, която беше и именният и направляващ принцип на техния дом.

Тази зима той се впусна в по-далечни приключения. Вождът Лулата, старият конауага, имаше навика да прекарва няколко от най-трудните седмици по-близо до тях и с двамата му синове Белите очи и Голямата котка Джимс отиде за първи път до бреговете на езеро Шамплен. Той отсъства цяла седмица и реши с приятелите си да направят по-дълго пътуване следващата година — чак до Краун Пойнт и мястото, наречено Тикондерога, където един ден французите щяха да построят форт. През този излет той изпита истински страх от опасност, защото Белите очи и Голямата котка — и двамата млади воители, спечелили признание — се придвижваха с предпазливост, красноречива сама по себе си.

Верен на думата си, Хепсиба се върна през януари; той дойде от английските фортове на езерото Джордж, където беше успял да получи срещу стока десетина книги за Джимс и майка му. Остана само една седмица и пак тръгна за много важна партида стока в Олбъни, откъдето щял да отиде да търгува сред племето онайда, ако времето му позволи да стигне горното течение на река Мохок. Това посещение, макар и кратко, бе почивка от еднообразието в зимата на Джимс и изостри желанието, което се разгаряше у него да придружи вуйчо си на едно от пътуванията му.

Понеже Тоанет и близките и не бяха в сенъорията, нищо не го спираше да отиде до Ришелъ и той ходи няколко пъти там с баща си със снегоходки, а през март, при малко прекъсване на лютите студове, отиде там самичък и остана да нощува в дома на управителя на барона, с чиито деца се беше запознал. Този управител Петер Любек, стар ветеран, към когото Тонтъор изпитваше много топли чувства, се грижеше за феодалното имение и от неговия син, Петер младши, Джимс чу първите новини за Тоанет. Тя била в училището на урсублинките, а родителите ѝ наели елегантна къща на улица Сен-Луи. Петер каза, че Тонтъор пишел във всяко писмо до баща му, че много искал да се върне на Ришелъ.

Когато изминаха още една пролет и лято, Джимс разбра, че се бори с нещо, което трябва да победи — копнежа за Тоанет, който го

караше да се чувства много самотен, когато го мъчеше повече. Това чувство странно се смесваше с нарастваща гордост и обида и когато те надделяваха над другото чувство, той чуваше звънкия глас на Тоанет да го нарича отвратителен скот и мадам Тонтъор да се произнеса, че майка му е недостойна да бъде нейна съседка.

Две години остана Тоанет в Квебек, без да посети Ришелю, и малко по малко в течение на тези две години трагедията на смесения произход започваше да тормози Джимс. Нямахше съмнение, че английската кръв вземаше връх у него. Той го усещаше. Влечеше го към южните граници и към Колониите на Хепсиба Адамс. И въпреки това обичаше мястото, където живееше, с искрен плам: Голямата гора, Забранената долина, безкрайните мили пустош наоколо, додето стига погледът. Това беше Нова Франция. Тя беше родина на баща му, не на майка му. Между баща му и него бе възникнало приятелство, което нищо никога не би могло да наруши, обаче обожанието, което изпитваше към майка си, беше съвсем друго, сякаш нещо повече от майчинството го свързваше с нея. Приятелите му се бяха умножили. Беше опознал хората край Ришелю, но винаги си даваше сметка, че не принадлежи напълно към тях.

Думите на Тоанет и омразата ѝ към него не се заличаваха в паметта му и непрекъснато му натрапваха тази истина.

Катърин не се досещаше, че сянка помрачава душата му. Сега, след като се примири с периода на бързото развитие в живота на сина ѝ, тя беше горда с неговото израстване — и физическо, и умствено — и щастieto ѝ нямаше край, като виждаше да узряват у него качества, благодарение на които вече не зависеше от нея, а ставаше източник на опора и сила, каквито бе намирала само у съпруга си. Никой друг период от живота и не е бил изпълнен с такова сбъждане на надежди и мечти. Хепсиба отсъствуваше само по няколко месеца. Анри и Джимс бяха подобрили стопанството повече от очакванията си и на втората година половината от големия склон бе засадена с ябълкови дръвчета. Потокът бе завирен и заприщаната му сила въртеше колелото на малка мелница. Главното съкровище на дома ѝ, книгите, се беше умножавало с всяко идване на брат ѝ от юг. Нямахше по-щастлива майка и съпруга от нея в Колониите или Нова Франция. Тази обич към живота и богатата му поддържаха у нея младия дух, който като че изобщо не остаряваше и с който Джимс беше започнал да се гордее почти колкото

и баща му. За тях Катърин беше повече от жена и майка. Тя беше любима и другарка.

Късно през август на втората година след заминаването си Тоанет се върна за един месец в имението Тонтъор. Сърцето на Джимс го болеше от стария копнеж. Но той не отиде в сеньорията. Дните се протакаха бавно, сякаш налети с олово, и трябваше сто пъти да потиска желанието си да споходи Петер Любек, та дано поне я зърне. Пол и майка му също гостуваха на барона и Джимс изпита облекчение, когато научи, че са тръгнали всички за Квебек, с изключение на Тонтъор, който останал зарад жетвата на храните. Две седмици след като те заминаха, Петер му разказа за Тоанет и Пол Таш. Просто не можел да познае Тоанет, каза той. Била станала по-висока и по-красива. Майка ѝ твърдяла, че благодарение на монахините у нея настъпила голяма промяна, но Петер беше сигурен, че Тоанет въпреки хубостта си все още е готова да се хвърли да се бие, ако някой я подтикне. Петер бе няколко години по-голям от Джимс и понеже щеше да се ожени през декември, говореше с увереността на човек, който от личен опит напълно разбира жените. Таш бил вече мъж, облечен като благородник. Само като го погледнел, човек можел да разбере, че е безумно влюбен в Тоанет, заяви Петер. Но ако разбирал от тия работи, а той смятал, че разбира, Таш бил много далеч от постигането на желанията си, дори като се имали пред вид невръстните години на Тоанет. Тя не се държала благосклонно към него. Всъщност като че ли имало малко студенина в отношенията ѝ с братовчеда. Когато Джимс се засмя на тези думи и изказа мнението, че Тоанет ще се омъжи за Таш, щом стане на възраст, Петер сви рамене и заяви, че има добро зрение и слух и че обикновено не го смятат за глупак.

Думите на Петер събудиха у Джимс задоволство, което не показва на приятеля си, и чак на връщане у дома успя да се откъсне от безполезните си мисли за Тоанет. Дори тя да не се усмихва на Таш толкова топло, колкото си е мислил, той знаеше, че девойката сега е така далеч за него, както слънцето от земята. И все пак, с време, това нейно ново близко присъствие, макар да не я беше видял, подействува като решителен подтик на плановете му за бъдещето. Спомените му и образът ѝ, както си го представяше, му вдъхваха сила, която често беше враждебна, а не дружелюбна. Поради това тази сила имаше по-големи изисквания към него. Беше не само подтик, но и

предизвикателство, нещо, което изостряше гордостта му, придаваше възвишеност на поставената от него цел. Тя подхранваше тайно английската страна от двете му противоположни половини и имаше часове, когато виждаше себе си като великолепен неприятел там, където съдбата бе предопределила да не може да бъде приятел. В настъпващата зрелост, която пораждаше у него по-дълбока и по-прозорлива обич към майка му и по-пълно разбиране на благородните качества на баща му, той беше объркан от сблъскването на чувства, които не разкриваше нито на единия, нито на другия, а споделяше само с Хепсиба Адамс. Да се реши въпросът, пред който се изправяше Джимс, беше толкова трудно за брата на Катърин, колкото би било и за самата нея, защото още през пролетта на 1753 година, когато Джимс стана шестнадесетгодишен, за хората от Колониите и от Нова Франция нямаше вече никакво съмнение в неизбежността на заплашващата ги борба. Докато Франция и Англия бяха официално в мир, силите на двете страни в Америка бяха пред прага на открита война и подстрекаваха индианците към унищожително стълкновение. Съолорон получи заповед да нападне англичаните при Пикауиланей като репресивна мярка за действията при Дитроит. Маркиз Дюкен, новият губернатор в Квебек, бе направил преглед на войските и милицията на Нова Франция и изпращаше хиляда и петстотин канадци и френски колонисти да прогонят англичаните от горното течение на река Охайо. Навред по протежението на незащитените погранични области индианците избиваха и опожаряваха и такива огромни суми се харчеха от двете страни за скалпове, че десетки бели се бяха заловили с доходното занятие ловци на скалпове^[1].

Почти пред прага на Джимс хората се готвеха за война, защото всеки феодален владетел по Ришельо обучаваше васалните си земеделски стопани, и когато вятърът благоприятствуваше, семейство Бюлен можеше да чуе два пъти седмично далечна стрелба с мускети от имението на Тонтъор. Анри беше свободен от покровителството на сеньора и феодалните закони и не ходеше на учение. Но Тонтъор често идваше у тях, особено когато Хепсиба беше там. Беше в по-добро настроение, отколкото обикновено и всичко това поради Тоанет, казваше той. В края на краищата в Тоанет имало много нещо от него и бил благодарен на бога за това щастие. Започвало да ѝ домъчнява за Ришельо. Писмата ѝ до него били изпълнени с копнеж за имението и

тя заявявала, че след още дванадесет месеца, когато щяла да завърши училището/искала да живее там, а не в Квебек. Това било достатъчно, за да го направи щастлив, и Тонтър се смееше на мисълта, че имало опасност за жените в Ришелъ, в укрепените имения. Англичаните и диваците им нямало да проникнат по-близо от долния край на езерото Шамплен, когато избухнула войната; и щели да бъдат много скоро пропъдени оттам, пък и от езерото Джордж. Но в такова отдалечено стопанство, както имотът на Бюлен, което не било никак защитено, съществувала опасност от скитащи ловци на скалпове и той неуморно настояваше Анри и Катърин да се заселят в безопасните предели на сеньорията.

Тонтър канеше Джимс и Анри да идват на ученията, а това, че те не се отзоваваха, не пречеше на приятелството им. Тонтър разбираше колко трудно би било за Анри да се готви за война срещу родината на жена му, а тайното му преклонение пред Катърин се задълбочи поради нейната смелост и вяра в двата народа, когато бедствието чукаше на вратата. За него бе върховно удоволствие да мисли, че личната му увереност я успокоява, а готовността, с която Катърин приемаше мнението му на войник, го насърчаваше да надхвърля границите, в които Хепсиба смяташе за разумно сестра му да приспива опасенията си. Той не долавяше какво става в душата на Джимс, не го долавяха и майката и бащата на момчето. Единствено Хепсиба знаеше всичко, което ставаше там.

Рано през есента търговецът взе Джимс със себе си до английския форт на езерото Джордж, оттам отидоха навътре в земите на Ню Йорк и се върнаха през ноември. Двамата намериха промяна у Катърин. Не че беше по-малко уверена или по-малко доволна от онзи семеен рай, който помагаше да се изгради, но нещо бе влязло в живота ѝ и тя го приемаше смело, безстрашно, дори с гордост. Една вечер тя заговори за военните приготовления по Ришелъ. Мнозина от младежите край реката се обучавали заедно с родителите си. Не ѝ се виждало правилно Джимс да не е между тях, защото, макар убиването да било грешно и неппростимо, да браниш своя дом и семейство, било право, дарено от бога. Тя повтори думите на Тонтър, за да подкрепи убедеността си, че войната никога нямало да стигне до тях. Знаела, че Джимс няма да се стреми да воюва, също както и баща му, но смятала,

че все пак Джимс трябва да се готви наред с другите младежи от сеньорията.

Несложната философия на Хепсиба въстана против това предложение. Той каза на Катърин, че идва ден, когато Джимс ще бъде принуден да воюва, и ще трябва да избира на коя от двете страни да застане. Когато дойде този ден, чувствата няма да имат думата, защото пламне ли светът около тях, човек не ще може да бъде едновременно англичанин и французин. Заяви, че дори Анри ще бъде въввлечен в борбата, ако не нахълтат ловци на скалпове, с което ще решат въпроса за всичките тях. Никой не може да каже на коя страна ще застане, когато се види принуден да избира, а понеже сам той презирал предателите повече от всичко друго, мнението му било, че Джимс не бива да изучава военното изкуство под френско знаме, а след това може би да се бие на английска страна. Като човек от пограничните области той поддържал, че най-добрият боец е свободният горски жител, следотърсачът, обучен на сто по-големи неща, отколкото да стреля с мускет заедно с двадесетина други. Ето какъв трябва да бъде Джимс. Той е вече подготвен за това и му липсва само опит. Като свободен ловец той ще служи, където го призоват честта и дългът, когато това стане необходимо.

Този спор беше началото на нова фаза в живота на Джимс. Той постави пред него определени задължения на възрастен мъж, които дори майка му трябваше да признае, макар да искаше да го задържи колкото може повече в момчешка възраст. Следващата година той направи няколко пътувания с Хепсиба, ходи в Олбъни и чак в пределите на Пенсилвания. Всеки път, когато се завръщаше у дома, нещо го задържаше по-силно там.

През есента на 1754 година, след четири години, прекарани в училището, Тоанет се завърна в имението Тонтъор.

През същия този месец септември в стопанството Бюлен бе разчистен седемдесетият акър земя.

Сред златната топлина на сиромашкото лято мир и щастие царяха над Ришелю. Годината бе излязла прекрасна за Франция по далечните граници. Уошингтън се беше предал във Форт Несесити, а Вилиер бе победил при Форт Дюкен. Англия и Франция все още лицемерно играеха на приятелство. Докато те си играеха, докато се нахвърляха една срещу друга тайно, на тъмно, отвъд планините

Алигейни, не остана да се вее нито едно английско знаме. Френското оръжие и индианската дипломатия възтържествуваха по река Охайо и на запад, към равнините. Политиката на британските кралски губернатори отблъскваше индианските им съюзници и въпреки тяхното милион и половина население срещу шестдесетте хиляди в Нова Франция Динуиди беше панически поискал помощ от Англия. В отговор Англия изпращаше генерал Брадок.

Химни на благодарност и тържества се пееха в черквите по цяла Нова Франция за тази благоприятна година и поради двойната си радост от завръщането на Тоанет и бойните успехи на родината му Тонтъор реши да устрои прием и угощение на открито и сеньорията. Хепсиба не беше там в момента и това много разочарова барона, който настояваше Анри и семейството му непременно да дойдат на празненството, защото иначе никога вече нямало да ги смята за свои приятели.

Джимс чувствуваше да го обхваща вълнение с приближаването на този ден. В това вълнение нямаше страх или мисъл, че ще му е полесно да не отиде, отколкото да отиде. Не беше вече онзи Джимс от стопанството на Люсан, когато потегли заедно с баща си и майка си, а Дран закуцука предано до него. В януари щеше да стане осемнадесетгодишен. Беше строен и пъргав и от движенията му лъхаше будната и гъвкава грация на диво горско създание. Катърин бе неизмеримо горда с него и не можеше да се порадва на правилното му телосложение, на любовта към природата и бога, на прямотата, с която очите му гледаха хората. Но тя не се гордееше толкова много, колкото Хепсиба Адамс, който виждаше в този ученик от неговата кръв и плът това, което очите на майката не търсеха у него — качествата и смелостта (тялото и душата, както ги наричаше той) на боеца.

И все пак сутринта, когато тръгнаха за приема, много нещо от това момче от преди години беше живо в душата на Джимс, макар то да не проличаваше в изражението на лицето и постъпките му — не момчето, което беше хвърляло кал, а момчето до голяма степен оформено от индианския търговец. За тази част от него Тоанет щеше да остане завинаги жив спомен, каквото и да се случеше — тази Тоанет от най-ранната му младост, Тоанет, на която беше поднасял простите си дарове от гората, Тоанет, която беше приела подаръка на разпродажбата у Люсан. Беше се питал за съдбата на парчето червено

кадифе, а веднъж, много отдавна, излязъл на лов близо до къщата на Люсан, прокопа половината стопански двор, търсейки неузнаваемата дрипа, в която вероятно се беше превърнало великолепието на това парче плат — както той вярваше, — то е било затъпкано в калта при тогавашната схватка.

Много искаше да види Тоанет, но в неговото желание нямаше и помен от измъчвалите го едно време стари копнежи. Тази, която щеше да види днес, му беше чужда — девойка, на която бе твърдо решил да не натрапва присъствието си. Това намерение не беше вдъхнато от липса на смелост или от неувереност в държането му сред хората. Крепеше го безграничната гордост. Духът и свободата на горите бяха в кръвта му, а зад тях беше духът на Хепсиба Адамс. Той знаеше, че може да срещне Тоанет хладнокръвно и без да се смути, ако се случи да се сблъскат лице с лице, независимо колко прекрасна може да е станала. И си даваше сметка, че трябва много да се е променила. Сега беше петнадесетгодишна. Млада дама. В този период на живота му пет години изглеждаха дълго време и той си мислеше, че е възможно и да не я познае.

Бе смаян, разтърсен, когато най-после я видя.

Сякаш някакво *вчера* от стари времена се бе върнало в това *днес*; сякаш някакъв портрет, изгорен и разпилян като пепел, се бе чудотворно възстановил.

Беше по-висока, разбира се. И може би по-хубава. Но все пак същата Тоанет. Зашеметените му възприятия почти се разбунтуваха против този смайващ факт, който събори преградите, издигнати от него около мечтите и въздушните замъци, както стените на бисера се издигат около нараненото място. Джимс не можеше да види в нея никаква промяна освен това, че беше станала по-женствена. Трудът на Хепсиба, трудът на самия Джимс, свободата и смелостта му бяха пометени като прах, когато я погледна, и той отново се почувствува като онова по-долно същество, което ѝ поднасяше орехи, пера и кленова захар и се молеше вътрешно по детинския си начин тя да му се усмихне. Това не беше нова Тоанет, отдалечила се с още милион мили от него, както си беше мислил, а старата Тоанет, която отново го превръщаше в роб, разравяше пак купището на разбитите и запокитени надежди, разпалваше полуизтлелите му желаниа, лишаваше го от гордостта и силата му и караше кръвта да кипи в жилите му.

Но тя не беше го видяла!

Поне той мислеше, че не е. С група млади дами от съседната сеньория тя беше излязла от голямата къща и той беше почти на пътя ѝ заедно с Петер Любек. Петер беше този, който направи една-две крачки към тях. Ако не беше това, Тоанет нямаше да се обърне, помисли си Джимс. Той се стегна и се изправи, свалил шапка, студен и безстрастен наглед, като застанал мирно войник, докато сърцето му туптеше като от удари на чук. Защото Тоанет трябваше да се обърне с лице към него, за да отвърне на поздрава на другаря му.

Нямаше никаква възможност да не го види, когато се обърнеше така. Но имаше известно забавяне в това движение, усилие да не го погледне, което беше по-красноречиво от думи. Тоанет е знаела, че е тук. И не е изпитвала желание да му заговори!

Ако бе имал нужда от смелост, тъкмо това просветление му я даде. Той наведе глава, когато очите и срещнаха погледа му. Лицето ѝ бе поруменяло, в очите бляскаше мрачен огън, а неговите бузи не бяха променили своя цвят, придобит от слънцето и вятъра. Би могло да се каже, че никога не я е познавал, тъй безучастен остана, когато тя продължи по пътя си.

Беше леко кимнала, устните и безмълвно бяха изrekli някаква дума.

Въпреки всичко, което бе казал вуйчо му, имаше омраза, която не умираше!

По-късно, след угощението на моравата, дойде ред на импозантното зрелище, подготвено от Тонтъор — военен парад на неговите васали, наблюдаван от жените и децата. Гостите, които се бяха обучавали в своите сеньории, се присъединиха към мъжете на Тонтъор... Само Анри Бюлен и Джимс не бяха с тях. Анри, който разбираше положението и искаше да спести на Катърин евентуална обида, беше тръгнал с нея към къщи половин час преди това. Джимс остана. Това бе отговорът му на презрението на Тоанет — че не е от нейния народ, че негов е светът на цялата пустош, а не затвореният в нищожни граници свят на сеньорията. Той стоеше с пушката, увиснала на свитата му в лакътя ръка, с пълното съзнание, че тя го гледа, и невидимите стрели, излитащи от очите ѝ, отровени с тяхното пренебрежение събуждаха у него тръпките на болезнено тържество. Струваше му се, че я чува да го нарича пак английски скот.

Страхливец. Човек, комуто ме бива да се вярва и от когото трябва да се пазиш. Не се чувствуваше унижен, нито съжаляваше, само разстоянието, което ги бе делило, като че ли се разшири безвъзвратно.

Джимс отнесе това чувство у дома си. То се разрастваше с течение на времето, а наред с разрастването му го обземаше и все по-голямо безпокойство. Близостта из княжеските владения на Тонтъор до Забранената долина хвърляше сянка, която понякога го отблъскваше, друг път го притегляше, докато било така, било иначе, никога вече не се чувствуваше съвсем свободен от влиянието ѝ. Събитията през зимата подсилиха това въздействие върху него. От пронизващите мразовити дни, когато кестените започнаха да падат от отварящите се бодливи обвивки, имението Тонтъор стана средище на живот и веселие. Оттогава Тоанет като че ли винаги бе обкръжена от приятели, млади господа и дами. Те идваха от сеньориите по двете големи реки, а също и от Квебек и Монреал и техните увеселения, вечерните тайни в господарската къща, това присъствие на богатство и моди почти пред прага на собствения му скромнен дом определиха за него по-рязко сетните предели, които не можеше дори мислено да претъпи, без да изпита душевна болка. Пропастта между действителността и виденията от детството стана така огромна, че вече почти не можеше да забележи другия ѝ бряг. Когато това стана, очите му се обърнаха в противоположна посока, сякаш притегляни от блага и същевременно непреодолима сила, решила да го убеди все по-дълбоко и по-дълбоко във факта, че там, в майчината му родина, има свобода, щастие и равенство между хората, които растящата сянка от сеньорията на Тонтъор не оставяше да стигнат до него тук. Срещу този зов на една нова родина, за която беше чужд, мрачно се бореше обичта му към неща, сред които беше роден, и противоречията в него така объркваха понякога мислите му, че само усилено изминаване на много мили през горите успяваше да потуши пожарите, разпалвани от тях.

Новини, проникващи през пустошта и стигащи до всяко ъгълче като шепнеци ветрове, поддържаха неугасима жар под пепелта от тези огньовете и раздухваха въглените в пламъци въпреки волята му. Тайните не бяха вече тайни. Слуховете бяха прерасли във факти. Страховете се бяха превърнали в действителност. Англия и Франция все още си играеха на мир в могъщите си кралски дворове. На слънце те бяха приятели, а на тъмно гледаха да отнемат някому живота, като

обикновени главорези. Оръдията им, Нова Франция и Колониите, бяха подготвени за жертвоприношение — децата на пустошта, гъвкави, движени от младостта, въодушевени от вярата, изпълнени със смелост, подтиквани да унищожават и да трупат унищожение върху унищожение от двама нехранимайковци, закоравели в хитростта си — Франция и Англия. Двама морски пирати, двама разбойници на суша, затънали в калта на интригите, които, без да съзнават, изграждаха основите за нация, по-велика от тях.

Ала Нова Франция, като дете сляпа за грешките на своя родител, обичаше покварения двор на Луи XV, който наричаше свой „дом“.

А тринадесетте малки колониални правителства на англичаните, които се караха помежду си като невръстни, току-що проходили момченца и чувствуваха значението на новата дума *американец*, лъгани от техния родител, подигравани от техния родител, мразени от техния родител, въпреки всичко копнееха за обичта на този родител, както децата са искали тази обич открай време, и му бяха верни.

Така трагедията започна да се раздвижва, да изгражда от смърт, от излъгано доверие, измама и безмилостни убийства бъдещите народи — американския и канадския.

Без да обяви война, Англия изпращаше генерал Брадок с войска да избие французите и френските индианци в американската пустош: а Франция също така се мъчеше да надмине другия лицемер и изпращаше барон Дискау с войски, за да съберат чакащата ги жетва от колониални жертви.

Славна Францийо!

Благородна Английо!

Шестдесет хиляди французи и повече от милион англичани крещяха тези неистини и се готвеха за жертвоприношението. Масачузетс мобилизираше всеки осми мъж от населението си, Кънектикът, Ню Хампшир, Роуд Айлънд, Ню Йорк и другите следваха примера му.

Деца — верноподани, горди, че ще се бият, и свирепо мразещи французите!

Тогава дойде Брадок, който още преди Уулф ги нарече негодна сбирщина.

А Нова Франция, това великолепието от слънце и земя, дори сега ограбвана от благосъстоянието си поради покварата, идваща от Луи и

мадам Помпадур, изпращаше синовете си да воюват и да убиват — доблестни, радостни, изпълнени с вяра и непримиримо мразещи англичаните!

С тях, от двете страни, тръгваха и индианци от почти сто племена — червенокожи мъже, едно време намирали почести в битките, а сега дебнещи, кръвожадни и отмъстителни, заложили душите си на великите Бели бащи отвъд морето, които ги бяха развратили с ракия, откупили с пушки, влудили с омрази, които им плащаха за човешка коса.

Горда стара Английо!

Великодушна Францийо!

Гордост и великодушие... и любов — за тези неща мислеше Джимс, когато зимата прерасна в пролет, а пролетта в лято. Само любовта го караше да се въздържа от изкушенията, които го заобикаляха все по-отблизо — любовта към майка му, чието щастие бе предпоставка за началото и края на всяко нещо, извършвано от мъжа и сина й. И в този час, когато трима от всеки четирима бойци по Ришелъ се готвеха да се присъединят към Дискау, когато половината от познатите му в сеньорията на Тонтъор бяха вече отишли да се бият срещу Брадок, когато горите потрепваха от потайните стъпки на покрити с бойни шарки диваци и когато французинът, неоткликнал се на зова на отечеството, не беше вече французин. Джимс забеляза, че баща му по-трудно понася напрежението, отколкото той. Защото Анри, въпреки че обожаваше Катърин, принадлежеше до дъното на душата си на Нова Франция и сега, когато другите мъже издигаха от телата си защитна стена пред неприятелите й, той почти не можеше да се наложи с волята си на желанието да принесе същата жертва. През годините на другарството им Джимс и баща му никога не бяха се сближавали толкова много, както през тези седмици на напрежение.

Почти тъй болезнен за тях, както пареща рана, бе денят, когато Дискау дойде нагоре по Ришелъ с войнство от три хиляди и петстотин бойци и освети завинаги земята на сеньорията Тонтъор, като спря на стан там за през нощта.

Когато узна, че те пристигат, Катърин каза:

— Ако сърцата ви подсказват, че то е правилно, *вървете с тях!*

Но те останаха. За Анри тази битка бе по-голяма от битката, която водѝ Дискау, по-голяма от онази, в която умря Брадок. За Джимс

тя беше по-малко мъчение и повече тайнствена лудост, която кара младежите да маршируват под звуците на дрънкащо оръжие. За Катърин тя беше преизподня, безкрайно мъчение, което неочаквано заглъхна пред новината, преминала като вихрушка през цялата страна.

Бог е бил с Нова Франция!

Брадок и английските му нашественици бяха унищожени!

Никое друго тържество на френско оръжие в Новия свят не е било тъй пълно и Дискау, знатният германски барон, който воюваше за Франция, се придвижи на юг, за да сломи сър Уилям Джонсън и неговите колонисти и индианци, с намерението да не спре докато не ги прогони до вратите на Олбъни!

С него бяха шестстотин осемдесет и четирима верни мъже, които започваха да наричат себе си канадци.

Тонтъор дойде с кон, за да донесе новината на Анри Бюлен. На Катърин той напомни предсказанието си, че англичаните нямало никога да навлязат в този техен рай, и сега цялата работа била уредена за много бързи години, защото Дискау щял да помете последния противник от земите около Шамплен така, както нова метла може да помете дома й. Баронът настоя десетки пъти да стисне ръка на Хепсиба, който беше при сестра си и зет си това лято, като повтаряше, че лично него го обича и че не може да има лош помисъл помежду им. Но бе много озлобен против нахълтвачите англичани въпреки всичко и щял да бъде с Дискау, ако не бил дървеният му крак. Бил изпратил почти всичките си мъже на бойното поле.

Дори Тоанет поискала да отиде!

Това го подсети за нещо много важно. Тоанет му дала писмо за Джимс, а той, увлякъл се в егоистичната си радост, забравил. Предполагал, че е покана за Джимс да дойде в сеньорията. Често казвал на дъщеря си, че трябва да бъде по-приветлива с момчето.

Джимс взе писмото и се усамоти. Това бе първото внимание, оказано му от нея от деня на приема. Не беше я виждал и беше се мъчил да не мисли за нея.

Усещаше как думите в писмото го изгарят, преди още да ги прочете.

С безмилостна студенина и краткост те го наричаха родоотстъпник и страхливец.

Една септемврийска сутрин няколко дни след това Джимс изпращаше с поглед вуйчо си, който изчезваше в посребрените от скреж гори на Забранената долина. Струваше му се, че подозренията на Хепсиба и бдителността му спрямо долината са станали по-големи с разрастващите се новини за победите на французите на юг, което с такава положителност осигурявало безопасността им. Едва предишния ден Тонтъор бе донесъл последните вести за Дискау. Германецът се готвел да разгроми сър Уилям Джонсън и станта му от колонисти и индианци, когато пратеникът потеглял на път. Досега то вероятно вече е станало, мислеше си Джимс. Въпреки това вуйчо му навлизаше в Забранената долина с такова изражение на лицето, което озадачаваше момъка.

И не можеше да разбере безпокойството, което обзе Дран, след като Хепсиба тръгна.

Годините бяха започнали да личат на кучето. Беше минало разцвета на великолепната си сила и космите около муцуната започваха да се прошарват. Дран беше по-мършав, по-рошав, куцаше малко по-тежко и някои навиците му се бяха променили. Нямаше вече желание за дълго и неуморно ловуване в гората. Обичаше топлото слънце. Сега се задоволяваше да наблюдава дивеча с Джимс, вместо непрекъснато да го преследва. Не беше стар, по не беше вече и млад. С напредването на възрастта, която го водеше бавно към царството на сенките, беше дошла и по-задълбочена мъдрост, по-изтънчени инстинкти, по-изострени прозрения, дори след като не можеше вече да вижда така далече и тъй ясно. Оставаше едно нещо, което неизменно будеше у него същата буйна ярост, както и на младини. Това беше миризмата на индианци. Той винаги подсказваше на Джимс, че някои техен приятел от пустошта е наблизо, понякога много минути преди дивакът да излезе от гората. И никога не му омръзваше да наблюдава Забранената долина. В зори обръщаше муцуна към нея. На пладне дремеше с полузатворени очи, обърнати към нея. Вечер душеше миризмите ѝ. Ала не отиваше в долината, ако Джимс или Анри не бяха с него.

Тази сутрин неспокойствието на Дран започна да се предава на Джимс. Рано след пладне той напусна работа и каза на майка си, че щял да отиде към имота на Люсан, Катърин тръгна с него през младата овощна градина и нагоре по склона. Никога досега не беше изглеждала

толкова хубава на Джимс. Прекрасният ден, топлото синьо небе, пъстрите гори, златните вирове от слънчева светлина, разлели се по земята — всичко като че ли беше част от Катърин. Анри беше прав: майка му щеше винаги да си остане момиче! Застанали на малко плато над овощната градина, откъдето се виждаше стопанството Бюлен, те се провикнаха на Анри, който беше на нивата с ряпа, и му махнаха с ръка. Джимс постоя няколко мига, прегърнал майка си. После я целуна и Катърин гледа подире му с щастливо изражение, докато се загуби от погледа ѝ в Голямата гора.

Джимс нямаше желание да ловува този ден, нямаше желание и Дран. Необясними подбуди вълнуваха и двамата. Неспокойствието на Дран не приличаше на беспокойствието на господаря му. Всеки път, когато Джимс се спираше, кучето се обръщаше и душеше тяхната диря, загледало Забранената долина с някаква подозрителност и съмнение. Джимс забеляза загадъчното държане на другаря си. Дран не даваше сигнал за индианци. Сякаш нещо безформено и невеществено, нещо озадачаващо и неразгадаемо лежеше зад тях.

Ответният подтик на Джимс бе да продължи напред. Без повод и без цел, само защото го искаше беспокойният му дух, той отиваше към имота на Люсан. Въздухът беше ведър. Окапали листа шумоляха под краката. От върховете околността се разкриваше в обширни гледки в червени и златни, жълти и кафяви тонове и когато милите зад гърба му станаха повече, той също започна да гледа назад от тези върхове — далеч през омарата на сиромашкото лято, увиснала като було от есенни паяжини между него и изпълнените с приключения простори около езерото Шамплен и езерото Джордж, където ставаха толкова много неща. Беше един такъв ден, натежал от обещания и чар, който вълнуваше дълбоко и почти с безжалостна настойчивост копнежите, тъй дълго тлели в гърдите му. Ей там искаше да бъде той, където се разиграваха драми, за каквито бе чувал, но които никога не бе виждал, където хората се биеха и доблестта и смелостта, в които искаше да участва и той, се записваха в светлината на победна слава в историята на неговия свят. Там трябваше да бъде той. Това убеждение се беше затвърдило у него от часа, когато прочете думите на Тоанет, нарекла го родоотстъпник и страхливец.

Те стигнаха до къщата на Люсан, на девет мили от дома им. След заминаването на Люсан имотът бе изоставен и за тези пет години

пустошта до голяма степен си беше възвърнала онова, което човекът ѝ беше отнел. Голямата морава, на която се беше събрала тълпата хора и където Тоанет и Пол Таш се бяха разхождали тъй гордо, беше обрасла с дъбове, шмакове и къпини. Висока трева бе избуяла около къщата. Там, където бе имало градини, се ширеше гъстак от бурени и шипки. Няколко храсти рози се бореха с нашествието и един-единствен слънчоглед, последна останка от многократно естествено самозасаждане, стоеше, обърнал черното си семчесто лице към залязващото слънце. Бодливи свинчета бяха яли пред вратата. Лишените от капаци прозорци зееха отворени за ветровете и дъждовете. Пътеката, която водеше назад, към обора, беше съвсем тревясала, а на края ѝ оборът приличаше на мъртви останки, скрити от слънцето. Едно дърво бе паднало и пробило покрива отровен бръшлян висеше на ресни от гниещите му основи и той целият бе заобиколен от сенки. Дворът бе обрасъл с репей, спореж и тръни. Направената наоколо ограда от колове беше паднала тук-там на земята.

Джимс се спря на мястото, където се беше сбил с Пол Таш, и му се стори да чува призрачен шепот наоколо си в тишината. Той будеше в сърцето му чувство на болезнена самотност, като че това запустение и разруха бяха всичко, което оставаше от собствените му надежди и стремежи. Сетне дойде чувство на боязън, почти страх. Джимс се върна пак при къщата, при моравата, където толкова отдавна бе стоял с Тоанет, тъй близо до обаянието ѝ.

Слънцето беше залязло и здрачът се сгъстяваше над земята, когато младежът се откъсна от призраците, витаещи около стопанството на Люсан. Нощта не можеше да омрачи настроението му още повече.

Дран скимтеше често-често от нетърпение да стигне у дома. Понякога показваше, че се ядосва от бавността на господаря си, като изтичваше напред. Джимс не бързаше. Той свали лъка — единственото оръжие, което беше взел — и го държеше готов в ръка. Ала ако Дран му беше подсказал за някаква опасност, нямаше да обърне внимание на предупреждението. Опасността беше на много мили оттук, оттатък Дискау и войниците му. Тя нямаше да дойде по-близо и нямаше да му се удаде случай да се сблъска с нея. В очите на Тоанет пише завинаги да остане родоотстъпник и страхливец.

Нощта стана по-тъмна. Излязоха звезди. Сгъстили се сенки лежаха около Джимс и Дран, докато изкачваха най-високия хълм, откъдето щяха да могат да погледнат през билата и горите, които се простираха между тях и Забранената долина.

От този хълм, който беше на четири мили от разчистеното място на Анри Бюлен, бяха гледали много пъти един изумителен свят. Във всички посоки, освен една, очите им можеха да обгърнат безброй мили необитаеми простори, докдето небето сякаш допираше гората. Но там, отдето биха могли да видят сеньорията Тонтъор, дърветата бяха пораснали високи и гъсти и препречили пъти на погледа им.

Понеже от този хълм можеше да се вида отгатък Голямата гора, която пазеше стопанството им от северните ветрове, Джимс и баща му го наричаха Домашната планина.

Дран скимтеше, докато изкачваше хълма тази вечер. Той изтича пред Джимс и когато стигна върха, скимтенето му премина в печален вой, тъй тих, че надали някой би могъл да го чуе в подножието.

Джимс го настигна и спря.

За известно време сърцето спря да бие в гърдите му — там настъпи мълчание, което приличаше на смърт, потресение, което беше като смърт, ужас, който можеше да се породи само когато видиш и почувствуващ смъртта.

Издигнал се от далечния край на гората, където тази сутрин изчезна Хепсиба, имаше далечен отблясък на огън. По-близо, над ръба на Забранената долина, небето бе осветено от червени пламъци. И тази светлина не беше от подпалена гора. Не беше клада от горящи пънове. Не беше огън от суха блатна трева, който се отразява в безлунно небе. Това бе кула от лумнали пламъци, разширили се горе в злокобно алено сияние под облаците, преливащо по краищата в сребърни, златни и кървави цветове.

Вик се изтръгна от Джимс — страшен, трагичен вик.

Гореше неговият дом!

И с този вик в ума му мигновено изпъкнаха думите, които Хепсиба му беше казал на сбогуване тази сутрин:

— *Ако някога отида ей там и видиш огън да свети в небето нощем или пушек да го затъмнява денем, бягай с баща си и майка си колкото можеш по-бързо в сеньорията, защото това ще значи, че*

моята ръка е накарала небето да ти заговори и че има опасност от смърт.

[1] До 1637 година скалпирането не бе познато в Нова Англия. Благочестивите пуритани сложиха началото с това, че започнаха да предлагат парично възнаграждение за главите на неприятелите си. По-късно тези богобоязливи хорица приемаха скалповете, ако бяха с двете уши. Цената се менеше в течение на сто и петдесет години и в различни части на страната. Французите първи започнаха да дават награда за скалпове на бели хора, англичаните скоро последваха примера им. По времето на нашата история англичаните предлагаха до петстотин долара за скалп на гоин и от сто и петдесет до петдесет за скалпове на жени и деца, включително за скалпове на неродени бебета, изтръгнати от утробата на майките. Цените на французите бяха малко по-ниски от тези на англичаните. За дълги години човешката коса бе много по-важен търговски артикул, отколкото дивечовите кожи и само в една доставка племето сенека предаде и получи възнаграждение за хиляда и петстотин скалпа, взети от главите на бели мъже, жени и деца от пограничните земи. Християнските народи, а не диваците бяха вдъхновители на тези страхотни деяния в кървавата зора на нашата история, тъкмо преди създаването на Съединените Щати. ↑

IX

Известно време Джимс не можа да се помръдне, загледан в аленото небе. Съмнение би могло да облекчи мислите, които помрачаваха съзнанието му, но докато стоеше изтръпнал и онемял, за него нямаше съмнение. Домът му беше в пламъци. Само това не би го сковало от ужас. Баща му беше там и можеше да се погрижи за майка му, нова къща можеше да се изгради, светът не се свършваше поради една изгоряла къща. Но имаше два огъня, и тъкмо другият, по-далечният, който хвърлеше по-неясни, но пък и по-мрачни отблясъци, му всяваше ужас. Това беше огънят на Хепсиба, който му говореше в нощта!

После завладяващото чувство го отпусна и когато си възвърна силата да действа, той видя Дран да гледа осветеното небе и всеки мускул, всяка скована линия в тялото на кучето говореше ясно за близостта на индианци. Досега това предупреждение никога не бе го карало да изтръпва от уплаха или страх.

Джимс се втурна тичешком по нанадолнището и както тичаше, храсти го шибаха по лицето, сенки се събираха в краката му и дългите ръце на мрака посягаха от дърветата, за да го задържат. Когато слезе долу, затича по-бързо и тъй гъсти и тъмни бяха степите на заградилата го гора, че закриваха сиянието на небето. Сребърни нишки звездна светлина осветяваха пътя му и той се стрелкаше през пръски и вирове от тази светлина и пресичаше полянки, където тя то поглъщаше в цели морета. Не можеше да настигне Дран. Като две сенки някоя весела вечер те тичаха единият по петите на другия, докато дъхът на Джимс започна да излиза от устата с голямо усилие и след една миля той закрачи отново ходом. Дран тръгна по-бавно и господарят му се изравни с него. Изкачиха по-нисък хълм и Джимс пак видя отблясъците на пожара. Горے в небесния свод те се губеха призрачно бледи в широката дъга на Млечния път.

Двамата затичаха нататък и духът на надеждата започна да се бори за място в ума на Джимс. Той се вкопчи в този лъч светлина,

светнал от мрака на потресението и паниката, и се държеше за него с всички сили. Лъчът надежда придаваше живот и сила на доводите, с които сега се мъчеше да отхвърли другото, по-мрачно нещо. Домът му гори. Но то трябва да е нещастен случай — нищо друго, което да буди у него страх. Другият пожар — чам в Забранената долина — не е повече от съвпадение, вероятно причинен от невнимателен индианец или от лулата на някой бял. Горите бяха сухи. Дебел слой окапали листа застилаше земята и само чакаше искра от огниво, трошичка тютюн или тлееща тапа от патрон. Никога не го е било страх от горски пожари!

Той спря пак да си поеме дъх и Дран спря заедно с него. Двамата стояха в един от вировете звездна светлина, наострили уши, напрегнали очи, и кучето не даваше път на по-голям оптимизъм. Дръгливото му тяло трепереше от сдържаните чувства на несигурност и ожесточение, които го завладяваха, когато доловеше във въздуха смъртоносната отрова за ноздрите му — миризмата на индианци. Козината по гръбнака му беше настръхнала. От очите му изскачаха мънии. От мощните му челюсти капеха лиги, сякаш беше движен от глад, а не омраза. Джимс се мъчеше да не повярва белезите, които виждаше, и си казваше, че ако случайно има индианци у дома му, те са приятели, които помагат да се спаси каквото може от трагичния ножар.

Лек ветрец шепнеше във върхарите, докато той се ослушваше. Сухи дъбови листа шумоляха по клоните им, сякаш ги тръскаха безплътни ръце. Сетне шумоленето и шепненето спря и сенките легнаха като твърди тела на земята. В тишината Джимс чу звук, който заглуши туптенето на неговото сърце. Беше тъй далечен, тъй неясен, че шумоленето на листата надделя в слуха му. Вятърът отново заигра сред дъбовете, сякаш нарочно.

Но Джимс бе доловил.

Беше доловил стрелба с пушки.

През хълмове и гори звукът бе стигнал до него откъм сенъорията Тонтърор. Той не дочака дъбовете да задремат пак. Дран го поведе за последния отчаян, изтощителен пробег през Голямата гора. Краката му като че се наляха с олово и се влачеха едва-едва към края на тоя бяг. Беше тичал твърде бързо. Той спря и се облегна на едно дърво, а Дран заръмжа полугласно и страшно в коленете му. Сега Джимс не се опитваше да приема или да отхвърля някакви предположения.

Страшното бе станало според него, след като беше чул стрелбата с пушки. Изместило надеждата, дори и страховете му, неговото единствено и голямо желание беше да стигне колкото може по-скоро при баща си и майка си.

Пресилването го бе изтощило, когато двамата стигнаха до края на гората, и не можеше да продължи да тича, без да падне. Пред тях беше склонът — сребрист килим в звездната светлина. В полите му се намираше онова, което досега беше негов дом.

Това, че той представляваше нажежена до червено клада, без форма, готова да рухне — куп, от който пламъците се издигаха лениво, изчерпали яростта си, — не добави нищо към съкрушението му. Подсъзнателно беше очаквал това. Оборът беше също камара пламтящи главни, а онова, което оставаше от по-малките сгради до него, мъждукаше като угарки от огромни свещи, мушнати в земята. Всичко бе унищожено. Но дори това не беше фактът, който започна да го лишава от здрав разум; а беше полагал такива усилия да го запази. Безмълвието, липсата на живот и движение, липсата на звуци първо го ужасиха, а после го обгърнаха със смазваща, убийствена сила. Огньовете осветяваха низините. Джимс виждаше голямата канара при потока. Пътеките между градините. Птичите къщички в най-близките дъбове. Мелницата. Леха слънчогледи, приличащи на стройни нимфи. Имаше ярко осветени подробности, чак до малкия куп ябълки, които двамата с майка му бяха събрали преди един-два дни. Но не виждаше нищо извадено от горящата къща. Не виждаше баща си, майка си, нито Хепсиба Адамс.

Дори сърцето на Дран сякаш се сломи в тези мигове и от него се изтръгна звук, който приличаше на ридание. Беше полуклекнал. Не беше вече яростен, нито отмъстителен. Но Джимс не го виждаше. Той се мъчеше да намери у себе си някаква сила, която да му помогне да извика името на майка си. Устните му бяха пресъхнали, гърлото отказваше да го послуша. Безмълвието беше страшно. В него той чу като изстрел от пистолет изпращяването на една пръснала се главня. Чуваше водата в потока там, където се плискаше в камъните близо до мелницата. В гората зад него забуха бухал, снишил глас зарад звездната светлина. Не чуваше някой да говори, някой глас да вика.

Страхът, свиването на плътта и нервите пред опасността съвсем го бяха напуснали. Движеше го само мисълта за баща му и майка му,

загадъчното им мълчание, желанието му да ги повика и да чуе в отговор техните гласове. Ако у него беше останало живо някакво духовно начало, само то не му позволи да закрепци. И това не беше продиктувано от страх. Той не сложи стрела на лъка си, когато слезе долу в звездната светлина с малко несигурни крачки. Това, което имаше или нямаше там, не можеше да се промени с една стрела. Той не се прикриваше в сенките. Не търсеше нищо и не искаше нищо освен баща си и майка си.

Изведнъж се натъкна на баща си. Анри лежеше на земята до един от розовите храсти на Катърин и сякаш спеше. Но беше мъртъв. Лежеше с лице, обърнато към небето, както племето мохок винаги оставяше мъртъвците си. Светлините от пожара играеха леко по него — ту се засилваха, ту избледняваха, както главните припламваха и угасваха, сякаш променливи акорди на някаква беззвучна музика.

Тих като светлината, без ридание и стон, Джимс коленичи до него.

Беше странно, че в този миг можа да заговори, докато преди малко тази сила бе потисната у него от неща не тъй ужасни като смъртта. В гласа му нямаше истерия. Собствените му уши го доловиха като глас, който не идваше от самия него. Изрече името на баща си, макар и да знаеше, че безжизнените устни няма да му дадат отговор. Повтори го без всякакво възбуждение и ръцете му стиснаха безмълвното тяло. Когато смъртта приближи, скове сетивата и спусне златно було на облекчението над болката, тя донася със себе си голямо спокойствие и тъкмо това — духовната скованост на смъртта, без физическата промяна — обзе Джимс. Защото звездната светлина разкриваше всички подробности: баща му безжизнен, побелелите му устни свити, темето му оголено и окървавено от ножа за скалпиране. Джимс рухна. Може би беше проговорил пак. Може би беше изхлипал. Но това нещо, подобно на смърт, което го обземаше със своята непрогледност и безграничност, го скри от самия него. Той остана до баща си, неподвижен и безмълвен като него. Дран седеше клекнал наблизко. След малко лека-полека припълзя до мъртвия. Подуши изстиващите ръце. Близна лицето на Джимс, както се беше захлупил върху рамото на баща си. След това остана пак неподвижен, с очи, вглеждащи се наоколо като кълба трепкащ пламък. Въздухът беше напоен със смърт. Той я вдишваше. Чуваше я. Тя беше в печалното

шумолене на дъбовите листа. Беззвучно танцуващите сенки от огъня я блъскаха в него. Нощен ястреб, извил се близо до пожарището я носеше на крилете си. Безмълвието бе натежало от нея. Най-после непреодолимият подтик да отговори на духа на смъртта надделя, той клекна на задните крака и зави. Но то приличаше толкова малко на воя на Дран, колкото гласът, повикал преди няколко мига баща му, беше гласът на Джимс. Това бе призрачен звук, който сякаш накара да стихне дори шепотът на листата — задгробен, всяващ тръпки вик, който отекна през поляната, придружен от скръб.

Именно той изтръгна Джимс от дълбините, в които беше пропаднал. Момъкът вдигна глава, видя баща си пак и със залитане се изправи. Започна да търси. Наблизо, до купа ябълки, които Катърин му беше помагала да събере под дърветата на склона, намери майка си. И тя лежеше с лице към небето. Малкото останало от разпуснатата ѝ коса беше разпиляно по земята. Великолепната ѝ красота бе погубена. Звездната светлина нежно я галеше и разкриваше на сина ѝ колко ужасен е бил нейният край. Тук, над нейния труп, сърцето му се сломи. Дран стоеше вярно на стража, вслушан в скръб, която късаше душата му. След това настъпи още по-дълбока тишина. През дългите часове горящите трупи се слегнаха в равни купища гаснещи главни. Печален вятър премина над Голямата гора. Млечният път започна да избледнява. Събрали се облаци закриваха звездите. После настъпи тъмнината, която предхожда деня, а след това дойде зората.

Джимс се вдигна, за да се изправи пред разбития си свят. Беше вече не младеж, а същество, състарено от преживяна вечност. Дран беше този, който го поведе да търсят Хепсиба Адамс. Той търсеше като полусляп, но въпреки това долавяше всичко. Видя изпогазената трева, отъпканата от мокасини пръст край извора, брадвичка, загубена през нощта, и на брадвичката *английско име*. Но Джимс не намери вуйчо си.

В същото сиво развиделяване, оживено от крилата на птиците и играта на катеричките между дърветата, той пое към имението Тонтъор.

Носеше брадвичката, вкопчил се в нея, сякаш дървото, което държеше, беше живо същество и можеше да му избяга. Поради тази брадвичка в ума му бавно възникна ужасна мисъл, която го окуваваше като верига. Оръжието, с късата му дебела дръжка от хикори, с изхабеното острие и разбита задна част, можеше да е кръв и плът,

способна да изпита болка или да издаде тайна, тъй здраво се беше склучила ръката му около нея. Но той не виждаше нито желязото, нито дървото. Виждаше само името, което му казваше, че англичаните са дошли със своите индианци или са ги изпратила, както толкова често беше предричал вуйчо му. Англичаните. Не французите. *Англичаните.*

И той стискаше брадвичката, сякаш беше гушата на англичанин.

Но не мислеше за това. Тази част от него, която съзнаваше какво прави, действуваше независимо от разума, който го караше да се движи и вижда. Мислите му бяха заградени с каменни стени и в тези стени те се блъскаха и тъпчеха, все в кръг, и твърдяха едни и същи неща, докато повторението се превърна в бръмчене в ума му. Майка му беше умряла — там в стопанството. Баща му беше умрял. Убили са ги индианци с английски брадвички и той трябва да го съобщи на Тонтъор.

Цялото това нещо беше като някакъв недействителен здрач, през който минаваше, някакъв чудовищен кошмар. Изгряващото слънце не можа да разпръсне тази илюзия, която възникваше и изчезваше като вълни на светлина и мрак в ума му. Денят с неговата топлина и хубост, стотиците птици, които се събираха за отлитане на юг, веселото обаждане на пуйки под кестеновите дървета, меката синева на небето — всичко изостряше това чувство. Навремени малко оставаше да извика, че всичко случило се не е възможно, и беше готов да повярва, че очите са го излъгали.

След известно време въздействието на тези неща започна да отстъпва пред упорито налагащи се други сили — спасителите, които се издигат или падат между лудостта и здравия разум, между истерията и спокойствието. Той спря, когато стигна Катеричата скала, и погледна към Забранената долина. С багрите на есента тя повече от друг път приличаше на ориенталски гоблен, проснал се пред погледа му, с дружелюбно блеснали езера. Не виждаше никакъв пушек, никакъв признак за нахлуване или враждебни действия. До него долиташе песента на катеричките. Крилата на два орела, които познаваше от детството си, блъскаха в небето. Умът му се проясни и той усети да си възвръща загубената сила. Заговори на Дран и кучето се притисна до коляното му, вдигна към него поглед, изпълнен с немия език, който и то беше оставило да се скове, да умре за известно време.

Мъжеството се върна у двамата. Когато обърнаха гръб на долината, в очите на Джимс гореше друга светлина.

Разумът му, сразен и разбит досега, се възроди, подклаждан от пламък, който буйно се разгоря, но като че ли не вливаше жар или възбуждение в плътта му. Само очите му се промениха и станаха очи на дивак, твърди като кремък и без дълбочина, в която човек би могъл да прочете какво чувства. Лицето му беше преbledняло и безстрастно, с черти, изписани и изрязани сякаш върху безкръвен камък. Той погледна пак брадвичката и Дран чу въздишката, отронила се от устните му. Брадвичката беше нещо като глас, който му разказваше разни неща и злорадствуваше за това, което можеше да му разкаже. Тя го караше да мисли по-трезво и настойчиво му налагаше да бъде предпазлив. Той не се вслуша незабавно в настояването, защото това, което лежеше зад гърба му, превръщаше личната опасност в нещо незначително, не поради смелостта му, а защото страхът беше умрял в него. Когато наближи имението на Тонтърор, инстинктът за самосъхранение се събуди. Той не го накара да напусне откритата пътека или да тръгне по-бавно, но сетивата му се изостриха и несъзнателно започна да се подготвя за физическия акт на отмъщението.

Да стигне при Тонтърор, беше първото задължение при извършването на този акт. Тонтърор все още имаше неколцина мъже, които не бяха отишли е Дискау, и когато си припомни пушечната стрелба, пред очите на Джимс се изписа една картина. Убийците на баща му и майка му бяха свила към изток от Забранената долина и сеньорът, предупреден от огъня на Хепсиба, ги е посрещнал със заредени мускети. Джимс имаше вяра в Тонтърор и не се питаше какво е станало в низините край реката. Досега никакво съмнение не бе минало през ума му за съдбата на Хепсиба. Английските брадвички са го улучили някъде, иначе е щял да дойде през дългата нощ, когато двамата с Дран бяха бдели сами със смъртта. Но сега слаба, едва мъждееща надежда започна да се надига в гърдите му, когато стигна до хълма Тонтърор — една безразсъдна мисъл, че нещо може да е накарало вуйчо му Хепсиба да отиде на Ришелъ: една надеждица, че след като е запалил сигналния си огън, е забързал към имението, като е смятал да намери близките си там. Баща му трябва да е видял предупреждението на Хепсиба през Забранената долина, но е чакал, без да повярва,

докато смъртта е пътувала със сенките на нощта към крайречните низини.

Можеше да види Хепсиба след миг да преваля планината...

Хепсиба и баронът и мъже с пушки...

Дори Дран като че ли очакваше такова нещо, докато бързаха през последната осеяна с дъбове поляна и се изкачваха по обраслия с кестени хребет. Тук имаше яребици от зори до половината на утрото и едно ято се вдигна пред тях, запърпорило с крила. На склона откъм Ришелъо растяха кленове и сухите листа стигаха до коляно. След тях идваха гъста ивица от шмакове с провираща се през тях пътечка и издатината на хълма, където винаги бяха спирали да погледат чудния край, подарен от френския крал на юначния му васал Тонтъор.

Джимс изскочи от гората на това място и искрата, която се разгаряше в гърдите му, потъна във внезапен мрак.

Нямаше вече имение Тонтъор.

Тънка, стелеца се мъгла покриваше низините. Беше като було, леко дръпнато да прикрие грозотата на нещо, което се е случило — було, не съвсем лишено от красота, като изтъкана от паяжина многоцветна завеса от лют пушек, провлякъл се в слънчевата светлина, тъкан, която чудновато и лениво се изплиташе от белезникави спирали, вдигащи се беззвучно навред, където бе имало сграда в сенъорията на Тонтъор.

Сега нямаше никакви сгради освен една. Голямата господарска къща я нямаше. Нямаше я черквата с бойниците. Нямаше ги къщите на земеделците отвъд ливадите и нивите. Единственото оцеляло нещо беше каменната мелница и голямото колело с крилата бавно се въртеше със стенещ звук, който долиташе едва чуто от далечината. Само то нарушаваше безмълвието.

Както Джимс гледаше надолу, влачещото се було пушек му се стори като саван, покриващ мъртвец. За първи път той забрави за баща си и майка си. Сети се за някого, когото бе познавал и обичал много отдавна. Тоанет.

Х

Скрит от шмака с алена корона, Джимс стоя дълги минути, без да сваля очи от картината на опустошението в долината, твърде жестоко ранен от собствената си трагедия, за да може да бъде дълбоко потресен наново. Всичко това бе огромно зверство, което го зашемети, но не го лиши от разум и способността да действа, както другото. Това тук сложи край на надеждите му и разсъдъкът, преценил фактите, както му ги разказваше мъртвешкият саван в долината, преряза като с остър нож умствения мрак, затъмнил съжденията му. Последното, което би могло да остане от неговия свят, бе унищожено, а с него и Тоанет.

Под тънкото було от дим, през което разглеждаше низината нямаше никакви признаци на живот и никакво движение освен въртенето на колелото с платната на мелницата. Обширното пасбище, което се простираше до реката, беше празно. Добитъка, конете, овцете ги нямаше. Тази празнота се ширеше по земята, докдето му стигаше погледът. Смъртта бе отминала по пътя си тъй бързо, както бе дошла, и нито един неприятел не бе останал да тържествува над служилото се.

Както бе стоял на края на Голямата гора и търсил фигура, която би могла да бъде майка му, така сега се взираше за фигура, която би могла да бъде Тоанет. Но в гърдите му нямаше същата надежда, нито същия страх. Те бяха изместени от увереност. Тоанет бе мъртва, лишена от своята красота и живот, както това бе станало с майка му. Завладя го ярост, тъй всеобемаща в силата си, както цветът, който пламтеше край него в аления храст. Тя се разрастваше в него от момента, когато коленичи до баща си; беше се мъчила да прелее през границите на скръбта му, когато намери майка си, беше го изпълнила с лудост, все още неоформена в ума му, когато покри лицата им рано в зори. Сега знаеше защо стиска английската брадвичка тъй здраво. Искаше да убива. Това бе ужасно и съвършено невъзбуждащо чувство у него. Не будеше желание да призовава на бой или да се нахвърля стремително върху някого. Гневът, който го изгаряше, пареше жилите му, не оставяше плътта спокойна, този гняв беше нещо, което диреше

отмъщение, не срещу одного или група хора. Той не анализираше философското начало или абсурдността на този факт, ала очите му се извърнаха от изпълнената с дим долина на Ришельо към юг, където Шамплен блестеше на слънцето много мили надалеч, и ръката, която държеше брадвичката, затрепера от бликналата жажда за кръвта на един народ, който Джимс бе намразил в този ден и този час.

Смътно си даваше сметка за стенанието на мелничното колело, докато слизаше в долината. Не изпитваше страх, нито необходимост да крие движението си, защото смъртта не би си дала труд да се върне при едно такова пълно опустошение. Но колелото, когато той дойде по-близо, наруши тишината с нотка, която като че ли се налагаше със странна настойчивост на безлюдността, сякаш викаше някого. То вече не беше толкова предмет от желязо и дърво, който плачеше в глада си за смазка, колкото глас, който му заповядваше да слуша. Стори му се, че изведнъж е доловил какво казва то — „малкият английски скот... малкият английски скот...“ — и повтаряше тези думи, докато се превърнаха в непрекъснат и еднообразен припев, освен когато полъх на вятъра подкарваше колелото по-бързо. Също като че ли някой бе откраднал една мисъл от главата му. И това, което тя изразяваше, беше вярно. Той беше английският скот, който идваше, както бе предсказала мадам Тонтъор. Тоанет е била права. Зверове с бяла кожа, в жилите на които течеше неговата кръв, бяха изпратили своите убийци с брадвички, за да го докажат. И като самотна сянка Джимс бе останал, за да види всичко. Мелничното колело го знаеше и дори в мигове, когато мълчеше, като че имаше силата да му го каже.

С упорита твърдост той се запъти към ада, през който трябваше да мине, преди да може да свърне на юг, за да търси отмъщение с Дискау. Тоанет сега бе негова толкова, колкото и майка му, и именно нея започна да търси сега.

В един ров, който минаваше почти под стрехите на снабдената с бойници черква, се спъна в някакъв труп. Беше паднал сред високата трева и бурените и оставал скрит там. На главата имаше кичура коса на воин мохок, а в една от вкочанените ръце държеше английска брадвичка като тази у Джимс. На колана на воина имаше скалп и за миг на Джимс му прилоша. Сетне продължи пътя си, защото това беше скалп на младо момиче, одран преди много дни.

Още по-нататък разбра, че с имало тревога и малка схватка. Там лежеше старият Жан дьо Лозон, кюрето, свил се одве, като джобно ножче, полуоблечен и с разбита стара кремъклийка под него. Беше плешив, нямаше коса, която да вземе неприятелят, и затова беше останал необезобразен. Беше гръмнал с пушката и е тичал към укрепената черква, когато куршум го ударил между слабите му плешки. Джимс се спря над него достатъчно дълго, за да си вземе бележка за всичко това. Видя още няколко тъмни петна на земята, съвсем близо до мястото, където е била дебелата дъбова врата на черквата. Там лежаха Жюшро и Луи Ебер, и двамата вече на години, а недалеч от тях — жените им. Родо беше петият. Той беше слабоумен момък и сега изглеждаше като клоун, умрял със захилено лице. Тези хора бяха живели най-близо до черквата. Другите са били твърде далеч, за да се откликнат на тревогата бързо, но резултатът е бил същият. Едни бяха дошли, за да посрещнат смъртта си. Други бяха я чакали да дойде при тях.

Между тази група и тлеещия куп, бил никога господарска къща, лежеше самотна фигура. Джимс отиде при нея бавно. Наситеният с дим въздух го задушаваше, сякаш беше крехка тъкан, лишена от животворното начало. Това терзание стана най-тежко, когато видя, че проснатият труп е Тонтъор. Противно на другите, баронът беше напълно облечен. Без съмнение е бил въоръжен, когато е изскочил от къщата, но в ръцете му не беше останало нищо освен буци пръст, които е стиснал в предсмъртната агония. От Джимс се изтръгна вик. Беше обичал Тонтъор. Сеньорът бе единственото звено, свързвало покъсните му години с мечтите от детството, и само благодарение на него като че ли не беше съвсем загубил Тоанет. Досега не беше си давал сметка колко голямо място е заемал Тонтъор в чувствата му и колко необходим му е бил. Той скръсти ръцете му на гърдите и освободи пръстите от земята. Чувствуваше Тоанет до него и за кратко време главата му се замая и му прилоша така, че се изгуби за погледа му Тонтъор. Но чуваше Тоанет да ридае.

Въпреки това замъгляване на съзнанието чувствуваше, че се бори, сякаш плува в някакво празно пространство. После пак видя Тонтъор, отначало смътно, и за миг имаше впечатлението, че е минало много време. Вдигна брадвичката и лъка си и се изправи. Не беше пропуснал нито звук на мелничното колело дори когато му се беше

сторило, че чува риданията на Тоанет до себе си. То му викаше сега, но преди да се обърне към него, очите му се спряха върху дървения крак на Тонтъор. Беше отсечен наполовина — свидетелство за жестока гавра от страна на някой кръвник. Мелничното колело призоваваше вниманието му към този факт „Гледай... гледай... гледай...“ — повтаряше то, а след това поде старата си песен, в която го наричаше английски скот.

Джимс се обърна към колелото в пристъп на негодувание не само поради този напев, не само заради това, което лежеше в краката му, а и поради нещо друго, което знаеше, че ще намери по-близо до сените на господарската къща. Между него и мелницата имаше леко въздушно течение, в което пушекът се влачеше като напоена от слънчев блясък мъгла и придаваше на това запазило се здание недействителен и гротескен вид. През пушека едва виждаше колелото, както се върти на върха на високата пирамидална сграда. Той мълчеше и се заслушваше за друг звук в спящото безмълвие. Но умът му отправяше анатема към колелото. Искаше му се да му каже, че лъже. В това смълчаване на смъртта му се искаше да изкрещи, че не е от същото племе на кръвопийци, което е изпратило главорезите. Доказателството беше там, в долината, която най-последно беше заслужила името си. Майка му. Баща му. Вуйчо му Хепсиба. Никой от тях не е бил в сърцето си от това племе и всичките бяха загинали от неговите ръце. Само той беше останал жив — случайно. Това беше доказателството. Колелото грешеше. То лъжеше.

Джимс погледна пак Тонтъор и събра сили да отиде малко по-нататък, за да намери Тоанет. Знаеше как ще изглежда тя. Младото тяло на Тоанет ще бъде още по-малко от тялото на майка му. Той се насили да тръгне към тлеещите стени. Тоанет мъртва! Баща му можете да умре, и Тонтъор, и всички останали на света, но тези двете, майка му и Тоанет, неделими от неговата душа завинаги, жизнените искри, които са давали сила на сърцето му да бие... как можеха те да умрат, докато той е жив? Джимс се приближи, спря над една от робините, почти гола жена, катранено черна с изключение на темето, което беше червено, където е бил одран скалпът. В извивката на ръката ѝ беше скалпираното ѝ кърмаче. Бели, черни, жени, бебета, хубостта на моминството — нищо нямаше значение!

Джимс огледа земята напред и там, където пушекът лежеше като бял саван, видя малка слаба фигурка, за която реши, че е Тоанет. И друг младежки труп можеше да лежи така, крехък и смачкан по същия начин, с гола ръка, неясно проличала под виещия се саван на дима. Но беше сигурен, че е Тоанет. Замайващата мъгла се люшна пак пред очите му и той протегна ръка, за да я задържи. Тоанет. Само на няколко крачки от него. Мъртва като майка му.

Дран се запъти напред, мина половината път до неподвижното тяло и спря. Беше доловил нещо, което Джимс не можеше да види или почувствува през димната мъгла, която се люлееше пред него. Нещо предупреждаваше кучето за надвиснала опасност и то се мъчеше да го предаде на господаря си. В този миг един изстрел изтрещя откъм мелницата и остра болка преряза ръката на Джимс. Той отхвъркна назад и си даде сметка, че чува гърмежа да отеква в залесените хълмове, а колелото на мелницата продължаваше да му крещи.

Отговори на изстрела, като захвърли лъка и се втурна към мелницата. Дран беше един скок преди него, когато стигнаха разбитата ѝ врата, но кучето спря, когато се озова пред сенките, криещи се в каменните стени. Джимс продължи. Смъртта можеше лесно да го пресрещне на прага, но нищо не се помръдна в приличащото на изба помещение, в което влезе, и вътре не се чуваше нищо освен собствения му лъх и разтуптяното сърце. Дран влезе и задуши миришеция на жито и мухъл въздух. После отиде до тясната стълба, която водеше към стаята в кулата, и показа на Джимс, че онова, което търсят, е там. Джимс изтича нагоре, вдигнал готовата за удар брадвичка.

Трябва да е бил незабравим и ужасяващ образ, когато се появи отдолу в светлината, нахлуваща през прашните стъкла на три кръгли прозорчета над главата му. Трябва дори да е приличал донякъде на чудовище. Беше оставил част от дрехите си при майка си и баща си и ръцете и раменете му бяха голи. Саждите, пушекът и изцапаното с пръст го бяха обезобразили. Лицето му изглеждаше боядисано за сеч и зеленикави пламъчета бляскаха в очите, които търсеха врага. Кръв капеше на дъбовия под от ранената му ръка. Беше Франкенщайн^[1], готов да убива, раздърпаният вид и яростта скриваха младостта му, позата му ужасяваше с устрема да се нахвърли върху нещо с вдигнатата си брадвичка.

Ако брадвичката беше намерила череп за разбиване, той щеше да е на Тоанет. Тя се обърна към него, когато Джимс влезе, стиснала празния мускет, с който бе гръмнала през прорез в стената, сякаш все още вярваше в силата му да я защити. Бледността ѝ се подчертаваше от копринената мрачевина на дългата черна коса, обвила раменете ѝ. В очите ѝ се четеше безумие. И въпреки това стоеше тъй изправена и напрегната в очакване на смъртта, че не изглеждаше напълно обладана от страх или ужас. Имаше нещо непобедимо у нея, душата на самия Тонтър се бореше в нежните ѝ гърди, караше я да не се бои да умре и ѝ придаваше предизвикателен вид. Тази смелост не можеше да скрие белезите на нейната измъченост. Смъртта на минаване беше по чудо пощадила плътта ѝ и въпреки това тя стоеше изтерзана в помещението на мелницата.

Очакваше дивак, а позна Джимс. Мускетът падна от ръцете ѝ на пода с тъп тропот и тя отстъпи назад, сякаш се дърпаше от човек, чието присъствие беше по-ужасно за нея от присъствието на мохок, докато не долепи снага в струпаните чували със зърно, сякаш притисната от него до стената. Викът на отмъщението, който беше на устните на Джимс, се пречупи в хлипащ стон, когато я видя. Той изговори името ѝ, но Тоанет не отговори, а само се залепи още по-близо до чувалите. Ноктите на Дран затракаха по дървения под, когато се приближи до нея. Това не отвлече очите ѝ от Джимс. Те бяха двоен огън, пламтящ към него през здрачния полумрак. Кучето докосна ръката ѝ с топлия си език и тя я отдръпна.

Девојката като че ли стана по-висока срещу сивия фон на стената от чували.

— *Ти... английски... скот!*

Този път не беше мелничното колело, а гласът на Тоанет, изпълнен с гняв и ярост, които блестяха в очите ѝ.

— Английски скот такъв! — повтори тя. — Ти уби баща ми... ти уби всички тия там... ти и майчиното ти племе... а сега си дошъл... за мен...

С неочаквано движение тя вдигна мускета и го удари. Ако беше зареден, щеше да го убие. Продължаваше да удря, но Джимс възприемаше само думите, които се изтръгваха разпокъсано от нея, докато го удряше с всички сили. Той дошъл с английските индианци да унищожи нейните сънародници! Той и майка му скроили това и те

били живи, докато всички нейни близки били мъртви! Дулото на пушката го перна през очите. Улучи ранената му ръка. Биеше тялото му. През сълзи Тоанет повтаряше, че иска да го убие и с бесни крясъци търсеше сили, с които да извърши това, а той стоеше пред нея като каменен истукан. Английски скот... убиец на нейните съотечественици... звяр, по-ужасен от боядисаните диваци...

Тоанет го би, докато тежестта на мускета я изтощи и тя го изтърва. Тогава безсилно посегна към брадвичката в ръката на Джимс и пръстите му пуснаха дръжката. С тържествуващ вик девойката я вдигна, но преди да успее да нанесе удара, падна като подкосена на пода. Дори тогава, когато Джимс коленичи до нея, почти безчувствените ѝ устни продължаваха да шепнат обидните думи.

Джимс вдигна главата и със здравата си ръка и след малко тя остана притисната до гърдите му. Очите ѝ бяха затворени. Устните бяха безмълвни. А Джимс, изнемогващ от нейните удари, си спомни за бога на майка си и пошепна благодарствена молитва за избавлението на Тоанет.

Сетне се наведе и целуна устата, която го беше клела.

[1] *Франкенщайн* — нарицателно за страшно чудовище, по едноименния роман на Мери Шели, втората съпруга на поета Пърси Биш Шели. — Б.пр. ↑

XI

Тоанет беше сама, когато дойде пак в съзнание, възвърнало се, за да облекчи духовната и телесната ѝ болка. Стори и се, че се събужда от сън и стените, които смътно ѝ се мяркат пред очите, са стените на спалнята ѝ в господарската къща. Това, че истината, доказателствата за която тъй страшно я обкръжаваха от всички страни, можеше да бъде действителност, а не сън, отпърво тъпо се наложи на възприятията ѝ, а после изведнъж ѝ стана съвсем ясна. Тя седна в очакване да види Джимс. Но той си беше отишъл. Тя вече не лежеше, където беше паднала в краката на неприятеля си, Джимс ѝ беше направил легло от празни чували и вероятно я беше пренесъл там. Потръпна, когато погледна мускета и кървавото петно на пода. Беше се опитала да го убие. А той си отиде и я остави жива!

Както това стана с Джимс, така и у нея нещо беше прегоряло сега. Беше изчезнало в залялото я море от мрак и тя се надигна с безстрастно спокойствие, като че стоята в кулата с нейния прахоляк и паяжини и складираното зряло зърно бе станала нейно убежище. Гневът беше стихнал. Ако мисъл можеше да убива Тоанет все още би стоварила отмъщението си върху Джимс, но нямаше вече желание да допре пак мускета, който лежеше на пода. Отиде до стълбището и погледна надолу. Синът на англичанката не бе оставил никаква следа освен капките кръв, които образуваха пътека по стъпалата и до вратата. Обзе я ликуване, като си помисли колко малко е оставало да навлече на семейство Бюлен същата сянка на смъртта, която те и такива като тях навлякоха на нея. Ала тръпката на вълнението секна в следващия миг. Червените капки, осветени ярко от слънцето, привличаха погледа ѝ. Джимс Бюлен във там с нейните мъртъвци! Момчето, което майка ѝ се мъчеше да я накара от дете да гледа с ожесточение и неприязън, е станало мъж, превърнало се е в английско чудовище! Тя се опита да върне силата си да мрази и желанието да убива, но усилието остана безплодно. Тръгна по алените петна, без да чува нищо освен мелничното колело над главата си. Долу я чакаше

празнота, самотност, в която дори слънцето като че губеше топлината си.

Тоанет застана на вратата и навред наоколо ѝ се ширна димната завеса, лека и неподвижна във въздуха. В далечината, премрежена от мъглата, вдигаща се от тлеещите развалили, видя фигура гротескно приведена под някакъв товар. Беше нещо безформено, разкривено от слънцето и димните облачета, които танцуваха пред очите ѝ, но беше живо, понеже се отдалечаваше от нея. Зад тази фигура имаше друго нещо, по-дребно, и тя разбра, че това са Джимс и кучето му.

Тя ги проследи с поглед, докато се загубиха от очите ѝ, и минаха минути, преди да се запъти нагам, където бяха отишли те.

Джимс сигурно я беше видял, защото се появи отново с кучето, като някой върколак по петите му. Беше намерил някъде дреха и нямаше толкова дивашки вид, макар лицето му да беше обезобразено и да кървеше, където го беше ударила с желязната цев на мускета. Той дишаше с труд, но лицето му беше така безстрастно, както и преди в кулата на мелницата — лице на индианец с плът, калена от безстрастието, върху което Тоанет се бе нахвърлила с такова ожесточение. Опита се да заговори, когато той спря пред нея. В душата ѝ имаше още малко обвинение и гняв, но те бяха безсилни в царящото между тях мълчание. Очите му, когато срещнаха нейните спокойно изпод зловеция белег на нейния удар, като че приличаха по-малко на очи на убиец и в тях имаше по-скоро поглед на човек, който я гледа със студено и страшно състрадание. Той не протегна ръка да ѝ помогне, макар тя и да усещаше, че залита. Вече не беше младеж. Не беше момчето, което майка ѝ я беше учила да мрази. Не беше дори Джимс Бюлен.

Но гласът му бе същият.

— Съжалявам, Тоанет.

Джимс едва ли разбра, че е изрекъл тези думи. Те прозвучаха назад през годините, сякаш някакъв призрак се беше върнал към живот — призрак, спомена за който те бяха отдавна изтръгнали от сърцата си.

— Какво правиш тук? — властно попита тя.

Могла е да му зададе същия този въпрос и през онези маловажни години, когато се е осмелявал да посещава имението Тонтъор с глупавите си подаръци. *Защо беше тук?* Той се обърна в посоката, откъдето беше дошъл, и протегна ръка не за нея, да я поеме, а вместо

отговор. Тя разбра какво е носил. Сълзи ли? Такива баналности не можеха да съществуват в огъня от разгрома, опустошил техните души! Случаен полъх на вятъра отвя назад косата ѝ в дантелена наметка от гарвановочерна коприна. Гордост, презряла скръбта, я накара да повдигне малко брадичката си, когато се подчини на Джимс и тръгна подир него и кучето. Духът на Тонтъор дойде да я придружи. Той светеше в широко отворилите ѝ се очи и в разтворените устни, когато гледаше напред. Тя знаеше къде отива. И когато стигна до мястото, приготвено от Джимс, приличаше на бял ангел, появил се да погледа за миг-два покойника.

С намерена някъде лопата Джимс бе изкопал гроб. Беше плитък и направен малко по-приемлив с настилка от златиста трева. Тонтъор нямаше нещастен вид, както лежеше в него. Темето му беше покрито, тъй че Тоанет не можеше да види. Тя коленичи, за да се помоли, и Джимс се дръпна настрана, като смяташе, че да коленичи до нея със следите на омразата ѝ по лицето и тялото си, би било светотатство.

Дори сега, когато би трябвало вече да разбере, мелничното колело продължаваше да скърца и крещи и изведнъж на Джимс му дойде наум, че не може да е било така предишния ден, когато Тонтъор е бил жив. Някой дявол трябва да се е настанил горе в мелницата!

Той чакаше и оглеждаше кръгозора, който вече се очистваше от пушеците. Смъртта бе минала, но можеше да се върне пак по собствените си опожарени стъпки. Тоанет, коленичила до баща си, му навя тази мисъл. Стори му се много дълго, докато тя се изправи и се обърна към него. Не плачеше. Очите и бяха сини звезди на лице, бледо като мрамор. Слънцето я огряваше и придаваше неземно сияние на косата ѝ. Красотата ѝ го сковаваше, също както собственият му ужасен вид изтръгна от нея стон на протест, когато той свали дрехата, взета от някой мъртвец, и покри с нея Тонтъор. Но тя не проговори. Само мелничното колело не спря жлъчните си вопли, когато буците пръст се посипаха върху барона. Тоанет впери очи в небето и когато Джимс свърши, придружи го обратно до мелницата. Не го изпускаше от очи, а той отиде при рова, където лежеше мъртвият мохок, после да си вземе лъка там, където разбра, че трупът, който бе помислил за Тоанет, е на жената на Петер младши.

Джимс се върна и ѝ заговори за втори път. Устните, които бе разбила с дулото на мускета, бяха подути, а белегът през челото

потъмняваше и придобиваше възпален цвят. Парчето плат, което беше увил около ранената си ръка, се червенееше. Гадене и болка започваха да се четат в очите.

— Трябва да те отведе — каза той. — Няма време да се погрижим за другите. Ако те се върнат...

— Те няма да направят нищо на теб — отвърна тя. — На Даниъл Джеймс Бюлен. Не е ли така?

Джимс не отговори, само погледна отвъд Ришелъо към Шамплен и Дискау.

— И няма да направят нищо на баща ти, на майка ти и на всичко друго, което принадлежи на рода Бюлен, а ще ги възнаградят за верността, с която са убивали и безчинствали. Не е ли и това така?

Джимс пак не ѝ отговори — той се послуша за някой звук от далечината.

Нейният глас бе спокоен и безмилостен, без следа на съжаление за белезите от ударите, които му бе нанесла. Беше получил по-малко от нейните сънародници и само поради слабостта ѝ и липсата на умение не беше пострадал наравно с тях. Тя видя по лицето и очите му, че му става лошо, но съжалението към него бе тъй мъртво в гърдите ѝ, както и желанието ѝ да живее. Знаеше къде ще я заведе. В своя дом — място, останало незасегнато от кръвниците. При майка си, нежната и хубава жена, в която баща ѝ бе вярвал така непоколебимо. При Анри Бюлен, предателя, продал честа си за една англичанка. Отвъд бащиния ѝ хълм, в Забранената долина, я чакаше безопасност и милост от страна на неприятелите на родината.

Устните ѝ намериха начин да го наранят още по-дълбоко.

— Баща ти и майка ти те очакват — каза тя. — Върви и ме остави тук. Предпочитам да дочакам завръщането на твоите приятели индианци. И не съжалявам, че съм се опитала да те убия!

Той се отдели от нея и отиде там, където на земята лежаха Ебер, Жюшро и слабоумният Родо. Този път взе дрехата на идиота — хубава дреха, направена от майката на младежа. Той беше обичал птици и цветя и на ревера на дрехата имаше повехнал цвят от мушката. Джимс го свали и го тикна между пръстите на умрелия.

След това се върна при Тоанет и каза:

— По-добре да вървим. — После добави: — Съжалявам, но трябва първо да отида при майка си и баща си.

Той залитна, когато тръгна, и хълмът Тонтъор се наклони и заклати пред очите му. Главата го болеше, сякаш някакво парче се беше отцепило и се въртеше в нея, и когато го последва, Тоанет видя резултата от безропотно приетите от него удари с дулото на пушката. Защото в края на краищата тя го последва от димната мъгла към почистия въздух на ливадите и през тях по отъпканата диря, която водеше към индианската пътека и дома на Катърин Бюлен. Вървеше подир него сякаш дърпана от вериги, но след малко тежестта на тези вериги като че се махна и когато Джимс се спъна и едва се задържа да не падне тя малко остана да извика. Широколистната гора ги погълна и сега ги обгърна още повече, отколкото по-рано сутринта, топлината и златната пищност на сиромашкото лято, което предхожда убийствените слани и отварянето на бодливите обвивки на кестените. В този есенен покой и тишина, с приглушените песни на птиците и дъха на зрялата земя между нея и синевата на небето, ожесточението, което се мъчеше да задържи и срещу младежа пред себе си, от време на време почти съвсем се разпръскваше. В такива моменти духът на баща ѝ беше пак с нея. Това беше най-любимата му пътека, през хълма и гората до разчистеното място в Забранената долина. Краката на коня му я бяха изгладили и на земята имаше следи от копита толкова ясни и свежи, като че ли бе минал оттук само преди един час. Близо до Катеричата скала винаги се беше позабавял, за да хвърли поглед към величието на долината, и там Тоанет спря с Джимс на мястото, отъпкано от баща ѝ.

— Те са там долу — каза Джимс и посочи повече на Дран, отколкото на нея.

Той измъкна брадвичката от колана си и я понесе в ръка. Тримата прекосиха поляната, където беше убил Пол Таш пуяка, минаха през преградата от храсти, издигната от феите. Навлязоха в по-дълбоката тишина на Голямата гора и Дран, който беше вървял между тях, поостана, приближи се към Тоанет и се бутна с муцуната в ръката ѝ.

Тя не си я дръпна този път.

Стигнаха склона и Джимс забрави, че Тоанет е зад него. Той се запъти право надолу, като висок, слаб призрак, а момичето спря и остана само, загледано в мястото, където трябваше да е домът на младежа, и най-послед един вик се изтръгна от устните му.

Джимс не чу. Той не виждаше нищо освен купчинката розови храсти и мястото, където лежеше майка му. Отиде първо при нея, забравил за присъствието на други, без да обърне внимание на слънцето, на все още тлеещите развалини, с трепнала в душата му искрица нежелание да повярва. Но тя беше мъртва. Сега я видя с поясен поглед, макар да му прилошаваше от болка. Коленичи безмълвно до нея за малко. Докосна лицето и нежно с ръка и тогава отиде при баща си. Дран вървеше по петите му. На сечището имаше лопата, те я намериха и заедно се върнаха с нея. Беше решил да копае под голямото дърво на майка си.

Когато се върна, майка му не беше сама. Тоанет беше там, на земята, сложила главата на англичанката в скута си. Очите ѝ блеснаха срещу Джимс и в тях имаше нещо като неподчинение, нещо, което се налагаше и предизвикваше и което прикриваше всяко възможно съжаление към него или молба за прошка. Ръцете ѝ стискаха студеното лице на жената, която бе искала да мрази, а самата тя продължаваше да гледа Джимс тъй втренчено, тъй жестоко, с такова разбиране, че сякаш просто чакаше той да я удари.

После сведе глава над майка му и бляскавото було на косата ѝ скри смъртта.

XII

Беше късно следобед, когато напуснаха долината, час на дрямка, когато слънцето се готви да се оттегли за ранната си почивка, оставило отблясъци и рисунки и предвечерни багри, които можеше да бъдат от разтопен метал.

Ръката на Тоанет беше в ръката на Джимс.

Те приличаха на млад бог и млада богиня, готови да посрещнат всичките опасности на един дивашки свят със сила, изкована от огън. На Джимс вече не му беше лошо. Ранената ръка бе превързана от пръсти нежни като пръстите на майка му. Горещи сълзи, капещи по него от черните ресници на Тоанет, с милувката си бяха излекували физическата му болка. Думи, изречени с глас, какъвто никога, не бе чувал от нейната уста, искаха от него прошка за дългите години погрешно разбиране и подеждуваха като покоя на самия ден върху сърцето му. От съсипиите тя бе издигнала духа му до прекрасните висоти на безстрашието и непоколебимостта. Посърнал от скръб, но скръб не по-голяма от нейната, той пак видя пред себе си сенките на мечтите.

Тази Тоанет, която вървеше до него, се беше върнала до дните, когато тези мечти са се раждали. Би могъл да си я представи като онази Тоанет в стопанството на Люсан, само че сега съвсем не беше великолепна с изпоцапаната и скъсана рокля, а косата сплетена в прави плитки вместо блестящите къдрици. Под голямото дърво, при майка му, тя се прости с много неща — с голяма част от силата си, малко от смелостта си, но най-вече с годините на горделивостта, изградена главно върху лъжливи учения. Там, също както огньовете бяха променили Джимс по друг начин, тя стана детето, за което Катърин се беше молила да дойде при нея някой ден.

Не изглеждаше толкова висока до Джимс. Не беше тъй безстрастно студена и претръпнала, готова да прегърне смъртта, ако се изпречи на пътя ѝ. Блясъкът в очите и бе по-друг. Беше потъмнял от безутешност и криеше в себе си предвечни дълбочини на мъката. Но

имаше в него и други неща. Тя виждаше пак безкрайните степи на гората, настъпването на нощта, самотността ѝ на света, нейната безпомощност и силата на този, който вървеше до нея. Чашата на съдбата ѝ, преляла от ужаси, беше я превърнала, като Ниоба^[1] в камък, но сега топлата плът се събуждаше със своята крехкост и слабост и я връщаше отново към живот и жаждата за живот. Тя погледна Джимс. Като дете, преди много години, бе могла да се остави да я заведе ей тъй дълбоко в гората, сред която не го беше страх и се чувствуваше сигурен, а сенките и тайнствеността караха сърцето ѝ да трепери. Пръстите ѝ стиснаха неговите.

Те отминаха цветните градини на майка му, където отбрани цветя кимаха и сърцевината им бе препълнена със зреещи семена; заобиколиха нивата с ряпата, където събраните морави грудки лежаха и чакаха свежестта на сланите да придаде крехкост и вкус на месото им; пресякоха през средата новото сечище, където много пънове с рошави коренища бяха струпани, за да бъдат употребени през зимата в огнището на къщата. На едно място с пръсната свежа пръст лежаха сечива, използвани предишния ден — брадви, лопати, дървени лостове и голямата двойна копачка, която Хепсиба направи в ковачницата на Анри. Върху полуизкоренен пън лежеше една от лулите на Хепсиба, направена от половин царевичен кочан и куха тръстика. Близо до този пън хитро ги поглеждаше пуякът, който бе живял под него.

Джимс спря и се огледа и малко остана гърлото му да нададе стария познат вик на Хепсиба. Много пъти беше карал гората и низините да кънтят от този вик и беше чувал вуйчо си да му отговаря. Но сега тишината му послужи за предупреждение. Като приятел тя му шепнеше, че е поел свещена отговорност за друг човек. Очите му се обърнаха към прекрасната главичка до неговото рамо. В същия миг Тоанет вдигна очи и срещна погледа му, а дори когато бе гледала майка му, те не са били тъй дълбоки и нежни.

— Трябва да са хванали вуйчо ми там — каза Джимс, като не позволи на гласа си да трепне, и загледа през горските върхари на Забранената долина. — Той е запалил сигналния огън за нас и тогава са те убили. Бих отишъл да го намеря, ако не беше ти.

— Аз ще дойда с теб — отговори Тоанет.

Но Джимс свърна на запад и не погледна назад към дома си, нито се издаде как му се спира дъхът в гърдите. В кленовата гора, където

канелките за сока и тополовите корита още стояха под дърветата, окапалите листа весело шумоляха при преминаването им. Високото им шумолене не тревожеше Джимс и без да се усети, заговори с Тоанет, сякаш тя беше дете на ония дни, а той, станал мъж, и обясняваше разни неща. Описа ѝ за първи път как диваците са дошли, докато е бил на път към дома си от стопанството на Люсан, и изброи съображенията, които го караха да вярва, че са бързали да си отидат, та са оставили много неща като прибраните плодове и зърно, които положително щели да вземат, ако не са им попречили обстоятелствата. Смяташе броят им да е бил толкова голям, колкото предполагаше Тоанет, а тя преброила десетки от прозореца на спалнята си в имението. Беше сигурен, че не са слезли по-нататък по Ришелъо, а са се върнали пак през Забранената долина в земите на племето мохок. Те двамата, за да се изплъзнат, трябвало да свият на запад, по-далеч от пътя на изостанали врагове, а после пак на изток, към стопанството на Люсан. Каза ѝ да не се плаши от шума на листата. Скоро щели да се разделят с този шум и да стигнат до познати нему тайни пътеки и до закрилата на гори и блата, където имало пуцинаци, тъй гъсти и непроходими, че там било тъмно и сега, когато слънцето все още грее на запад. На другия или на следващия ден щял да я заведе здрава и читава в следващата сенъория и там щяла да намери начин да бъде отведена при близките ѝ в Квебек. Той след това щял да се присъедини към Дискау, за да се бие с англичаните. Джимс направи своето изявление без жар или самохвалство, като че ли това беше единственото, което можеше да направи — факт, решен за нея, както и за него. Важното било да стигнат до къщата на Люсан тази вечер. Индианците нямало да се приближат много, понеже вярвали, че всички изоставени места се обитават от призраци и зли духове. Ако случайна се изтъкнели на нея, червенокожите щели да се махнат, колкото могат по-скоро. Докато ѝ разправеше тези неща, изпитваше желание да ѝ зададе редица въпроси. Как е попаднала в кулата на мелницата, и то здрава и читава? Къде е майка ѝ? Но здраво стисна устни, понеже разбираше, че не трябва да ѝ подлютява раните, ако може.

По-нататък в гъстаците, където започваше Голямата гора, цареше по-голяма тишина, беше по-тъмно и навред наоколо се проточваха безкрайни и тайнствени бразди полумрак. Слънцето угасна. Под краката им нямаше отъпкана пътека, а само недокосната и неравна

почва, мека като гъба постилка, която не издаваше никакъв звук. Джимс все още държеше Тоанет за ръка в сгъстяващата се тъмнина.

В този здрач тя пошепна:

— Боли ли те ръката, Джимс?

— Не. Бях я забравил.

— Ами лицето... където те ударих?

— Бях забравил и за това.

Нещо леко докосна рамото му. Не можеше да каже какво е било, понеже бяха потънали в тъмнина. Но каквото и да е било — падащ лист, съчка, дори само сянка, — то го изпълни със странно блаженство.

Щеше да почувствува същото, ако майка му беше до него, безпомощна като Тоанет и толкова зависима от него. От съсипиите на един свят, пометен от налетяла напаст, до него беше останала една душа, за която да се бори.

На два пъти в течение на следващия час Дран се спираше и изръмжаваше, с което предупреждаваше за опасност във въздуха. Джимс напрягаше очи и уши да види и чуе... и още веднъж, когато се бяха спрели да се послушат, усети нежния допир до рамото си.

Попаднаха на пътека, отгъпкана от елени, и по нея излязоха на равнина между две редици височини, където преди няколко години бе минал унищожителен пожар. Тук вървяха през млади храсталаци и дървета, които едва стигаха над главите им, озарени от светлината на звездите. Тя запали меко сияние в гладката коса на Тоанет и огря лицето на Джимс така, че ясно проличаха раните, нанесени от нейните ръце. След време изкачиха най-северния хълм и на върха пак спряха да си починат.

Джимс, както и Дран, стоеше напрегнат и се послушваше, претърсваше задрямалата далнина на пустошта, ширнала се наоколо. Той долавяше всяко движение и всеки звук, посоката на вятъра, променливата игра на сенките, почти нечутото пърполене от крилата на бухал над главите им.

И тогава разбра какво е докосвало рамото му в тъмнината — бузата на Тоанет, притиснала се до него за миг, леко като перце.

Усети, че девойката трепери. Когато тя го погледна, очите ѝ се спряха върху белега от дулото на мускета, изрязал се като червена рязка през челото му.

Звездите сякаш станаха по-едри и по-ярки, когато най-после те стъпиха на половинмилевия изоставен път, който завършваше на мястото на Люсан. Това беше пътят, по който Джимс бе наблюдавал преди години да отиват на разпродажбата Тонтъор, Пол Таш и гордата малка принцеса. Сега принцесата вървеше с несигурни крачки до него. Беше бледа и крехка в звездната светлина и силите ѝ бяха изчерпани. Роклята ѝ беше изпокъсана от храстите и тръните, а тънките подметки на обувките — почти съвсем изтъркани. Стигнаха до старото дърво, където се беше скрил, докато те минат, и нещо го накара да ѝ го разкаже. И съжали, защото в следващия миг чу в отговор хълцане. Тя се овладя и смело продължи, когато излязоха на поляната с развалините от къщата пред тях. И двамата бяха така уморени телом и духом, че мислено посрещнаха този край на пътуването като избавление от необходимостта да продължават да крепят грохналата си плът. Донякъде то беше като връщане в свой дом, който бяха забравили. Защото това бе стопанството на Люсан, място, изпълнено със спомени за надежди и ликуване, и мъка, които се сплитаха за тях в някаква приветливост дори въпреки запустението му. Устните на Тоанет почти се усмихваха и тя като че ли виждаше мадам Люсан да се обажда от прага, надвишила смеещите се гласове на мъжете и жените, веселите поздравии, отправяни от баща ѝ към приятели и съседи, нетърпеливото тропане с копита на коня ѝ и провикванията на аукционера. Струваше ѝ се, че е видяла и чула тези неща едва вчера; сега тук цареше сън, тъмен и безжизнен призрак на къща, щурци, търкащи крилата си в преплетената трева, джунгла, порасла там, където бе имало широка и равна морава.

И двамата бяха сега деца и виждаха призраци, както могат да ги виждат само децата, с широко отворени очи, отначало малко уплашени и все пак с приятно чувство на близостта на това *вчера* в живота им. Звездите и щурците, и шумолящата трева, и вятърът в дърветата като че се ослушваха и се движеха в такт с предпазливите стъпки на техните крака. Един заек припна пред тях. Бухал хвъркна от покрива на къщата. Прилеп се понесе в спирали и извивки пред очите им, а тръни игриво закачаха техните обувки и дрехи. И те се чувствуваха в безопасност. Топлинка пропълзя по жилите им, а с нея дойде и отпускането на нерви, очи и ум. Това беше убежище. Почивка. Спокойствие. Те усещаха тези неща, без да проговорят, докато се

приближаваха към сградата. Вратата беше отворена. Звездна светлина се плискаше по пода като златен блясък на свещи. Те влязоха и спряха, смълчани, сякаш се ослушваха тревожно да чуят гласовете на спящите, които можеха да събудят с влизането си. Един щурец, който пееше в звезден лъч, ги поздрави весело. Тук цареше празнота, призрачна пустота, но в нея нямаше нито смърт, нито страх.

Двамата бяха на малко разстояние един от друг и Тоанет приличаше на пречупено цвете, което ей сега ще падне.

— Почакай ме тук — каза Джимс. — Ще отида да донеса наръч трева.

Един от земеделците на Тонтъор бе окосил сеното на изоставената ливада на Люсан, където Джимс бе забелязал копа предишния ден; побърза натам и се върна с толкова, колкото можеше да носи. В единия ъгъл на стаята младежът направи легло и Тоанет се отпусна на него. Той я покри с бащината си дреха, която беше донесъл от долината, и излезе вън да бди и пази с Дран.

Чу я да хълца, когато сълзите дойдоха най-последно да ѝ дарят утеха. Той потисна надигащата се топка в гърлото и парещо смъдене в очите, когато момчето в него изплака за майка си. Искаше му се и на него да облекчи скръбта си. Но устоя — беше мъж. Дран пазеше неуморно и без да мигне заедно с господари си.

След дълго време в старата къща настъпи тишина и Джимс разбра, че Тоанет е заспала. Той влезе тихо и я зави пак е дрехата. Лицето ѝ бе бледо и хубаво и мокрите мигли блестяха на бузите. Плахо пръстите му стиснаха копринената плитка на косата ѝ. Махна шушка сено от челото ѝ. Несъзнателно устните му се движеха. Надежда, вяра и молба като че трепнаха в стаята, когато се осмели да вдигне меката плитка до устните си, а след това се върна на мястото си вън с нещо като ликуване, изпълнило го наред със скръбта.

Той седна на земята, гърбом към къщата, с лъка, купчинка стрели и английската брадвичка край себе си, за да може лесно да ги досегне с ръка. Тишината беше като нещо живо, препречило пътя на всякакъв звук в тържествените часове на размисъл, и той скоро започна да усеща влиянието ѝ. Бавно, непреодолимо тя налагаше желанието да затвори очи и да заспи и той се изправи, за да пребори съня. Зъбите на Дран тракаха, а в очите бляскаше неугасваща бдителност.

Часове наред двамата пазиха заедно и се взираха във всяка променяща се сянка. Обиколиха по края моравата, крачка по крачка, безшумно като крилата на кукумявките, които от време на време прелитаха над тях. Огледаха ливадата на Люсан, а Джимс се покатери на високо дърво да провери дали се вижда някъде огън. Сегиз-тогиз се връщаше при къщата и надзърташе вътре да види Тоанет. Минаваше полунощ, когато пак седна и му се стори, че звездите му се смеят и се приближават, сякаш са го победили в някаква игра. Те му затвориха очите. Дран отпусна големите си челюсти между предните лапи и дълбоко въздъхна. Изтощение... сетне сън. Дори прилепът се умори и се върна в свърталището си в обора. Звездите се отдалечиха и светът започна да се загръща с по-тежък мрак. От него долетя животински писък, когато закъснял с ловуването си бухал връхлетя и уби заек на поляната. Дран го чу и изскимтя, но писъкът не събуди Джимс.

Той беше у дома си в долината. Беше заобиколен от ябълкови дръвчета и слънцето грееше, и той беше с майка си. Двата седяха под едно дърво и си почиваха след събирането на ябълки за сидер, а баща му откарваше пълна кола плодове надолу по склона, Джимс чуваше скърцането на колелата. Близо до къщата вуйчо му Хепсиба работеше на ябълковата преса. Главата на майка му допря неговото рамо и той усети меката ѝ коса на бузата си. После те се смяха на една катеричка, която дойде да ги разгледа и бузите ѝ бяха така издути от зърно, сякаш имаше заушки. Изневиделица черен облак затули слънцето и всичко потъна в тъмнина. Когато това стана, той като че удържаше майка си от някаква сила, която се мъчеше да я дръпне от него. Тази тъмнина настъпи и се разсея, но странното в цялата работа беше, че баща му и вуйчо му Хепсиба не се бяха помръдвали от първоначалното си положение — единият все още беше на половин път по нанадолнището с волската кола, а другият въртеше ръчката на ябълковата преса. Катеричката продължаваше да ги гледа с пълна с жито уста.

С усилие Джимс се отърси от съня. Видя Дран в краката си, а пред него няколко трънки, гъстак от висока трева, обрасла поляна, на която нямаше никакви ябълкови дървета, нито дом, нито Хепсиба и ябълкова преса. Това беше стопанството на Люсан. Денят бе настъпил и слънцето се вдигаше. Той усети първо тези неща при внезапното пробуждане, а после почувствува нещо тежко, облегнато на него, и

меката коса на майка му, допряла неговата буза. Само че беше Тоанет, а не майка му. Сигурно бе дошла при него, преди да пукне зората. Главата и почиваше на рамото му, а той я беше прегърнал както майка си. Неговото движение не можа да я събуди, но сега лекото притискане на ръцете му накара миглите ѝ да затрептят и дишането да стане по-дълбоко. Той я целуна по бледото лице и очите ѝ се отвориха. Целуна я пак и това като че съвсем не я смути, също както не учуди, нито порази самия него. Очите ѝ го гледаха приветливо в отговор.

После тя седна изправено до него и се обърна към изгряващото слънце.

Въздухът бе тъй студен, че Тоанет потрепери. Всеки храст и трънка, всеки стрък трева на поляната блестеше от слана. Дрехата, която беше донесла отвътре, бе се смъкнала от раменете ѝ и Джимс пак я наметна. Те се изправиха и силата се върна в схваналите се ръце и крака. Известно време не проговориха. Звучите се носеха надалеч в сребрилата, пронизана от слънчеви лъчи мъгла, ширнала се между земята и небето. Те чуха самохвалното кряскане на сойка на половин миля от тях. На старата ливада на Люсан се събираха гарги. Кълвач почукваше кух пън и напомняше човек с чук.

Това, че са предопределени един за друг, бе истина, която приеха без усилие и смущение. Тоанет гледаше Джимс, без да я е срам, че е дошла при него през нощта, нито че с тази постъпка признава онова, което горделивостта и лъжливите предубеждения бяха тъй дълго крили от нея в сърцето ѝ. Очите ѝ грееха със светлина, която се лееше меко от бездънни дълбини на болка и скръб. Тя искаше Джимс да разбере, че напълно се е освободила от глупавата си горделивост и колко много се радва, че той стои до нея сега. Биха могли да бъдат с много години по-възрастни, така спокойно изживяваха те чувството на отдаването и обладанието. С изключение на тази нова нежност в очите Тоанет не се беше променила от предишния ден. Джимс бе малко по-висок, както стоеше до нея, и нещо го бе обзело — нещо като дух на завоевател, както се вслушваше в мразовитата тишина на утрото. Това сега беше друг свят. Огромна тайна пред тях. Нещо, за което да се бори, което да спечели, за което да живее. Макар и тайнствено, то беше все пак много реално. То запали огън в неговите очи, който отблъсна бледия блясък на слънцето. То накара сърцето му да затупти с неустрашима и предизвикателна сила. Вчерашният ден, черен поради своята

трагичност и печален поради своята безутешност, беше отминал много отдавна, но днешният — с Тоанет — беше станал безкрайно живо сегашно. Нежно пръстите ѝ докоснаха белега на челото му, а устните допряха рамото му. След това тя загледа заедно с него на изток, към Ришелю... и онова, което лежеше отвъд.

От онзи миг, когато се бяха изправили на крака, Дран ги предупреждаваше. Той стоеше скован, като издялан от дърво, на бялналата се трева, с муцуна, насочена като пушка към ливадата на Люсан. Нещо определено бе навлязло в неговия обсег, което го караше да проверява вятъра, и изведнъж над другите звуци се извиши безумен и дрезгав крясък на сойка, а след това тревожно грачене на гаргите. Черни крила се мярнаха над върховете на дърветата и дръгливото тяло на Дран потрепери, когато ги гледаше да изчезват. Втора и трета сойка се присъедини към първата и врявата им завърши с пронизителен птичи вик, пресякъл се рязко на една-единствена писклива нота.

— Това беше стрела — каза Джимс и заопъва лъка си. — Неведнъж съм убивал креслива сойка, когато съм дебнал дивеч.

Той дръпна Тоанет обратно в прикритието на къщата и повика Дран подир тях. След няколко минути те видяха — зловещи образи сред блеснал в бяла премяна свят — един след друг да излизат индианци мохок откъм ливадата на Люсан.

[1] *Ниоба* (гр. мит.) — майка на седем сина и седем дъщери, разгневила боговете е гордостта си. Аполон и Артемида убиха децата ѝ, а мъжът ѝ се самоубил от скръб, а самата тя се превърнала в камък — Б.пр. ↑

XIII

Видът на смъртта, запътила се обратно по стъпките си, не събуди ужас у Джимс. Беше я дебнал, почти я беше очаквал и донякъде тя беше като отговор на неизречена молитва след пробуждането му, когато намери Тоанет в прегръдките си. Да се бие зарад нея сега, да се втурне от къщата с боен вик на уста и да бъде насечен на парчета, докато я защитава, беше перспектива, която не го плашеше, а вместо това будеше у него безстрашна екзалтация. Тоанет беше тази, която го спаси от назриващото в ума му безумие, както стоеше с дълга ловна стрела, сложена на лъка. Задъхана, с лек вик тя го дръзна от счупената врата и там, запазена за миг от диваците, които навлизала в поляната, обви рамената му с ръцете си. Защото в тези трагични секунди на лицето на Джимс се появи изражение, подобно на онова, което я беше уплашило горе в кулата на мелницата — жестоко, отмъстително изражение с желание да убива.

— Джимс, скъпи, трябва да се скрием — замоли му се тя. — *Трябва да се скрием!*

Колко безполезно ще е да се опитат да се укрият, когато стъпките им ясно личаха по осланената земя, не му дойде веднага наум. Гласът ѝ и нежността, с която се обърна към него, сломиха решението, което щеше скоро да ги издаде.

— Аз зная едно място — казваше тя. — Трябва да побързаме там!

Тоанет изтича пред него и Джимс я последва в друга стая, където разнебитената стълба вече се разпадаше на парчета. Мъничко слънчева светлина падаше на пода и през останалия без стъкла прозорец, откъдето се лееше, те видяха индианците. Червенокожите кръвници се бяха спрели в края на поляната. Те стояха неподвижни, като изсечени от камък, заслушваха се нащрек, все още голи от кръста нагоре, докато не настъпят по-студени дни, и лъщяха от лой и шарки. Тоанет не остана Джимс да се спре и стъпалата изскърцаха, когато те стъпиха на тях. Джимс погледна от горния край на стълбището и видя

отпечатъците от краката им на земята долу. Съдбата им беше решена, ако индианците дойдеха дотук, но понеже враговете им можеха да се качат само по тясната стълба, той реши, че в този случай всяка от двадесетте му стрели ще попадне в целта.

Тоанет влезе пред него в стаята горе. Тя отиде направо до приличащата на ламперия дъска, затегната с дървено клинче, и след миг двамата се взираха в плесенясалия здрач на огромна черна дупка под покрива, която семейство Люсан бе използвало като таванско помещение. Мишки се разтичаха насам-натам, когато първата от години насам светлина прониза мрака.

— Мадам Люсан ме доведе в тая стая след твоето сбиване с Пол — пошепна тя. — Аз захвърлих развалените си дрехи далече там вътре.

Дори когато диваците бяха тъй близо, гласът ѝ издаваше чувството и силата на спомените.

Джимс се обърна към тесния отвор, който Люсан беше оставил като прозорец и бойница за отбрана. Вчера... Пол Таш... Тоанет, малката принцеса с нейния костюм за езда и лъскавите къдрици... а сега само те двамата, самички, в стаята, където тя бе изпитвала такава страстна омраза към него! Той отиде при прозореца и Тоанет дойде до него. Никой не можеше да ги види, когато гледаха през правоъгълния прорез, който беше на сянка под стряхата. Слънцето не се беше издигнало достатъчно високо, за да устреми топлината си резултатно към побелялата земя. Поляната беше рай, който елфи и русалки бяха сътворили от елмазена слана, заобиколен от златни и бели дървета и лещаци, превърнати в статуи, изваяни от дантели жълти листенца. По-навътре в лоното на тази чистота и прелест индианците не навлязоха, а по неподвижността на воините Джимс заключи, че бяха излезли на поляната неочаквано. Десетина от тях стояха на открито, пред гъстаците, и десет чифта очи бяха приковани към изоставената къща с напрегнато и подозрително внимание. Въпреки това нито една ръка на безмълвните диваци не се помръдна към брадвичката, лъка или пушката.

Това накара Джимс да пошепне с надежда:

— Те виждат, че стопанството е изоставено, и ако не забележат никаква следа от нас, няма да дойдат по-наблизо. Виж, Тоанет! Има един бял между тях с нашийник на пленник на врата...

Думите му замряха при едно внезапно движение сред наблюдаващите, сякаш някаква команда ги бе съживила отново. Воинът отпред с три орлови пера в кичура коса излезе сам на поляната — висока злокобна фигура, без никакъв друг товар освен оръжие и съвсем малката пътна торба на индианеца, — великан, с бойните шарки в червено, черно и охра, на чийто колан висеше връзка скалпове, в които слънцето преливаше и играеше в променливи цветове при всяко движение. Тези страшни предмети, един от които беше женски с толкова дълга коса, че не можеше да отбегне погледа на двамата в къщата, изтръгнаха потресен вик от Тоанет, но дори в този миг тя благодари на бога, че косата беше светла като деня, а не искрящ тъмен облак, каквато бе на Катърин. Премаля ѝ и тя затвори очи, за да не вижда страшните трофеи, спечелени от война. Когато ги отвори пак, четиридесетина индианци, наредени един по един след водача, минаха на стотина стъпки от някогашния дом на Люсан и всеки от тях го поглеждаше крадешком на минаване. От доста колани блестяха на слънцето пресни скалпове и двама бели мъже и едно момче, с вързани ръце и каишки на пленници на гърлата вървяха в редицата. Да бяха минали малко по-вдясно, положително щяха да открият и нещо повече от запустение и призраци, защото Тоанет и Джимс виждаха от прозореца издайническите отпечатъци на обувките си по бялата слана в опасна близост с тясната права дيريا на неприятелите.

Чак след като дърветата от другата страна на поляната погълнаха и последния мохок, напрегнатият поглед на Тоанет се отмести към Джимс. Не се чу никакъв звук при преминаването на червенокожия бич, никакъв предпазлив глас, никакво тракане на дърво или стомана, никакво прашене на трошливо стъкло или бурени под четиридесет чифта обути с мокасини крака. Там, където следите им оставаха в тревата, човек би рекъл, че са минали трима души, а не четиридесет. И светът лежеше мъртъв зад тях. Гаргите не се върнаха на ливадата, а сойките бяха отлетели на по-безопасно разстояние. Кълвачът бе отишъл на по-далечен път. Дори в старата къща не се чуваше топуркане и писукане на мишки — нито звук освен буйното туптене на три сърца, две от тях човешки и едно животинско.

Едва тогава Джимс проговори:

— Кълна се, че имаше един бял, свободен бял мъж, сред тая нашарена тълпа и от колана му висеше дълга коса.

— Видях русата му глава и по-светлата кожа, но си помислих, че ме лъжат очите — отговори Тоанет.

— Англичанин — рече Джимс. — Платен убиец, от тия, за които ми е разправял вуйчо Хепсиба.

— И все пак... може да е бил французин.

Те стояха и се гледаха един друг в очите, тя — издънка от аристокрацията на стара Франция, той рожба на свободата в Новия свят, и ръцете ѝ бавно се издигнаха към неговото лице, а неговите лък и стрели паднаха на земята. За първи път тя вдигна устните си към него.

— Целуни ме, Джимз... и се помили с мен малко за да поблагодарим на бога за оказаната ни милост!

Тръпните ѝ устни се притиснаха за миг в неговите.

— Жал ми е за всичко на света — каза тя.

Част от нежността и красотата на момчешките години огряха лицето му, когато тя се освободи от прегръдката и той слезе по скърцащата стълба пред нея.

Не излязоха веднага, а застанаха до вратата долу, за да се послушат за някой звук и да видят дали нещо не мърда, докато Дран не сваляше очи от гората, заградила поляната. Слънцето се вдигна по-високо и пред унищожителната му топлина крехките строежи на сланата рухнаха, приказните градове и царства отстъпиха мястото си на по-безцветните завивки на есента. И чак тогава земята като че се върна към живот отново. Весело ято синигери се настани в храстите и краката на червена катеричка затопуркаха по покрива на къщата. Кълвачът се върна на предишното си дърво, зачука и задълба, за да стигне личинка. Дран се раздвижи и тежко въздъхна, сякаш започна отново да диша свободно, а когато гърлестата, кискаща се песен на червената катеричка отекна над главите им, Джимс отмести поглед от поляната.

— Отидоха си — каза той. — Но може да има някои изостанали, та по-безопасно ще е да не се показваме много скоро.

Беше им по-лесно да говорят след това, да приказват за смърт и разруха, като че те бяха станали по-малко ужасни с минаването на времето. Събитията се бяха трупали тъй бързо в техния живот, че им се струваше да са ги изживявали с дни и седмици, а не часове; съвсем спокойно, като за нещо далечно, Тоанет разказа на Джимс за

трагедията на имението Тонтъор. Майка ѝ, както той научи, заминала за Квебек два дни преди идването на индианците. Тоанет изказа благодарността си за това, но в гласа и не прозвуча много радост. Не можеше да си спомни живо и подробно всичко случило се, толкова внезапно и слисващо било то, като огнен поток, погълнал непрогледна нощ. Петер Любек бил с Дискау и младата му жена Елоиз дошла да живее при нея. Двете спели, когато диваците нападнали рано сутринта, и тя смяташе, че клането било почти свършило, преди те да се разсънили напълно... и преди да пукне пушка. После се чули гърмежи и гласът на баща ѝ, който кънтял в голямата къща. Те скочили от леглото, когато сеньорът влязъл и им казал да се облекат и да не излизат от стаята. Тя не знаела какво се е случило, докато не погледнала през прозореца, и тогава видяла, както ѝ се сторило, стотици голи диваци, които тичали насам-натам. Втурнала се подир баща си, но не го намерила. Когато се върнала в стаята си, Елоиз била изчезнала и Тоанет вече не я видяла. Чувала писъци и страхотни викове и като се облякла набързо, както ѝ заповядал баща ѝ, нарушила нареждането му и слязла долу да търси него и Елоиз. Предната част на къщата била пълна с пламъци и пушек, а когато се насочила към стаите на слугите, огън ѝ отрязал пътя и никой не отговарял на виковете ѝ. Именно тогава се сетила за мелницата, за която често чувала баща ѝ да казва, че е неуязвима за пожар и изстрели. Слязла в мазето и отишла през къс подземен ход в един външен ровник, направен от камъни и чимове, където държали плодове и зеленчуци през зимата. Скрила се в този изкоп, а след това събрала смелост да повдигне малко капака горе. Най-лошото сигурно било минало, защото видяла само няколко индианци и всичко наоколо горяло. Долитали крясъци от далечината, където диваците нападали домовете на земеделските стопани. Когато излязла от ровника, спънала се в трупа на стария Бабен, мелничаря, паднал с мускет в ръце. Тя взела мускета и отишла в мелницата, а след това не видяла вече индианец в сеньорията. Станало ѝ лошо и била в полусъзнание в стаичката в кулата. По-късно, когато погледнала през едно от тесните прозорчета, видяла да идват от юг четирима мъже. Била сигурна, че са бели, но не посмяла да се обади поради ужасната им външност. Приличали на чудовища и останали само за малко, да погледнат мъртвите. Сега, след като видяла белия воин сред индианците, била още по-сигурна, че те

са от бойния отряд и че е имала късмет, като останала скрита^[1]. Когато разбрала, че мускетът на Бабен бил пълен, съжелявала, че не го използвала да убие едни от кръвниците. Ето защо, като взела Джимс за някой изостанал от нападателите, гръмнала срещу него.

Би могло да се очаква, че ще го разкаже с вълнение, но тя го разказа спокойно, загледана през поляната. Това беше изложение на факти, неукрасени от патос или драматизъм, а Джимс не проговори известно време, след като тя свърши. После ѝ разправи за своето отиване до стопанството на Люсан, тичането си до дома и какво е намерил там. Заговори за Хепсиба.

— Трябва да е открил тия воители от племето мохок в другия край на долината и е запалил огън, което винаги ми е казвал да очаквам. След това се е опитал да стигне при нас, но те са го убили. Той не би позволил да го хванат жив.

— Може да е избягал — предположи с надежда Тоанет.

Джимс поклати глава.

— Щеше да дойде при нас. Умрял е.

В гласа му прозвуча същата безстрастна сигурност, с която тя бе говорила за баща си и Елоиз. Нямаше никаква вероятност вуйчо му да е жив. Той повтори това уверение и добави, че тяхното спасение било направо чудо. Но сега според него пътят им към приятели надолу по реката щял да бъде чист. Индианците едва ли били стигнали на много мили в тази посока, защото явно бързали да се върнат, преди барон Дискау да научи за присъствието им на френска територия и да прати войски да им прережат пътя. На Джимс не му идваше наум, че баронът и войниците му може да са разбити, както било точно в този час.

Той извади ябълки и две морави отгоре репи от торбичката с провизии, която носеше на колана си, и почнаха да се хранят, докато чакаха. Едва когато усети сока от плода в устата си, Джимс си даде сметка колко дълго не беше ял. Той накара Тоанет да яде и тя закуси с ябълката си явно без всякакво желание.

Междувременно младежът ѝ каза какво трябва да правят. Пътят им вървял първо през старата, градина и покрай обора, а след това няколко мили на запад, преди да могат без опасение да свърнат на север и пак на изток. Щяло да им се наложи да прекарат една нощ в гората, но бил сигурен, че ще може да ѝ нареди удобно местенце. Бил загрижен за леките ѝ обувки, които започвали да се разпадат, и по

някое време през деня щял да ги подсили с горнище като на мокасина, направено от неговите навуца. Тоанет не се тревожеше от мисълта за физически неудобства. С нов пламък в очите тя слушаше Джимс. Приятно беше той да мисли за нея по такъв уверен и решителен начин.

Джимс тръгна напред, а не до нея, когато потеглиха на път. В края на зашумената пътека стигнаха до гъстак от трънаци и храсти, порасъл около обора през изтеклите шест години, и Джимс се питаше дали Тоанет не мисли за един друг ден на същото това място. Той вървеше със стрела, сложена на лъка; изведнъж едно клонче се закачи в нея, тя се изплъзна от пръстите му и падна на земята. Джимс се наведе да я вдигне, когато изпълнен с ужас вик на Тоанет го накара да се изправи.

Само на осем-десет крачки от тях стоеше нашарен и полугол дивак, който бе имал намерението да се върне в изоставената къща. Той представляваше ужасяваща фигура и през няколкото минути докато се гледаха, Джимс позна в него белия ловец на скалпове, когото двамата с Тоанет бяха видели в редицата на индианците мохок. При това откритие в душата му проблесна облекчение, но когото го погледна пак, видя, че той е по-страшен от индианец, един от безмилостните кръвници, които гонят човешка коса зарад цената, определена за нея от собствените му сънародници. *Синеок индианец!* Колко често бе чувал вуйчо му да проклина такива като него! Зверове, по-жестоки от тигри, пуснати на воля демони, заплащани с английски пари и превърнали този лов и целия си живот в оргия от засади, убийства, изнасилване и опожаряване! Беше един от тях. Намазан с лой и шарки, но беше бял. Кичурът коса на обръснатата му глава бе рус, а очите малки и сини. Носеше пушка, нож и брадвичка, а от колана му висеше женска коса и с нея друг скали, който трябва да е бил взет от глава на дете.

Джимс видя тези неща толкова бързо, че ехото от писъка на Тоанет още не беше напълно заглъхнало, когато значението им му стана ясно. Дивакът имаше един миг предимство и когато Джимс посегна да извади стрела от колчана си, ловецът на скалпове вдигна пушка да стреля. Като видя безнадеждността на положението си, Джимс се втурна напред и хвърли безполезния си лък срещу врага. Това и ударът на тялото му дойдоха в момент, когато другият натисна спусъка на кремъклияката и при изстрела куршумът излетя от дулото

напосоки. Ловецът на скалпове бе видял само едно момче и момиче и в главата му се беше мярнала мисъл за лесна плячка. Сега усети отгоре си противник с неочаквана сила и ярост. В първите няколко минути на схватката никой от двамата не можа да извади нож или томахапка и целия насъбрал се в тялото и ума му бяс Джимс заудря неприятеля си и го хвана за хлъзгавата гуша, когато се строполиха заедно на земята. В последвалата борба храстите се зачупиха под тежестта им и те толкова бързо променяха положението си, душеха се и се извъртаха, като се мъчеха да не позволят едни на друг да докопа смъртоносно оръжие, че за известно време изпълнените с ужас очи на Тоанет почти не можеха да различат кой е единият и кой другият, а Дран ръмжеше по петите им с оголени бели зъби, в невъзможност да вземе участие схватката. После с мощно усилие ловецът на скалпове се освободи, скочи на крака и същевременно издърпа своята томахапка. Когато се приготви да използва оръжието си, Дран се хвърли да го захапне за гърло, тъпата страна на брадвичката го пресрещна във въздуха и се стовари с такава сила върху главата му, че кучето падна безжизнено и неподвижно на земята.

Тържествуващ вик се изтръгна от разкъравените устни на този Франкенщайн, който усещаше победата пред себе си, защото сега смяташе младежа, изправил се с брадвичка в ръка, за незначителна пречка между него и бледоликата хубост на момичето, което случаят бе тъй благосклонно изпречил на пътя му. Този вик, със своето коварство и привичност, почти с нищо не издаваше белия. Това бе един гърлен ликуващ възклик на човек, загубил чувство на дълг към своята кръв и народ, вик, изтръгнал се не толкова от разгорещеност и увлечение, колкото поради многообещаващата плячка, която преценяваше с погледа си.

Тоанет беше грабнала изпразнената пушка и стоеше до Джимс, готова да се сражава.

Джимс беше тъй близо, че лакътят му опираше в нея, и я тласна настрана така, че тя полетя през глава в храстите. Едновременно захвърли и брадвичката си в ловеца на скалпове, който бавно пристъпваше напред. Когато врагът се наведе, за да избегне летящото оръжие, Джимс грабна една от разпилените си на земята стрели и изтича при лъка. Тоанет видя какво стана след това. Видя стройната хубава снага на Джимс, изпъната като неговото оръжие на пътеката.

Видя нашареното с бои чудовище да се спуска срещу него. Чу как звучно издрънча тетивата и зърна сребрист проблясък — проблясък, който се впи в синеокия индианец от едната страна и излезе от другата, проблясък, който падна на земята двадесетина крачки по-нататък, една кървава и счупена стрела, завършила справедливото си дело.

Тогава Джимс се приближи и я прегърна.

[1] Тоанет вероятно греши. Тези четирима мъже без съмнение са били Черния ловец, Дейвид Рок, Питър Ганъси и Карабанак при епичния им поход срещу смъртта към имението Гронден, където били техните близки. Виж „Черния ловец“. — Б.а. ↑

XIV

Това, че изгърмяването на пушката ще да е стигнало до ушите на отряда от племето мохок, занимаваше ума на Джимс, докато успокояваше уплашената си другарка. В течение на няколко мига за нея бе трудно да повярва, че двубоят е свършил и че злодеят, който лежеше по гръб като огромен паяк, вече не е страшен за тях. Към нейното облекчение и вярата и в Джимс се прибави чувство на радост, когато видя, че Дран е жив. Кучето се беше довякло до краката на убития и мрачно го разглеждаше.

Джимс събра десетина стрели, останали здрави в битката. Сетне се подвоуми, като гледаше пушката на земята.

— Моят лък е по-хубав от това — реши той в отговор на въпроса в очите на Тоанет и хвърли пушката настрана. — Стрелата не вдига шум и аз имам повече вяра в нея.

Мъртвецът ги гледаше изцъклено, когато минаха. На пътя им лежеше стрелата, пронизала тялото му. Тоанет не можа да сдържи истеричното ридание, надигнало се в гърлото ѝ, но гледаше Джимс с изражение на такива почуда и обич, че той чуваше само неудържимото туптене в сърцето и мозъка си. Беше се бил за нея и победил! И на същото това място, където почти преди шест години не беше успял да надвие Пол Таш!

— Индианците са чули изстрела и ще се върнат — каза той — Този бял трябва да е намерил някаква наша следа и се е върнал да ни убие и да запази плячката за себе си. Боже господи, като си помисля...

Той гледаше косата на Тоанет, която се беше освободила от плитките.

— Трябва да бягаме! — каза той.

Отминаха обора и прекосиха изоставената нива отвъд; Дран вървеше подир тях.

— Има едно каменисто било на по-малко от миля оттук — окуражи я той. — Ако можем да го стигнем зная двайсетина места, където голата скала ще ги накара да загубят дирите ни.

— Ще го стигнем — пошепна Тоанет.

Той ѝ посочи пътя и я остави да върви пред него, а сам се обръщаше на всеки десетина крачки, за да погледне назад.

По хълмчето с широколистната гора, където Люсан и семейството му бяха събирали горивото си, Тоанет вървеше бързо, като грациозна нимфа, и дългата ѝ коса се развяваше около нея в слънчевия блясък така, че от време на време Джимс не виждаше нищо друго освен нейната красота; и когато се любуваше на нейната хубост, побиваха го тръпки. На сечището у тях Хепсиба му беше разказвал как и англичаните, и французите започнали да употребяват женската коса и как много господа и придворни контета ходели с блестящи къдрици, плякосани от ножа за скалпиране в грабителските и кръвопролитни оргии сред пустошта. При това невероятно избавление на Тоанет тази мисъл го потискаше със сковаващ страх.

Скоро изчерпаната ѝ издръжливост ги принуди да забавят крачки, а когато стигнаха каменистото нагорнище, което водеше към върха на билото, дъхът на Тоанет се изтръгваше с мъка от устата и за известно време и не можеше да продължи пътя. Лицето ѝ не издаваше телесната слабост. Бузите горяха. Очите бяха пълни с течен пламък, а стройната снага изглеждаше предизвикателно крехка. Тоанет гледаше в посоката, от която бяха дошли, без страх и почти с предизвикателство в погледа, с буйно вдигащи се гърди и ръка, протегната към Джимс.

Всяка от изминалите минути му се стори час.

След това се качиха на самото било.

Беше повече от било. Представляваше неравна плоска планина с накамарени скали, храсти и закърнели дървета, порасли, където се беше събрала пръст — един такъв непристъпен пущинак, че да се върви по-бързо от охлюв, бе физически невъзможно. Тук Джимс я поведе, като избираше места, където краката им нямаше да допират пръснати камъчета, трева или пръст, докато половин час бавен и труден ход не ги отдели от мястото, на което напуснаха долината. Билото се разшири и към едната страна се разстла в плато със скалиста почва, което изглеждаше без край. Тук беше по-гладко и се вървеше по-лесно; по-нататък, в южна посока, като дълга и тънка бозка от майчина гръд, се отклоняваше друго било, по-тясно от първото и още по-каменисто и отблъскващо на вид. Джимс избра този по-малко привлекателен път за бягство.

— Ако стигнат дотук, ще си помислят, че сме избрали по-широката и по-лесна местност — обясни той. — Можеш ли да издържиш още малко?

— От тичането ми премаля — каза Тоанет. — Сега съм силна като теб, Джимс. Но може ли да спрем да си сплета косата? Пречи ми и ми е горещо от нея, бих искала да ми я отрежеш!

— По-скоро ще си отрежа ръката — заяви Джимс. — Напред ще бъдем по-сигурни и ако почакаш, докато стигнем зад онази камара от скали ей там...

Изречението му остана недовършено. Иззад гърба им долетя вик. Не беше нито много висок, нито много близък, но неподвижният въздух го донесе до тях тъй ясен, че гърлото, което го издаде, можеше да не е на по-голямо разстояние от пушечен изстрел. Викът не беше свиреп, нито криеше в себе си заплахата, а съдържаше в себе си странна и почти музикална плавност. Джимс беше чувал Белите очи и Голямата котка да надават този вик, когато бяха ходили на лов заедно, насочили звука с шепите си така, че стигаше на половин миля. И той разбра значението му сега. Индианците от племето мохок бяха на билото. Един от тях се обаждаше на пръснатите си другари, за да съобщи, че е открил откъде са минали.

Джимс накара Тоанет да мине по-бързо през скалите.

— Намерили са наша дияра — обясни той. — Може да е някой белег от ноктите на Дран по канарите или драскотина от гвоздей на твоите обувки. Каквото, и да е, те знаят, че сме минали оттук, и есе още ще повярват, че сме отишли към равнината.

Тоанет схвана отчаяните му усилия да скрие от нея истинската близост на страшната опасност.

— Виждала съм индианци да се катерят по скали и ветровали. Те са като котки... а аз съм тъй бавна и тромава — каза тя — Ти можеш да се движиш по-бързо от кой да е индианец, Джимс. Скрый ме някъде между скалите и продължи сам. Сигурна съм, че няма да ми направят нищо, ако случайно ме открият.

Джимс, не отговори. Бяха стигнали до скалите, които беше забелязал преди няколко мига. Беше подобна на пирамида грамада, струпана през неолита от разиграли се исполини, очукана и разнебитена от вековете така, че склоновете ѝ бяха изпъстрени с дупки и цепнатини, а около тях се въргаляха разпадналите се останки от

незнайни времена. Ако изобщо можеха да се скрият някъде, то беше тук. Тази местност беше изпълнена с тъмни, подобни на пещери скривалища, а където канарите се сблъскваха и разбиваха една в друга, имаше потайни кътчета, в които телата им можеха да се скрият незабелязани. Тоанет схвана тези неща с дух, разведрен от облекчение и надежда. Тя погледна Джимс в лицето, когато той спря за миг, за да разгледа мястото около тях.

На десетина стъпки имаше три камъка настрана от другите. Бяха малки и невзрачни и сякаш се свиваха като прокудени пред навъсените си по-мощни съседи. Един от трите се беше разцепил така, че половината му беше плоча, образувала покрив за пролуката между другите два. Животно не би потърсило убежище там. Инстинктът и опитът биха го насочили към по-голямата купчина.

В очите на Джимс се прочете по-дълбоко вълнение, когато посочи тази пролука на Тоанет.

— Ще се скрием... ей там, вътре! — извика той. — Побързай, Тоанет! Това е гладка скала и няма да оставим никаква диря след себе си. Влез и задръж Дран при теб!

Той се залови да хвърля камъни около огромната купчина канари. Някои метна през нея така, че паднаха на отсатъшната страна, сетне запрати няколко към края на долината, всеки камък по-далеч от другия. Свърши с това, че изстреля една стрела, която се заби в откритото пространство в подножието на билото.

Тоанет го наблюдаваше с изумление и тревога, докато Джимс не ѝ заповяда с по-строг тон да се вмъкне бързо под камъните. Тя не чака повече и малко по малко пропълзя под канарите. Джимс забута Дран напред и с по-голямо затруднение извърши същия подвиг, след което се повъртяха и поизвиваха, докато намерят тъмна дупка и там можаха да се настанят и дори да седнат. Това беше голям късмет, какъвто Джимс не бе очаквал, и той радостно обясни на Тоанет какво значеше странното му поведение вън.

— Първо ще намерят захвърлените камъни и следите, които оставих, и ще ни търсят във всяка дупка и цепка на купчината — каза той. — Когато открият стрелата, надявам се да повярват, че сме избягали в гората. Ако стигнат чак тук, съмнявам се дали ще погледнат под тия камънаци, пък и да поседнат, не ще могат да ни видят, освен ако на някого от тях му хрумне да се вмъкне вътре.

Зачаках в мълчание и ударите на техните сърца напомнях звука на мънички тъпани в мрака на скривалището. Ивица светлина падаше през тясна пролука между канарите, но не достигаше до дупката, в която се криеха. Дран дълбоко въздъхна, за да се освободи от напрежението в тялото си. След това очите му се вторачиха в проблясъка светлина, но той лежеше безмълвен като самата смърт.

Тръпки побиха Тоанет, ала тя пошепна:

— Не ме е страх.

Усети Джимс да търси брадвичката си и го чу да я слага тихо на голата скала до себе си.

После самата скала като че издаде слаб звук, сякаш някой я беше почукал леко с тояга.

Този звук прерасна в други, меки и бързи, и Джимс разбра, че от всички страни около тях има обути с мокасини крака. Ниски гласове се смесиха с тупкащите стъпки. Сетне се чу по-силен глас и веднага последва внезапно раздвижване на невидими тела и буря от гърлени полугласни възклицания, дали израз на новоизникнало възбуждение. Тоанет разбра какво става на няколко крачки от тях. Индианците бяха намерили следите, оставени от Джимс, и претърсваха отвън и отвътре накамарените скали. Тя впери очи в пукнатината, през която идваше ивицата светлина; от време на време тази ивица се затъмняваше, когато някой минеше пред нея. Стъпките се приближаваха и отдалечаваха и те чуваха чаткане на камъни. Но след време всички гласове замряха и тъкмо това мълчание стана почти непоносимо за Тоанет. Виковете и крясъците бяха човешки и говореха за възможностите на смъртни същества. Докато движението до самата нея, свръхземно със сподавянето на всеки шум, беше движение на лишени от език създания, които, както тя си представяше, се мъчеха да ги подушат като гладни вълци. Тази стегнала ги опасност, която не можеха да видят, с която не можеха да се справят, така завладя мислите ѝ, че Тоанет зачака всеки миг да чуе как някаква призрачна твар се промъква в скривалището им или да види две пламтящи очи на едно равнище с нейните. Това бе чувство на ужас, а не на страх, и с него я обзе силно желание да извика и да уталожить напрежението си с крясък. Чу Джимс да ѝ шепне, но не можеше да долови думите му, както се бореше с онова, което смяташе за свое малодушие.

Той също се беше видял, кажи-речи в лапите на нещо, на което не можеше да се наложи. Това очакване продължи не повече от четвърт час, но на тях им се стори дълго като цял живот. После пак прозвучаха гласове, които се умножиха на брой и бяха по-възбудени, докато не ги заглуши до един викът, долетял от долината — някой от преследвачите бе открил стрелата.

Когато вдигна глава, Тоанет не чу признаци за други живи същества на билото освен самите тях. Дран дишаше дълбоко, като че дробовете му ей сега ще се спукат.

— Слава богу, те мислят, че сме слезли в долината? — каза Джимс.

Тоанет го докосна с предупреждаваща ръка и в същия миг той долови звука, който беше чула тя. Имаше някой до скалите! Повече от един човек... бяха двама! Гласовете им се чуваха ясно, макар и ниско, и те стояха толкова близо, че закриваха светлината през пролуката. За свое изумление Джимс чу език, на който Хепсиба Адамс го беше учил и който не беше на племето мохок. Диваците, чиито думи напругаше слух да чуе, бяха от племето сенека. Положително всичките, оставили следи на поляната на Люсан, бяха от племето мохок, с изключение на белите пленници и убития ловец на скалпове, обаче тези бяха от племето сенека. Това откритие го развълнува. Той мразеше индианците мохок, тези майстори на брадвичката, бича на южната граница, но сенека бяха също едно от шестте велики племена и той се боеше от тях два пъти повече, защото, ако индианците мохок бяха убийци, вълци на пустошта, сенека бяха нейните лисици и пантери, взети заедно. Едните бяха въплъщение на мрака и изненадата, другите — блестяща светкавица, която се появява и изчезва със смъртоносна бързина. Можеше да излъже един мохок, но сенека беше най-хитрият между индианците.

Джимс чувствуваше кръвта му да изстива, докато слушаше двамата. Единият спореше, че стрелата е военна хитрост и че бегълците са някъде наблизо; другият, чийто ум още се занимаваше с огромната камара канари, отхвърляше мисълта, че тя е била щателно претърсена и тръгна да намери някакво доказателство за подозренията си. Първият от двамата говорещи остана, но нито Тоанет, нито Джимс го чуваха да се помръдва. За известно време Тоанет бе обладана от мисълта, че дивакът е притиснал ухо до скалата и слуша как бият

техните сърца или че надзърта през тясната цепнатина и пронизва мрака на скривалището им със злорад поглед. Стори им се цяла вечност, преди нещо да се раздвижи пак пред скалата. Чу се стържене на метал, когато индианецът опря пушката си на камъка; стъпки се отдалечаваха, връщаха се, спираха пред отвора, през който Джимс, Тоанет и Дран се бяха вмъкнали под камъните. Момъкът сдържаше дъха си, за да може да долови и най-лекото нарушение на тишината.

Дивакът гледаше през входа на тяхното скривалище! Джимс си представяше война, съмнението и двоуменето му и беше тъй сигурен, че въображението не го лъже, сякаш между тях нямаше никаква преграда. Той чу сумтене. Индианецът сенека беше легнал по корем и надзърташе вътре, а сумтенето бе негодуванието против глупостта, която го е накарала да легне така. След миг щеше да стане и да си отиде. Но този миг мина. Един... два... три... десетина мига. Тоанет седеше като умряла, без да диша. Дран, усетил страшна опасност, усетил, че тя приближава, беше замръзнал като сфинкс. Смълчаването бе осезаемо, имаше физическа плътност, която притискаше телата им. То тежеше като смърт.

Най-после тишината се наруши тъй леко, че можеше да се дължи на едната плитка на Тоанет, която падна от рамото ѝ върху ръката на Джимс. Индианецът беше мушнал вътре главата си. Той се заслушваше... *душеше*... после запълзя напред коварно и предпазливо, като пор, подгонил плячка. Нямаше вече никакво съмнение. Той знаеше, че има нещо под скалите и с истинската смелост на сенека, с предчувствието, че ще спечели слава, дори да я плати със смъртта си, влизаше в дупката сам. Със същата философия беше отсъдил, че и да е подушил само някакво животно — лисица, млада мечка или тлъст язовец, — никой няма да му се смее за глупавия труд, който си е дал.

Сигурно беше по-едър от Джимс, защото започна да се движи с усилие. Тялото му стържеше стените на прохода. Брадвичката му подрънкваше по камъка, когато я побутваше малко по малко пред себе си. Не можеше вече да сдържа дъха си. Явно затрудненията при придвижването го убеждаваха, че надали се е полъгал по нещо по-опасно от някой космат и ноктест звяр.

Всичките инстинкти на Джимс стигнаха висшата точка на напрежение с приближаването на опасността, която щеше да се озове в обсега на ръцете му след един-два мига. Той се освободи лекичко от

прегръдката на Тоанет и подготви ръцете и тялото си за бързо смъртоносно движение. Очите им бяха посвикнали с тъмнината и Тоанет го виждаше как приляква напред и се готви за борба, която означаваше за тях живот или смърт. Изведнъж тя разбра, че няма да е борба. Когато се появи главата на сенека, Джимс ще я разбие. Виждаше брадвичката. Тя беше вдигната за удар. Нямахше да има вик, нито стон, само този ужасен потаен звук. Тя се вслушваше в бавното приближаване на обречения.

Сега той се движеше по-лесно. Отворът се разширяваше и сенека изсумтя в знак на одобрение. Имаше известен хумор в гърления смях, с който продължаваше да пълзи. Кучето и язовецът имат една и съща миризма. Един воин, с бойни шарки, с три пера в косата си, да пълзи зарад един язовец! Сигурно това беше неговата мисъл.

Перата се показаха първи, след това дългият черен кичур коса на скалпа, оскубаната без косми глава, двете рамена. Джимс вложи всичката си сила във вдигнатата брадвичка. Знаеше, че трябва да има само един-единствен удар — добре насочен в средата на черепа. Това щеше да свърши работата. Той почти затвори очи и брадвичката се сниши малко — завладяващо чувство на ужас от предстоящото забави удара му. Не беше просто убиване за самозащита — то беше убийство. Индианецът извъртя глава и погледна нагоре. Очите му бяха научени да му служат нощем и виждаше по-ясно от Джимс. Видя бялото лице, брадвичката, смъртта зад нея и зачака, превърнал се в камък. Гласът замря на устните му, свитото му тяло замръзна без движение в този миг на сливане и изумление, в който вероятно си беше дал сметка, че никаква сила на горските му богове не може да му помогне. Зениците на очите му мрачно горяха. Той спря да диша. С пълното съзнание за приближаващия край беше смаян, не ужасен. Лицето му с тънко изрязани черти не се дръпна от стоманата, готова да му пръсне черепа. Той само хлъцна от почуда, когато разбра в каква сигурна клопка се е хванал.

Още една секунда острието не падна и в тази секунда очите на Джимс и очите на дивака се срещнаха в продължителен поглед. Тогава брадвичката издрънча на каменния под и с чувство на отвращение пред онова, което малко остана да направи, Джимс стисна индианеца за гърлото. Момъкът имаше предимство и макар силното тяло на противника да се напрягаше и мъчеше да разхлаби душещите го

пръсти, положението му бе тъй безнадеждно, че след кратко време той се отпусна и загуби съзнание.

Приключението със сенека и двубоят (ако можеше да му се даде това почетно название) бяха свършили точно навреме за двойката, скрила се под камъните. Тръгналите по следите воители бяха се убедили, че стрелата е военна хитрост, целяща да ги забави, и започнаха да се стичат обратно на билото. Пет-шест души се събраха и поведоха оживен спор близо до скалите.

Долу в своя ъгъл Дран се мъчеше да разбере и да се подчини на дисциплината на господаря си. Години другарство и възпитаване бяха го научили да мълчи и да цепи мълчанието и макар да жадуваше да се нахвърли върху пропълзелия дивак и след това да участвува в борбата заедно с Джимс, не се беше помръднал от дебнешното положение, което зае от самото начало. Ако нервите на Тоанет не издържаха повече, то и нервите на Дран не бяха в по-добро състояние, когато индианците се върнаха на билото. Кръвта на стотина кръвожадни, войнствени поколения кипеше в тялото на кучето. Очите му бяха станали зелено-червени в мрака и се превърнаха в два синкави вира от пламък; беше озъбено; челюстите му тракаха от време на време като кастанети; сърцето му се пръскаше от наложеното бездействие и неподвижност. Сега виждаше пред себе си пак победа. Господарят му бе пак възтържествувал, когато индианците се върнаха и стълпиха около камъните. Ярост се надигна в душата му като всепоглъщащ поток. Мразеше идващата отвън миризма. Мразеше съществата, от които тя идваше. Без предупреждение набралото се чувство се отприщи в гневен вой на побеснял звяр. Ръцете на Тоанет и дланите на Джимс бяха безсилни да го спрат.

Индианецът на каменния под се пораздвижи.

Вън настъпи страшна тишина.

Тогава Дран разбра какво е направил и млъкна. Те по-скоро усетиха, отколкото чува меки стъпки да образуват около тях злокобен кръг.

Воинът на пода отвори очи. Ухото му беше притиснато до камъка и той долавяше стъпките, които едва ли се чуваха повече, отколкото листа, падащи на земята от високо дърво. Толкова близо до него, че би могъл да ги докосне, сенека виждаше жената с дългата коса и мъжа, който го беше душил, пребледнели и прегърнати. Той затвори очи и се

престори, че е в безсъзнание. Но пръстите му запълзяха по каменния под незабелязано като змия, докато напипаха брадвичката, изтървана от бледоликия.

XV

Двадесет минути след като Дран издаде скривалището им, Джимс и Тоанет стояха на слънце. Тайнствени неща се бяха случили през това време. Невидими ръце бяха издърпали воина изпод скалите. Сетне последва интервал, през който възбудата отстъпи мястото си на сериозен полугласен разговор вън. Тогава някой се обади на гърлест развален френски и им заповяда да излязат. Те се подчиниха, първо Джимс, после Тоанет и последен Дран със съкрушения вид на животно, което знае, че е в немилост.

Враговете, от чиито колани висяха скалпове, ги приеха по удивителен, неочакван начин. Това бяха между двадесет и тридесет индианци сенека, великолепно сложени, с ясни очи и слаби лица, повечето млади. Дори в този момент на уплаха Тоанет ги разглеждаше с възхищение. Приличаха на бегачи, готови за състезание. Не бяха нашарени, както онези от племето мохок, нито толкова голи. Загледани в младежа с неговия лък и момичето с разрошената блестяща коса, индианците отвърщаха на погледа им с учудване, в което не липсваше и одобрение. Сякаш просто не можеха да повярват, че тези двамата са ги излъгали така майсторски и отгоре на това хванали в плен едного от тях, но все пак признаваха този факт с погледи, в които се четяха сдържано желание да убиват и гняв.

Тази сдържаност като че се дължеше до голяма степен на застаналия пред тях млад дивак. По гърлото му личаха морави черти, сякаш го бяха давили с въже. Две от орловите пера в кичура коса на главата му бяха счупени, а едното му рамо кървеше, където кожата е била разкъсана от остро назъбена скала. Очите му гледаха пронизително като очите на птицата, от която бе взел перата, и той явно се ползуваше със значително влияние в бойния отряд, към който принадлежеше. До него стоеше много по-възрастен мъж с още по-мощна фигура и лице така изпъстрено с белези и рани, че имаше непроменено изражение на жестокост.

Тъкмо той говореше на по-младия на наречието сенека:

— Значи, това е момчето, което хвана смелия ми племенник в плен, та го спаси само гласът на кучето!

Младежът се навъси от подигравката в тона му.

— Той можеше да ме убие. А ме пощади.

— Това е младото еленче, комуто дължиш едно перо от косата си!

— Дълга му две: едното за самия него и едно за девойката, чието присъствие трябва да е спряло ръката му.

По-старият изсумтя.

— Той изглежда як и би могъл да издържи пътя с нас. Но момичето е като прекършено цвете, готово да падне на пътеката. То ще пречи на краката ни и ще направи пътя ни по-труден, а трябва да предпочетем голямата бързина. Използувай брадвичката си върху момичето, а момчето ще вземем с нас.

При тази заповед Джимс внезапно извика и лицата на диваците отново изразиха изумление, когато той заговори на техния език. Обучението на Хепсиба Адамс и другаруването с Белите очи и Голямата котка бяха го подготвили за този час. Езикът му се запъваше, някои от думите казваше извъртяно, имаше и празнини, които можеше да попълни само въображението, но той разказа историята си. Индианците слушаха с интерес, който увери Джимс, че не са били с отрядите, изклали неговите родители и близките на Тоанет. Той посочи момичето. Напомни как воините от племето мохок бяха унищожили баща му и майка му и всички близки на Тоанет; как двамата бяха побягнали заедно, как са се крили в старата къща и че с една стрела беше убил белия мъж, който е гръмнал с пушката. Той се молеше за Тоанет, както едно време беше чул Голямата котка да се моли за живота на едно окуцяло куче. Разголи гърдите си, също както индианчето беше разголило своите и поискало от баща си да го убие, преди да го лиши от дружбата на четириногия му приятел. Бронзов, раздърпан, с дългия лък в ръка, Джимс представляваше жива картина на смелост и красноречие, която Тоанет нямаше да забрави до живот. Тя се поизправи горделиво, усетила, че той се бори зарад нея. Стоеше права, вдигнала нагоре брадичка, загледала с безстрашен поглед вожда на бойния отряд.

С учтивостта, зарад която вече си беше спечелил име в историята на пограничните области, вождът Тиаога слушаше внимателно,

сглобяваше разказа там, където езиковите знания на Джимс не достигаха, а когато младежът свърши, изрече думи, които изпратиха двама от воините му бегом надолу от билото по посока на стопанството на Люсан. След това започна да задава въпроса, от които Джимс разбра, че тези сенека не бяха стигали до имота на Люсан, ама чули гърмежа и като търсили кой е стрелял, попаднали на следите им в широколистната гора на склона, на половин миля от изоставената къща. Когато заговори за племето мохок, грозното лице на Тиаога помрачня и в това изражение Джимс долови вековната омраза на сенека към това племе, макар и едните, и другите да принадлежаха към същия мощен съюз. Ала това, че Джимс и Тоанет бяха пострадали от тези източни съперници, като че ли беше дребно обстоятелство в тяхна полза.

Когато свърши краткия си разпит, Тиаога пак се обърна към младия мъж, застанал до него.

— Мисля, че момчето е голям лъжец и затова изпратих да проверят онова, което ни каза — рече той. — Ако не е пронизал със стрела тоя бледолик мохок, както ни разправя, той ще умре. Ако е казал истината по тоя въпрос, което ще докаже, че е казал истината и за всичко друго, може да дойде с нас и другарката му също, докато краката ѝ се уморят така, че ще се наложи смъртта да ѝ дари почивка. — След това заговори на Тоанет на развален френски, на който им беше викал под камъните: — Ако не можеш да вървиш с нас, ще те убием.

Тоанет започна да се приготвя за изпитанието и бързо сплете косата си на плитка. Джимс се доближи до нея и тя видя мъката на съмнението в очите му.

— Ще мога, Джимс — тихичко възкликна тя. — Знам какво им казваше ти и какво мислеха те и ще мога да го направя. Ще го направя! Ще остана жива... с теб. Толкова много те обичам, че нищо не може да ме умори, Джимз... дори и томаховките им!

Високият млад воин дойде при тях. Той поне беше един приятел между многото, които ги бяха наобиколили.

— Аз съм Шиндас — каза той. — Ние отиваме в далечен град... много далеч. Той е Ченуфзио. Има много път през гори, планини, блата отгук дотам. Аз съм твой приятел, защото ти се показва като брат и ми позволи да живея, и аз ти дължа две пера от моята коса. Донесох

твоята брадвичка изпод скалите, защото не исках да ме удариш и зарад това да те убият. Ти обичаш бялата девойка. Аз също обичам девойка.

Думите на този сенека не само обнадеждиха, но и поразиха Джимс. Тези диваци бяха от Ченуфзио, *Скрития град*, място, което дори смелият Хепсиба Адамс беше смятал за друг свят, цел, която бе мечтал да стигне някой ден, когато събере безразсъдна дързост. Скритият град! Сърцето и душата и тайнственото загадъчно убежище на племето сенека! Той се намираше на огромно разстояние, първо отвъд страната на онайдите, после на онондагите, а след това на каюгите. Земя, която граничеше с езерото Онтарио от едната страна и езерото Ери от друга, с Големите водопади, за които беше чувал, ревящи между двете. Вуйчо му беше казал веднъж: „Трябва да станеш як мъж, преди да можеш да отидеш дотам. Ето защо сенека, които стигат далеч, са най-добре сложените от всички двуноги твари“

Шиндас заговори пак:

— Тиаога, моят чичо, който е велик вожд, не е толкова лош, колкото изглежда. Един мохок го нарязал така в спор за една игра на топка, когато е бил момче. Но той ще удържи думата си. Ще убие малката кошута, която е с теб, ако краката откажат да ѝ служат.

Джимс погледна от приятеля си към Тоанет. Тя се беше приближила към свирепия стар воин и му се усмихваше в лицето с очи, в които светеше доверие, и му сочеше изпокъсаните си обувки. За миг Тиаога устоя на опита и за сближение със стоическо равнодушие. После погледът му се отмести към краката ѝ. Но той не прояви никакво намерение да подобри състоянието им, обърна ѝ гръб и даде заповед, по която на шията на Джимс веднага сложиха пленнически нашийник от еленска кожа и му взеха лъка.

И дългият невесел поход надолу в долината и отвъд през горите започна.

Нещо бе казано на Шиндас, когато се приготвиха за път, и щом двамата бегачи, изпратени в стопанството на Люсан, ги настигнаха и Тиаога спря с отряда си да чуе какво ще му разкажат, младият сенека даде на Джимс чифт мокасини, които извади от пътната си торба на колана. Джимс коленичи пред краката на Тоанет с тези груби и големи, но по-пригодни за пътуване обувки.

Двамата воини се бяха върнали със скалпа на белия и счупената стрела, която го беше убила. Те говореха възбудено и Тоанет можеше

да разбере по техните движения историята, която разказваха. Това бе картинно описание на отчаяната борба между техния пленник и бледоликия мохок. Те измерваха разликата в тяхното тегло и ръст. Единият от тях грабна захвърлената обувка на Тоанет и посочи тока и като още едно доказателство за истинността на думите на Джимс, а като заключителен довод сравниха счупената стрела със стрелите в колчана. Каменното лице на Тиаога леко промени изражението си и той загледа лъка на Джимс с нов интерес. Не беше никакъв необикновен лък и вождът пак изрази съмнение, че бял младеж би могъл да прониже с него от край до край тялото на един мъж. Той опъна тетивата, нагласи лъка и се обърна към Шиндас.

— Нека ни покаже какво може да направи, Счупено перо — каза той, като все още подмяташе на племенника, си за позора, сполетял бойния му кичур коса. — Ти, който си толкова горд с това умение, ще премериш сили с него.

Джимс беше се изправил, след като бе вързал прекалено големите мокасини на малките крачета на Тоанет и взе протегнатия му от Шиндас лък. Сетне праметна колчана през рамото си, та да има готови други стрели, и се заоглежда за цел. Тоанет видя бузите му да поруменяват и му се обади с гордост да го насърчи. Джимс не се боеше от това изпитание, защото дори вождът Лулата, който можеше да победи синовете си, беше по-бавен в грабването на стрели от колчана и изпращането им към целта като ято бързокрили птици. Посочи обгорял, шест стъпки висок пън на не по-малко от сто и петдесет крачки и изпрати стрела, която падна на двадесетина крачки от него. Премерил така разстоянието и намерил прицела, той изстреля още четири стрели, една след друга, толкова бързо, че първата сива рязка бе едва вдигнала облак черен въглищен прах от върха на пъна, когато последната стрела литна от тетивата. Две от стрелите се забиха в пъна, трета се счупи о камък в основата му, а четвъртата изсвири край него на половин човешки бой височина и една стъпка по-вдясно, в която посока духаше вятърът.

Тоанет възкликна радостно, заглеждана в несмутимото лице на вождя. Когато се озърна и погледна нея, а не този, който бе стрелял, вождът я видя да му се усмихва пак по такъв безстрашен и дружелюбен начин, като че вече го смяташе за свой приятел; тогава

той се обърна към Шиндас с изражение, което при други обстоятелства би могло да се сметне направо за предизвикателство за убийство.

— Няма защо да стреляш, Счупено перо! — възкликна вождът. — Ти си бит, преди да си започнал, и не бих искал да те видя опозорен още повече. От този младеж ще стане сенека, който ще надмине и теб. Той ще дойде с нас и в замяна на това, че ще стане наш брат, ще вземем девойката да запълни мястото на Сребърните крачета в моя вигвам. Погрижи се да му дадат скалпа, който е негов, та да може да има перо в бойния си кичур, когато пристигнем. — След това заговори на Джимс: — Чуваш ли? Прибери си стрелите и ги запази за враговете на сенека! — А сетне на Тоанет: — Ти си Сребърните крачета. Тя беше моя дъщеря. Тя е умряла.

Никакъв проблясък на чувство, никакво смекчаване на чертите, никакъв признак на дружелюбие не се мярна на лицето на вожда. Той се обърна и застана начело на отряда си, огромен сред своите воини, чудовищен наглед поради свирепостта на обезобразеното си лице и въпреки това с царствено достойнство в държането. Без да издадат нито звук, воините заеха местата си. Двама затичаха напред като хрътки, за да проверяват сигурността на пътя, двама останаха назад, за да пазят тила, и трети двама изчезнаха по един на всяка страна. Шиндас избърза да събере стрелите, а едни от младите воини, които бяха ходили на имота на Люсан, вързаха скалпа на белия за колана на Джимс въпреки неговите протести и отвращение.

И походът на запад продължи наново: наредени един след друг, безмълвни, безшумно стъпващи мъже с едно момиче по средата на редицата — момиче, чиято дълга черна плитка бляскаше в слънчевите лъчи, чиито бузи бяха пламнали и в чиито очи имаше нещо повече от дълбока трагедия и скръб, когато гледаше напред, към голямото приключение... и чуваше зад себе си потичването на едно куче и стъпките на любимия мъж.

XVI

Тоанет не се чудеше, че страхът ѝ се е стопил и терзанията поради загубата на баща ѝ се бяха уталожили. Чувствуваше се като човек, на когото събитията са се наложили като неизбежни и предопределени в борбата, отредена за Джимс и нея. Трябваше да поеме бремето на една битка вместо товара на скръбта и не я беше страх. Диваците вече не я плашеха, макар поне половината да носеха на коланите си малки обръчета от хикори или елша с опънати на тях неизсъхнали още трофеи от победите им по бойния път. Нещо във външния им вид започна да ѝ вдъхва доверие: гъвкавата грациозност на телата, жилавата якост на рамената, гордата и бдителна извивка на главите, животинската плавност, с която тичаха напред. *И Джимс беше като тези горски мъже!* Тъкмо тази дива красота и свобода беше обичала тя у него от самото начало и поради влиянието им върху нея се беше мъчила да принуди себе си да го намрази. Това, че е полагала такова усилие, и се струваше невъзможно сега, защото разбираше, че го обича от деня, когато така безмълвно беше пребледнял от оскърблението на Пол Таш там, край реката.

Тя се движеше леко с мокасините. Не беше чак толкова крехка, колкото я беше помислил Джимс, когато се мъчеше да не изостава от него с обувките си с високи токове. Стройната ѝ снага бе силна и гъвкава, погледът бърз, краката сигурни. Шиндас оставаше назад от човек на човек, за да провери дали всичко е наред, и очите му блестяха от удоволствие, когато преценяваше колко леко Тоанет следва воните пред нея. Той се приближаваше до Джимс и двамата си приказваха тихичко. Дори Дран като че ли се беше променил сега, след като стана част от тези, които подозираще и от които се беше страхувал цял живот. Шиндас хареса куцото животно и на два пъти отпуска кафява ръка върху главата му. Малко по малко Джимс чуваше чудни неща от устата на Шиндас и с нетърпение чакаше случай да разкаже на Тоанет за довереното му от младия воин.

На един страничен наблюдател минаването на отряда сенека не би говорило с нищо за мир и милост. Дори простотата на облеклото допринасяше за безпощадния им вид. Те не бяха нашарени с черна, червена и синя боя, както повечето диваци, поели пътеката на войната, кожата им не беше украсена и оставаше оцветена само от слънцето и вятъра. Не бяха голи и не носеха халки от пиринчен тел в ушите. Всеки носеше по два вързопа на кръста, в по-малкия от които имаше храна, а в по-големия одеяло от боброви кожи. Някои носеха лъкове от хикории и всички — пушки и брадвички. Не можеше да има съмнение, че това е отряд, грижливо подбран за дълга и опасна мисия, и също толкова сигурно бе, че я беше изпълнил с успех. Воините носеха двадесет и шест скалпа, което бе предостатъчно постижение. Осемнадесет от тях бяха от мъже, пет от жени и три от деца.

Начело на зловещата верига Тиаога вървеше дебнешком като пантера и на всеки остър завой Тоанет зърваше за миг лицето му, на което, изглежда, завинаги се бяха изписали злочестина и жестокост. Но видът на лицето му не действуваше на духа ѝ. Два пъти очите на Тиаога се спряха на нея през първите няколко мили от пътуването и два пъти тя му се усмихна, а веднъж му махна с ръка весело да го поздрави.

Не я беше страх, макар да не можеше да намери обяснение за чувството си на сигурност. Не само не изпитваше страх от Тиаога, но имаше и нещо, което харесваше у този човек, когото други биха гледали като чудовище. Беше уверена, че няма да я убие. Сподели убеждението си с Джимс, когато беше до нея. Но Шиндас му бе казал:

— Имам по-голяма надежда, защото тя върви леко и добре. Трябва да не изостава. Ако не сполучи, Тиаога ще я убие, при все че я е избрал да заеме мястото на Сребърните крачета.

Индианците бяха на път от зори и на пладне спряха да се нахранят за първи път през деня. Това бе проста закуска на здраво племе, което никога не преяждаше освен при случайни пиршества и което приписваше издръжливостта си на този факт. „Тези мои воители, които ядат много, ще воюват малко“ — беше предупреждението на родоначалника Сеяча на царевица до могъщия му народ и векове наред природата бе нагаждала индианския стомах към изтощаващите изисквания на живот, в който трезвостта в храненето представляваше великият закон на съществуването^[1]. От торбичката си за храна всеки

воин напълни едната си шепа с грубо счукано царевично брашно, смесено с брашно от грах и сушени боровинки за вкус, и бавно изяде всичко това до последната трохичка. Тоанет, в чийто дом в пограничните области бяха познати лакомствата на цивилизацията, откакто се помнеше, бе трогната от тази оскъдна закуска на войните и предложи на Шиндас една от двете ябълки, които Джимс бе оставил в скута ѝ. Шиндас каза нещо на Джимс и той преведе думите му:

— Шиндас ти благодари, Тоанет, но казва, че ако яде повече, няма да може да върви леко.

Тоанет скри от Джимс факта, че започва да се изморява и че остри болки като от игла пронизват пресилените мускули на краката ѝ. Тя изяде една ябълка и половин ряпа и в чаша от брезова кора Джимс ѝ донесе вода от студения поток, край който бяха спрели.

След като Шиндас се отдалечи, той ѝ разказа за очакващото ги изумително приключение. Отивали в Ченуфзио, който бил според Шиндас триста мили на запад птичи полет. Премълча страховете си за нея, като ѝ разказваше. Ченуфзио бил загадката на пустошта, Скритият град, където индианците сенека от поколения насам отвеждали белите пленници. Една от мечтите на вуйчо му Хепсиба била да стигне там и два пъти не сполучвал. Но вуйчо му знаел какво е това селище и те си приказвали за него с часове. Много бели деца трябва да са отрасвали там сред диваците и ставали самите те диваци. Някои ден губернаторите на колониите щели да изпратят войска, за да ги освободи. Една от неговите надежди била да посети този варварски град и сега му се виждало просто невероятно, че това наистина щяло да стане. После заговори за щастливите обстоятелства, които ги спасили. Една бяла жена била доведена като пленница в Ченуфзио, когато Шиндас бил момче. Тя опазила бебето си по целия път през горите и тъкмо това бебе станало сега прекрасна девойка, била любимата на Шиндас. Подтикнат от тази любов, Шиндас се застъпил за тях при скалите и молил вуйчо си да им пощади живота. Дъщерята на Тиаога, момиче на годините на Тоанет, преди шест месеца се удавила, като плувала в дълбок вир: вождът, чиято жена била умряла и който нямал други деца, боготворял Сребърните крачета и пощадил живота на Тоанет с намерение да ѝ даде мястото на Сребърните крачета в неговия вигвам.

Джимс я увери, че това значело сигурност за тях двамата.

Той не ѝ каза по-безрадостните новини, които бе научил — че е имало голямо клане на французи, оглавявано от барон Дискау и че южната граница била в ръцете на сър Уилям Джонсън и ордите негови диваци.

Нито ѝ каза, че поради спречкване с отряд от племето мохок, трима души от които паднали убити в саморазправа, Тиаога искал да стигне твърдината на сенека за шест денонощия.

Джимс се бореше със съмнения, когато походът продължи, понеже виждаше ожесточението, натежало в гърдите на воините Хепсиба Адамс му беше отворил очите за истината и той знаеше, че тези мъже не дължат нищо на хората от неговата раса освен загуби и позор. Много пъти беше мислил, че ако съдбата му бе отредила да бъде един от тях, и той щеше да мрази със същата неумолима омраза. Свободата и гордостта, техни изконни права в ширните им владения, не бяха вече основни начала на съществуването им. Техните войни не бяха вече войни, от които се раждат горски богове и епопеи на незабравим героизъм. Звездата им залязваше и с нейния залез белият човек ги бе превърнал в обикновени кръвници; станали такива, за тях вече нямаше никаква разлика дали колят неприятели или онези, които се представят за приятели, стига кожата им да е бяла. Така благородството, което Тоанет съзираше у хората, хванали ги в плен, беше отровено за Джимс от онова, което се криеше в техните сърца. Най-голямата от всички омрази не е омразата на човек към човека, а омразата на раса към раса и той знаеше, че една дума на Тиаога можеше да превърне хората около него в зверове. Най-много го беше страх от Тиаога, защото Шиндас му беше казал, че бащата на вождя е бил убит от бял, а син му — от английски мохок.

Каквато и да им беше съдбата, тя щеше да се реши този ден. Той беше сигурен, че Тоанет не ще може да издържи още дълго на този ход, и събираше сили за момента, когато вождът на сенека ще се види принуден да вземе решение. Това, че Тиаога я бе обявил за своя дъщеря, му даваше известни надежди, но ако Тоанет се окажеше твърде крехка и бъдеше осъдена на смърт, Джимс беше твърдо решил тя да не умре сама.

Шиндас, чието място в редицата беше току зад чичо му, имаше много доказателства, че Тиаога размишлява върху дилемата, пред която го бе изправило присъствието на момичето, и този въпрос

занимаваше неговия ум не по-малко, отколкото ума на Джимс. Когато имаше възможност да заговори на Тиаога, без да бъде чул, той хитро подчертаваше нежността и красотата на пленничката и приликата ѝ със Сребърните крачета. С изкусно лукавство рисуваше картината как самотният вигвам на чичо му ще се оживи отново от щастие и смях и не млъкна, докато вождът не му заповяда да си държи езика. Не дълго след това воините забелязаха Тиаога да понакуцва. Признаците за този недъг започнаха да се засилват, докато, вбесен от слабостта си, той заби своята бравичка до дръжката в едно дърво и спря да стегне навехнатия глезен с парче еленска кожа. На Шиндас му се стори, че нещо липсва в гнева на този човек, изпитал всички болки, каквито може да понесе човешката плът, но все пак не беше съвсем сигурен и помогна на Тиаога да превърже болната става. След това тръгнаха побавно. Ходът им ставаше все по-бавен с приближаването на вечерта, сякаш някаква висша сила се беше застъпила за Тоанет. Безполезно беше да се прикрива нейното състояние. Силите ѝ бяха изчерпани, тялото я болеше, като че я бяха били. Още една миля и щеше да се строполи на земята доволна, че е дошъл краят на мъките ѝ. Но съдбата и недъгът на Тиаога се намесиха, за да я спасят. Стигнаха най-сетне до равнина, обрасла с широколистна гора, където гнездяха гълъби. Тъкмо това гнездилище, където хиляди птици щяха да дойдат по залез, накара стария сенека да спре отново. Воините му не се съмняваха, че го боли, но бяха озадачени защо го показва.

Той заговори на Шиндас:

— Отдавна не сме яли месо, Счупено перо. След няколко часа тука ще има колкото щещ. Ще си хапнем хубаво, а след това ще спим и няма да тръгваме до сутринта.

Тогава Шиндас разбра истината, но изражението му не се промени.

Скоро му се удаде случай да говори с Джимс.

— За първи път открих, че чичо ми е голям лъжец — каза той. — Глезенът му е здрав като моя. Само зарад малката кошута се е престорил, че го боли и спира тук за месо. Тя е в безопасност. Няма да я убие.

Когато Джимс преведе тези думи, Тоанет обори глава и тихичко заплака. Тиаога я видя. Свила се на земята, прегърнатата от ръката на Джимс, тя приличаше на Сребърните крачета, чието прекрасно тяло

бяха донесли от вира с дългата черна плитка, увиснала на рамото. Никой не разбра с каква болка в сърцето Тиаога се запъти към Тоанет. Воините, широко отворили очи, забелязаха, че той не куца и в държането му имаше някакво свирепо пренебрежение към онова, което можеха да си помислят. Спря прел момичето и хвърли одеялото си от боброви кожи в краката ѝ. През сълзи Тоанет вдигна очи и пак се усмихна, когато странна благост се мярна на страшното лице. Тя вдигна ръка, сякаш този, който стоеше там, беше Джимс или баща ѝ. Но Тиаога като че не забеляза движението ѝ. Загледа девойката втренчено, както би гледал призрак, и каза:

— Шиндас е прав. Душата на Сой Ян Макуън се е преселила в теб!

Сой Ян Макуън беше Сребърните крачета.

Тиаога се извърна и воините разбраха, че решението му е взето. Нямаше вече да бързат към Скрития град.

На легло, направено от бобровото одеяло и няколко поръча вейки от балсамово дърво, които Джимс донесе от рекичката, Тоанет почиваше, докато индианците се подготвяха за вечерното пиршество. Тя оправи и сплете наново косата си, докато ги наблюдаваше, и макар всяка костичка в тялото ѝ като да тръпнеше от своя отделна болка, изпита чувството на пълно отпускане да я обзема за първи път след трагедията в имението Тонтъор. Нямаше желание да спи — искаше ѝ се само да си почива, без да помръдне, и по този начин да се възстанови напълно от наложеното ѝ напрежение. Нещо в движенията на младите воители усилваше душевното ѝ спокойствие. Те приличаха на жени, които се занимават с домашната си работа, и се готвяха да запалят пет-шест малки огъня от сухо, недаващо пушек дърво; режиха и белеха кората на безбройни пръчици, големи колкото стрели, на които щяха да набучат и пекат гълъбите; правеха съдове от дървесна кора; носеха камъни, които щяха да нажежават за варене и печене на дивни артишоци и корени от жълти водни лилии, смееха се и си приказваха с нисък глас, докато в ума ѝ избледня мисълта, че са злодеи, чиито ръце са окървавени от скорошно клане. Този душевен покой, дошъл да смекчи околната ѝ среда, я обгърна така неусетно, че

дойде миг, когато несъзнателно затвори очи, окончателно победена от настъпилото изтощение.

Станът на индианците бе на известно разстояние от гнездилището на гълъбите, поради носещата се оттам неприятна миризма, но то добре се виждаше и Джимс можеше да наблюдава птиците как пристигат преди залез-слънце. Първо идваха на малки ята, но те ставаха, все по-големи с настъпването на вечерта, докато гъмжащите крила над гнездилището образуваха люшкащ се облак от около половин квадратна миля. Едва когато съвсем се стъмни, десетина индианци тръгнаха на лов, едни с факли от смолисто дърво, още незапалени, а други с дълги пръти, с които да свалят птиците от долните клони на дърветата. На Джимс не му заповядаха да тръгне и той с облекчение изпрати с поглед последните ловци. По-късно видя движещи се огнени езици да бляскат в гората и както му се стори, след по-малко от половин час диваците се върнаха с пернатата си плячка. Гълъбите, пометени насън от клоните, бяха струпани накуп в кръга от шестте малки огъня.

Дран след падането им в плен по доста положителен начин се беше ориентирал към Тоанет, като не само раздели верността си към Джимс, но и отдели значително по-голяма част от нея на девойката. Не би било разумно да се приеме, че по-голямата ѝ крехкост и зависимостта ѝ от враговете, които ги заобикаляха от всички страни, бяха по едни или друг начин причина за тази промяна в държането му, но това, че промяната бе станала и се съпровождаше от крайна преданост, бе очевидно и за двамата. Дран лежеше до нея, докато тя спеше, и наблюдаваше с неуморни очи какво правят диваците около огньовете. Той не се помръдна, когато благоуханието на печено месо стигна до ноздрите му, макар да беше дълго постил и стомахът му да беше празен. Чак когато се върна от един от огньовете с пръчка, на която бяха набучени десетина опечени гълъба, Джимс успя да накара кучето да се дръпне малко от мястото си, за да може да яде.

Джимс не събуди Тоанет, но след като свърши вечерята си, опече още десетина гълъба така, че станаха кафяви като кестени, и ги прибра настрана заедно с печен корен от лилия и няколко артишока.

Цели два часа продължи печенето, а когато свърши и нощният лов бе приготвен за използване в бъдеще, воините на Тиаога се завиха с одеялата си и легнаха да спят. Джимс беше изумен, че мъже, които се

отдаваха до такава крайност на всякакви физически напрежения, можеха да си налагат такава въздържание в удоволствието на храненето. Струваше му се, че Тиаога почти не беше ял, докато той — със своя стомах, научен от чревоугодническите навици на културата и образованието — видя сметката на шест от тези крехки птички.

Станът скоро потъна в тишина и Джимс дълго седя и размишлява за промените, настъпили в живота му само в две денонощия. Нито една искрица не бе оставена в огнищата от предпазливите индианци, но той можеше да види лицето на другарката си, почиващо върху ръката ѝ. Радваше се, че тя спи, защото това биха часовете, когато времето сякаш се скъсяваше и го притискаше мъка. Това, че всичко бе унищожено и че единствено те бяха останали от всички, които тъй неотдавна представляваха техният свят, изглеждаше чудовищно преувеличение на истината. Тоанет, която тихо спеше, му наложи действителността и от света на терзаещите видения той се върна при нея, закопнял да я притисне силно в прегръдката си. Лицето ѝ беше детски прекрасно в блясъка на звездите. Косата падаше на бледото чело и на гърлото в смолисточерна рамка, която подчертаваше прелестната белота на кожата. Умората бе толкова голяма, че мрачни сънища не тревожеха покоя на подсъзнанието ѝ. Духът на този мир, обгърнал нея, обзе и Джимс и със задълбочаването на тишината той се почувствува безкрайно завладян от нея. Когато нощта бе наполовина отминала, той си направи възглаве от балсамови вейки, но преди да заспи, притегли леко ръката на Тоанет и притисна устни до нея. След това Дран продължи да пази сенките и догарящите звезди.

Зора, нов ден и пак нощ. Едни след други те идваха и си отиваха през похода на Тиаога през западната пустош. Нямахше вече бързане. При първата зора в стана на сенека Тоанет отвори очи и видя висока тъмна фигура, изправила се над нея. Беше Тиаога. Той видя ръката ѝ върху устните на спящия младеж. Тя вдигна към него блеснали като звезди очи. Тиаога изсумтя и се извърна. След това опекунството му бе опекунство на ястреб над малките му, въпреки че не го показваше често и рядко изказваше свои желання или мисли освен в полугласни кратки думи на Шиндас. Беше мълчалив и затворен, сякаш вечно се бореше с демони в душата си. Пътуването не беше вече невъзможно за

Тоанет. Когато започваше да отпада, те спираха на стан, а когато се събудеше, походът продължаваше. Тиаога я наричаше Сой Ян Макуън и воините я гледаха с по-доброжелателни погледи. С течение на дните, когато се увериха в смелостта ѝ, сърцата им се отвориха за нея и от време на време в погледите им прозираше възхищение и благодост, каквито никога не се четяха в очите на Тиаога.

Тези дни служеха също за мост, но който Джимс и Тоанет минаваха към бъдеще, което принадлежеше само на тях, и болката от понесената загуба се смекчи от тези по-нови положения, толкова жизненоважни за тях. Светът, който бяха познавали, е бил сграда, която се срути в развалини около тях — съсипии, от които започваше да изниква ново съществуване. С навлизането в самото сърце на пустошта това чувство се превърна в спойка, която нищо не можеше да разруши. Където и да отиде, каквото и да се случеше, те щяха да принадлежат един на друг, защото смъртта можеше да раздели, но не и да унищожи.

На четиринадесетия ден Тиаога изпрати напред вестител. Тази вечер той седна на земята до Тоанет и Джимс преведе думите му. Вождът пушеше сухи листа от шмак в дълга лула и току спираше да заговори с глас, който звучеше понякога като ръмжене на звяр. На другия ден те щели да стигнат в Скрития град и неговото племе щяло да ги очаква. Щяло да има големи празненства, понеже се връщали с толкова много скалпове и без да загубят нито един човек. Щели да честуват нея и Джимс, да ги приемат като плът от плътта си и кръв от кръвта си. Тоанет щяла да живее като негова дъщеря. Сърцето на Сребърните крачета щяло да бие в нейните гърди. Духът на Сребърните крачета щял да оживее в нейните песни. Тя щяла да принадлежи на горите... завинаги. Нейните деца и децата на нейните деца щели да принадлежат на горите. Тази била вестта, която изпратил пред себе си в Ченуфзио. *Тиаога се завръща с дъщеря си.*

Твоите деца и децата на твоите деца...

Тази нощ Тоанет лежеше взряна в небето с безсънни очи.

[1] Индианците не са били чревоугодници, както толкова много белетристи и небрежни историци са ни накарали да повярваме. Грижливи проучвания показват, че преди да бъдат докарани до израждане от белите, те са били хора, от чиято въздържаност

съвременната цивилизация би могла да извади много поуки. Интересно е да се отбележи, че са били главно вегетарианци, чиято храна за дълги периоди се е състояла изключително от плодове, ядки, корени и родитбата от собствените им ниви. — Б.а. ↑

XVII

Ченуфзио, Скритият град на племето сенека, беше разположен на река Малка Сеника, седемдесет мили от езерото Онтарио. По този воден път жителите можеха да се оставят течението да ги отнесе до брега на езерото или да достигнат със своите кану на юг почти до река Охайо, която над Форт Пит се казваше Алигейни. Четири пътя излизаха от града през гъстаците на пустошта. Това бяха една стъпка широки пътеки, които са били използвани от много поколения индианци и на места бяха станали тъй дълбоки, че им бе съдено да останат цял век, след като племето, чиито обути с мокасина крака ги бе отъпкало, беше спряло да съществува. Едната пътека водеше до Реката на големите водопади или Ниагара, друга до страната Охайо и оловните залежи на Пенсилвания, трета на север към езерото Онтарио и четвърта стотици мили на изток, към ловните места за скалпове на белите отвъд пределите на племената каюга, онондага и онайда — пътят, по който се връщаше бойният отряд на Тиаога. Колкото и да е странно, но нямаше път по посока на езерото Ери, източният бряг на което надали беше по-далеч от пясъчните брегове на езерото Онтарио. Ловци и воители проникваха през блатата и горите до Мисоу Кичекуми или Голямото море, но по една или друга причина не проправяха общ път.

Пазен като скъпоценен камък от всички страни, не само по име, а и действително скрит град, Ченуфзио бе едно от най-големите между странните обществени средища на индианците, където те отвеждаха пленници с бяла кожа, за да бъдат осиновени от тези, които са ги хванали в плен. Че такива места съществуваха, беше факт, който едва напоследък бе станал общоизвестен както в английските, така и във френските колонии. Но чак в 1764 година полковник Бокуит освободи „бялото“ население на първото от тези тайнствени селища и тогава избавлението, което донесе, се оказа в крайна сметка много по-малко щастие, отколкото трагедия, защото животът и родствените връзки, нарушени от името и по искане на Колониите, стигаха с корените си до

три-четири поколения назад. Наред с оковите се разбиваха сърца и семейства.

Ченуфзио беше своеобразен Рим на обширни владения в онзи период от историята си, когато Джимс и Тоанет пристигнаха с Тиаога и воините му. Там имаше триста души и цялата му бойна сила наброяваше шестдесет мъже. Той се гушеше в края на голяма ливада, заградена от реката в подковообразна извивка, и в центъра му се намираше укрепена с ограда от колове твърдина с дълги вигвами, складове, колиби и шатри, достатъчни за цялото население по време на нужда. На един хвърлей със стрела от портата на оградата започваше гора от величествени дъбове и не в укрепеното място, а под тези вековни дървета хората предпочитаха да живеят през пролетта, лятото и есента, а съковитите клони на гората образуваха подобен на катедрала свод над жилищата им. На половин миля от гората се проточваше възвишение през вътрешния отвор на подковата, очертана от реката, и между това възвишение и потока бяха нивите и овощните градини, обработвани от диваците. Индианците сенека имаха лозя и чудесни градини с ябълки, череши и сливи, а отглеждаха на доста широка нога и тютюн и картофи. Нивите бяха грижливо подредени около Ченуфзио и обгръщаха около двеста акра. Половината от тази площ бе отделена за производството на няколко сорта царевица. По царевичните ниви и по същите възвишения растяха разни видове тикви и боб и навсякъде имаше нискорасъл слънчоглед, отглеждан зарад маслото, извличано от семето.

Когато сезонът беше добър, Ченуфзио живееше спокойно през дългите зимни месеци. Хамбарите бяха пълни, големи количества сушени плодове затрупваха складовете, а в подземни зимници имаше ябълки, тикви и картофи. Когато сезонът беше лош, Ченуфзио стягаше здраво колана си за пет месеца от годината. Три от тези пет месеца той гладуваше.

Тази година сезонът беше лош. Пролетни застудявания бяха погубили подранилата растителност, а пъпките на ябълките и сливите бяха почернели. Царевицата беше толкова слаба, че след като мина времето на печената царевица, остана само толкова зърно, колкото за сеитбата на другата пролет, а бобът и картофите бяха пострадали така, че оцеля по-малко от една трета от реколтата. В горите и мочурите, по равнините, както и за нивите това беше „черна година“. Повечето от

ореховите дървета не дадоха плод, дивият ориз беше изкласил слабо, от времето на ягодите до узряването на дребните сини сливи бе имало малко плодове за бране. Поради всичко това жителите на Ченуфзио се готвеха „да се пръснат“ с настъпването на първите студени есенни нощи.

„Пръсването“ беше трагично събитие в живота на индианския град. То означаваше намаляване на дажбите, а след това, както бе случаят с Ченуфзио, разпръскване на триста души мъже, жени и деца по цялата огромна пустош в групички, рядко по-големи от едно семейство, всяка от тях да се мъчи сама да свърже двата края до следващата пролет. Всяко семейство си намираще отделно ловище, но това не значеше, че всичките му членове ще бъдат заедно. Ако в някое семейство имаше двама ловци, вождът на града изпращаше единия да придружи група с по-малък късмет, съставена от старци или вдовици с деца, и той носеше отговорност за тяхното благополучие, като да бяха негова собствена кръв и плът. Това беше война срещу глада. Когато битката свършеше и пак настъпеше пролет, жителите се събираха наново и продължаваха живота си в селището.

Обикновено разпръскването се предшествуваше от мрачно настроение. Когато то дойдеше, приятели и сродници се разделяха за дълги месеци. В периода на раздялата винаги имаше смъртни случаи. Влюбени трябваше да се разделят. Баща напускаше сина си. Майка виждаше как вземат дъщеря ѝ за член на семейство, което ще може по-добре да се грижи за нея, отколкото нейното. Болните и немощните оставаха в селището с достатъчно храна за през зимата.

Но жителите на Ченуфзио не проявиха мрачност в деня, когато Тиаога и победният му отряд трябваше да пристигнат от изток. Те се събудиха в зори със сърца, от които радостта бе прогонила мъката, потискала ги навярно преди. Половината от техните мъже се връщаха, и то с победа. Вестителят на Тиаога бе донесъл новината, че нито един човек не е бил загубен при нахлуването в земята на техните неприятели. Това беше необичайно и вдъхна нова смелост в сърцата на онези, видели годината да се обръща против тях. Завръщането на Тиаога с бойни трофеи бе поличба, която съвсем омаловажаваше празните зимници и хамбари.

Като един от тези трофеи, те бяха узнали, Тиаога водеше дъщеря да заеме мястото на Сребърните крачета.

Това ги убеждаваше, че щастието ще им се усмихне отново. Бяха обичали Сой Ян Макуън. С нейната смърт настъпиха лошите времена. Сега духовете щяха да им дарят лека зима, а следващата година земята ще нацъфти с благодат.

Ченуфзио се готвеше за угощение. Имаше още достатъчно земни блага и запаси от кочани късна зелена царевица, запазена за този случай. Всички тъпани в селището бяха опънати сутринта в деня, когато очакваха пристигането на Тиаога, и никой не помисляше за работа или някакво задължение извън тържеството. Накладоха огньовете под огромните дъбове и част от удоволствието за момчетата и момчетата беше да събират гориво. Децата имаха малки тамтамчета и непрекъснато ги биеха, бяха уредени игри и надбягвания и имаше много смях, добродушни закачки и диви кръсъци — възрастните също се превърнаха в деца. По-спокойните между възрастните, както и между децата, бяха с бяла кожа. В Ченуфзио те наброяваха двадесет души. Човек едва ли би ги различил като чужди на племето освен по цвета на кожата и малко по-особеното облекло. Те нямаха вид на пленници и макар в държането им да се долавяше очакване, чувствата им бяха по-сдържани от чувствата на хората с бронзова кожа. Сред тях имаше жени, които носеха на ръце деца, родени от съпрузи индианци. Имаше бели девойки, живели в Ченуфзио от кърмачета, чиито очи кротко бляскаха в очакване на младите воители, пленили техните сърца. Имаше, някои, чиято по-тъмна кожа бе наследство от второ или трето поколение, и неколцина, в чиито очи още се мяркаха сенките на скръб и копнежи. Спомените за родния дом и обичните близки нямаше никога да ги напуснат.

Такива бяха хората и такъв бе градът, които чакаха през слънчевия есенен ден пристигането на Тиаога и пленниците му.

Последният ден бе дълъг за Тоанет. Беше започнал в зори и при все че Тиаога спираше хората си от време на време, за да й даде възможност да си почине, не свърши със здрачаването. Мракът се съгъсти, преди да стигнат равнина, в далечния край на която имаше хълм. Зад този хълм беше Ченуфзио. Те виждаха отблясъка на голям огън да озарява небето.

Тоанет забрави преумората си, когато видя този знак, обещаващ края на пътуването. Тя забеляза, че някой взе от Джимс скалпа на убития от него човек, който той се беше мъчил да скрие от очите ѝ под парче еленска кожа. После видя всички скалпове, спечелени от воините, закачени като провесени риби на тънък прът, който двама мъже носеха на раменете си, и косата на един от тези скалпове стигаше почти до земята. С носачите на скалповете начело стигнаха възвишението в края на равнината и видяха долу долината на Ченуфзио.

На една миля от тях в голямата дъбова гора край реката горяха двадесетина огъня, но напред — въпреки огньовете — цареше всепоглъщаща тишина. Тоанет стоеше близо до Джимс и не беше изкачването на хълма, което караше сърцето ѝ да бие тъй лудо. Някакъв дух като че ли ѝ шепнеше от това странно и величествено безмълвие. Дух на живота и същевременно на смъртта. Това бе безмълвие, изпълнено с туптене на сърца, сдържане на хора, взирание на очи, които тя не можеше да види. Само огньовете свидетелствуваха за живот, на който не беше сложена юзда. Когато невидими ръце добавяха гориво, те бяха като тонове от пламтяща мелодия и бориките изпращаха нагоре кресчендо от искри и блясък, а широколистните и извадените от реката дървета хвърляха по-равномерна светлина. Тя не виждаше тези, които чакаха напрегнато около огньовете. Това беше крайт на света за Джимс и нея; беше очаквала такова нещо, но не и заплашителното мълчание, което приличаше на смърт, подавала глава от някаква яма.

Изведнъж то се наруши. Висока фигура се беше качила на една скала и от нея се изтръгна вик, който започна почти полугласно, но нарасна по сила, докато изпълни долината. Тоанет никога не бе чувала такъв вик да излиза от човешко гърло — вик, който да стигне толкова далеч без всякакво усилие, проточен тон, плътността и равномерността на който го изпращаше все по-надалеч и по-надалеч. В този глас се криеше душата на някакъв бог. Тя се помъчи да разпознае фигурата в тъмнината. После изведнъж дълбоко пое дъх. Човекът на скалата беше Тиаога.

Когато викът секва, луди крясъци екнаха от Ченуфзио. Онези, които бяха мълчали сковано, докато се ослушваха за гласа на Тиаога от върха на хълма, се събудиха за живот, близък до безумие. Мъжете

викаха и крещяха, децата пискаха, жените плачеха от радост. Запалени бяха борови факли и когато цялото население се проточи в нощта като огнена вълна, биенето на тамтамите, на кожените тъпани и дървените клепала се смеси с човешките гласове и лая на кучетата. В началото, когато се разнесе викът на Тиаога, мъжете, носещи пръта със скалповете, бяха тръгнали напред и сега Тиаога ги последва с войните си, наредени в нишка по един. Тоанет и Джимс бяха по средата на редицата. Широки робски нашийници от еленска кожа бяха сложени на вратовете им, а на Джимс му бяха взели оръжието. Войните не бързаха. Крачката им беше бавна и отмерена и никои не нарушаваше тишината с шепот или дума. Морето от факли се беше приближило. То се вливаше и извираше от хлътнатините като поток, после стигна до равно място и образува две неспиращи огнени редици. Носачите на скалпове достигнаха тези редици стотина крачки преди Тиаога и отряда му. Тоанет ги видя да влизат в светлината на факлите и в тези мигове гласовете на диваците се вдигнаха към небесата. Тиаога спри и едва когато носачите на скалповете изминаха със зловещия си товар цялата дължина на огнените редици, пак тръгна напред.

Тоанет усети някак странно да ѝ отмаляват тялото и крайниците. Истории, които беше забравила, истории, които беше чувала за индианците от детството си, истории, които бяха карали да се свиват сърцата на стотици семейства в пограничните области, всички изведнъж оживяха в ума ѝ. Фантастични разкази за страхотно измъчване и отмъщение, за наказателни колове, клади и човешки страдания. Беше ги чувала от устата на баща си, от минаващи лодкари, беше чувала да ги разправят в сенъорията. И тя си спомни дори името на очакващото ги изпитание. То се казваше *Le Chemin de Feu*. *Пътят на огъня*, през който трябваше да минат. Някои са умирали от него. Опечени от напоени със смола факли. Ослепени. Убивани малко по малко. Така ѝ бяха разказвали.

Тя погледна Джимс в първите стигнали до тях отблясъци на факлите. За него я беше страх. Тиаога нямаше да убие нея, нямаше да остави факлите да я изгорят — тя го знаеше толкова сигурно, колкото и това, че факлите чакаха тях. Джимс се обърна и отговори на погледа и с окуражаваща усмивка.

Тиаога и войните му се движеха бавно. Приличаха на бронзови мъже без плът и чувства. Главите им бяха високо вдигнати, снагите

изправени, лицата строго сковани, както крачеха с погребална стъпка между двете колони хора от племето. Джимс влезе в крак с тях, когато устата на тази ламя от факли започна да ги поглъща. И тогава с очи, превърнали се в ослепени от пламъка вировете на страх и изтощение, Тоанет видя, че нито една ръка не се опита да се вдигне срещу тях. Безмълвие бе обгърнало пак хората от Ченуфзио — мълчание, нарушавано само от стъпките, пукането и прашенето на бориките и дъха на множеството. Нито дума, нито вик, нито едно внезапно посягане на майчини ръце, нито едно махане за поздрав от любимата девойка, нито едно име, трепнало на устните на съпруга не наруши напрежението в победното тържество на Тиаога. Всичко бе една жива картина, която се запечатваше в ума на Тоанет до сетна подробност. Тя виждаше да се взират в нея лица, мъже, жени, момчета, момичета, малки дечица — без омраза, без желание да ѝ сторят зло, но с голямо любопитство, което светеше почти като дружелюбие в очите им. И после сърцето ѝ спря за миг, когато видя да я гледа бяло лице — лице, обрамчено с буйна коса, която блестеше като злато в светлината на факлите, и устни, които се усмихваха с полутъжен, нежен поздрав. Имаше и други бледолики в двете редици и една от тях, млада девойка като самата нея, я поздрави с радост, сетне се изчерви, когато мина Шиндас. Шиндас си позволи да я погледне за миг крадешком.

— Опичи! — подвикна тихо Тоанет и девойката като че беше готова да изтича при нея. — Опичи... Червеношийке! — и Тоанет изговори цялото име на бялата любима на Шиндас.

Смъртна заплаха не би могла да я спре да поздрави тази другата, защото с устните ѝ говореше сърцето, надеждата, най-последно вяра, уверение, че тук, където бе очаквала само униение и трагедия, има обич, дори щастие.

Факлите пращяха и припламваха, но нито една искра не падаше върху тях. Нямахше очи, които да ги гледат с омраза. Нямахше стиснат юмрук, нямахше вдигната ръка. Всичко, което беше чувала в страната на своя народ, е било лъжа. Индианците убиваха на война, но не измъчваха. Не изтръгваха очи и не промушваха изтръпнала плът с пръчки. Те бяха мъже, жени и деца, както и всички други мъже, жени и деца. Тези истини беше установила за себе си.

Но едно нещо не беше напълно разбрала. Можеше да го научи, ако беше доловила тихото шепнене, което съпровождаше отминаването

на воините: „Тя е дъщеря на Тиаога... тя е духът на Сой Ян Макуън, върнал се при нас възплетен... сега ще се върне добрият ни късмет... слънцето ще грейне... ще има светлина и смях... нали Сой Ян Макуън е тук, върнала се от вира, от смъртта, да живее отново с нас!“

Буйното избухване на гласове след преминаването на воините, бясното биене на тъпаните, лудото хвърляне на горящите факли високо във въздуха, хвалебствията, които се изтръгнаха от мургави гърла, не и подсказаха колко много Ченуфзио е обичал Сребърните крачета.

Те пресякоха поле от тъмнина към огньовете и когато влязоха между тях, Тиаога се оказа на мястото на Джимс, а Джимс беше изчезнал. Тоанет не беше усетила оттеглянето му, нито присъствието на Тиаога и преди да разбере, че Джимс не е вече между воините, видя се да стои сама с вожда на племето и хората, събрали се в кръг около тях. Това приличаше на театрална сцена с пламъци от всички страни и за първи път Тоанет си даде сметка, че предстои да стане нещо, в което тя бе по-важна от скалповете, предшествували Тиаога. Но къде беше Джимс? Защо го нямаше сред тези около нея, които оглеждаше един по един така внимателно? Страх потече по жилите ѝ. Той смрази плътта ѝ тъй, че с тъмните си очи и бледото лице тя заприлича на бял призрак в това осветление. След миг Тиаога заговори. Гласът му възвърна увереността ѝ, докато търсеше Джимс. Известно време гласът му звучеше тихо. Имаше ниския тембър на онзи глас, който бе прогърмял над цялата долина от скалата. Той започна да се извишава от прилив на чувство. Тиаога описваше вира, където бе умряла Сой Ян Макуън, коварството на злите духове и как техните богове са сполучили да върнат Сребърните крачета на племето им. На Тиаога не му взе много време да разправи тази история. Гласът му се издигаше все повече, докато загърмя като трагична музика под величествените дъбове. Покритото му с белези жестоко лице придоби странно нежно изражение и Тоанет почувствува, че Джимс не е застрашен от нищо лошо, макар че да не може да го види. Тоанет чакаше разтреперана, но най-после Тиаога свърши и остана за миг с вдигната ръка сред пълно смълчаване; след това произнесе едно-единствено име: Опичи. Червеношийката се спусна напред и когато се приближи, Тиаога свали робския нашийник от врата на Тоанет и го смачка на земята с мокасиона си. Полугласен шепот премина през кръга. Тиаога стоеше скръстил

ръце на гърдите си и Тоанет усети ръцете на Червеношийката да я повеждат настрана.

Те спряха в края на кръга и известно време никои не се помръдна, нито проговори. След това кръгът се разкъса зад вожда на сенека и от там дойде Джимс, воден от Шиндас и още един воин. Дъхът на Тоанет секна и тя малко остана да изкрещи. В Джимс бе настъпила удивителна промяна. Той беше съблечен до кръста и нашарен с червени, жълти и черпи ивици. Лицето му изглеждаше насечено с алени разрези. Гъстата му руса коса бе вързана на боен кичур, в който имаше забодено перо — знак, че е убил човек. По заповед на Тиаога от кръга се приближиха един старец със сбръчкано лице и побеляла коса и по-млад мъж, чието тяло бе превито почти одве поради недъг. Зад тези двамата идваше едно момиченце. Старецът беше Уъску, Облака. По-младият бе син му Токана или Сивата лисица — име, с което се беше гордял, преди едно дърво да падне върху неговия вигвам и да му изкриви гърба, а дотогава той се славеше като най-бързият бегач на племето. Тиаога заговори пак. Той разказа за дните, когато Уъску е бил велик воин и е убивал много врагове; описа натрупването на годините и идването на бедствието, юначността на сина му, сполетялото го нещастие, превърнало го в това, което е сега... а после взе да възхвалява съдбата, която изпратила още един син на Уъску, син с бяла кожа и силно тяло, който щял да се грижи за него и да бъде брат на Сивата лисица. С мършавите си треперещи ръце Уъску свали робския нашийник от врата на Джимс и го затъпка радостно на земята, докато превитият Токана вдигна ръка в знак на братство и приятелство. Имаше нещо толкова тъжно и същевременно сладко в големите черни очи на индианското девойче, че Джимс го притегли до себе си и покровителствено прегърна с една ръка. И тогава Тоанет се откъсна от Червеношийката и изтича при него, тъй че всички я видяха притисната в нашарените му прегръдки заедно с Уанонат, Горската гургулица, щастлива участница в момента, когато Тоанет гордо и малко предизвикателно показа на Ченуфзио, а чрез него на цялото племе сенека, че този е мъжът, комуто принадлежи.

Като отприщил се бент се развихри нощта на пиршеството и ликуването. Тя бе предшествувана от сдавяне на кучетата, в което Дран установи правото си на място между четириногите граждани на Ченуфзио. След известно време той намери диря на отъпканата земя,

която го заведе при вигвама, приготвен за Тоанет. Това беше малък вигвам близо до шатрата на Тиаога, нареден с прясно навършен кедър и гирлянди от кучешко грозде, с меките кожи и хубавите дрехи, принадлежали на Сребърните крачета. Тук той намери Тоанет и Червеношийката, чието име много отдавна е било Мери Даглен.

На Джимс му се стори, че от самото начало свободата му между индианците беше не по-малка, отколкото ако беше кръвен член на племето. Сивата лисица го заведе във вигвама на баща си, който щеше да бъде негов дом и му донесе да яде и пие. След това го остави сам, понеже дори възхитеният старец, когото Тиаога почете, като му подари син, не можеше да не отиде на започналото вече празненство. В ума на Джимс се мярна мисълта, че пред него не бяха сложили никаква пречка, ако решише да се отскубне нощем и да изчезне. Леснината, с която би могъл да се впусне в такова приключение, бе доказателство за неговата безпомощност. Както и другите той бе пленник завинаги. Нямаше избавление от Ченуфзио, освен ако човек избере смъртта като път за бягство. Един погрешен ход, един час на отчаяние и един опит и потеря от воини сенека щеше да се спусне като хрътки по петите му. Освен ако някоя сила му дареше крила, та да може да литне в небето, друг път за бягство нямаше.

Той не помисли за бягство, защото беше обладан от такова желание. Вземаше мярка на своя свят и се нагаждаше към ограниченията му с чувство, което далеч не беше неприятно. С Тоанет щеше да намери тук всичко, което искаше от живота. Тиаога и Шиндас знаеха, че тя принадлежи на него, а сега го знаеха и жителите на Ченуфзио. Сърцето му ликуваше и духът му се издигна с песнопенията на диваците. Какво значение имаше, че са погребани завинаги в горските дебри? Той имаше Тоанет. Тя го обичаше. Ченуфзио нямаше да бъде гробница. Любовта им щеше да го превърне в рай.

Нямаше търпение да види пак Тоанет и започна да търси място, където да се почисти от налепената по лицето и тялото му глина. Отиде с дрехите си при реката и след като се изжули както трябва, върна се напълно облечен, с орловото перо все още в косата. Оръжието му бяха върнали, той го взе и въоръжен, смело се присъедини към индианците. Тържественият огън пламтеше и щом гладният град се

нахранеше, щяха да започнат танците на скалповете. Самите скалпове бяха вече закачени на пръта на победата в светлината на огъня. Децата играеха около тях. Прекрасната черна коса на единия бе тъй дълга, че те можеха да я достигнат, и когато го правеха, пискаха от възторг. Сред тях имаше едно седем-осемгодишно бяло момченце, което се смееше и кряскаше с другите.

Джимс намери удобен случай да размени дума с Шиндас и научи, че Тоанет и Опичи са заедно. Шиндас не можеше да накърни бойното достойнство, с което се очакваше да се държи, докато воините не разкажат за подвизите си в танца на скалповете, затова Джимс отиде самичък и намери вигвама на Тиаога и по-малкия до него, в който бяха Тоанет и Червеношийката. Беше осветен от факла; Джимс се отдръпна между тъмните стволоче на дърветата и зачака. Нощта бе ясна. Започнала бе да изгрява пълна луна, така че извън кръга на огньовете мракът отстъпи пред меко и сребристо сияние сред дъбовете. След около половин час Тоанет и Опичи излязоха в осветената гора. За малко двете останаха под съковитите клони на дърветата, които хвърляха сенки над главите им. Той не се показва, докато Опичи не се загуби сред светлите и тъмните петна, запътила се към огньовете. Тогава Джимс излезе напред и тихо повика Тоанет по име.

Нейният вид го изненада. Първата му мисъл беше, че се е припознал и че това не е Тоанет, а някоя принцеса на племето. Тя не беше същата раздърпана и разчорлена млада жена, която пристигна с отряда на Тиаога. Мери, Червеношийката, я беше облякла с най-хубавите дрехи, останали от Сребърните крачета. Дрешката и от кожа на младо еленче и късата поличка от кожа на кошута блестяха на лунната светлина като златно кадифе. Сресаната на път коса лежеше гладко като птичи крила и падаше през рамената на две лъскави плитки. Челото бе слегнато с панделка от ален плат и в него беше затыкнато само едно яркожълто перо. Имаше нещо в дългото жълто перо, в алената панделка и по момчешки плътно прилягащите дрехи, което накара Джимс да възкликне от удивление. Би казал, че тя ги е получила от някакво смътно и далечно минало и че те винаги са принадлежали на нея. Беше мечтал за тази прекрасна принцеса на пустошта, в годините на момчешките си блянове и кроежи беше изграждал светове около нея и в тези светове беше се бил зарад нея и се впускал в приключения, в които само той бе неин защитник и неин

герой. Беше ѝ носил дарове от пера — пера и еленска кожа, и парче плат като *алената панделка*, която *девойката носеше сега вързана на челото си!*

За него тя беше скъпото червено кадифе, там, в блясъка на месечината.

Той разтвори ръце и Тоанет се озова в прегръдките му.

XVIII

Половин час Джимс прекара насаме с Тоанет. После Мери Даглен^[1] се завърна и с нея дойде пратеник, който ги заведе на танците, които започваха около огъня на скалповете. Джимс не се смути от критичните погледи, отправени към него. Безумието на тази нощ раздвижи кръвта му, жар се разгоря от радостта на притежанието и когато пееше победните песни на сенека с другите, в сърцето му беше Тоанет и думите, които му беше шепнала под дъбовете, се повтаряха, докато притъпиха съзнанието и заслепиха очите му за всичко освен за вложеното в тях значение. Щом господ им позволи това да се сбъдне, *тя ще стане негова жена*. Тоанет го беше казала! И той танцуваше. Той кряскаше до Тиаога. Любопитните и подозрителните станаха негови приятели. Очи, които го бяха следили мрачно, се сгряха от одобрение. Той оправда това, че Тиаога го остави да живее, и Уъску се изпълни с гордост и тръгна да се хвали, че имал още един син, велик колкото е бил Сивата лисица. Тоанет, ужасена отначало, го гледаше като някой безумец. После започна да разбира. Но чак когато той на свой ред излезе измежду воините да танцува сам в светлината на огъня и напевно заразправя историята си на езика на приелия го народ, Опичи, която превеждаше думите му, ѝ разкри напълно смелостта на нейния любим Джимс започна историята си с най-ранните си помисли и спомени за нея. Разказа за техните домове край реката Ришелъ, за своите мечти и надежди, за копнежите и молитвите си и за Пол Таш. Разказа как се е бил и загубил, описа изминаването на месеците и как е ставала по-голяма любовта му, как смъртта дошла с племето мохок от юг. После описа как е намерил Тоанет, как са бягали, тържеството на любовта му, двубоя с ловеца на скалпове край стопанството на Люсан и как са били заловени от Тиаога и воините му. Те не приличали на онези от племето мохок, които били нощни крадци. Воините сенека били ловки, бързи и смели. Той бил горд да бъде техен брат и син. Кучето му, което мразело всеки мохок, приело тях като приятели. Искал това племе да го уважава и да обича Тоанет,

която Тиаога, почел, като я взел за своя дъщеря. *Защото Тоанет принадлежала нему. Той я искал за жена. Тя искала да му роди деца сред племето сенека.*

Той спря най-последно и благодари на бога, че Хепсиба Адамс го беше подготвил да може да направи това нещо на светлината на огъня в Ченуфзио. Ромол на одобрение премина през тълпата. Той прошумя и замря и друг воин зае мястото на Джимс.

Джимс беше видял бялото лице на Тоанет и сияещите ѝ от любовно признание очи, но не я намери, когато тръгна да я търси, а после във вигвама ѝ пак засвети факла. Уъску, Сивата лисица и Горската гургулица не се отделяха от него. Те се гордееха с Джимс, но имаше и нещо друго освен гордостта в начина, по който момиченцето мушна бронзовата си ръчичка в неговата. Той се вгледа по-внимателно в твърде крехката ѝ хубост. Тя приличаше на цвете, гледано за нещо, от което зависи животът му, и когато запита, Токана каза, че детето е на осем години и че всяка зима посърва все повече. Дървото, пречупило неговия гръбнак, бе убило майката. Чуждите се показали добри към нея, ала Горската гургулица имала нужда от нещо, зарад което креела. Той каза на Джимс, че според него духът на майката я викал при себе си и детето се мъчело да се освободи от плътта, за да отиде при нея. Разбира се, то не го знаело, но това щяло да стане въпреки нежеланието на всички. Джимс почувствува индианчето да му домилява на сърцето. Когато и да го погледнеше, момиченцето показваше начало на някакво кротко обожание и когато най-последно се умори и си легна в самотното легло, Джимс коленичи до него за един-два мига, поговори му и след това го целуна. Това бе удивително ново и странно за Горската гургулица. Нещо я накара да вдигне ръце в тъмнината и да ги обвие около врата му. А това пък беше ново нещо за Джимс. Едно малко дете да го притисне в прегръдка.

Късно след полунощ веселието свърши и Ченуфзио притихна. Известно време Джимс гледа звездите през отворения вход във вигвама на Уъску. Унесе се в сън, сякаш навлезе в дълга алея от златни багри. Само щастие, издигащо се като цвете от пепелта на отминало терзание, можеше да направи това. Струваше му се, че майка му участва в промяната, че нейният глас е радостна мелодия някъде в обгърналото го сияние. В тази златна алея той видя Горската гургулица

да се смее щастливо между майка му и Тоанет. После потъна в дълбок сън.

Това бе началото на странния живот на Джимс и Тоанет в Ченуфзио, който полковник Бокуит, сетне генерал-майор и главнокомандуващ войските на негово величество в Южния департамент на Америка, описа като „действителен епизод, на който е трудно да повярваш, и удивителен поради новата светлина, в която той и други от същия род ни показаха живота на диваците“.

За Джимс и Тоанет нямаше нищо вълнуващо през първия им ден, нито през многото, които последваха. След тържествената нощ индианският град пак се върна към всекидневното си съществуване. Мъжете ходеха на лов, жените работеха, децата играеха. Воините се събираха на важни съвети и пушеха непрекъснато, докато разискваха делата на своята общност и правеха планове за бъдещето. „Черната година“ ги притискаше. Заплашваше ги зимата. Но имаше да уреждат и други въпроси. Тиаога беше донесъл необикновени новини. Англичаните, командувани от генерал на име Брадок, били победени и изклани. Французите били унищожени на езерото Джордж. Сър Уилям Джонсън, Белия баща на Шестте племена, удържал победа и племето мохок черпело от това големи облаги. От това съобщение лицата на сенека помрачняха. Източната пустош щеше да почервене, обхваната от война, Тиаога беше сигурен. Воините му бяха сигурни. Дългоочакваната борба между англичаните и французите приближаваше и нямаше да има почивка за томаховката, докато страната не се освободеше от едните или от другите. През втората половина на октомври много вестоносци пристигаха в Ченуфзио от далечни села и градове: от Карачиядира при изворите на Малка Сеника; от Тионионгарунте долу на Алигейни; от Канестио някъде към Пенсилвания; от Канадараги и Канадасеги при западните врати към страната на племето каюга — от целите обширни владения на сенека пристигаха все нови сведения за надвисналата жестока и кървава война. Това повдигаше въпрос пред Тиаога и съветниците му в Ченуфзио. Те се изправяха пред война... и глад. Ако воините им отидеха на изток, кой щеше да опази племето от гладна смърт? Беше решено Тиаога да тръгне пак по пътеката на войната с тридесет мъже, избрани с жребие, а други тридесет трябваше да останат да се борят с глада и смъртта през зимните месеци. Тегленето на жребие дойде, но

Джимс не беше включен. На Шиндас му бе съдено пак да напусне любимата си.

Това бяха дни, когато опасения угнетяваха Джимс и Тоанет въпреки надеждите и плановете им, но все пак всички облаци помрачаваха само временно виденията им. В сърцето си и двамата се молеха някой странствуващ свещеник да се отбие в Ченуфзио, та да може да се извърши церемонията, която щеше да ги направи мъж и жена. В града имаше много бели жени, омъжили се по индианския обичай, но Тоанет с всичките сили на душата си се опълчваше против това. Тя се молеше и Мери Даглен се молеше заедно с нея, защото през годините след смъртта на майка си Червеношийката бе запазила вярата си. Индианецът, който я обожаваше, зачиташе вярата ѝ.

Преди две години трима йезуити бяха се отбили в Ченуфзио един след друг; оттогава не беше дошъл никой.

Джимс беше сигурен, че Тиаога щеше да позволи на Тоанет да тръгне с него, когато дойдеше пръсването. Горската гургулица си беше намерила сестра и майка в лицето на Тоанет и делеше любовта си между двамата си бели приятели. Тиаога вече не си налагаше безразличие, когато Тоанет бе с него и покрай привързаността си към нея започна да толерира, ако не и да включва в тази привързаност и малката. Този факт допринасяше най-много за увереността на Джимс, когато с приближаването на деня за пръсването на жителите заговори на Тиаога за възможността да направят Тоанет пети член от семейството на Уъску. И Джимс, и Тоанет не бяха очаквали никакво възражение, и затова непреклонното неодобрение на вожда ги хвърли в отчаяние. Шиндас не се изненада и именно той им обясни отношението на Тиаога. Тоанет била не само приемна дъщеря на Тиаога: вождът я приел изцяло, телом и духом, и било немислимо според нравствените и обществени начала на племето една девойка, особено дъщеря на вожд да живее със семейството на мъжа, комуто е обречена. Това, че Тиаога ги признаваше за сгодени, беше единственото утешение в разочарованието им; това, че биха могли да превъзмогнат възражението му, като приемат индианския венчален обичай, бе мисъл, която Тоанет отхвърли, когато Шиндас я предложи на нея и Джимс. Дълбоко в душата си младият сенека таеше надеждата, че Тоанет не само ще приеме този лесен начин да се сдобие със съпруг, но ще убеди и Червеношийката да направи същото. Ала дружбата на Тоанет и Мери

Даглен само укрепваше у тях решението да чака човек, който ще може да скрепи техния съюз със святата благословия на църквата.

Рано през ноември отделни групи започнаха да напускат, всяка с малкото количество храна, която оставаше като техен дял. Мери трябваше да придружи две семейства от осем души под закрилата на Щит от гръмотевицата, доблестен воин и прекрасен ловец. Те отиваха към езерото Онтарио. Тоанет бе дадена на А Де Ба, Високия мъж, сродник на Тиаога. Той беше слаб, имаше страшни очи и с право би могъл да бъде наречен Змията, понеже се движеше гъвкаво и безшумно като тази твар и притежаваше и други черти, които го правеха почти също толкова неприятен. Но както змията, той беше чудесен ловец, най-добрият в Ченуфзио, и поради това Тиаога довери на него тази, която му беше най-скъпа. Семейството на А Де Ба беше голямо. Те бяха единадесет души, в това число старите му баща и майка и две момчета, достатъчно големи, за да могат да помагат. Ченуфзио знаеше, че колкото и да е дълга зимата, гладът ще трябва да води война, за да порази стана на Високия мъж. Той отиваше някъде къде езерото Ери.

Джимс и Тоанет скриха разочарованието си и си дадоха кураж с мечти за бъдещето, което се помъчиха да си нарисуват в ярки багри. Месеците ще минат бързо. В най-ранните дни на пролетта ще се върнат в Ченуфзио. Всеки час ще живеят взаимно в мислите си, а вечер молитвите им ще се срещат в пустошта. Идущата година положително ще донесе разрешение на въпроса. Съдбата няма да ги раздели пак. В последните мигове, които прекараха заедно, в очите на Тоанет светеха дълбока вяра и обич, които Джимс не можеше напълно да прецени.

Така се разделиха.

Той отиде на северозапад с Уъску към реката Тианагарунте, която се вливаше в езерото Онтарио. Дран се видя раздвоен в предаността си към Джимс и Тоанет. Той вървя известно време подир господаря си, после се разколеба и тръгна обратно. Буца заседна в гърлото на Джимс и той не можа да види как неговият другар седна на пътеката и го гледа, докато не се скри.

Това стана на пети ноември. Към двадесети бяха стигнали изворите на Малкия Силъс, на осемдесет мили от Ченуфзио. Сега Джимс си даде сметка колко сериозна задача му е възложил Тиаога. Уъску, колкото и да беше немощен, можеше да върви повече и по-

бързо от недъгавия си син. Пет-шест мили на ден беше всичко, каквото можеше да издържи Токана, а и тези пет-шест мили често го подлагаха на голямо изпитание. Смелостта, с която той живееше нещастния си живот, спечели Джимс. Токана страдаше, че не може да носи никакъв товар, и Джимс често трябваше да му се притича на помощ на трудни и неравни места. Понякога се смееше, сякаш това беше някаква шега, обаче Джимс разбираше, че сърцето му се свива от болка и че го е срам. Не беше трудно да се види какво великолепно телосложение е имал, макар сега да вървеше с глава почти на едно равнище с кръста. Джимс се чудеше на предаността, която го караше да не се отделя от престарелия си баща и дъщеричката, когато би могъл да живее сравнително добре в Ченуфзио. Докато Уъску не му каза, Джимс не знаеше, че всичките са щели да останат в града тази зима, ако Тиаога не беше го направил техен син и брат.

— И сега Ченуфзио ще трябва да храни три гърла по-малко — изсмя се Уъску.

Вярата на стареца и високият дух на по-младия вдъхновяваха Джимс, но Горската гургулица бе тази, която му даваше истинската сила. Момиченцето го боготвореше и присъствието му облекчаваше за Джимс раздялата с Тоанет. Той започна да го учи на френски и те си разменяха тайни, които оставаха само техни. Джимс му обясни, че Тоанет, която беше Сой Ян Макуън, принадлежи на него и се помъчи да му обясни защо тя не е с тях. Следващата година щяла да бъде. Един ден Горската гургулица го попита дали ще може да остане с него и Тоанет, където и да отидат двамата. След това връзката между тях като че ли закрепна още повече.

Уъску ги заведе в местност с широколистни гори, където според него щяло да има достатъчно дивеч през цялата зима. Имало много миещи мечки, а тези патици, воденичарките, щели да дойдат при бързотечните извори за храна, щом ледът скове езерото и устията на потоците. Тук те си направиха хижа от млади дръвчета. Това бе нов вид дом за Горската гургулица. Джимс го изгради с кухненско огнище и комин и отделна малка стаичка за Горската гургулица. Очите на детето блеснаха от възторг. Всеки ден Джимс му разправяше по нещо за Тоанет — как Сой Ян Макуън се грижи за красивата си коса, как за нея част от религията ѝ било да се пази чиста, как и защо прави това или онова, — докато в главичката на Уанонат се породиха мисли и

желания и тя започна да употребява гребена и четката, който ѝ направи Джимс, и гладката ѝ коса вече ни кога не беше разрошена.

Тежък сняг и голям студ настъпиха рано през сезона. Към средата на декември Джимс се видя принуден да ходи на лов със снегоходки, а нощите бяха тъй мразовити, че на първи януари дори изворите на реката замръзнаха и това прогони воденичарките.

Беше паметната зима на 1755–1756 година, историята на която в племето сенека се предавала от баща на син в течение на много поколения — зима, през която всичкият дивеч като че бе изчезнал от лицето на земята и лишения и гладна смърт отнесоха една десета на трите най-западни от Шестте велики племена — сенека, каюга и онондага.

Елените, изглежда, се бяха преселили на изток и юг. Мечките бяха заспали зимния си сън още през ноември. Миеците мечки, главната храна на индианците, когато нивите не раждаха, се бяха скрили за дълга и непробудна дрямка. Воденичарките изчезнаха — отлетяха да търсят открити води. Това беше „седмата година“ за зайците, когато те като че ли измираха. Лосовете и бизоните бяха останали в низините под Алигейнските планини. Месото на бобрите и видрите стана по-скъпо от кожата им. Дивите котки, лисиците и другите месоядни бяха пропъдени в далечни ловища от липсата на дребен дивеч. Гладът вилнееше в земите на трите племена.

Отначало Джимс донякъде се беше запасил, понеже уби един рогач и с вещата помощ на Уъску набеляза редица дървета, в които положително зимуваха миещи мечки. Но към края на януари оскъдицата стесни обръча около хижата край Малкия Силъс и Джимс ходеше на лов все по-надалеч, докато започна да се губи по за два дни. Студовете бяха ужасни. Дърветата изтрещяваха като пушки в гората. Остри ветрове не спираха ден и нощ. С отминаването на седмиците очите на Горската гургулица ставаха все по-големи, а тялото все по-хилаво. Всеки път, когато Джимс се завръщаше от лов, тя светваше от щастие, като припламнал огън, но той ясно виждаше непрекъснатото ѝ креене. Търсеше дивеч с почти безумна упоритост. Всичко беше за нея, когато гладът ги притисна най-зле — две птички, които уби със стрели, месото на червена катерица, жълъди, които намери в един пън, месест корен на водна лилия, зарад който проби две стъпки дебел лед. После — кухо дърво... заспала миеща мечка... и за няколко часа храна,

достатъчна за всички. Така седмиците се точеха една подир друга с глада, задържан само на крачка.

Страхове започнаха да терзаят Джимс. Тоанет не излизаше от ума му, защото дори когато спеше, сънуваше нея. Тя също беше част от тази борба за живот. *Пък А Де Ба имаше да храни единадесет гърла, не четири!*

Нощем, когато вятърът виеше и дърветата стенеха в несретата си, той се потеше от страх и неведнъж му идваше мисълта да зареже семейството си и да тръгне да търси Тоанет. Виденията за съдбата, която можеше да я постигне, станаха почти непоносими. Уъску увеличи бремето му, защото смелостта на стареца се сломи от непрекъснатото гладуване и злокобните му предричания, кажи-речи, влудяваха Джимс. Сивата лисица не губеше дух, макар и да беше така изпосталял, че скулите му можеха всеки миг да се покажат през кожата. Очите на Горската гургулица причиняваха на Джимс най-острата болка. Бяха станали толкова големи и тъмни на малкото й слабо личице и в тях прозираше такъв бездънен глад, че той очакваше безсилният дух да напусне тялото й всеки миг. Въпреки това не се оплакваше и винаги го посрещаше с възторжена усмивка. Излизанията му на лов не бяха продължителни сега и рядка го отвеждаха на повече от три-четири мили от хижата, защото сам той бе започнал да отпада. Единствената му надежда беше да удари някоя случайна птица, но в най-черния час молитвите му бяха чути. В снежна бури, срещу която вървеше полусляп, Джимс се натъкна на кошута, изнемощяла като него, и я уби. Без този случаен късмет Горската гургулица и Уъску щяха да умрат. Когато настъпи размразяването, те бяха всички живи. Започнаха да се появяват миещи мечки и в освободилите се от лед потоци можеше да се събират месести корени. Март донесе рязко затопляне и Джимс потегли с другите към Ченуфзио. Храната по пътя беше в изобилие и всяка вечер събираха даващата сили кленова мъзга.

Рано през април пристигнаха в Ченуфзио. Хората там бяха живели пестеливо от запасите си и от първите дни, когато потече мъзгата на кленовете, правеха захар. Само четири семейства се бяха върнали в селището преди Джимс и от тях (те бяха двадесет и осем души) петима бяха умрели. Никаква вест нямаше от Тиаога и неговите воини.

Кленовият сок течеше без прекъсване. Няколко чугунени котли и много зидани казани денонощно вдигаха пара и варяха толкова захар, колкото не бе имало от много години насам. Въпреки тази начална милост на пролетта над Ченуфзио витаеше мрачен призрак, чиято сянка ставаше все по-тъмна с всеки изминат ден.

Този призрак беше смъртта. Почти нямаше завърнало се семейство, което да не е донесло със себе си скръб. Но А Де Ба, най-големият ловец от всички тях, не идваше. Никой не беше чул нищо за него. Никой не знаеше къде е. За петдесет... седемдесет... сто... после сто и петдесет от онези, които, бяха напуснали селището, вече всичко се знаеше до края на април. Между тях бе Мери Даглен. Ала А Де Ба, Високия мъж, не идваше.

И ето един ден той се появи. Плашило от кожа и кости, което Тиаога не би познал. Зад него се нижеха хората му. Джимс ги преброи, преди да може да ги различи един от друг. Единадесет! Той изтича към тях и Тоанет залитна от редицата, начело на която вървеше Високия мъж. Можеше и да не я познае отначало, ако не бе го посрещнала по този начин, защото тези, които бяха зад А Де Ба, вървяха с оборени глави и влачеха крака като мъртъвци в някакво призрачно шествие. Очите ѝ го гледаха от лице тъй чуждо и слабо, че радостта му се пресече. Беше не по-тежка от дете, когато я притисна до себе си. И двамата не проговориха известно време. След това тя заплака тихо, заровила лице в гърдите му.

Джимс я занесе в нейния вигвам. Дрехите ѝ бяха в дрипи, мокасините продрани. Тежеше толкова малко, че го хвърли в ужас, а очите му заслепи парещ огън, когато вдигна студена ръка да допре лицето му. Той я сложи върху меките кожи във вигвама и тогава разбра, че Горската гургулица е до него, а след миг влезе и Мери Даглен. Джимс им направи път. Той излезе навън и около него заскача безсилно някакво същество. Беше Дран, скелет с червени сълзящи очи и увиснала долна челюст. Джимс почака; Червеношийката излезе и му каза, че отива за топла вода и храна и че Горската гургулица съблича Тоанет. Тогава потърси другите. Всички освен А Де Ба бяха изчезнали и се намираха под грижите на приятелите си. Високия мъж едва се крепеше на крака, докато разказваше историята си. Бил довел обратно единадесетте члена на семейството си живи, *кучето и себе си*. Като истински големите хора той отдаваше дължимото на по-долустоящия

от него. Без кучето нямало да сполучи в борбата да прехрани единадесет гърла и Джимс разбра защо Дран не е бил изяден.

След малко Мери Даглен му позволи да види Тоанет пак. Беше на леглото си от кожи. Уплашилото го изражение бе напуснало очите ѝ и сега в тях блестеше радостта от това, че е до нея. Косата ѝ бе сресана и сплетена наново в две лъскави плитки. Тя му протегна ръце и Джимс коленичи до нея. Горската гургулица гледаше двамата със светнали очи и влага замъгли погледа на Мери Даглен. След това Джимс не видя Тоанет цял подиробед и една нощ. Тя спа цялото това време и Червеношийката и Горската гургулица не се отделяха от леглото ѝ. На другия ден тя се поразходи с него из града.

Това, което вълнуваше сърцето на Тоанет прозираше понякога в очите ѝ, вълнуваше и Мери Даглен. Младата девойка, която от най-ранно детство не бе познавала друг живот освен живота на приелото я племе, но чиято майка бе запазила у нея вярата в бога и църквата, чакаше с нарастваща тревога връщането на Шиндас. Един ден тя каза на Тоанет, че най-сетне била готова да отстъпи пред околните и ако не дойде някой свещеник през пролетта или лятото, ще се омъжи за Шиндас според индианския обичай. Тази мисъл не се стори сега толкова ужасна на Тоанет. Беше видяла взаимната привързаност и смелостта на едно индианско семейство в борбата му срещу смъртта; беше видяла Високия мъж да ръфа горчива дървесна кора, та да могат жените и децата му да ядат остатъци от кожа и месо; беше видяла майка да крие ден след ден своя дял от храната и да го пази за децата си; беше се уверила във вярата и предаността, които не можеха да бъдат вдъхнати от нищо друго освен божията сила в душите им. Предразсъдъците ѝ се стопиха въпреки породилата ги незабравима трагедия и започна да изпитва чувства, които не се бяха събуждали у нея преди. Тя обичаше Горската гургулица с пламенната обич на майка и никоя сестра не би намерила по-топло място в гърдите ѝ от Мери Даглен. Приятелства възникваха около нея, деца се чувствуваха щастливи, когато тя беше с тях, мъже и жени я приемаха със скромна преданост. И при все че не казваше нищо за това на Джимс, в сърцето ѝ се затвърдяваше убеждението, че няма да допусне да бъдат разделени от още една зима... дори да не дойдеше свещеник в Ченуфзио.

Но той дойде. Беше изпит мъж с мъртвешко лице, тръгвал да заеме мястото на свещеник, умрял сред индианците от Охайо. Така

каза той. Историята щеше да се произнесе другояче, защото след една година той беше движещата сила зад гърба на племето абенаки, когато те изклаха англичаните във Форт Уилям Хенри. Казваше се отец Пиер Рубо. Беше студен, страшен божи служител. Той не се усмихна в Ченуфзио, той не донесе утеха, той беше като злокобен облак, който дойде със *заплаха* божия, а не с божествено обещание и насърчение. И все пак беше представител на църквата. Беше готов да умре хиляда пъти за делото, на което бе духовен, ако не и нравствен застъпник. Беше готов да яде човешко месо, за да го защити. И видя нецивилизованите му последователи да ядат такова месо във Форт Уилям Хенри. Той остана в Ченуфзио два дена. На втория от тях венча Джимс и Тоанет според ритуала на католическата църква.^[2]

Мрачното настроение, което свещеникът донесе със себе си, се разпръсна от това събитие. Ченуфзио се отдаде на няколко часа веселие в чест на дъщерята на Тиаога и сина на Уъску.

Но този по-радостен дух не можа да се задържи дълго у хората. Смъртта ги беше споходила неумолимо. Нито дума не идваше от Тиаога и воините му. Шепнеше се, че били избити в сражение и никога няма да се върнат. Притеснението премина в страх, страхът в несигурност. Злокобността на трагедия, по-мрачна от гарвановочерните одежди на свещеника, витаеше над Ченуфзио.

В щастието си Джимс и Тоанет не долавяха подмолното течение на промяната около тях. Мястото, където живееха, се превърна в дом, пуснал толкова сигурни корени, че смъртта не би могла да ги изтръгне. Там, където бе имало неспокойствие на съмнението и неувереността, сега цареше духовната цялост на двата живота превърнали се в един. Облакът на трагедията, през която бяха минали, бе завеса, смътно мека и далечна зад тях; те мислеха за нея, говореха за нея и сънищата понякога пробуждаха Тоанет, за да намери утеха в прегръдките на Джимс. Но спомените за тази трагедия не причиняваха дълбока болка. Духовете на Тонтъор и майката на Джимс им ставаха по-близки от ден на ден, укрепяваха ги с невидимите вериги на обвързващата ги любов. Както всяка чиста любов на младостта и тяхната бе всеобхватна. Тя обгръщаше целия свят и превръщаше в рай тяхната мъничка и дива част от него. Червеношийката първа ги накара да видят какво става

наоколо им. В сърцето си Мери бе индианка. Ранното си детство, юношеството си, цветущото си моминство бе прекарала сред приелото я племе, а любовта бе дошла, за да направи още по-пълна верността ѝ към него, която бе назрявала с течение на годините. Дни и седмици се низеха без никаква вест от Тиаога и страхът, че Шиндас е мъртъв, я душеше със зловна ръка. Тя започна да отбягва Тоанет и да се уединява. Тоанет никога не бе видяла индианка да плаче; беше утешавала майка, която прегръщаше умрялото си дете, но старата колкото света скръб не бе успяла да извика сълзи в очите на майката. Червеношийката не плачеше в мъката си. Суровостта, застинала по лицата около нея, смрази и нейното. Беше друга Мери Даглен. Беше Червеношийката от племето сенека.

Тъкмо тази промяна у девойка, на която бе започнала да гледа като на сестра, стресна Тоанет и я накара да си даде сметка за положението, назряващо около нея и Джимс, и сега бе осъдена да види в цялата ѝ жестокост тази черта на индианския характер, която събужда омраза и жажда за отмъщение пред бедствие, навлечено от вражески човешки същества. Джимс бе забелязал появяването на признаците им. В поздравите, отправяни към него, вече нямаше дружелюбие. Мъжете бяха навъсени и сдържани, а жените работеха, без да бърборят както обикновено. Ловците отиваха в горите без въодушевление и се връщаха затворени и мрачни. Старците се събираха на безкрайни съвети, а по-младите остреха брадвичките си и чакаха с нарастваща тревога. Смъртта и лошият късмет ги бяха засегнали твърде жестоко и нервите на хората бяха стигнали до скъсване. Ченуфзио приличаше на шепа барут, който трябва само да се подпали.

После дойде светкавичният удар.

Беше един следобед късно през май, когато Шиндас пристигна в Ченуфзио и Мери Даглен с невъздържаността на бяла жена изтича да го прегърне. Шиндас я притисна за миг, но етиката на война го накара да я отблъсне. Беше сам. Ръцете и раменете му бяха изпосечени и нарязани и някои от раните почти не бяха заздравели. Един белег пресичаше бузата му. Мокасините му бяха изпокъсани, а очите блестяха със свирепия огън на подгонен вълк. Той се опита да смекчи новината, която носеше. Идвал от границата на земите на каюга като пратеник на Тиаога и бил с много часове пред другарите си. *Тиаога се*

завръщал с деветима от тридесетте си воители. Останалите били мъртви.

Тази новина беше съкрушителна дори за едно от най-войнствените между Шестте племена. Нищо подобно нямаше в историята на сенека от поколения насам. Двадесет мъртви от тридесет — цветът на Ченуфзио, главната сила в племето на Тиаога!

Шиндас почака думите му да се забият като железни шипове в сърцата на мъжете и жените около него. Почака, докато нищо вече не можеше да облекчи обзелото ги отчаяние, и тогава бавно изреди имената на тези, които са били покосени от враговете. Приличаше на инквизитор, наслаждаващ се от причиняваните мъчения, и накрая гласът му се издигна така, че заеча далеч сред дъбовете. Един бял убил трима от двадесетте воители. Сега бил пленник... на Тиаога. Те му извадили очите, та да не вижда. Наклали били огън около него, в който искали да умре. Но в последния миг, когато пламъците вече пърлели белия, Тиаога сам разхвърлял настрана горящите главни, за да могат хората от Ченуфзио да видят пленника как ще се гърчи на кладата.

След това човек можеше да помисли, че селището е пълно с умопобъркани мъже и жени, а не сломени от скръб хора. Воплите на жените не стихнаха с часове. Въпреки това Тоанет не виждаше сълзи. Ужасът й нарасна, когато видя приготовленията за отмъщението-изкопаването на яма и забиването на висок кол в нея, всичко с ръцете на жените; събирането на смолисто гориво от малките деца и майките им; превръщането на приятели в люти зверове, чиито очи се изпълваха с омраза, когато я погледнеха. Тя се опита да се скрие от всичко това у дома си и да задържи Джимс при себе си. Шиндас дойде у тях. Имал заповед от Тиаога за Джимс. Тя била Джимс да отиде в селището Канестио, отстоящо на седемдесет мили, и да занесе новини за боен отряд от този град. Шиндас му предаде известието и го дочака да тръгне с него. Не беше вече брат. Не прояви никаква радост, когато научи, че Тоанет е жена на Джимс. Мери Даглен го намираще толкова страшно променен, че се боеше от него.

Тоанет остана сама. Никой не идваше да я види освен Горската гургулица и на другия подиробед след пристигането на Шиндас детето дотича с широко отворени очи да й каже, че Тиаога си идвал. Тоанет знаеше, че трябва да види този бял и да бъде една от първите, които ще поздравят Тиаога. Тя върза червената лента на челото си и затъкна

жълтото перо в нея. Облече най-скъпените неща, които бяха принадлежали на Сребърните крачета. Всички жители се бяха събрали в края на равнината и когато тя се присъедини, ропот на неодобрение се надигна около нея. Ропотът беше на женски гласове, а мъжете навъсено се извъръщаха от нея. Където и да се обърнеше, хората се отдръпваха, сякаш допирът ѝ носеше зараза от чума. Горската гургулица ѝ пошепна думи, които ѝ подсказаха истината. Ченуфзю вече не вярвал в нея. Тя не била духът на Сребърните крачета. Тиаога сгрешил и тя им беше донесла лош, а не добър късмет — глад, смърт, това поражение от неприятелите им. Горската гургулица бе чула една жена да съска през стиснати устни, че тази натрапничка, която заела мястото на Сребърните крачета, трябвало да умре на кладата с белия мъж. Детето ѝ повтори и това. Ръката му трепереше в ръката на Тоанет.

Те стояха начело на чакащите редици, когато Тиаога и останките от отряда му превалиха хълма и се зададоха през нивите. Шиндас бе казал, че никой не трябвало да посяга върху пленника, та да запазят силите му за мъченията на кладата. Тоанет потрепери. Този път завръщането беше по-друго. Хората приличаха на тигри, които едва сдържат яростта си. Имаше нещо демонично в лицата на малките деца. Дори и в очите на онези, чиито любими се бяха избавили, светеше огънят на дълбока омраза. Тиаога пристигна. Лицето му бе като каменна маска, когато мина толкова близо, че Тоанет би могла да го допре. След него идваше пленникът. Дрехите му бяха смъкнати от горната част на тялото. Беше здраве сложен мъж с големи ръце и широки рамене. От двете му страни вървеше по един воин, защото той беше сляп и трябваше да го водят. Празните очни кухини, скрити зад отпуснати клепки, придаваха на кръглото му червендалесто лице вид на човек, който ходи в мъртвешки сън. Въпреки това не беше сломен от сполетялата го страхотна беда, нито проявяваше страх пред това, което го чакаше. Той усети присъствието на хора и вдигна високо глава, сякаш се мъчеше да ги види. Това беше плешива глава.

Тоанет залитна назад и едва се задържа в обзелия я за миг мрак да не падне.

Пленникът беше Хепсиба Адамс.

[1] Семейството на Мери Даглен се преселило на запад от долината Джуниата в 1738 г. Една година след това Уилям Даглен бил

убит от индианци от племето сенека, жена му и невръстната му дъщеря били взети в плен. Майката умряла в Ченуфзио, когато Мери била десетгодишна. Когато селищата на сенека били принудени да предадат белите си пленници, Мери Даглен не пожелала да се откаже от своя съпруг индианец и неговото племе. — Б.а. ↑

[2] Даниъл Джеймс Бюлен и Антоанет Тонтъор са били венчани от отец Пиер Рубо на двадесет и седмия ден от месец април 1756 година, както е било отбелязано по-сетне от отец Рубо след клането във Форт Уилям Хенри. — Б.а. ↑

XIX

Никой освен Горската гургулица не забеляза слабостта, обхванала Тоанет. Някаква сила бе дръпнала плътна завеса наоколо ѝ, която не ѝ позволяваше да вижда или да диша. Когато потресението мина, те бяха останали сами, а тълпата бе поела подир Тиаога и единствения му пленник. Сдържаното чувство се отрищи в буйни крясъци и сред това възбуждение Тоанет се прибра в хижата, която Джимс бе построил до вигвама на Тиаога.

Тя изпрати Горската гургулица да потърси Шиндас и когато младият сенека се появи, тя му се замоли да спаси пленника от смърт, като се мъчеше с всички сили да го убеди да забрави ожесточението си и да ѝ помогне в този час. Каза му, че белият е вуйчо на Джимс и стар приятел на нейния баща — човек, който винаги е бил брат на индианците, докато племето мохок не убило сестра му, която обичал с обич, по-голяма дори от тази на Шиндас към Мери Даглен. Но Шиндас не се трогна. Думите и се удряха в сърце от кремък и никакъв признак на съчувствие не се мярна на лицето му, докато я слушаше. Той си отиде, без да ѝ даде надежда.

Несполуката ѝ да заинтересува племенника на Тиаога правеше положението още по-трудно. Отначало тя съжаляваше, че Джимс отсъствава, но сега се радваше, че е тръгнал, защото нарастващото възбуждение в селището, жалейните песни на жените, писъците на децата и кряскането на диваците, които разпалваха у себе си безумна ярост около огнената клада — а тя скоро щеше да получи жертвата си, — я ужасяваха и Тоанет все повече се уверяваше, че нищо не може да спаси вуйчото. Ако Джимс беше там, не би претърпял да види Хепсиба Адамс да умира, без да поведе борба, съдбоносна за самия него. Тази мисъл и мисълта за щастливата случайност, благодарение на която Джимс не беше в селището, затвърдиха решението ѝ да помогне на Хепсиба и двете с Горската гургулица чакаха вождът да влезе във вигвама си. Тогава тя побърза да отиде при него, а Горската гургулица и Дран я последваха.

В поздрава на Тиаога нямаше нищо обещаващо. На Тоанет ѝ се стори, че той понечи да протегне ръце и че суровостта му се стопява. Това впечатление се разпръсна, когато старият сенека скръсти ръце на гърдите си и я загледа спокойно, без да прояви никакво смекчаване, после ѝ благодари с няколко думи за посещението. Трагедията, сполетяла племето, сякаш му придаваше по-благороден вид. Победен вожд, върнал се в родното място, поразено и съсипано от смъртта, той бе запазил величието на цар, но това негово държане като че се излъчваше от някакъв камък, а не от жива плът и кръв. Фактът, че неговият пленник имал същата родствена връзка с Джимс, както той с Шиндас, и че Сребърните крачета обичала човека, комуто предстояло да умре, не извика нито изненада, нито колебание на лицето му. Тиаога изчака търпеливо тя да свърши, после поклати глава и посочи през входа сенките, които се събираха в лъчите на залязващото слънце. Той заяви студено, че пленникът трябва да умре. Племето му искало духът на белия, който убил трима от воините му, да бъде унищожен в пламъците. Щели да чакат, докато се стъмни, според обичая на племето. Тогава щели да доведат пленника от вигвама, където лежал вързан, и да запалят огъня.

Ако искала, можела да поговори с вуйчото на Джимс — каза Тиаога.

Той гледаше в здрача, когато ѝ направи тази отстъпка. Индианките в другия край на селото запяха по-високо с падането на мрака.

Тиаога пак заговори.

Тя трябвало да побърза. Ставало късно. Пленникът бил във вигвама на А Де Ба, до реката, пазен от Високия мъж и Шиндас.

Вождът я проследи с поглед, когато тя тръгна с Горската гургулица и Дран. Ако можеше, след това щеше да забележи промяна у Тиаога — промяна, която настъпи, когато се увери, че е останал сам.

Жени и деца я изпрацаха с вопли — жени, загубили мъжете си, други, които скърбяха за своите синове, деца, останали без бащи. Горяха наредени в кръг огньовете със стълба за мъчения в средата. Когато приготвеха сцената за жертвата, тя щеше да представлява амфитеатър от пламъци.

Тоанет хвърли поглед към приготовленията и потрепери от врявата. Беше се запъхтяла, когато стигна до жилището на А Де Ба,

което ловецът бе вдигнал по-настрана от другите. Високия мъж стоеше неподвижен пред входа с пушка, праметната през ръка, а Шиндас седеше на земята до него. И двамата я видяха да идва. Тя спря на няколко крачки от тях, борейки се в душата с хаос от несигурност и страх. Какво можеше да каже на Хепсиба Адамс? Как би могла да му помогне, щом Тиаога, Шиндас и А Де Ба жадуваха смъртта му? За миг я облада малодушие — миг, в който разбра, че ще е по-лесно да се върне, отколкото да се обади на Хепсиба. Тя погледна към реката, която се мержелееше в здрача, и видя сенките на лодки, оставени на брега от собствениците им. Нямаше да е трудно Горската гургулица и тя да вземат едно кану и да се озоват някъде, където да не чуят онова, което предстоеше да стане.

Шиндас се беше изправил, докато тя възвърна смелостта си. Той каза нещо на Високия мъж и пристъпи към нея. Като че я беше очаквал и ѝ посочи вигвама. А Де Ба не я погледна, когато тя влезе. Не личеше да е забелязал и Горската гургулица и кучето.

Тоанет намери Хепсиба проснал се като мъртвец и коленичи на земята до него. Той едва ли усети присъствието ѝ, докато тя не го допря. Напипа еленските ремъчки, стегнали китките му, сетне ръката ѝ намери невиждащото му лице.

Навела се ниско над обречения, тя пошепна:

— *Хепсиба... Хепсиба Адамс... аз съм Тоанет Тонтъор.*

Шиндас чакаше с А Де Ба в сгъстяващия се около тях мрак. След време те видяха Горската гургулица да отива към кръга от огънове. Шиндас я спря и в отговор на въпроса му момичето каза, че Тоанет плаче до белия и кучето е при нея.

Огньовете отгатык дъбовете се разгоряха по-силно, а на небето започнаха да изгряват звезди. Тиаога говореше на племето сред осветения амфитеатър и Шиндас и А Де Ба знаеха какво значи това. Скоро щеше да дойде заповед да доведат пленника. А Де Ба гледаше огньовете, а Шиндас крачеше напред-назад, сякаш приближаването на мъченията го правеше неспокоен. На лицето му, скрито от тъмнината, се четеше напрежението на човек, който се ослушва, докато чака. Високият мъж пръв наруши мълчанието, като се учуди защо Тиаога не изпраща да вземат пленника.

Нови викове им подсказаха, че най-сетне е дошло времето, и А Де Ба отиде при вигвама и отметна кожата на входа. Повика Тоанет, като я нарече Сой Ян Макуън. Отговор нямаше. Повика я пак и влезе. След малко той високо повика Шиндас и младият сенека влезе при него. А Де Ба тършуваше като някой звяр в тъмнината. Вигвамът беше празен. Тоанет и Хепсиба Адамс ги нямаше.

Шиндас не проговори. Нямаше светлина, в която да се види лицето му, когато отиде до брега на реката и видя, че едно кану липсва. Той измърмори учудено, когато А Де Ба се присъедини към него. Това кану е било пуснато на вода на петдесетина крачки от тях, а те не бяха чули нито звук. Устните на А Де Ба отрониха думи на самообвинение. Двамата с Шиндас приличали на деца и всеки мъж и жена в Ченуфзио щели да им се подиграват за това колко лесно им е избягал пленникът. Но липсващото кану не можело да бъде много далеч. Щели лесно да го догонят — и за да приложи думите си на дело, затика към водата второ кану. Шиндас се намеси и припомни на объркалия се А Де Ба това, че Сой Ян Макуън е дъщеря на Тиаога и понеже си е навлякла смъртно наказание от племето, Тиаога е този, който трябва да им заповяда да действуват. Бегълците (единият от тях сляп) вероятно не ще сполучат да се отърват. Още тази нощ белият ще бъде вързан на стълба, а сега, след като Сребърните крачета се е показала като змия за племето и предателка за Тиаога, навярно и тя ще умре заедно с него.

От гърдите на А Де Ба се чуваха някакви странни звуци, докато двамата тичаха при Тиаога и очакващото племе. Той не беше спокоен като Шиндас, когато стигнаха при хората от племето. Шиндас беше този, който съобщи за измамата на чужденката, която бяха приели като истински дух на Сой Ян Макуън. Той говореше ясно, тъй че да могат всички да го чуят. В продължение на няколко мига жаждата за отмъщение отстъпи място на съзнанието, че това е най-големият удар, който можеше да сполети Тиаога, след като бе подарил на бялото момиче най-святото от всичките си притежания — душата на покойната си дъщеря. Той бе студено и непристъпно безмълвен. Лицето му се промени пред очите им. Бръчките по него се врязаха по-дълбоко и то стана твърдо като камъните по полето. Всички го чакаха да заговори, като му даваха време да се наложи на чувствата в гърдите си. Най-сетне чуха думи, натежали от взето съдбоносно решение, които се издигнаха и изпълниха с гняв, напомнящ пожар, който

поглъща всичко по пътя си. Тиаога заяви, че неговата чест и честта на племето му били в неговите ръце. Призова Шиндас и А Де Ба да дойдат с него, за да заловят бегълците — задължение, което тежало преди всичко върху самия него. Преди нощта да напредне много, кладата щяла да получи своята жертва. Той бил забравил за слепия, понеже човек без очи бил вече мъртъв. *Щял да даде на пламъците бялото момиче, което им изменило.*

Ново вълнение обзе Ченуфзио, след като тримата тръгнаха. Бялото момиче щяло да бъде изгорено! Тези думи се повтаряха шепнешком, предпазливо, от уста на уста, защото това, което щеше да стане, не беше отмъщение на плътта; духът на Сой Ян Макуън търсеше правосъдие негова бе заповед от покойната, пред която Тиаога не беше посмял да се подвоуми. Сребърните крачета, чието тяло бе загинало във вира, ги гледаше. Тя ходеше между тях, вслушваше се в думите им, изпълваше душите им с присъствие, което притъпяваше скръбта и сдържаше безумието на омразата. Дори Горската гургулица, макар да обичаше Тоанет, не можеше да плаче. Онези между тях, които бяха бели, се оттеглиха ужасени. Огньовете прегоряха и останаха само като очи в нощта. Часовете минаваха, а индианците се ослушваха в безмълвието, сякаш потиснати от страх.

Най-после чуха пеене, което приближаваше толкова бързо, колкото може да пътува едно кану. Това бе надгробната песен, с която Тиаога оплакваше дъщеря си и тя така развълнува диваците, както вятърът вълнува листата. Напрежението на очакването се пречупи, понеже в песента на скръбта се долавяше и тържествуваща нотка, която подсказваше, че Тиаога е сполучил с преследването. Натрупаха ново гориво върху огньовете и пламъците се извиха високо. Когато Тиаога и другарите му дойдоха от реката, те не доведоха никакъв пленник. Въпреки това лицата им свирепо сияеха, щом влязоха в осветения кръг; Тиаога подхвана отново надгробната си песен, грабна една горяща главня и я запрати в смолистата клада около стълба за мъчения. В миг виещо се море от пламъци заблиза стълба, а Тиаога затанцува наоколо и продължи песента си, съпроводен от прашенето на смолата. Вождът се разпалваше все повече както разказваше на племето си за случилото се. Описа как са настигнали бегълците край Големите скали, отвъд които водата тътне във водовъртеж. Слепият се биел с брадвичка, която откраднал от вигвама на А Де Ба, докато друга

брадвичка не се забила в главата му и го усмирила. Той бил сатана въпреки слепотата си и Тиаога посочи Шиндас, който отгърди ризата от еленска кожа и показа дълга и кървяща рана. Белият бил мъртъв и трупът му, натежал от черната душа, се загубил завинаги в дълбоките води оттатък скалите.

Но нечестивата, която го измамила, девойката, чийто зъл дух дошъл, за да ги опозори и да оскверни душата на Сой Ян Макуън, *те хванали жива*. Лицето на Тиаога стана пепелносиво. Очите му бяха очи на безумец, когато изкрещя проклятието си срещу нея. Не беше ли я приел за свое дете? Не беше ли тя носила съкровищата на Сой Ян Макуън? Не бяха ли й направили те място в сърцата си? А тя се превърна в змия! Душата му така се разгневила, когато я заловили, че не признавала друго освен смърт, защото той чул гласа на дъщеря си да вика за отмъщение. *И убил предателката*. Убил я по заповед на Сребърните крачета, чийто дух му пял. Шиндас чул тази песен. Чул я и А Де Ба. Тя била като сладката музика на водата, бълбеща през бели камъчета напролет. Той убил бялото момиче със собствените си ръце и захвърлил тялото му, за да изчезне заедно с тялото на слепия.

Изведнъж Тиаога извади от скришно място до гърдите си нещо, което изтръгна вик на изненада от устата на всички около него. Те познаха прекрасната плитка на Тоанет, проточила се от кървавия скалп, който дивакът държеше над главата си. Горската гургулица пронизително изпищя. Десетки пъти малките й кафяви пръстчета бяха оплитали тези лъскави кичури на обожаваната от нея девойка.

Тиаога се превърна съвсем във въплъщение на сатаната, както танцуваше около кладата. Капки кръв от червения скалп падаха по лицето му. Когато стигна връхната точка на безумството си, той го захвърли в сърнето на смолистия огън.

Сой Ян Макуън бе отмъстена и желанието на племето му задоволено...

XX

По пладне на втория ден от пътуването си Джимс стигна в селището Канестио, вожд на което бе Матози или Жълтата мечка. Беше изминал седемдесетте мили за тридесет часа с твърдото решение да се върне колкото може по-скоро, понеже силно го тревожеше мисълта, че Тоанет е сама по време, когато у индианците се събужда настроение против тях. Озадачаваше го защо него, а не вестител от племето изпращаха при Жълтата мечка; обстоятелството, че носеното от него съобщение е съвсем маловажно, увеличаваше безпокойството му. Това, че Тиаога на връщане, когато съдбата му беше изменила, си беше дал труда да изпрати по Шиндас заповед, предназначена само за него, добавяше нови съмнения в главата му. Тези съмнения щяха да го гнетят още повече, ако знаеше, че друг вестител е дошъл преди него, младеж, наречен На Суа Га или Перестата стрела поради бързината му, който донесе по-важно известие от Тиаога до Жълтата мечка.

Щом стигна в Канестио, там му взеха оръжието, ножа и брадвичката и го заведоха при Матози. Този вожд, когото убиха следващата година при езерото Джордж и който беше момче наглед, макар французите да го имаха за един от най-храбрите бойци между Шестте племена, съобщи на Джимс, че го задържа в плен. Той каза, че Тиаога закъснял да плати един дълг за царевица и Джимс щял да покрие част от задължението. Матози кратко обясни споразумението между вождовете. Ако Джимс се опита да избяга и бъде хванат от воините му, ще бъде убит; ако случайно му се удаде да стигне обратно в Ченуфзио, ще отговаря с живота си пред Тиаога. Около вигвама, където щеше да живее, начертаха кръг, който нямаше право да преминава, и той се озова под наблюдение почти толкова строго, колкото над пленник, осъден на мъчения или смърт.

Смаян от промяната в съдбата си, Джимс не можеше да види друга причина за коварството на Тиаога, освен че то има някакво съдбоносно отношение към Тоанет. Той прие, че обяснението на Матози е лъжа, и реши, че Шиндас, а не Тиаога се крие в дъното на

заговора, направен, за да го лишат от свобода, макар Шиндас да беше най-добрият му приятел сред племето сенека. Тревогата му растеше и на втория ден от затварянето Джимс реши да избяга и се върне и Ченуфзио, дори да плати за това с живота си. Неспokoйното държане, изглежда, издаде намерението му, защото на третия ден се видя пазен по-строго, отколкото преди, а вечерта пет-шест млади воители се настаниха да спят около вигвама му в такова положение, че не можеше да се подаде навън, без да закачи поне едного от тях.

На четвъртия следобед Джимс долови, че някъде наблизко са се събрали възбудени жени и деца, но не им обърна внимание. Потиснат от страховете, които бяха станали непоносими, твърдо реши да избяга на свобода, преди да се зазори новият ден. Заоблачаването след пладне и изгледите за буря привечер увеличиха надеждите му за успех. Още със стъмването загърмя и заваля и той се престори на заспал много рано. Беше почти полунощ, когато седна и се заслуша в поройния дъжд. Тъкмо се канеше да се изправи, сигурен, че нито един сенека не е останал да лежи в тоя потоп, когато изведнъж чу да шумоли кожата, закриваща входа във вигвама, и някой да влиза.

След миг тих глас пошепна името му. Студени ръце го намериха, когато протегна своите. Той напипа мокра до кости детска фигурка.

Тогаваше чува задавени думи, полузаглушени от плющенето на дъжда:

— *Аз съм Горската гургулица^[1]. Избягах от Ченуфзио преди три дена. Дойдох да ти кажа, че Сребърните крачета е мъртва.*

Проблясъците на мълниците, които съпровождаха бурята тази нощ, осветяваха самотен човек, който бързаше през пустошта към Ченуфзио — човек, който тичаше, докато се запъхти, и след това продължаваше с по-бавни крачки, но с упоритост, която никакъв дъжд и вятър не можеха да спрат.

Пътникът беше Джимс. Да беше друг дошъл при него с ужасната вест, която му донесе Горската гургулица, нямаше да повярва, но истината се беше отронила в най-простата си форма от нейните устни. Онова, което човек бе могъл отчасти да премълчи, тя му беше казала с детска прямота и всяка светкавица се превръщаше в стълб от пламъци, в блясъка на който той виждаше Тиаога да танцува с развяващата се коса на Тоанет.

Горската гургулица му повтори вестта, поверена ѝ от Тоанет няколко минути преди бягството ѝ с Хепсиба Адамс, и нямаше мрак, толкова гъст, че да укрие от него измъчените лица на жена му и на слепия му вуйчо, които го подканваха да отмъсти. Но той нямаше оръжие, когато се отзоваваше на техния повик. Седемдесетте мили му се виждаха като една, а пламващите от време на време проблясъци разкриваха в изражението му разум, помътен от понесения удар.

Това, че не изгуби тясната пътека при бързането си, бе една от необяснимите случайности, каквито често се срещат в приключенията на сомнамбулите. Инстинктът повече от белезите, които можеше да напипа или види водеше краката му по пътеката и едва когато мракът на дъждовната нощ отстъпи мястото си на навъсената зора, той си даде сметка за преодолените препятствия.

Светлината, макар придружена от тъмни облаци и неспирен дъжд, помогна на душата му да се изтръгна от хаоса, в който беше попаднала. Тоанет беше мъртва. Потискащият кръгозор се превърна в стени на затвор, в които се задържаше само тази единствена мисъл. Била е убита, както е била убита и майка му. Нямаше нея, нямаше баща му — близките му го бяха оставили най-последен сам.

Дори отмъщението му се струваше безполезно, недостатъчно. Надежда не трепваше в гърдите му. Беше се надявал, когато узна, че майка му е мъртва; беше се надявал, когато търсеше някой жив сред развалините на имението Тонтъор; нито за миг не се беше отказал окончателно от надеждата, че вуйчо му е жив. Но сега съвсем не можеше да намери тази спасителна милост в кръга на духовните си сили. Той вървеше напред и бавно губеше способността да мрази, макар всяка жила в тялото му да беше изопната от непреклонното решение да докара смърт. Той ще убие Тиаога. Ще убие Шиндас. В постъпката му ще има само справедливост и никакво удовлетворение на плътта или духа. По-велико и по-всеобемащо нещо от подтика, който го накара да избяга от селището на Матози, започна да го души със сила, от която му прилошаваше. Беше самотността му. Безграничността на света. Внезапното изчезване на тази единствена останала, която правеше света обитаем за него. Без Тоанет нямаше защо да съществува и той, нямаше защо светът да продължава да му дава топлината на живота. Тоанет беше мъртва. Това бе съдба, предопределена от самото начало, нещо, от което винаги се беше

смътно страхувал. Нищо нямаше значение сега; ако убие Тиаога и Шиндас, това няма да разкъса изпречилата се пред него безнадеждност.

Той напредваше с бързина, която би го изтощила по всяко друго време. С минаването на часовете в съзнанието му постепенно изпъкна едно обяснение за това бързане. *Той се връщаше у дома си.* А това във всяко отношение за него беше хижата, в която бе живял с Тоанет. *Техният дом.* Нещо, което не беше изчезнало с нейното физическо „аз“ и все пак беше част от нея, което той щеше да намери, когато стигнеше края на пътеката, така както го беше оставил, освен ако Тиаога бе унищожил и него.

Дъждът валя през целия ден. Когато се здрачи, все още валеше. Земята беше подгизнала, следите му се заличаваха. Небето се изясни към полунощ и изгря пълна луна. Малко след това той стигна в Ченуфзио. Селището беше блеснало от локви. Подозрителни кучета пристигнаха да проверят кой е, но хората спяха.

Той намери хижата си със затворена врата, както щеше да бъде, ако Тоанет спеше вътре. Джимс усещаше присъствието ѝ, когато влезе. Но тя не беше там. Той запали предпазливо светлина и я засенчи така, че ничий поглед отвън не би могъл да я види. Подът, стените, стаята бяха слабо осветени. Той започна да слага ръка върху разни неща, да ги събира оттук-оттам и да прави вързоп на масата — *нейни неща.* Когато вързопът беше готов, Джимс се въоръжи с нож и брадвичка и с лъка си, после изгаси светлината и излезе, като затвори вратата подире си.

Потърси Шиндас, понеже беше решил да убие него пръв. После щеше да убие Тиаога. Шиндас не беше във вигвама си. Шатрата беше празна, нямаше и оръжието му — доказателство, че е някъде на път. Няколко мига след това откритие Джимс стоя в сянката на един дъб, загледан в жилището на Тиаога. Подтикът да убива не беше силен у него. Тихият шепот между дърветата и капките, падащи от листата им, се сливаха в мелодия на мир, която го караше да се отвърне от мисълта за смърт и може би тя щеше да победи, ако висока фигура не беше излязла от вигвама, който наблюдаваше. Джимс беше сигурен, че е Тиаога. Вождът пристъпи напред към него, сякаш някаква невидима съдба го водеше към неговата гибел. После се спря. Месечината грееше ярко. Тя освети лицето му, както вождът стоеше на тридесетина

крачки, загледан в тайнствената далечина, която очите му не можеха да прозрат. Какво го беше довело, какво размишляваше той, какво му носеше нощта — Джимс не си задаваше тези въпроси. Опъна лъка и сложи стрела. След това повика Тиаога по име с тих глас, за да разбере, че е дошъл часът на възмездието. Лъкът звънна и тънка стрела се понесе в лунната светлина с крилатия звук на колибри. Той чу как стрелата се заби. Тиаога не извика. Хвана се с ръце за гърдите, свлече се на земята и остана да лежи като неподвижно петно.

Джимс слезе на реката. Дълги дни се кри по бреговете ѝ и търси тялото на Тоанет. Виждаше разни сенека да минават насам-натам, но понеже се движеше почти изключително по вода, успяваше да ги избегне.

Когато стигна езерото Онтарио, свърна на изток, все още без да се раздели с вързопа. Нощем спеше, притиснал го до лицето си, за да вдишва уханието на вещите на Тоанет. Понякога притискаше до устните си парчето червен плат, което тя бе носила на косата си.

С течение на седмиците, последвали бягството му, започна някак да затъпява. Загуби желание. Каквото и да правеше, вършеше го без всякаква подбуда. Дни наред не излизаше от скривалища. Укриването бе станало по-скоро навик, отколкото разумна проява. Нищо не будеше у него желание да се върне в Забранената долина или на Ришелъо и обикновена случайност, а не определено намерение го доведе до едно място на езерото Шамплен, което индианците наричаха Тикондерога. Беше късно през лятото на 1756 година. Французите бяха завзели един нос на езерото и строяха Форт Водрийол и Форт Карийон. Джимс се залови за тази работа с ненаситността на човек, най-сетне намерил нещо, което да утоли убийствения му глад. Той се присъедини към войската на Монкалм и получи мускет и лопата вместо своя лък и стрели.

Започна да чиракува като копач и да строи, където се издигаха фортовете. Работата и обстановката, възбуждението на войната и все по-нови съобщения за френски победи разведряха сломения му дух, но не го вълнуваха. Той се бореше с тази апатия. Мъчеше се да събуди омразата. Повтаряше си многократно, че англичаните и техните индианци са виновни за трагедията, сполетяла близките му. Но не можеше да разпали жаждата си за отмъщение. Искаше да воюва, искаше да види англичаните и съюзниците им разбити, ала чувствата

му бяха толкова притъпени, колкото и непреклонни. Те горяха с равния пламък на фатализма, който нито победата, нито поражението не можеха да издигнат до големи висоти или да свалят до стигнатите от тях дълбини. Смъртта не можеше да го покърти пак, както го беше вече покъртила, никакви съсипии не можеха да го разстроят и никаква победа не можеше да му донесе и най-малък отглас от радостта в песента, която бе изпял край огъня в Ченуфзио. Когато английската твърдина Осуиго бе превърната в пепелище и във всички черкви в Нова Франция пееха благодарственото и радостно песнопение „Te Deum“, той не се чувствуваше трогнат. Но в същия ден, когато новопристигнал от Квебек войник от милицията изговори познато име, сърцето му сякаш се пробуди с удар от сън и след това другарството с войника от Долния град, чиято сестра се казваше Тоанет, му стана по-важно от победата при Осуиго или съсредоточаването на френските сили в Тикондерога, последвало тази победа.

Той не се доверяваше никому и никой не знаеше историята му. Един офицер разбра, че той познава тези места и Джимс бе назначен за разузнавач при езерото Джордж тъкмо навреме, за да бъде хванат в плен от Роджърс и неговите конни граничари на Бъдни вечер 1756 година. Избяга през януари и се върна във Форт Карийон в началото на февруари, когато научи, че Пол Таш бил един от френските офицери, сражавали се при Осуиго, и че бил убит. Джимс изпита съжаление. Напоследък си беше мислил за Пол Таш и майката на Тоанет и чудил как ли биха се държали, ако някой ден им разкаже за случилото се след клането в имението Тонтъор.

Няма никакво писмо, нито сведения, които да засягат войнишкия живот на Джимс между февруари и август 1757 година, през което време е участвувал в превземането на Форт Хенри или Форт Джордж и бил свидетел как английският му гарнизон бил изклан от неудържимите френски индианци, водени от племето абенаки. Тук Джимс трябва да е бил потресен от една необикновена преживелица, защото скоро след убийствата, когато в умопомрачението си някои от индианците пекли на шишове и варили в казани месо на англичани, той се натъкнал на облечения с черно расо свещеник, който придружавал племето абенаки, и познал в него йезуита Пиер Рубо, благословил брака му с Тоанет в Ченуфзио. Отец Рубо още тогава работил върху този документ на очевидец, на който бе съдено да стане

ценна част от йезуитската и френско-английската история, и стоте или повече пожълтели от времето страници, писани главно на светлина от факли сред разигралите се сцени на ужаса, човек може да прочете в йезуитските архиви в Квебек. Свещеникът видял Джимс, но бил толкова съсредоточен в работата си и толкова големи били промените, настъпили през тези шестнадесет месеца, че не го познал, а Джимс не му се обадил.^[2]

След Форт Уилям Хенри и блестящите успехи на французите, предшествували тази битка, Джимс започна да усеща онзи натиск, който неизбежно заличава живота в една страна, чиито противник безмерно превишава силите ѝ. Английските колонни бяха сложили край на взаимните си ежби и един и половина милиона души бяха вдигнати на крак срещу седемдесетте хиляди на Нова Франция, а зад тази заливаща всичко сила стояха мощните английски армии и още помощната английска флота, надъхана вече от Пит и Уулф. Докато напред пееха „Te Deum“ зарад неговите победи, Монкалм знаеше, че Нова Франция е пред прага на разруха, но нямаше миг, в който да съзнава изхода на геройската си борба с по-голяма сигурност, отколкото го съзнаваше Джимс. Докато единият воюваше, вдъхновяван в душата си от бога, майка си и жена си, и се мъчеше да защити нацията от смъртния удар, другият воюваше упорито като редник, но виждаше края със същото, ако не и по-ясно прозрение. Защото за Джимс нямаше мигове, в които да възлага на бога вяра, превишаваща мрачната действителност, както правеше Монкалм дори в най-безпросветните си часове. Чрез живота на майка си, баща си и на вуйчо си Хепсиба Джимс можеше да види и да предусети надвисналия страшен край по-добре от човек, който мереше близостта му с броя на корабите, топовете и войниците.

Когато пленените топове бяха закарани бързо от форт Уилям Хенри в Тикондерога, Джимс прие, както Монкалм го направи по друг начин, настъпването на последната глава от своята съдба. Нямаше цел, към която да се стреми, нищо, за което би могъл да се моли, ако се стигнеше по някое чудо до крайна победа и Канада спечелеше, това нямаше да му донесе повече утеха и щастие, отколкото поражение, нанесено от англичаните. Имаше моменти, когато френската и английската му кръв се бореха една против друга, когато майка му, Хепсиба Адамс и всичко, което те са поддържали, отправяха

въпросителен поглед към него от миналото, като че той беше станал предател спрямо никаква скъпоценна част от тях, но все пак така, сякаш не можеха да го осъдят за това. В такива часове Тоанет идваше при него и слагаше ръка в неговата и той знаеше, че воюва зарад нея и зарад дома, който щяха да си имат, зарад тази родина, която тя щеше да превърне в рай за него. И колкото по-сигурен ставаше в приближаващия край, толкова по-близо идваше Тоанет и той усещаше да го обзема спокойствие, каквото не бе познавал преди. Беше утешение, носено от нещо, което щеше да се случи. Нещо, което беше огромно и безвъзвратно. Нещо, което щеше да засегне нея и него. Джимс знаеше какво ще е то и го чакаше търпеливо още една година.

После дойде Тикондерога, този 8 юли 1758 година, когато на протежение от стотина акра човек не можеше да стъпи, без да изцапа подметките си с френска или английска кръв — този червен ден в историята и героизма, когато три хиляди преуморени и изтерзани войници на Нова Франция се изправиха срещу шестхилядна редовна британска армия и девет хиляди войници от американската гражданска милиция; денят, когато Джимс и другарите му отблъскваха вълни от англичани с аленозлатни униформи и хиляди облечени с полички шотландци от Черната стража, водени от Дънкън Камбъл от Инвърро, докато, както Монкалм писа на жена си, дори от олющените от куршуми дървета като че ли закапа кръв. През часовете на безредието и смъртта Джимс пълнеше, стреляше и мушкеше с щика и това нещо, което чакаше, не дойде, не идваше. Войници падаха около него този ден с десетки, стотици. Виждаше цели редици да трепват и да се повалят, покосени от залпов огън. Но когато всичко свърши и англичаните отстъпиха, окончателно разбити, той беше здрав и невредим, като се изключат натъртванията и обгарянията с барут.

В деня след победата, когато Абъркромби и неговите английски и колониални части се оттегляха, обърнати в бягство, Монкалм нареди да се издигне на бойното поле кръст със следния надпис:

Безсилен е войникът, командирът, крепостният вал
пред кръста тържествуващ! Бог е тук победа удържал.

Джимс помагаше при издигането на този кръст. Краката му отпъкаха земята около него и думите се запечатаха толкова дълбоко в душата му, колкото дълбоко бяха издълбани в дървото. Бог! Да, бог трябва да е отблъснал врага, който ги е превъзхождал почти пет към едно. Но какво има бог против него? И защо този бог е унищожил Тоанет? Той чу Монкалм да се моли. Изслуша го, когато каза на окървавените останки от своите войски, че Нова Франция била спасена въпреки трагичното падане на Луисбърг. Но Монкалм отстъпи и това озадачи Джимс. Войската започна да научава истината, когато изнурена и с подбити крака потегли към Квебек. Когато хищничеството, глупостта, интригите и вероломството разядоха сърцето на Нова Франция дотам, че тя се разпадна от поквара. Монкалм поддържаше последната искрица надежда, но щом дойде есента, след това зимата, на Джимс започна да му се струва, че богът на Монкалм го е изоставил. Сейнт Лорънс бе пълен с британски кораби. Жетвата бе оскъдна и един барел^[3] брашно струваше двеста франка. Дори Монкалм ядеше конско месо. Въпреки това той не губеше вяра в бога. Хиляда мошеници начело с Водрьой бяха забогатели от провала на нацията и той се молеше за тях... „Каква страна! — възкликнал Монкалм. — Тук всички подлеци забогатяват, а честните хора се разоряват.“ Воин, рицар на сабята и на смъртта, той запази вярата си докрай. „Ако ни прогонят от Сейнт Лорънс — писа военачалникът на жена си, — ще слезем на Мисисипи и там ще заемем последните позиции в защита на Франция сред блатата на Луизиана.“

Такива планове градеше и тъй се молеше човекът, чиито бял череп показват сега на посетителите в манастира на урсулинките в Квебек.

През пролетта и лятото на 1759 година Джимс наблюдаваше паяците да изплитат мрежата си все по-близо и по-близо около Квебек, последната френска твърдина в Америка. Бе май 1756 година, когато е била убита Тоанет, а през май 1759 година той за първи път видя от брега на Монморанси могъщата скала, тъй дълго господарка на Новия свят.

Четири месеца след това, на тринадесети септември, най-паметния ден, записан в историята — това „Утре сутрин“, което никога не ще се забрави, — Джимс стоеше в Равнините на Абраам.

Богът на Монкалм тъкмо се готвеше да завърши безупречна елегия, натежала във въздуха като присъствието на някакъв могъщ хор, който чака да му се даде шепнешком знак да започне. За Джимс Бюлен, застанал срещу слънцето и тънката червена ивичка британски войски в отсрещния край на ливадите, където Абраам Мартен бе пасъл добитъка си, съдбата готвеше края на несигурността и хаоса. Тя го беше пощадила при Форт Уилям Хенри, при Тикондерога, при Монморанси, ала тук той усети този край — избавление, освобождаване от обвързаност, нещо по-силно от желязото или плътта, — когато червените редици се приближиха. Долови смисъла на онова, което Монкалм бе казал на обречените си герои само преди няколко минути. „Бог положително бди над Равнините на Абраам днес.“

[1] Уанонат, тогава в деветата си година, изминала седемдесетте мили от Ченуфзио до Канестио в края на май 1756 г. Десет години след това героичното девойче от племето сенека се омъжило за французин на име дьо Понси и живяло в долината на река Ришелъ. — Б.а. ↑

[2] Отбелязано е, че Джимс Бюлен е бил един от малцината, изкопали двата дълги рова, в които били погребани избитите англичани. Следи от тези ровове и, кажи-речи, следи от лопатата, оставени от ръцете на Джимс, ясно се виждат и днес в падината под развалините на стария форт. — Б.а. ↑

[3] Барел (ам.) — мярка за обем, 116 литра — Б.пр. ↑

XXI

Беше десет часът, решителният момент. Сутринта бе имало мъгла; в шест се изсипа проливен дъжд; сега беше горещо. Приличаше по-скоро на юли, не септември. По тъмно двадесет и четирима британски доброволци се закатериха по стръмната височина откъм реката, като се хващаха за храсти, впиваха пръсти в пролуките между скалите, пълзяха, притиснали лица до земята, напредваха стъпка по стъпка. „Боя се, че не ще можете да го направите“ — бе казал Уулф, загледал тъмния като в рог мрак горе. Но те го направиха. Безименни за историята, унищожиха старата карта на света и сложиха друга на мястото ѝ. В този час двадесет и четири души разгромиха Франция, дадоха път на една по-велика Англия, създадоха нова нация.

На върха Вергор френският офицер спеше крепък сън със своята стража. На него съдбата би могла да подари славата за запазването на старата карта. Но той бе убит, преди да успее да прогони мъглата на дрямката от очите си. Пътеката на Уулф бе проправена и като тясна върволица червени мравки британците продължиха да се изкачват по тази пътека. Водрьой, губернаторът, архизлодеят, който загуби половин континент за Франция, лежеше съвсем наблизко в топлото си гнездо на беззаконието, мечтаеше за сладострастни дни с невярната мадам дьо Паен и крееше бъдеше с любовницата на самия крал, мадам Помпадур. Оттатък Сен-Шарл, очаквайки британските войски от съвсем друга посока, буден, изнервен, лишен от всяка възможност да победи поради слабостта и идиотизма на този любимец на мадам Помпадур, стоеше нащрек Монкалм.

Джимс беше в батальона на Гиен, дошъл от лагера си на Сен-Шарл в шест часа сутринта и осеял с белите си униформи билото на Бют-а-Ньовьо, откъдето виждаше как британската къртичина се разраства в планина.

Джимс съзерцаваше Равнините на Абраам и странна песен ехтеше в душата му, като си мислеше, че Тоанет е рожба на тази земя и че нейният прапраядо е дал името на местността, която скоро щеше

да почервенеет от кръв. Равнините бяха широки и повечето без издигнатини, изпъстрени тук-там с храсти, дървета и ниви. Те бяха преддверието на Квебек, съдбовното поле, разположено между стръмния бряг на Сейнт Лорънс от едната страна и извиващата като змия ленива Сен-Шарл от другата, с безкраен прекрасен простор, ширнал се пред очите.

Както лежеше и наблюдаваше заедно с войниците на Гиен, Джимс едва ли е могъл да предположи, че тази гледка на пасторална красота е сцена, на която предстои да се разиграе една от епичните трагедии на всички времена. Облада го чувство на покой, като да беше настъпило време, което щеше да отбележи края на объркаността и мъката, жертва на които е бил три години, и той долавяше тайнствената близост на фактори, които не можеше да види. Джимс беше рожба на времена, когато вярата в намесата свише в хорските дела бе силна, и за него не беше трудно да си представи, че Тоанет е до него и му шепне тъй, че само той може да чуе, *че е дошъл у дома си*.

Стана седем часът, после осем, после девет. Пред него англичаните се престорояваха в боен ред. Зад него, измамен и надхитрен, Монкалм с бясна бързина прехвърляше войските си по моста на Сен-Шарл и под северния крепостен вал на Квебек в града през Дворцовата порта. В крайнините на Равнините на Абраам приличащият на момченце Уулф, поет и философ, се готвеше за слава или гибел. В кривите, тесни улички на града се събираха орди индианци с вързана на боен кичур коса и с бойни шарки по лицата, отреди от изгладнели и изиграни канадци, готови да защитят за сетен път домовете си, батальони на Стара Франция с бели униформи и лъскави щикове, ветерани от Сар, Лангедок, Русийон и Беарн, с белези от стари рани, живели със седмици с оскъдни дажби, но готови да се бият за Монкалм. Напред, където гледаше Джимс, цареше тишина, ред и стоическата сигурност на английския морал. Зад него господствуваше смелостта, благородството и желязната издръжливост на герои, завладени от възбуждение и недисциплинирана стремителност.

Джимс не виждаше всичко това, нито нещо отвъд далечната червена линия. Равнините се ширеха, галени от слънце, тук-там проблясваха птичи крила — врани се хранеха в нивите. Земята бе огромен персийски килим в топли есенни багри, горите образуваха

жълта и златна рамка наоколо. Топовете на Само, на Сийри, на корабите по реката сънливо бумтяха и по височините на Бют-а-Нъовьо Джимс би могъл да спи, унасян от този безкраен монотон от звуци, топлите лъчи на слънцето, синевата на небето, безмълвието на Равнините. Той затвори очи и сребърните и златни мъгли на слънчеви залези се вдигнаха около него и разкриха дни, в които видя Равнините, населени отново, първо от Абраам Мартен и неговите крави, преди сто тридесет и четири години, сетне от Тоанет, баща ѝ и майка ѝ, Хепсиба Адамс... и самия него. Беше място, което бе познавал, място, където бе стъпвал кракът му, където бе живяла душата му. Той чу земята да нашепва всичко това, пръстта, която стискаше с пръстите си, сякаш бяха ръцете на Тоанет.

В града свещениците и монахините се молеха и една камбана разнасяше своя звън — ободрение за човека, още една молба към бога. Нова Франция бе на колене, а Монкалм беше на Равнините, някои от отрядите му влизаха през портата Сен-Луи, а други през портата Сейнт Джон, задъхани и припрени, и се отправяха там, където знамената на Гиен се вееха на билото.

Развяваха се шотландски полички, предизвикателно пищяха гайди и Монкалм чакаше подкрепления, които не идваха, а хиляда и петстотин канадци и индианци заеха храстите, могилките и нивите и пушките им екливо гърмяха. Ту едните, ту другите напредваха и Франция започва да се сгромолясва.

Стана десет часът.

Нещо, изглежда, се пречупи в сърцето на Монкалм. Той загуби сигурността си и даде съдбоносната заповед, която направи Англия владетел на света.

Французите се бяха строили с натъкнати щикове в пет къси, плътни колони, четири бели и една синя, англичаните стояха с пушки с два заряда в дълга, шесторна, рядка червена колона. Равно поле лежеше помежду. Ако Англия беше тръгнала напред, може би историята щеше да бъде написана по друг начин. Но Англия изчакваше. Франция тръгна напред.

Джимс тръгна с нея. Беше вече ранен. Един куршум го беше улучил в рамото, кръвта се стичаше по ръката му и капеше от пръстите. Не усещаше болка, но както залиташе напред с редиците, обземаше го някаква сънливост. Той видя Монкалм да минава на кон

пред фронта на своите войници и да им пожелава победа; забеляза златошития му зелен мундир, излъсканата кираса на гърдите, белия лен на маншетите и чу гласа му да пита: „Не искате ли малко почивка, преди да започнете?“ Около него зашумя отговорът. „Никога не сме уморени преди сражение!“ Собствените му устни отронваха думите, които се повтаряха като нарастващи пориви на вятъра в буря. Но слънцето започваше да избледнява в очите му.

Четиридесет-петдесет крачки напред, и спиране, още толкова напред, пак спиране — според начина, по който редовната армия в онези времена водеше бой на равно и открито поле, и Джимс отмерваше разстоянието между себе си и червената редица на британците. При всяко спиране гръмваше заедно с другарите си, зареждаше и тръгваше напред. Червената редица наруши приетия ред. Тя не се помръдна, за да изиграе своята част от играта според предписаните бойни правила, и продължаваше да стои като стена. В нея се отваряха пролуки, където тъмночервени петна се свличаха на земята, но другите, които оставаха, непоколебимо и твърдо чакаха с двузрядните си пушки. Тръпка пробягна между французите, зачести дишането на войниците, ускориха се ударите на сърцата им, обзе ги някакво разколебаване под това напрежение, а звънът на камбаната отекваше бързо през Равнините на Абраам.

Те спряха пак на по-малко от стотина крачки и пак оредяващият английски строй не откри огън. Един войник до Джимс се изсмя, сякаш нервите му не бяха издържали. Друг изпъшка, като че ли го бяха ударили. Джимс се мъчеше да се задържи прав. Обхвана го злоещо чувство, че в края на краищата двете армии няма изобщо да влязат в бой.

Тогава чу името си. Викаше го майка му. Той отговори с вик и щеше да залитне към нея, ако няколко ръце не го бяха дръпнали назад. „Луд!“ — каза някой. Джимс изтърва пушката си, като се мъчеше да избърше слепотата от очите си. Пред погледа му се разясни. Той видя червената редица, свободното пространство, слънчевата светлина... нещо да минава. Онези, които останаха живи, не забравиха какво видяха. Англичаните занесоха тази история у дома си. Французите й отделиха малко място в историята си. Няколко секунди войниците гледаха не смъртта, а едно куче. Едно старо, грохнало куче, което куцаше, *куче без една лапа*.

Джимс направи усилие да извика:

— Дран... Дран...

Тогава се чу командата на Монкалм:

— *Напред!*

Джимс тръгна с другите в зиналата уста на смъртта, сляп, движейки се опипом, като се мъчеше да накара кучето да чуе думите, които не излизаха от устата му. Нямаше вече ден. Нямаше слънце. Нямаше червена стена пред него. Но ушите му все още долавяха тропота на краката и звъна на камбаните. Те заглъхнаха в рев — в рева на двузрядните пушки. Англия откри огън от четиридесет крачки и Франция падна в позорна грамада от убити.

С предната редица падна и Джимс.

XXII

Много време мина, преди Джимс да чуе пак звъна на камбаната. Когато разкъса черното було, загърнало го на Равнините на Абраам, откри, че се намира в Общата болница под грижите на монахините от това заведение. Струваше му се, че само няколко минути са минали от изтрепяването на английските пушки. А беше средата на октомври. Монкалм и Уулф бяха мъртви. Квебек лежеше в купища развалини и Англия властвуваше в Новия свят, при все че сражението при Сент-Фоа още не беше станало. Оттогава докъм края на ноември, когато закрепна достатъчно, за да се възползува от свободата на движение, която британците даваха на ранените френски войници, често си мислеше за трикракото куче, което бе минало между френските и английските редици. Той не каза нищо за тази случка, дори на мер дьо Сент-Клод, игуменката, която особено много се интересуваше от него, нито на коя да е от целомъдрените ѝ сестри, които се грижеха тъй нежно за него в тъмните часове на борбата му за живот и в пообнадеждащите часове на оздравяването. Всеки ден на закрепващото здраве добавяше по нещо към подозрението му, че това, което бе видял и чул, е било измама на сетивата, рушащи се под натиска на болката и шока, и пазеше в тайна малкото останала вяра в истинността му.

Когато най-последно бе в състояние да общува с обезоръженото население и с тълпите войници из улиците, той странно не приличаше на стария Джимс. Бил е лошо ранен и си даваше сметка, че само една чудотворна намеса, която монахините приписваха на милостта божия, е могла да му запази живота. Един куршум бе минал през рамото му, а три други го бяха ударили при залпа на английските пушки. Това, че не бяха сполучили да го убият, Джимс не смяташе за голямо щастие. У него се затвърдяваше впечатлението, че е бил много близо до майка си и Тоанет и че някаква съдба, която не се е задоволявала с неговата мъка, го е разделила от тях. Тази мисъл породил у него убеждението, че появяването на Дран, както гласът на майка му и близостта на Тоанет са били чисто духовни.

Но видеше ли куче из улиците на Квебек, поглеждаше дали не му липсва едната лапа.

Разходките му бяха къси и той скиташе сам. Виждаше много свои другари, но те не го познаваха, а той не изпитваше желание да им каже кой е. Беше станал кожа и кости — дотолкова слаб, че повече приличаше на човек, отиваш към смъртта, отколкото избавил се от нея. Ходеше прегърбен. Очите му бяха хлътнали, а ръцете, в една от които носеше тояга, изпосталели и тънки като на грохнал старец. Малкото интерес, който представляваше животът за него, като че се беше свил заедно с тялото му. Англичаните съживиха отново искрата, английския език на майка му, половината от него, която се беше мъчил да намрази. Те не се държаха като завоеватели. Бяха — колкото и да не е за вярване — приятели. От доблестния бригадир Мъри до най-простия войник те бяха учтиви, човечни, щедри, деляха дажбите си с изгладнените граждани, даваха им от своя тютюн, помагала безплатно в изграждането на разрушени домове, всеки ден спечелваха все повече благосклонността на онези, които са били мамени и ограбвани от губернатора Водрьой и развратената му клика и от слабостта на краля на Франция. Дори монахините и свещениците ги посрещаха с радост — служителите и служителките на бога, неуморно воювали в течение на двеста години за Нова Франция. Честта и доблестта бяха дошли да завладеят Квебек и бяха донесли на жителите му такава дружба, че едни британски войник бе обесен на градския площад за кражба от местен обитател.

Джимс почувствува другарството на неприятелите си. Отначало бе мълчалив и затворен и говореше само когато учтивостта го караше да се насили. Забелязваше, че много очи го заглеждат със съжаление, а това прибавяше и срам към бремето на неговата мъка и от време на време, когато се стараеше да изправи увисналите си рамена, съчувствени ръце се протягаха да му помогнат въпреки нежеланието му. Здравето се възвръщаше бавно, но на втората седмица от свободата се случи нещо, което раздвижи по-живителна струя в жилите му. Той чу двама войници да си говорят на улицата. Говореха за куче — *едно трикрако, което минало пред техния строй, когато били готови да открият огън срещу французите.*

Когато се завърна в стаичката, която все още заемаше в Общата болница, мер дьо Сент-Клод реши, че отново го е хванала треска. На

следния ден той излезе да търси кучето и намери и други, които бяха видели същото, което бе видял и той с очите си. Но Джимс не задаваше въпроси освен между другото, нито откриваше причината на своята заинтересованост. Знаеше, че кучето не може да бъде Дран, и все пак търсеше именно Дран. Това чудновато състояние на ума го тревожеше и той се чудеше дали е останал напълно нормален след боледуването си. Да мисли, че Дран се е избавил от отмъщението на Тиаога и е изминал стотици в или през пустошта до Квебек, положително бе указание, че не е. Продължи да търси, като се мъчеше да се убеди, че го прави за развлечение, здравословно за тялото, и че не надежда или вяра, а любопитство го подтиква да намери трикракото куче. Понеже Долният град бе свърталище на повечето кучета, Джимс прекара много време сред неговите развалини, но без успех.

Търсенията му стигнаха неочакван край на улица Сен-Луи, където живееха много от аристократичните семейства на града. Нанси Ганьон, която се е казвала Нанси Лотбиниер, преди да се омъжи за Питър Ганьон, и е била една от много обичаните хубавици на града, описва случката в писмо до Ан Сен-Дьони-Рок и това писмо, отчасти неразбираемо поради годините, е много скъпо притежание на това семейство.

Бях излязла от къщата — пише тя — тъкмо навреме, за да видя една странна фигура да се спира пред желязната портичка, която я делеше от моравата, където кучето наблюдаваше малкия Джимс как играе с кубчета и пръчици. Беше войник с избеляла френска униформа и болнична значка на ръкава и очевидно бе току-що се привдигнал след ужасно боледуване. Когато той залитна към вратата с чудноват вик, аз си помислих, че ще му прилошее и забързах към него. Тогава стана нещо най-изумително. Кучето се нахвърли право върху него и аз така се уплаших от ненадейността на това нападение, че изпищях колкото ми глас държи и грабнах една от пръчките на детето с намерение да пропъдя животното от жертвата му, когато за мое още по-голямо изумление видях, че и човекът, и кучето бяха явно обзети от безумна радост.

Постъпката на кучето, както и моето изпищяване накараха малкия Джимс да се разплаче високо, а Тоанет и баща ми дотичаха до вратата, чули уплашения ми вик. Не зная дали ще забравя някога това, което се случи после. Тоанет се хвърли първо към детето, сетне видя мъжа до портата и викът, който се изтръгна от устата ѝ, ще звучи в ушите ми до самата ми смърт. В същия миг тя се озова в прегръдките на тази нещастна развалина с войнишка униформа; тя го целуваше и плачеше така, че с лудуването на кучето и още по-силните крясъци на детето (да не споменавам моя смутен вид с пръчката) ние започвахме да привличаме вниманието на минувачите...^[1]

По този начин Джимс намери жена си и сина си. На тяхната драма бе съдено да се запомни, защото това беше бележит случай в преходния период на една страна, народ и обичаи, на които историята не можеше да гледа твърде леко. Ръкописи и писма се занимаваха с този случай, докато, почти забравен, той остана само мълга сред хиляди други за дни и години, ехото на които заглъхва все повече, колкото минава времето. Старият дом на семейство Лотбиниер на улица Сен-Луи, близо до жилището на прекрасната, но спечелила позорна слава мадам дьо Паен, стана свидетел на тази среща и би ни разказал как се сглобиха всички липсващи подробности, ако можеше да говори. За Джимс няколко минути след като влезе в този дом, където Нанси и баща ѝ отведоха него и Тоанет, с черна прислужница, завършваща шествието, бяха почти толкова недействителни, колкото и последните съзнателни моменти на Джимс в Равнините на Абраам. Вътре Нанси сложи детето в прегръдките, в които той все още държеше Тоанет и Джимс бе изненадан от откритието, че има син. Бе тъй завладян от нахлулите чувства, че не видя Хепсиба Адамс, който прекоси пипнешком просторния хол, за да разбере защо е цялото това възбуждение и викове. Хепсиба Адамс с кръглото му невиждащо лице и глас, пресекващ от радост, когато големите му ръце се увериха, че Джимс е жив, добави, както Нанси твърдеше в писмото си до Ан Сен-Дьони-Рок, „последното доказателство, че господ се вслушва в молитвите“.

Че този бог, допуснал Нова Франция да рухне в съсипии, бе начертал собствената им съдба с благосклонна ръка, Джимс повярва от все сърце, когато Тоанет му разказа какво ѝ се случи след бягството от Ченуфзио. Те бяха сами в нейната стая. Беше единадесети декември и следобедното слънце грееше от небе, изпълнено повече с радостна есенна топлина, отколкото зимен студ. На няколкостотин крачки генерал Мъри правеше преглед на полковете, които скоро щяха да се сблъскат с Лъови при неговия опит да превземе отново града. Звучите на военна музика долитаха леко до тях, а заедно с това ясният, но още по-лек звън на камбана, който отбелязваше настъпилия час за молитва, и при неговия призив Тоанет наведе глава и пошепна думите на славословието, научено от облечените в бяло Христови сестри. Трите години я бяха променили. Не само времето, но и майчинството и скръбта на безнадеждното чакане я бяха направили повече жена и по-малко девойка. Най-последно тя бе повярвала, че Джимс е умрял, и сега, когато той се беше върнал при нея, неопикуема красота изпълни лицето и очите ѝ със своето сияние при разбулване тайната на годините.

Тя разказваше за нощта, когато Хепсиба бе докаран в Ченуфзио, за молбите ѝ пред Шиндас и Тиаога и как не бе успяла да събуди милосърдието им.

— Само бог можеше да ме ръководи след това — каза тя, — защото бях тъй отчаяна, че надали зная как всичко се подреди, както стана. Беше ме страх как ли ще постъпиш, когато се върнеш и узнаеш, че вуйчо ти е бил ослепен и убит, и чак когато влязох във вигвама на А Де Ба, видях ми се като отговор на молитвите ми това, че един ловджийски нож висеше вързан за връвта на отвора. С този нож освободих ръцете на Хепсиба и разрязах дупка в кожата на вигвам, през която пропъзяхме към лодките, след като казах на Горската Гургулица какво да ти предаде. Когато разбрахме, че ни преследват, и когато ни настигнаха надеждата ми умря, обаче дълбочината на отчаянието ми не беше по-голяма от радостната изненада, която изживях, когато чух гласа на Тиаога да ни казва да не се боим, а спокойно да слезем на брега — нищо лошо нямало да ни сполети. Шиндас обясни какво смятат да направят, защото, щом се озовахме на брега, Тиаога се отдалечи сам в тъмнината. Шиндас ни каза как три дни преди да стигнат в Ченуфзио, разбрали от факти, разказани им от пленника, че

той, вече ослепен от тях, бил твой вуйчо и мой скъп приятел. Било твърде късно да го спасят, понеже воините били много зле настроени и искали да се принесе в жертва на кладата тоя, който убил неколцина от тях. Шиндас избързал напред, за да не бъдеш ти в селището, когато докарат пленника. Докато Шиндас ни говореше, аз разбрах, че и в дивашки гърди може да бият сърца, по-добри от всички други на тоя свят, защото тия трима мъже бяха станали предатели на племето сенека, за да останем ние живи. В светлината на една факла Шиндас извади дълга плитка коса, която ужасно много приличаше на моята, и напои скалпа със свежа кръв, която взе от гърдите си. Беше скалп, който Тиаога взел от убита от него френска индианка, и на мен ми прилоша, когато го видях да лъщи в светлината на борината. После Хепсиба и аз продължихме с нашето кану. Часове след това Шиндас отново ни догони и каза, че Тиаога танцувал със скалпа пред племето си и то му повярвало, че сме мъртви. Шиндас остана с нас докато не се натъкнахме на френски войници близо ДО Форт Фронтъонак, и аз всеки ден превързвах раната на гърдите му.

Тоанет замълча, сякаш наново си представяше това, което бе станало, сетне каза:

— Имаше няколко мига с Тиаога... насаме... тая нощ, когато стояхме на брега, докато Шиндас напояваше скалпа с кръвта от раната си. Господ трябва да е накарал Тиаога да ме обикне, Джимс, почти толкова, колкото е обичал тая, чието място бях заела. Когато се срещнахме, беше сгоден и безмълвен в тъмнината, като да беше от камък, а не от плът. Но ми обеща да ти създаде възможност да дойдеш при мен, той може да го направи, без да събуди подозрение у племето си. И тогава ме докосна за първи път тъй, както сигурно е милвал Сребърните крачета. Той стисна плитката ми в ръка и изрече името й така, както никога преди не бях го чувала да го изговаря. Аз го целунах. Прегърнах го през врата и го целунах и ми се стори, че устните ми са допрели камък. Но той ме обичаше. И поради това съм се чудила... всичките тия години... защо не те е пратил при мен.

Джимс не можеше да й каже, че е станало така, понеже е убил Тиаога.

Както звънът на камбаната отзвуча като благослов над Равнините на Абраам, така мир и щастие се възцариха по стъпките на завоевателите на Нова Франция. С един замах на перото половин континент мина от ръце в ръце и от амвоните на Горна и Долна Канада, както и от амвоните на Английските колонии се издигнаха гласове, които благодаряха на бога, че конфликтът е приключил. Дори победените ликуваха, защото през месеците на крайната агония душата на народа бе изсмукана от покварата и продажността дотолкова, че хората загубиха вяра и приемаха идването на британците като гаранция за свобода, а не като бедствено поражение. „Най-последна настъпи краят на войната на този континент“ — каза в проповедта си пасторът Томас Фокскрофт от Старата църква в Бостън, защото като милион други негови съотечественици не можа да предвиди още по-голямата война за американска независимост, от която го деляха по-малко от петнадесет години. И ехото се откликваше: „Най-последна настъпи краят на войната!“ Слънцето пак лееше златна многообещаваща светлина. Хората смятаха, че дните им принадлежат, граничните области дремеха, най-отмъстителните диваци се оттеглиха в своите твърдини, жените пееха, а децата играеха с нови мечти пред очите. Това бяха дните на раждането на една нация, когато британците се смесиха с онези, които бяха сразили, и превърнаха Нова Франция в Канада.

През пролетта на 1761 година Джимс се завърна на Ришелю. Мадам Тонтъор, сломена духом и с укротила се злоба, повери на него и на дъщеря си просторните владения на имението Тонтъор, което тя не искаше да види никога пак. Това, че бъдещият им дом щеше да бъде издигнат сред места, свързани с трагедия, която ги събра, и където щяха да усещат присъствието на обичани от тях хора, намерили там и щастие, и смърт, будеше у Тоанет и Джимс радост, която само те можеха да разберат. Защото овъглените развалини на имението Тонтъор и на Забранената долина бяха тяхното „у дома“, дори за Хепсиба Адамс, и когато стигна святата за тях земя, напусната преди пет години, Джимс писа на Тоанет, която чакаше в Квебек, и ѝ разказа как усмихнато го посрещнали хълмовете, колко зелени били изоставените ливади и че навред били поникнали цветя, за да украсят самотата и сетната почивка на техните покойници. След това се залови за работа с мъжете, които бяха дошли с него, и в златното сияние на

септември отиде да прибере Тоанет и сина си. Синкав пушек отново се заиздига от комините на къщите по крайречието, а на следващото лято мучене на добитък и блеене на овце се чуваше надвечер, старото колело на вятърната мелница се въртеше, както едно време. И често Тоанет отиваше на кон заедно с Джимс към Забранената долина, понякога с коса, навита на къдрици, и панделка, вееща се на вятъра.

През тази втора година, когато бодливите шушулки на кестените се зазеленяха по билата, някакви пришълци слязоха по пътеката от хълма Тонтъор една вечер — двама мъже, жена и девойка. Мъжете бяха от племето сенека и мелничарят, който ги срещна пръв, ги загледа с подозрение и изненада, защото, макар девойката да беше хубава, а жената бяла, мъжете, които ги придружаваха, имаха свиреп вид и бяха високи и белязани от битки. Бяха също много горди, отминаха мелничаря, без да обърнат внимание на заповедта му да кажат кои са, и се запътиха към господарската къща, последвани от жената и девойката, където Тоанет ги видя и нададе такъв вик, че мелничарят изтича да си вземе пушката. Така Тиаога дойде в имението Тонтъор, за да покаже на Джимс белега от неговата стрела, а с него бяха Горската гургулица, Шиндас и Мери Даглен. Много години след това, преди да го убият в погранична схватка, предшествувала американската война за независимост. Тиаога идваше често в долината на Ришелъо. В течение на времето купчината меки кожи и яркоцветни пера, които донасяше, ставаше все по-голяма, защото на Тоанет и се роди още едно момче, после момиче, тъй че три деца винаги чакаха с нетърпение идването му и старият воин трябваше без почивка да трупа съкровища за тях. Веднъж в годината Мери и Шиндас идваха на гости в имението и довеждаха със себе си децата си, когато те станаха достатъчно големи, за да пътуват през пустошта. Горската гургулица не се завърна в Ченуфзио Токана, сакатият ѝ баща не беше устоял в доблестната си борба предишната зима и бе умрял. Тя живя с Тоанет и Джимс до деветнадесетгодишна възраст, когато се омъжи за млад французин, земевладелец, на име дьо Понси, чиито потомци още живеят в долината на Ришелъо.

В едно от купчината пожълтели писма, с дата 4 юни 1767 година, може да се прочетат следните редове, писани на Нанси Лотбиниер-Ганьон от Мари-Антоанет Бюлен:

Скъпа моя Нанси,

Мъка ни споходи тук, в имението Тонтъор. Умря Дран. Аз вече не се съмнявам, че господ е дал душа на животните, защото, където и да погледнем, чувстваме липсата на Дран, а вече две седмици са изтекли, откакто го погребяхме близо до черковния двор. Все едно, че сме загубили дете, което ни е обичало, или — повече от това — някой, който ни е пазил и обичал. Дори снощи малката Мари-Антоанет заспа разплакана, защото Дран не идвал, когато го вика. Аз не мога да сдържа сълзите си, колчем се сетя за него, та дори и Джимс, колкото и да е силен, се извърща от мен, когато минаваме край черковния двор, понеже го е срам от онова, което може да видя на лицето му. Дран беше всичко, което ни бе останало от онези другите дни... той и Хепсиба. А най-много ме боли сърцето зарад Хепсиба. От години насам скъпият ни Дран беше водил слепия с каишката си и мисля, че те умееха да си приказват. Сега Хепсиба толкова много седи сам, страни от другите и всяка вечер го виждам да отива опипом до черковния двор, сякаш се надява да намери там някого! О, колко ужасно нещо е смъртта, която кара всички ни да се терзаем от скръб тъй дълго! Но не бива да чета проповеди, нито да изливам болката си, защото ще те накарам да съжаляваш, че не съм мълчала още един месец. Юни е прекрасен тук. Розите...

Интересно дали тъмните петна по жълтата хартия са от сълзи.

[1] Писмото, от което са взети горните редове, носи датата 12 декември 1759 г. и е било изпратено от Ан Сен-Дьони-Рок в Троя Ривиер, където стигнало чак през март 1760 г. според надписа на самото писмо. — Б.а. ↑

Издание:

Джеймс Оливър Кърруд. Равнините на Абраам

Първо издание

Издателство „Народна култура“, София

Редактор: Христо Кънев

Художник: Любен Диманов

Коректор: Евдокия Попова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.